LUCIA DEMETRIUS

SÎNT

UN

PĂMÎNTEAN

LUCIA DEMETRIUS

◇

SÎNT UN PĂMÎNTEAN

Coperta : *Oana Petriman*

BUCUREȘTI, 1973

LUCIA DEMETRIUS

SÎNT UN PĂMÎNTEAN

EDITURA EMINESCU

Bătrînul și timpul

Bătrînul stătea de cîțiva ani sus, în vilișoara de la munte, scriind la cartea aceea pe care o visa opera vieții lui, cînd la începutul verii, într-o seară, venise băiatul. Bătrînul tocmai se plimba prin curte, printre trandafirii înalți care înfloriseră îmbelșugat în anul acela, și își fuma a patra țigară a zilei. O merita, lucrase bine. Își făcea socoteala că, dacă se mai putea stăpîni un an să nu se ducă în capitală ca să nu se lase absorbit de aspecte noi, de spectacole, de expoziții, de prietenii de odinioară, putea sfîrși cartea și se putea socoti un om care și-a îndeplinit menirea în care crezuse încă din adolescență. Putea socoti că a izbutit să facă un lucru echilibrat, clar, a izbutit să tragă concluzii logice și liniștite dintr-un îndelung zbucium în care cîntărise și cernuse multe idei opuse, optase și dobîndise certitudini. Se plimba printre straturile proaspăt stropite, se uita spre munții albăstrui cu muchii dințate de stîncă, încerca să se rupă de capitolul pe care îl lăsase la jumătate și pe care îl purta încă în el, mai real decît grădina și livezile care îl înconjurau, îl purta ca un fruct sîmburele său.

Atunci, dinspre pădurea urcată pieptiș pe coasta muntelui, a coborît băiatul și s-a oprit la poarta lui. În cenușiul străveziu al înserării, bătrînul nu deslușise de la început bine chipul înconjurat de plete, hăinuța mi-

țoasă pusă pe umeri. Se gîndise o clipă că a venit de la munte un ciobănaș, pe urmă, că o fată, poate tot de la stînă, trece către sat, de vale. Părea nițel buimacă făptura aceea lățoasă la cap și la haine, nehotărîtă între a rămîne locului, privind peste gardul scund, și a coborî drumeagul îngust. Apoi rostise „bună seara“ cu un glas fluid, sonor, care părea mai mult de băiat decît de fată.

Bătrînul se apropiase.

— Pe mine mă cauți ?

— Nu, dar uite că v-am găsit.

Glasul care vorbea în cimilituri nu întîrzia mult pe cuvinte, luneca pe ele, și nu părea de fel al unui țăran care rostește rar și apăsat.

Bătrînul se apropie să vadă mai bine ființa aceea decisă acum să intre în vorbă și, cînd o văzu de aproape, simți un junghi în inimă. Ochii mari, negri, frumoși ai băiatului semănau grozav cu ochii fiului lui, de a cărui moarte petrecută cu douăzeci de ani în urmă nu-l putea alina decît munca disciplinată și stăruitoare în care se angajase.

— Aveți un grajd ?

— Un grajd ?

— Un grajd, un pod, un șopron, o magazie în care să pot dormi în noaptea asta ?

Da, ochii lui Liviu licăreau mai viu și mai adevărați sub fruntea copilandrului ăstuia, sub șuvițele de păr încurcate, decît în fotografiile de pe birou și de la capul patului lui.

— Intră înăuntru ! și bătrînul deschise larg portița. Cine ești dumneata ?

— Student la Arte Plastice. Pictor. Vă trebuie și un nume ? Toni Simionescu.

Îl pofti pe student în sufragerie, aprinse luminile, ceru Caterinei să mai pună un tacîm. Nu putu în mintea lui să nu-i dea dreptate femeii care îl ocolea de departe pe oaspete, se uita sanchiu la îmbrăcămintea lui împerecheată anapoda și destul de murdară, la fața lui împînzită de tulee rare, la chipul în care se tolănise în fotoliu ca de cînd lumea în casa asta, cu picioarele lui lungi, îmbrăcate în pantaloni strîmți, albaștri, pătați, încălțate cu sandale din care îi ieșeau degetele, întinse pînă în mijlocul odăii. Dar

și un fel de iritare surdă se trezi în el : dacă avea poftă să invite un derbedeu în casă era treaba lui, prea pusese Caterina stăpînire pe el și prea diriguia gospodăria după socoteala ei. Era și vina lui, se îngropase în deprinderi neclintite, deprinderile lui le respecta femeia, nu născocise doar ea altele.

Potrivirea cu Liviu era și mai răscolitoare : și Liviu avea de gînd să facă pictură, începuse chiar ucenicia cu un maestru, cînd îl doborîse boala, și apoi moartea.

Ce amestec de politețe și nesinchiseală era în băiatul ăsta ! Și doar spunea că are părinți, că taică-său e medic. A scos dintr-o traistă ciobănească un bloc mare de schițe și abia atunci bătrînul se lămuri cu cine are de-a face. Un biet copil bolnav, pe jumătate nebun, fugit poate de acasă, căutat cu disperare de părinți, rătăcitor prin munți și păduri. De unde găsise hainele de pe el, cu ce se hrănise atîtea zile de cînd spunea că hoinărește ? Și nu spunea minciuni. Dovada că umblase atît erau multele schițe în cărbune sau pastel care toate reprezentau peisaje de munte. Dar cum le închipuia ! Ce viziune haotică, de vis rău, ce încîlceală de elemente reale și imaginare, ce linii sigure, pure, nobile, prinse ca într-o capcană de o fantezie sau o stare de delir care le înnămolea într-un noian de imagini oprite la jumătate și suprapuse.

— Am lăsat să vorbească subconștientul, am oroare de falsul control al logicii și de formule de artă care repetă realitatea cu fidelitate. Singurul aport pe care îl poate aduce artistul civilizației este recompunerea în manieră caleidoscopică a universului pe cale de halucinație. Numai halucinația scăpată de sub imperiul pretinsei lucidități — și repet : „pretinsei“, pentru că facultatea asta de fapt nu există întreagă, e numai o convenție variabilă odată cu epoca — mai poate descoperi unele esențe. Nu vă plac schițele mele ? Nu le înțelegeți, era de așteptat.

Tînărul își strînse cu o mînă febrilă hîrtiile și le puse cu mapă cu tot în desagă. De trei ori în cursul acelei prime seri a repetat aceeași operație, cînd ironic, cînd îndurerat, muncit de dorința de a fi înțeles și de dezgustul că nimerise în casa unui om opac, depășit, încremenit în ale lui de cine știe cîți ani. A făcut cinste cinei,

a mîncat cu foame aprigă, dar frumos, mînuind tacîmul și paharul cu știință, afară de clipa în care, furios că bătrînul a pomenit cu respect de canoane artistice de mult apuse, de parcă Da Vinci ar fi fost și azi treapta cea mai înaltă atinsă de pictură, a băgat mîna toată, pînă la încheietură, în castronul de fragi cu smîntînă și a scos-o plină, cu smîntîna zemuindu-i printre degete. Apoi a mîncat din pumn, sfredelindu-l pe bătrîn cu ochii lui frumoși, plini de zîmbet, de provocare.

Bătrînul nu spuse nimic, luă numai de pe masă carafa de vin și o închise în bufet. De la început îl supărase carafa aceea, dar vina era a lui, uitase să-i spună Caterinei să nu aducă vin la masă. Băiatul ăsta bolnav putea face o criză. Apoi îi întinse pe tăcute băiatului un șervețel de hîrtie să-și șteargă mîna și mai tîrziu îi spuse blajin că sus, lîngă odaia în care va dormi, va găsi apă caldă la baie.

Caterina se învîrtea de mult în jurul lor, în partea de umbră pe care o lăsa abajurul care își vărsa lumina numai peste masă, și-i făcea semne bătrînului.

— Eu nu răspund de nimic ! îi spuse ea, cînd bătrînul se hotărî în sfîrșit să se ridice de la masă și s-o urmeze în bucătărie.

— De ce nu răspunzi ?

— De nimic. Îl aduni de pe drum, îl culci în odaia de sus, mă rog, treaba dumitale. Ăsta are să ne umple de păduchi, la noapte poate că are să fure ceva și are să fugă. Mîine să nu-mi spui că te mănîncă sau că nu-ți mai găsești ceasul de aur ! Dacă mă întrebi pe mine, și magazia ar fi bună pentru el.

— Uite că eu nu te întreb. Poți să strîngi de la masă și să te duci la culcare.

Au stat tîrziu, bătrînul scriitor și tînărul pictor, unul încercînd să deslușească în năvala de vorbe încîlcite, cînd pătimașe, cînd sarcastice, ale celuilalt cîtă limpezime și cîtă sminteală se ascundeau în ele, celălalt încăpățînîndu-se uneori să-l trezească din letargie pe moșul acela bun și plăcut, alteori ademenit să-l zgîndăre, să-l enerveze și să-l uluiască.

Din cînd în cînd bătrînul întindea mîna lui cu piele ofilită și ușor, vorbind despre altceva, ridica șuvițele de

păr care îi dădeau în ochi băiatului. Dar el le aducea la loc după o clipă cu o scuturătură neglijentă de cap, ca și cum nici n-ar fi băgat de seamă gestul bătrînului.

Se urcară în sfîrșit în odăile de dormit de sus și tînărul a fluierat lung, a pagubă, în fața ușii deschise a biroului în care se vedea o imensă bibliotecă. Vezi, cărțile astea îl țineau în închisoarea lor pe bietul om, dintre scoarțele lor nu-i puteau ieși gîndurile, așa cum mărturisise adineauri că nu ieșise din vilișoara asta și din satul de la poalele dealului de ani de zile. Lucra ! Frumoasă operă se putea naște dintr-un om închis într-un cufăr ca o haină pusă la naftalină ! Aglomerase o viață întreagă, pretindea el. Și lada de vechituri aglomerează. Ar fi trebuit recondiționat moșul. Nici reviste nu mai primea aici, sus, nici ziare decît rar, și uita să le citească pesemne.

Tînărul se scăldă cu mare plăcere, îmbrăcă pijamaua pe care o găsi pe căpătîiul patului, rîse că era totuși o pijama și nu o cămașă de noapte, și se culcă numaidecît. De mult nu mai dormise într-un pat bun, cu așternut proaspăt. Prejudecățile astea au și ele farmecul lor, cu condiția să nu te înclei în ele.

Bătrînul însă nu putu adormi multă vreme. În seara asta toate obiceiurile au fost date peste cap. Totdeauna se culca la nouă și jumătate, acum era douăsprezece. Aprinse lampa de la căpătîi, se uită la fotografia nevestei lui moartă de cincisprezece ani, la fotografia fiului pierdut înaintea mamei, la ochii lor aceiași, oftă, stinse și aprinse iar. Era un copil cu mintea limpede Liviu, un copil cu care se înțelesese totdeauna în lungile lor plimbări în care vorbeau despre artă și viață. Aveau popasurile lor sub anumiți pomi la Șosea, versurile lor pe care și le spuneau unul altuia cu aceeași plăcere întotdeauna, micile certuri prietenești în privința cîte unui scriitor pe care Liviu era gata să-l îmbrățișeze și pe care tatăl îl găsea găunos sau artificial, glumele lor, cîntecele lor de joacă, despre care mama spunea că sînt prostii și pe care nici ei nu le prețuiau altfel, dar care îi amuzau. Îi veghease toate febrele din copilărie, chiar în ceasurile în care mama se culca frîntă de oboseală, și tremura de grijă cînd vedea imensa lui sensibilitate mereu înfiorată sau rănită, dar nu contenea să hrănească și să

solicite sensibilitatea asta. Cînd boala cea grea îl doborîse pe Liviu, nu se clintise de lîngă el pînă în ultimul ceas. Liviu murise la pieptul lui, și ceasul acela de agonie, care îl urmărise multă vreme și pe care încercase de cîțiva ani să nu-l mai vadă în trezie sau somn, i se nălucea acum cu o tăioasă realitate. Ochii lui Liviu care știau, zîmbetul lui slab care încerca să tăgăduie, să tăgăduie din milă pentru părinți, erau acum iar în fața lui ca atunci. Cu un efort uriaș bătrînul încercă să alunge imaginea sfîșietoare, să cheme altele din amintirea care nu pierduse nici una, să-l vadă de pildă pe Liviu mic alergînd în fața lui cu brațele deschise, cu obrajii îmbujorați, cînd se întorcea din oraș, — totdeauna îl întîmpina așa, de parcă lipsise un an, nu un ceas — și să-și închipuie că asta s-a petrecut azi la amiază, că băiețelul lui are să crească, are să fie într-o zi mai înalt decît el, are să-l sprijine de braț cînd va fi bătrîn, și așa, de braț, se vor plimba într-o grădină și-și vor spune versurile iubite. Cu încercarea asta smintită izbutise cîndva să iasă din străfundurile de disperare în care îl aruncase moartea lui Liviu, și nu știa acum cînd exact o părăsise, cînd renunțase să-și imagineze că ceea ce era cu neputință va mai fi posibil. Nu se vindecase de durere, dar se liniștise, se echilibrase. Acceptase durerea ca pe tainul lui zilnic, și lucrase. Cînd murise Mariana nu putuse suferi mai mult, de parcă și-ar fi dat atunci măsura peste care nu mai putea trece. Mai învîrtise o dată un cuțit în aceeași rană sau în aceeași inimă care era toată rană, și își închipuise că e mult mai bine de Mariana care nu mai suferea pentru nimeni, decît de el, care rămăsese să sufere.

Se făcuse unu, se făcuse două, și bătrînul nu putea adormi. Fumase a șaptea țigară, cu două mai mult în ziua aceea decît în ultimii ani. Da, descoperise într-o zi că Liviu desenează. Copilul avea atunci doisprezece ani. Își ascundea desenele din pudoare. Îi găsise în caietul de matematică o foaie de hîrtie pe care era trasat cu linii delicate și nesigure zborul unei păsări. „De ce nu mi l-ai arătat, băiete ? De cînd desenezi tu ?“ Liviu își ascunsese fața la pieptul lui. „De mult. Dar am vrut să fac odată un desen bun ca să ți-l arăt !“ Apoi dăduse fuga la pa-

tul lui și scosese de sub pernă un bloc întreg. Înșirase desenele prin casă așa cum a făcut adineauri, în odaia de jos, băiatul ăsta care doarme alături. Se uita sfios, aștepta un cuvînt bun, spera, se temea, tremura. Băiatul ăsta parcă voia să înfrunte, să te uluiască, dar era și în el un fel de febrilitate care poate că spunea o nesiguranță ascunsă și o dorință de a fi aprobat. Sigur, el e mare, pînă azi l-or fi încurajat mulți în batjocură și l-or fi luat în rîs pe față alții. Și totuși Liviu, pînă la nouăsprezece ani, cînd a murit, a rămas sfios, modest. Și ce ton are flăcăul ăsta, ce agresiv e uneori. E bolnav. Cine știe ce ereditați, sau în ce mediu a trăit, cum l-au strivit ai lui de i-au creat nevoia asta de răzvrătire violentă, sau, Doamne ferește, mai există și schizofrenie pe lume. Poate că nu, poate că nu, sărmanul, poate că e vindecabil.

A doua zi, bătrînul se trezi la șapte, nu la șase ca de obicei. Se năpusti la baie și abia acolo își aduse aminte de oaspetele din ajun. O fi dormind încă, se gîndi el, să-l las să doarmă, poate se va scula mai limpede la cap. Starea de ieri s-o fi datorat oboselii. Dar desenele ? Mă rog, unei oboseli prelungite. Să doarmă. Nici eu n-am de gînd să-mi schimb programul de lucru pentru el.

La ceai, Caterina îl servi cu aceeași privire sanchie și acră.

— Ăsta mănîncă și la prînz la noi ?

— Lasă-l să doarmă și o să vedem noi...

— Ce să doarmă, că s-a sculat de pe la cinci și a cotrobăit în cămară după mîncare. Cînd m-am trezit eu, ușa de la cămară era deschisă, intrase și pisica și se ospăta din șunca afumată cu care s-a hrănit dumnealui.

— Și unde e ?

— În fundul livezii. Am dat adineauri peste el și mi-am scuipat în sîn. Stă aproape gol, desenează și mănîncă din vișinul dumitale din care îți fac vișinată. Parcă au venit lăcustele, mănîncă cu ghiotura.

— Lasă-l în pace.

— Păi ce-i fac eu ? Nici nu vreau să am de-a face cu el.

— Taie o găină și fă mîncare bună.

— Nu vrei să tai purcelul ? Mă tem că nu i-o ajunge găina ! Dacă mai stă cîteva zile, ăsta ne afumă și pe noi și ne mănîncă. Armată de ocupație, o să rechiziționeze și de la vecini, din sat. Și o să stea, să știi, că și-a întins toate mîzgălelile lui în odaia în care a dormit. Miroase a zer acolo, de la hainele lui și...

— Caterino, mă lași să mănînc ? Mă lași să mă gîndesc la ale mele ?

— Ai stat, om bătrîn, pînă la miezul nopții...

— Fugi, Caterino, pînă nu mă supăr !

Era o purtare ciudată asta, să răscolești într-o casă străină, care ți-e ospitalieră, cu atîta libertate. Era un mic abuz. Dacă nu-l învățase nimeni pe băiatul ăsta să se poarte, era la vîrsta la care ar fi putut gîndi și singur că... ar fi putut gîndi, dacă ar fi fost întreg. Trebuie să-i fi fost foarte foame, drăguțul de el, foame adunată din multe zile de nemîncare. Bine că în sfîrșit cămara asta plină — are Caterina obiceiul să îngrămădească provizii cu nemiluita ! — folosește și altcuiva decît ciolanelor mele bătrîne și dinților știrbi ai Caterinei. Noi, cu regimul nostru sobru, mă și mir de ce îmbulzim și ce nu ne trebuie. Să mănînce băiatul, să se întărească, e cam slab. Vișinată pentru mine ! N-am mai băut un păhărel de ani de zile. Cred că o apreciază grozav frații Caterinei cînd vin s-o vadă. Gata. La lucru ! Destule imagini noi sau pierdute au invadat în mine.

Capitolul lăsat neîncheiat pe masă îl aduse deodată cu putere în acea lume atît de intimă, și reală, și cotidiană, a lui de ani de zile, din care se rupsese cu brutalitate în ajun și pe care o uitase pentru prima oară de cînd începuse s-o zămislească. Eroul lui care căuta omenescul în fiecare etapă a istoriei, izbutind să întoarcă timpul după voia lui ca pe un mare ceasornic și să poposească în orice moment trecut, încerca tocmai să se cuibărească în Renaștere, fermecat de înaltul ei zbor și chinuit de cruzimea ei monstruoasă, forfecat de contraste și atras de nobile pîlpîiri. Bătrînul lucră absorbit pînă la vremea prînzului.

Cînd coborî scara, tînărul tocmai o urca. Era îmbrăcat cu chiloți de baie, desculț, ciufulit, înfierbîntat. Flutura

în mînă un desen colorat, pe care i-l întinse cu elan. Așa, așa venea în casă Liviu cu cîte un desen și i-l punea în fața ochilor, cu un zîmbet și fericit, și sfios, în același timp. Dar sfiala de pe chipul băiatului acesta de acum se șterse repede, ca să fie înlocuită cu o expresie de sfidare, cu un fel de „îndrăznești să nu-ți placă“ ? Gestul însă fusese același adineauri, venise către el băiatul, dorise să-i arate, avusese nevoia să-i arate.

— Da, da, băiatul meu ! și îl mîngîie pe pletele fierbinți de soare, care miroseau cam rău, cu toată baia de aseară. Dar vezi dumneata, e cam întuneric pe scară, nu deslușesc bine. Să ne uităm mai tîrziu.

Ce se putea desluși acolo ? Un copac cu rădăcinile răsturnate spre cer, un soare negru de cărbune pe care îl brăzda o cruce strîmbă, un gard de sîrmă ghimpată pe care se întindea ceva ca o pereche de plămîni trandafirii, un crin cu corola în jos, lăsîndu-și umbra de clopot auriu peste gard și peste solul de mărăcini mucezi. Elementele erau limpezi, amestecul lor nu spunea nimic, dimpotrivă, părea o îngrămădeală adusă de vînturi din toate unghiurile zării, la întîmplare și nefericit.

Băiatul se încăpățînă însă, împinse oblonul pe jumătate închis și lumina puternică a amiezei căzu în plin pe desen.

— Asta ai desenat dumneata în livadă... după natură ?

Tînărul începu să rîdă.

— După natură ! Ce sînt eu, licean sau Corot ? Am stat în livadă pentru că mi-a plăcut să stau în livadă. Altădată îmi place să lucrez în pivniță sau în pod. Nu înțelegi, nu-i așa, nu înțelegi nimic din desen ? Era de așteptat.

— Vrei să mi-l explici dumneata ?

— Să încerc. L-am lucrat aproape în transă. Lucrez bine aici. Mă mai găzduiești ? Pot să mai stau ?

Întrebarea era pusă copilărește, cu gingășie și sfială. Bătrînul își trecu palma peste obrazul băiatului. Și-o trase repede, înțepa.

— Stai, fiule, stai. Vocea i se opri în gîtlej, îi spusese „fiule“ fără să vrea. Își drese glasul. Spune-mi ce-ai desenat aici.

Băiatul se porni cu elan.

— E vorba despre viață aici, despre strîmbele ei socoteli peste care noi proiectăm imensul nostru vis, despre marile răsturnări cosmice și mărunta noastră sfîșiere terestră de fiecare zi : vezi plămînii noștri zdreliți pe zăbrele de lagăr, sursa de lumină care e sursă de întuneric și pămîntul care ne hrănește cu mucegai în loc de flori. Locul florilor e în cer, nu pe pămînt, și cerul le frînge. O imensă dezordine în universul în care înălțăm speranța unei ordini : crucea.

— Da, da, da ! Numai că eu înțelesesem altfel.

— Cum ?

— Încercuirea începe să respire, florile rupte nu pot muri, soarele, tăiat în patru de brațele crucii, va fi cărbune pentru viitoarele cuptoare în care se vor turna clopote, dar totul e zadarnic de vreme ce pămîntul nu poate rodi decît mucegai.

Băiatul rămase cu ochii pironiți asupra bătrînului, gîndindu-se adînc, serios.

— Se poate înțelege și așa ?

— Oricum, dragul meu, oricum !

După o clipă de tăcere, pictorul izbucni în rîs.

— De ăștia îmi ești, domnule profesor ? Va să zică știi să iei oamenii peste picior ? Eram gata să te cred. Și, în definitiv, asta este marea libertate a artei, îngăduința de a lăsa pe oricine să culeagă din ea ceea ce-i trebuie sau ce poate.

— Să știi că mie nu-mi trebuie de loc tot ce ți-am spus adineauri. Recunosc că linia dumitale e fermă și sensibilă, că mica pată de culoare, acolo unde ai pus-o, vibrează delicată, caldă, dar mai departe nu pricep nimic.

— Pentru că vrei să pricepi o pictură ca pe o firmă : aici se vînd pantofi, desenăm pe firmă un pantof.

— N-am cheie franceză pentru pictură și nici nu vreau să am. Hai la masă.

— Dumneata, domnule profesor, n-ai mai văzut de mult o expoziție ?

— De mult, de cîțiva ani. Cînd am venit aici, sus, muriseră și cubismul, și dadaismul, și futurismul, toate acele bîlbîieli și divagări ale unei perioade care căuta o formă exterioară nouă pentru că nu știa să se împrospăteze din

adînc. Hai la masă. Și de ce îmi spui „domnule profesor“ ? N-am fost niciodată profesor.

— Am crezut, după ton.

Glasul flăcăului era iar obraznic. Poate că l-am necăjit prea mult, se gîndi scriitorul. A crezut, sărăcuțul, că a făcut un desen extraordinar și eu am fost ironic și dur.

— Nu mai vrei puțină supă ?

— Spuneți-mi „Toni“ și lăsați-mă să vă spun „domnule profesor“. E mai firesc așa.

Acum vorbea blajin și rugător, trecuse la „dumneavoastră“. Caterina avea poate dreptate, văzuse băiatul că aici era han și birt bun pentru el, nu voia să le piardă. Avea poate și gînduri mai năstrușnice în minte. Eh, și de-ar fi furat într-o zi ceva, erau destule lucruri aici care n-aveau cui rămîne. Dacă nu-ți faci cine știe ce iluzii despre un om, nu pierzi nimic cînd se poartă prost. Îl primise dintru început ca să-i dea ceva : adăpost sau căldură omenească, nu ca să primească de la el. Numai manuscrisul să nu-i treacă prin gînd să-l răvășească. Cămara de bucate, cît o pofti.

— Toni, n-ai vrea să te bărbierești ?

— Îmi stă foarte bine cu barbă.

— Mă rog, dacă te placi. Numai că ai părul negru și barba roșie și rară.

— O paletă întreagă, domnule profesor, o paletă întreagă. Nu v-a plictisit uniformitatea în care a trăit generația dumneavoastră ? Noi ne creăm tipul ca pe o operă de artă !

Noi ? Care noi ? Doar n-o vrea să spună că mai umblă și alții gătiți de carnaval ca el !

După ceasul de somn de după-masă, bătrînul lucră pînă seara. Eroul lui se cufunda în atelierul lui Leonardo și toate teoriile maestrului erau parcă anume rostite pentru Toni, pentru deșteptarea lui din bezna în care se cufunda cu vrere sau în care înota mintea lui împînzită, fără să se poată împotrivi. Bătrînul știa însă că mîine, poimîine, îl aștepta rugul lui Savonarola, marele clocot tulbure de la curtea lui Borgia, și nu era în apele lui, și nu-și mai dădea voie să se gîndească la bolboroseala asta dintr-o singură minte răvășită cu care se întîlnise din întîmplare.

Abia cînd coborîse cu cea de-a patra țigară în grădina proaspăt stropită, își aduse aminte de băiat.

— Caterino, unde e pictorul ?

— Ăla ? Nu știu. S-a dus.

— De tot ?

I se strînse inima. Vezi, se purtase aspru cu el, își bătuse joc de pictura lui. Bietul copil ! Unde avea să doarmă ? Unde să mănînce ?

— Habar n-am. Nu l-am întrebat.

— Și-a luat toate lucrurile din odaie ?

— A luat zeghea, mîzgălelile le-a lăsat. Și o cămașă, schimbul lui de duminică, să te ferească Dumnezeu, cu cai verzi și cu pisici cu limba scoasă, curățică foc, trecută parcă prin untură prăjită. Aia stă întinsă pe fotoliul de mătase.

— Să i-o speli, Caterino.

— N-am știut eu ce m-așteaptă la bătrînețe în casa dumitale.

Țigara era grozav de bună. Lumina înserării albăstruie, aerul răcoros, bine mirositor. Era o mireasmă de pădure în văzduh, nu de floare. Și în adevăr, peste pădure se adunau nori, coborau de pe piscuri, și fulgere rare, verzui, alergau grăbit printre pîntecele lor bolovănoase, plumburii. Din cînd în cînd se auzea un tunet îndepărtat, un trăsnet scurt, pe care oricît l-ar fi așteptat urechea, tot uimită de el era, atît părea de repezit din tării, de scăpărător, de violent. Mirosul ăsta de copaci, de mușchi ud și de frunze putrede venea pe pale de vînt dintr-acolo, așa că l-ar fi putut urma și ploaia, dacă vîntul stăruia. Eh, avea să se întoarcă băiatul, avea să vadă și el pe unde se afla că se pregătește de ploaie.

Norii coborau peste fagi acum, întunericul se îndesise. Caterina îl chemă la masă de vreo trei ori, dar bătrînul se prefăcu foarte ocupat de soarta trandafirilor agățători care nu se întinseseră după placul lui pe zidul casei. În sfîrșit trebui să intre, din cerul negru de deasupra grădinii începuseră să cadă picuri mari care plescăiau moale pe frunze și se spărgeau sonor pe pietrele potecii. Bine că își luase cel puțin zeghea băiatul. S-ar putea să se rătăcească. Nu e de prin locurile astea, aseară a nimerit aici din întîmplare. Trebuie să-i fie și foame.

Mîncarea nu avea nici un gust. Se făcuse tîrziu, era nouă și jumătate.

— Să lași ușa casei deschisă, Caterino. Mă duc la culcare.

— Deschisă ! Cum altfel ? Așteptăm doar oaspeți ! Poate mai vine cu vreo doi ca el. O fi cu toată banda pe aici, pe aproape. A luat pontu' băiatu' !

— Noapte bună.

Ploua de nădejde. În odaia de culcare ploaia stropea puțin pieziș prin fereastră, dar bătrînul nu se îndură s-o închidă. Cu auzul la pîndă, aștepta scîrțîitul portiței, zgomot de pași pe pietriș. Nu se auzea nimic altceva afară de răpăitul ploii. Pe la zece bătrînul coborî scara în vîrful degetelor ca să cerceteze dacă ușa casei era deschisă. Avusese dreptate s-o bănuie pe Caterina. Încuiase. Descuie ușor și se urcă încet înapoi. Se stăpîni să mai aprindă lampa ca în seara trecută. Lumina ei îl ținuse poate treaz, sau amintirile pe care le lăsase să-l cutreiere. Nici întunericul nu se dovedea adormitor. Uneori, pe vremuri, Liviu intra în odaia lui noaptea, întreba încet : „Tată, dormi ?“, și el se trezea, spunea că nici nu ațipise încă, își îmbrățișa fiul, se ridica din pat ca să stea cu el pe marginea ferestrei, să privească împreună cerul sau să asculte întrebările care îl ținuseră treaz pe copil. Avea un somn subțire ca o pînză de păianjen Liviu, se rupea lesne, și se deprinsese de mic să ceară ajutorul tatălui lui în ceasurile de insomnie, să-l ceară fără cuvinte.

Apoi bătrînul adormi și în vis aștepta încă să audă un pas pe pietrișul potecii, un pas care era parcă al cuiva pe care nu-l mai văzuse de mult și care nu știa bine cine va fi.

A doua zi îl trezi la șase, ca de obicei, soarele zgomotos ca o fanfară. Cu ce nemulțumire adormise aseară tîrziu ? Ah, da. Poate că sosise peste noapte. Ușa odăii lui era închisă, dar închisă fusese și aseară.

La ceai, n-o întrebă nimic pe Caterina. Îi era lehamite de răspunsurile ei. Tacîm, ceașcă pentru băiat nu pusese. S-a rătăcit. Sigur că s-a rătăcit. L-o fi prins ploaia pe undeva, puhoi poate mai mare decît aici. Să nu răcească. Și Liviu întîi a răcit. Nu poți să-i aperi, vezi, asta e, n-ai cum să-i aperi.

De data asta îi veni mai greu să continue pagina lăsată la jumătate în ajun. Se strecuraseră alte preocupări între el și manuscrisul lui, care fusese mereu singurul gînd, neîntrerupt și stăruitor. Făcu o silință, își prinse capul în mîini, stătu liniștit o vreme, și pe urmă putu să scrie.

La vremea prînzului, cînd vru să se ridice din jilț, cineva bătu ușurel în ușă. Era băiatul. Purta cămașa cu cai verzi și pisici care scoteau limba, era pieptănat cu grijă, cu breton și bucle pe urechi. Se părea că se spălase pe cap și era vădit că se bărbierise. Cămașa tot scoasă din rîntaș arăta, dar băiatul avea siguranța grațioasă a oamenilor care se simt eleganți. Ținea în mînă un buchet de flori de cîmp și îl întindea bătrînului cu stîngăcia și mulțumirea celor care au dăruit rar ceva în viața lor. Care poate că n-au avut ce dărui, se gîndi scriitorul.

— Le-am cules azi de dimineață. Uite ce frumoase sînt după ploaie !

— Unde ai dormit, Toni ? Unde te-ai rătăcit ?

— Oh, nu m-am rătăcit. Am dormit la o stînă. Dar sînt pe aici mai bine de un ceas. Ia-le, sînt pentru dumneata ! Uită-te numai puțin cît de frumoasă e volbura asta care se amestecă și curge ca niște plete peste bănuții ăștia de aur și peste cicoare ! Am cules și margarete, dar le-am scos din buchet. Albul volburii ajunge.

— Mulțumesc, drăguțule. E foarte frumos. Uite, îl punem în vasul ăsta mare.

— Petele roșii sînt garofițe de cîmp. Numai la Breugel-fiul am văzut asemenea buchete.

— Tu de ce nu-l pictezi ?

— Eu ? Le-a pictat Breugel. Și pe urmă ce rost ar avea să pictez un lucru așa cum există el în natură ? Nu l-a făcut odată natura ? De ce să-l mai fac și eu ? Eu fac altceva.

— Dar nu poți ieși din elementele știute, nu poți născoci altele, pentru că mintea omenească nu poate.

— Le schimb ordinea.

— Cu alte cuvinte le alături în dezordine.

— Creez haosul !

— Să știi că a mai fost odată pe lume și mii de generații s-au trudit să-l ordoneze.

— Ajunge ! O luăm de la capăt ! E singurul lucru care ne-a mai rămas, după ce voi ați înlănțuit și ferecat elementele întru-n plictis încremenit pe care îl numiți armonie.

Bătrînul nu mai spuse nimic. I se înceţoşase bucuria. Nu voia iar o discuție cu băiatul care o luase razna. Vedea frumosul tînărul ăsta, îi plăcea, și pe urmă se trudea să-l strice.

— Din marea dezolare a universului, singura ieșire care ne-a rămas e spargerea tiparelor sacre, domnule profesor.

Zilele care urmară fură din ce în ce mai istovitoare pentru bătrîn. Toni se manifesta cînd rebarbativ și cinic, cînd copilăros și cald. Scriitorul se gîndea că are o datorie de împlinit față de copilul ăsta care poposise sub acoperișul lui. Ar fi vrut să-l ducă înapoi la părinții lui care locuiau în Arad, pomenise odată despre asta, dar Toni fusese uimit și jignit. De ce la părinți ? Era vară, era cald, în Arad putea fi și mai cald, asta era vacanța lui și nu pricepea de loc pentru ce era nevoie să meargă acasă. Se săturase de el ? Voia să-l alunge ? N-avea decît să i-o spună limpede. Îl poftise să stea cît vrea și acum îl trimitea la Arad. Erau destule stîne și destule colibe în munți în care se putea duce. Lui nu-i era greu să doarmă nici sub cerul liber. Bătrînul nu-i putea mărturisi că îl socotea țicnit și că i se părea necesar să fie supravegheat. Îi propusese atunci o plimbare la București. Acolo da, asta îl ademenea pe flăcău, o călătorie scurtă la București, ca să-și mai cumpere cărbune și pasteluri, după care ar fi vagabondat iar unde ar fi văzut cu ochii. Cum avea să-l ducă la doctor, asta nu mai știa scriitorul. Avea medici prieteni acolo, nu-i mai văzuse de mult, poate că vara nici n-avea să dea de ei, dar încercarea trebuia făcută. Oricum, o întrerupere din lucru nu mai cîntărea greu pentru el, și așa începuse să lucreze prost, cu efort, cu gîndurile împrăștiate, chinuit din ce în ce mai mult de răspunderea pe care și-o simțea față de acest tînăr a cărui minte urma un fir logic, după ce pleca de la principii absurde.

În ziua în care Toni declarase că el nu iubește pe nimeni pe lume, că raporturile omenești întemeiate pe afecțiune molesesc natura omului, tulbură aprecierile obiective, înjosesc demnitatea individului, năclăiesc și țin în loc evoluța spiritului — de care, fie vorba între noi, nu prea e nevoie de vreme ce viața terestră e o imensă capcană, murdară și chinuitoare, — bătrînul se hotărîse să nu mai amîne plecarea.

— Îți place ura, așadar ?

— Nu-mi place nimic. Așez ura și dragostea pe același plan de trăiri inferioare. Dacă știm că ne-am născut pentru a muri, nu văd de ce ne-am mai pierde vremea cu sentimente.

— Și pe ce s-o cheltuim ? Cînd te-ai hotărît să trăiești, și te văd că trăiești binișor și cu plăcere, că n-ai optat pentru moarte, atunci trebuie să te întrebi în ce scop continui.

— Trebuie neapărat un scop ? Ai impresia că oamenii au atins vreodată obiectivele pe care le-au urmărit ?

— Bineînțeles. Dacă n-ar fi decît actualele zboruri în cosmos sau mașinile electronice...

— Ai aflat despre ele ? Aici, în izolarea dumitale ?

— Primesc lunar tăieturi din presă de la un prieten. Îmi trimite tot ce se referă la știință și politică internațională.

— Dar tăieturi despre curentele artistice noi nu-ți trimite ?

— Nu. Ca să pot scrie liniștit la cartea mea pe care am gîndit-o ani de zile, de pe cînd trăiam încă în oraș, în mijlocul evenimentelor, nu mai citesc presa privitoare la artă.

— Și dumneata pretinzi că eu sînt bizar ! Dumneata, care nu știi ce se petrece pe lume tocmai în domeniul care ți-e propriu !

— N-ai să-mi spui că mai pictează și alți pictori ca tine și că unii esteți îi susțin !

— Tocmai asta vreau să spun. Și poeții scriu cum desenez eu. Inteligibilul a fost aruncat la lada de gunoi, odată cu prea sfintele convenții și cu răsuflatul conformism.

Bietul băiat bătea cîmpii. De cînd venise aici, bătrînul nu izbutise o dată să-l facă să-și pună termometrul. Încercase, discret, să-i spună că era un obicei aici, la vilă, ca el și Caterina să-și ia în fiecare zi temperatura pentru că în sat, de unde cumpărau lapte, era o molimă de febră aftoasă, dar Toni a rîs ca de o glumă și susținea că de el nu se lipește nici o boală, pentru că e hotărît să aștepte sfîrșitul lumii, care nu-i departe. Și dacă lumea nu se sfîrșea singură, el și generația lui aveau de gînd s-o isprăvească.

A doua zi bătrînul se îmbrăcă în hainele pe care nu le pusese de mult, hainele cenușii care îi erau cam largi acum, își puse cravata, își luă pardesiul, pălăria, o valiză mică, și porni cu Toni pe jos pînă în sat și de acolo cu o mașină de la primărie spre gara orașului cel mai apropiat. Avea și remușcări bătrînul! Se gîndea că îl mințise pe Toni ademenindu-l să vină cu el la București ca să-i cumpere cartoane, pînze, culori, ca să vadă împreună cîteva expoziții, iar el se pregătea tîlhărește să-l ducă la medici, care aveau poate să-i ia și libertatea.

La început Toni stătuse lîngă el pe banchetă, întinzîndu-și picioarele lungi în pantaloni albaștri, pătați, care îi crăpau pe pulpe, mai tăcînd, mai vorbind. Bătrînul îl vedea oarecum stingherit, și își închipuia că se simțea prost între oameni — o femeie cu pălărie neagră, un domn cu ochelari, o țărancă înfoiată, pe cealaltă banchetă — cu înfățișarea lui de carnaval, la care nu făcuse nici o concesie, decît faptul că se spălase. Toni socotea că scriitorul e stingherit de hainele lui închise la toți nasturii, de guler, de cravată, de acel aer de dezgropat din morți.

După ce trenul se urnise dintr-o gară mare, Toni o zbughi pe culoar. După un răstimp, bătrînul ieși neliniștit în cadrul ușii să-l caute cu privirea, și încremeni. Toni sătea de vorbă cu două fete. Una părea mai curînd băiat, purta pantaloni albaștri strîmți și pătați la fel cu ai lui Toni, părul lung și încîlcit ca al lui, o traistă țărănească pe un umăr. Prin sandalele sparte îi ieșeau degetele răschirate și murdare. Cealaltă, și scriitorul nu-și credea ochilor, cealaltă avea o fustă atît de scurtă încît poate nici nu era fustă, o fi fost volă-

nașul unei cămăși, și fata uitase să se îmbrace. Uitase, fără îndoială, de vreme ce nici în partea de sus nu era prea învelită, cu brațele goale, cu spatele gol, cu pieptul destul de la vedere. Ceea ce era mai ciudat însă părea faptul că lumea care trecea pe culoar nu băga de seamă că prietena ei cea cu pantaloni nu-i atrăgea atenția și că Toni o ținea de gît, rezemați cum stăteau de fereastra vagonului, că își lipise capul de al ei, și pletele lor se amestecau.

— Colegele mele de la Institut, spuse el vesel cînd îl văzu. Să ți le prezint, domnule profesor.

Bătrînul simți că se înroșește. Trebuia, firește, să le dea mîna. Cea care era dezbrăcată trebuie să fi fost logodnica lui Toni, dacă se îmbrățișaseră atît de îndelung. Nu spusese niciodată că e logodit. Nu spusese prea multe lucruri despre el. Acum însă își petrecu brațul după umerii celeilalte cu aceeași lipsă de pudoare, în văzul lumii. Scriitorul intră repede în compartiment. Cine erau fetele astea? Actrițe la vreun varieteu din provincie, plecate cu trenul în costumul de spectacol, una cu hainele cu care juca pesemne un rol de vagabond, cealaltă îmbrăcată ca o dansatoare de mîna a șaptea? Nimeni nu protesta, nimeni nu se uita stăruitor și revoltat la ele, nu cerea controlorului să le dea jos. În gara Sinaia, bătrînului i se păru că mai vede pe peron cîteva arătări din astea, amestecate cu lumea normală, dar își spuse că poate i se năluceа lui. Acum abia întrevăzu o greutate la care nu se gîndise. Avea să tragă, firește, la un hotel. Cum se va înfățișa acolo cu Toni, în halul în care era? Chiar dacă n-avea să i se refuze o cameră, portarul, personalul, voiajorii aveau să-l privească mirați pe el, un om bătrîn și serios, care aducea cu el asemenea ciudățenie.

Pe la Ploiești, Toni se întoarse în compartiment. Era vesel și vorbăreț.

— Sînt, în adevăr, colege cu tine?

— Da, chiar în același an. Una e măritată cu un ziarist și cealaltă a divorțat de un actor, pentru că s-a îndrăgostit de un doctor.

— Și doctorul are s-o ia?

— Sigur, dacă nu i-o trece ei pînă atunci. Sînt foarte talentate amîndouă, colege bune, fără mofturi sau farafastîcuri.

Bătrînul nu mai spuse nimic. Începuse să-i pară rău că pornise la drum, că își întrerupsese lucrul pentru un băiat smintit, că își născocise nu știu ce răspundere față de el. Uite ce prietene avea. Te pomenești că și prietenii îi erau la fel, că avea dreptate cînd spunea că nu e singurul care se îmbracă sau pictează cum îl văzuse pictînd.

În holul hotelului, așteptînd cheia odăii lor, scriitorul simți o ușurare care se dubla cu o spaimă. Un grup întreg de tineri ce vorbeau tare o limbă străină se zbuciuma printre fotolii și mese. Toți aveau plete murdare, tichii caraghios de mici, colorate, puse pe creștet sau pe sprîncene, toți erau bărboși, tuturor le plesneau pantalonii pe pulpe, ai unora erau chiar peticiți, toate fetele purtau fuste care nu acopereau nimic, afară de vreo două care pieptănau covorul cu poalele lor lungi. Nimeni nu se uita la Toni, bătrînul respira mai ușor, dar circarii ăștia zgomotoși îl nedumereau adînc.

Noaptea bătrînul nu putu dormi. Nu se mai înțelegea pe sine. Ce asemănare putuse găsi, cît de slabă și îndepărtată, între Liviu și băiatul care dormea în patul de alături, după ce băuse trei coniacuri mari la cină, dormea cu tot părul peste obraz ca o petică zdrențuită, cu brațele și picioarele zvîrlite în lături, dezordonat și în somn, impertinent și în vis, necuviincios și în tren, și în restaurant, și acasă, în căsuța de la munte ? Ce asemănare găsise, în afară de pasiunea pentru pictură altfel înțeleasă de fiecare dintre ei, de tresărise așa inima lui de părinte lipsit de copilul lui și că sperase în asemenea măsură, încît, în ultimul lui an de claustrare voită, dăduse peste cap o rînduială temeinică și întrerupsese un lucru pe care are să-l continue greu la întoarcere ? Avea nevoie, în adevăr, de ocrotire acest Toni ? Era bolnav, sau semăna cu ceilalți, pe care îi văzuse în seara asta în hol, la bar, în restaurant, în tren chiar, tineri care se supun unei mode cine știe de cine lansată, se cred originali cu toate că sînt cuprinși înăuntrul acestei mode, că sînt robii ei, și socotesc necuviința afir-

marea independenții lor ? Era bolnav cînd desena, asta era sigur. Și moda, Doamne, moda ! Pătimea și el ca orice bătrîn care se uita la tineri cruciș, pentru că moda se schimbă, bătrînii sînt surprinși, nu înțeleg.

Bătrînul adormi tîrziu, zgomotul mașinilor, al autobuzelor, al străzii, al întregului oraș intra odată cu zăduful verii prin geamul deschis. Visă că pe aceeași fereastră de la etaj dă buzna în odaia lui o ceată de sălbatici înveliți în blănuri mițoase, cu tichii de cotilion pe cap, cu fața acoperită de păr, care voiau cu tot dinadinsul să-l scalde, îmbrăcat în hainele lui cenușii, într-un lighean cu apă soioasă. El se zbătea, striga, dar ei erau mulți, ligheanul se făcea din ce în ce mai mare, simțea cum e dat la fund și cum se îneacă într-o apă cu gust de untură prăjită. Și sunete discordante, rupte, sălbatice, asemenea muzicii de la restaurant, ieșeau din piepturile lor.

Se trezi zgîlțîit, strigat. El însuși striga parcă, sau gemea, și geamătul lui se amesteca cu strigătul de deasupra capului său. O petică lungă i se bălăbănea peste obraz, peste gură, două mîini îl scuturau de umeri. Nu era petică, era părul lui Toni. Băiatul stătea aplecat asupra lui, îl strîngea de umeri, striga :

— Domnule profesor ! Domnule profesor ! Ți-e rău ? Trezește-te, te rog ! Domnule profesor !

— Da, Toni. Ce e ?

— Nu știu. Gemeai în somn. Nu te puteam trezi. M-am speriat. Ți-e rău ?

Ochii băiatului erau înspăimîntați, glasul îi tremura, sugrumat ca de plîns. Bătrînul se dezmetici de-a binelea.

— Zgomotul ăsta de afară... nu mai sînt deprins. Oboseala drumului... Culcă-te liniștit, băiete.

— M-am speriat ! mai spuse o dată Toni, și zîmbi sfios, de parcă ar fi vrut să-și ceară iertare că îl trezise brutal, că îl crezuse poate în agonie. Nu-și dezlipea palmele de pe umerii lui. „Eu nu iubesc pe nimeni. Raporturile omenești bazate pe afecțiune năclăiesc !“ îi trecu prin cap bătrînului. Minte ! Ce bine că minte. O mare liniște îi învadă pieptul, după tot zbuciumul serii, după tot zbuciumul visului.

Apoi începură pentru bătrîn zile năprasnice. Aspectul străzii nu-l mai mira. Erau mai mulți oameni îmbrăcați cuviincios, erau și mulți tineri învestmîntați tinerește, altfel, firește, decît în anii cînd părăsise el orașul, dar lipsiți de ostentație, cu grație decentă. Nu se mai uita la destrăbălarea vestimentară a altora. Ciudat i se părea numai amestecul. Și nici el nu-și mai oprea privirea.

Alerga cu Toni prin expoziții. Cînd tînărul zărea de la ușă tablouri sau sculpturi clare, cînd omul zugrăvit era om și peisajul peisaj, nu mai aștepta să vadă dacă pictura aceea avea sau nu calități, se înfiora de parcă ar fi înghițit untură de pește, se împotrivea să intre, de parcă ar fi fost atras într-o cursă de șobolani, se revolta și batjocorea. Bătrînul în schimb se lăsa dus în săli în care se înșirau încadrate pe pereți pete de culoare suprapuse și întretăiate, barbar alăturate, desene în care uneori, ca în desenele lui Toni, pricepeai fiecare element în parte, dar nu și rostul împletirii lor, tablouri în care tușa de ulei era întregită de bucăți de sticlă, de fîșii de petică arsă, de sîrmă, de paie, de un întreg arsenal, care se mai perindase odată prin pictură înainte de război și pe care el îl socotea de mult aruncat ca netrebnic. Coada de măgar de care un pictor legase o bidinea cîndva, în Montparnasse, funcționa și acum. Viscerele amestecate cu creier și călcîie, gardurile care acopereau frunți, motoarele care se împleteau cu păsările într-o frenetică răsturnare, „portretele“ hidos descompuse, planurile și culorile care se întretăiau și se bălțau fără o necesitate evidentă, făpturile omenești asemănătoare cu un morcov, cu o macaroană, cu un bolid sau un fotoliu, însemnau pentru Toni și pentru alți pictori pe care îi asculta vorbind o admirabilă gamă de alb, o febrilă construcție care proiecta un vis abisal și alunga platitudinea figurativului, o splendidă stilizare pînă la esență, curățită de lestul materiei, caracterul primordial al lucrurilor despoiat de aparența trecătoare.

Toni vorbea, vorbea, se repezea de cîte ori bătrînul voia să deschidă gura. Îi era frică să nu toarne una de a lui, să nu întrebe deodată care era justificarea cutărei culori care nu avea nici un rapel în pînză, de ce compoziția nu avea decît planul întîi, ce semnificație avea

tigva din care ieșea jumătate de iepure, sau și mai rău, cui foloseau toate astea. N-ar fi vrut să-l vadă făcîndu-se de rîs.

Bătrînul nu le mai înțelegea nici vocabularul. Cumpăra reviste literare și, ca pe stradă, între coloane clare, găsea semănate altele, pe al căror fir logic nu putea merge și a căror limbă îi era străină. Ceea ce se afirma acolo putea foarte bine să fie sau să nu fie așa, contrariul se putea susține oricînd cu aceeași bogăție de argumente șubrede sau cu altele, mai întemeiate. La teatru, fugise după al doilea act de la o piesă clasică pe care regizorul se ostenise s-o facă modernă și să dezvăluie obsesiile sexuale ale eroilor care, sute de ani, se trudiseră să descurce o problemă de răspundere față de umanitate.

Nu, Toni nu era bolnav. Era asemeni cu mulți din generația lui, cu cei îmbătați de originalitatea falsei lor disperări, falsei lor revolte, ancorați în viață ca orice tineret de oricînd, imaginîndu-și că o disprețuiesc, tăgăduind rațiunea și sensibilitatea în numele a nimic, teribili în noutatea lor, fără să cunoască abecedarul. Sau el însuși nu mai știa nimic, se putea și asta, rămăsese în urmă, dar se părea că nu cu cîțiva ani, ci cu cîteva veacuri, aparținea altei civilizații, stătuse poate acolo, sus, la munte, mai multe vieți de om, poate trecuse și un potop peste Terra și el nu aflase, sau și mai rău, poate că visa numai că e viu, că umblă printre făpturi omenești aidoma lui și el murise de mult, vagabonda pe altă planetă, avea impresia că recunoaște unele lucruri, cele pe care amintirea i le năzărise amestecate cu acele care stăteau de fapt în fața lui și care îi erau atît de străine.

Nu mai căută nici un doctor. Dacă ar fi trebuit să găsească unul, apoi acela era pentru el însuși : îi vîjîia capul, îi ardeau fruntea și mîinile, avea amețeli, îi era greață. Ciudat, mîncarea semăna cu mîncarea știută, asta nu se schimbase, așa cum se mînca tot pe gură, nu se mergea în mîini pe stradă, și oamenii munceau, se odihneau, își duceau copiii la școală, intrau și la muzeu așa cum intrau în acele neînțelese expoziții, ascultau Beethoven așa cum ascultau muzica modernă care sfîșia

toate armoniile și legile, citeau amestecat, și își vedeau de treabă.

O singură dată întîlni într-o librărie un prieten de altă dată, un om de vîrsta lui, critic de artă. Se prăbuși asupra lui cu zeci de întrebări, pe nerăsuflate. Criticul îi răspunse în doi peri, curentele moderne îi păreau foarte interesante, evoluția la care asista era un rezultat al epocii noastre mecanizate, atomizate, trepidante, trebuie să-ți primenești retina, asistăm la turnarea unui conținut nou de alte dimensiuni în alte forme, oricum n-ai voie să te lași depășit, e vorba de o artă abisală (aici, bătrînul simți că îngheață întreg), am fost prea hrăniți cu logic, absurdul e o salvare, o descătușare și, în concluzie, totul e foarte interesant.

Bătrînul nu-i mai strînse mîna la despărțire, îl salută scurt și plecă. Lașul ! Lașul ! Nici el nu pricepe nimic, dar se preface de teamă să nu fie socotit depășit ! Abandonează tot ce-a crezut o viață pentru blidul de linte al popularității. Eu nu voi abandona. Nu voi fugi de sfînta claritate a spiritului omenesc ca să răscolesc în mocirla simțurilor, a instinctelor, a subconștientului. Nu vă trădez Goethe, Thomas Mann, Tolstoi și Saint-Exupéry ! Nu vă trădez principii ale mele pentru lămurirea și exprimarea cărora am cheltuit o viață. Scrisoarea deschisă pe care o scriu oamenilor acolo, în singurătatea mea voită, trebuie să poată fi citită de ei. Citită, nu ghicită de fiecare altfel. E poate puțin lucru picătura pe care o aduc eu în oceanul de gîndire — de gîndire clară ! — a omenirii, dar picătura asta a fost stoarsă din întreg ciorchinele unei vieți de om care a gîndit. S-ar putea ca acest curent să prindă, să înlăture tot, să rămînă singur, să devină singura modalitate de expresie a acelui *homo-sapiens* la desăvîrșirea căruia trudesc cultura și civilizația de milenii ? Dacă aș fi rămas în oraș, dacă nu m-aș fi izolat acolo, la munte, m-aș fi deprins cu încetul ? Aș fi ținut piept ? M-ar fi corupt ? Nu, peste putință. Aș fi ținut piept cum țin și alții, pe care nu i-am întîlnit ca pe amicul meu, criticul, lașul. Ce-ați făcut din frumusețea lumii ? Ce-ați făcut din armonie, din echilibru, din trăsăturile morale și fizice ale omului pe care ne-am trudit noi să le prindem în toată

puterea lor ? Tragicul vieții, spuneți voi, dar tragicul acesta nu l-ați descoperit acum, e cunoscut de la Eschil, e înfrînt de fiecare generație, pe înfrîngerea lui se ridică triumful omului.

Și viața mea ? Am să mai scriu un an la cartea pe care vreau s-o sfîrșesc. Și dacă, peste un an, în ritmul în care merg lucrurile, va fi o carte de care nu va mai avea nimeni nevoie ? E cu putință asta, e cu putință ? Mă jefuiți, oameni tineri, de tot ce-am crezut, de tot ce-am acumulat, de tot ce-am trudit să torn în cuvinte, legat, organizat, cernut, construit cu arzătoare convingere ! Bătrînul acela, bătrînul lui Hemingway, pescuise o zi, pierduse rodul unei zile de muncă, îi fusese furat rodul unui efort de o zi, dar mie îmi răpiți și-mi năruiți o viață de trudă. Și o credință. O credință de o viață.

Să-mi fac repede bagajele. Să-mi adun tot, să nu uit... Să uit, n-are importanță, s-ar putea să pierd mult mai mult, s-ar putea să pierd tot. Am să mă duc acasă, am să sfîrșesc cartea. Am să uit acolo tot ce-am văzut, tot ce-am auzit. Și pe urmă poate că voi avea norocul să mor. Ce caută cămașa asta bălțată în dulapul meu ? Ah ! da, e a lui Toni. Nu l-am mai văzut de ieri. Aseară n-a mai venit să doarmă la hotel. Liviu, dacă ar fi trăit, ar fi fost înghițit de moda asta ? Ar fi fost înfrînt de ea ? Nu, Liviu ar fi pictat mai departe, nu ca Grigorescu, sigur, ca el însuși, dar nu smintit. Dar Toni, Toni trebuie lăsat aici. Să nu-mi tulbure liniștea acestui ultim an. Nici n-are nevoie de mine. Am să-i trimit regulat bani. De bani are nevoie. Mi s-a părut de cîteva ori, dar sigur că mi s-a năzărit, mi s-a părut că are o oarecare afecțiune pentru mine. Așa sîntem noi, oamenii bătrîni, credem încă în sentimente. Depășiți, depășiți ! Azi se trăiește abisal. La gunoi cu Shakespeare, cu Balzac, chiar cu Baudelaire, chiar cu Apollinaire, chiar cu Manet ! Îi înțelegi, nu fac două parale. Au vrut să ne comunice ceva, rușine lor ! Trebuie să pictezi, să scrii, să compui cu totală nepăsare față de public. Să se prefacă că îi place, așa cum te prefaci tu că exprimi raporturi noi dintre elemente disparate, legate dincolo de conștient prin asociații misterioase. Altfel îți place succesul, îți place și viața de vreme ce nu te sinucizi, îți plac și banii,

ceri bani pe marafeturile astea (și unii chiar le cumpără !), îți place să te îmbraci, și cum ! Cu efort de găsire a unui costum uluitor ! Ehe, nu-i lesne pînă concepi și îmbini tot ce pui pe tine ! Toate ne plac, dar hai să urlăm că nimic n-are rost. Să spunem „modern“ ca să ne lase gura apă. Am început să bat cîmpii, se gîndește bătrînul. Erau, în revistă, și versuri frumoase. Erau, dar mă tem de invazia celorlalte. Am văzut și expoziții... muzeele n-au fost dărîmate... nu mi-am dat timp să caut oamenii... De fapt, m-am lăsat uluit și iritat de unele aspecte. Dacă mănînc o pîine, mi-e destul să găsesc în ea un grăunte de otravă. Poate otrăvi toată pîinea, dacă dospește în ea. Trebuie să plec. Nu se cuvine să mă las sfîșiat de sentimentul că scriu pentru trecut, nu pentru azi și mîine. Bătrînul și marea ! Vor să mă prade. Nu mă las. Să mă șteargă din amintirea lor cînd voi fi mort. Acum trăiesc încă și, cu cît mi-afund mai mult privirea în urîțenia omenească, văd frumusețea acestei omeniri pîlpîind mai sus decît ea. Ei nu văd, nu vor să vadă. Nu știu ce vor. Nu înțeleg. Nu trebuie să înțelegi, spun ei, cînd își contemplă opera. Niciodată nu mi-am făcut valiza atît de greu. Uit mereu ceva, așa, anapoda, am vărsat colonie peste gulere. Ar trebui să întreb la telefon cînd am un tren. Poate că găsesc un tren de noapte. Cine e ? Ah ! Toni.

— Ce faci, domnule profesor ? Împachetezi ? Plecăm ?

— Eu plec acasă.

— Și eu ?

— Tu rămîi probabil.

— Nu mai vrei să mă iei cu dumneata ?

— Ce să faci tu acolo, sus ? Nu ți-e mai bine aici, între oameni cu care te potrivești ? Uite, am să-ți dau niște bani și, dacă ai o adresă, am să-ți mai trimit.

Toni se înroșește puternic, se așază pe marginea patului, vrea să spună ceva, nu-și găsește cuvintele. Bătrînul tace și el, în enervarea lui începe să se strecoare teama că a fost prea dur.

— Uite, domnule profesor, spune încet și parcă răgușit Toni. Cînd am venit la poarta dumitale, te-am întrebat dacă ai un grajd sau un pod în care să pot dormi.

M-ai chemat în casă, m-ai oprit, m-ai tratat ca pe un oaspete. Eu n-am vrut să profit. Mi s-a părut... mi s-a părut că ții la mine, că oferi cu plăcere ceea ce oferi. Că nu ți-e greu.

— Că țin la tine? Tu doar ai suprimat legăturile sentimentale între oameni. Dar, adevărat, e vorba despre mine, care nu le-am suprimat.

— Mi se părea că sînt un fel de fiu, continuă Toni, de parcă nu l-ar fi auzit. Unul cam obraznic, luat de suflet poate din greșeală, dar căruia i se iertau greșelile. Acasă la părinții mei nu mi se iertau. Asta e altceva. Și mi-era foarte bine lîngă dumneata, chiar cînd ne certam pentru pictură. Te rog să mă ierți dacă am abuzat de găzduire. De altfel, erau și destule riscuri să mă molipsesc de conformism în casa dumitale.

Bătrînul nu vrea să ia în seamă ultima frază, nici tonul cu care a fost spusă. Toni a fost fericit acolo, sus, Toni ar vrea să se întoarcă. Băiatul ăsta are nevoie de afecțiune, a mărturisit-o cu rușine, și a vrut s-o dreagă cu o impertinență. N-are importanță.

— Vrei să te întorci cu mine, Toni? Eu sînt bucuros, credeam că tu n-ai mai avea nevoie de mine, de casa mea în care ai loc berechet.

— Eu n-am nevoie de casă, nici de bani, nici de nimic.

— Știu, băiatul meu, știu. De nimic. Ai să vii așa, pentru că mă știi pe mine prea singur. Sau nu, greșesc. Asta ar fi o slăbiciune, și tu nu ești slab. Nici pentru că tu ești singur. Uite așa, degeaba. Ideea asta îți place? Degeaba e un cuvînt frumos, e un cuvînt „modern", nu-i așa? Ai să vii cu mine, ne vom certa în fiecare zi pentru principii de artă, și într-o zi unul din doi va răzbi. Sînt convins că eu. Vino să vedem care răzbește.

Toni începe să rîdă limpede și cald.

— Să-mi iau traista.

— Ți-ai cumpărat culori?

— Da.

— Puteai să-ți iei și o valiză.

— Fleacuri demodate.

— Să vezi mîine, cînd s-or purta iar valizele și de către d'alde tine, ce demodat ai să fii tu cu traista ta.

— Mîine poate ne vom transporta bagajul într-o căldare. Ar fi și sonor.

— Cu o cobiliță, în două căldări, mai rustic. S-ar potrivi cu cojocul tău, și cu avionul, cu nava cosmică, cu tot ce aduce tehnica.

În tren, bătrînul veghe îndelung somnul lui Toni. Era prima cucerire asta, Toni cu care se întorcea înapoi. Mai tîrziu, după sfîrșirea cărții, coborîți amîndoi în oraș, avea să vadă el. Marele fluviu nu-și schimbase cursul. N-avusese el vreme decît pentru un braț abătut din vad și bătător la ochi. Dormea băiatul, și zîmbea în somn, legănat. Bătrînul îi dădu părul peste cap, îi acoperea ochii și putea să-i întunece visele.

Rampa de lansare

Motto :

„Tot pămîntul pe care călcăm e căptușit cu nădejdi omenești".

FELICIA CLINCA

Era ploioasă primăvara și rece. Arhitectul ar fi vrut să înceapă cît mai repede lucrările pe terenul acela vast, acoperit de buruieni, dar se părea că trebuie să mai amîne. Aparatajul, instalația care trebuiau aduse aici erau de mult în lucru în două uzine din țară. Lui aveau să-i vină în curînd cam vreo mie de oameni ca să construiască pista, cazematele, subteranele, să instaleze rampa. Prins de nerăbdare însă, cu toată vremea neprielnică, ieșise într-o zi cu o echipă mică și cu două excavatoare, ca să desfacă și să ridice pămîntul clisos, mocirlos, de pe culme, pentru viitoarele temelii ale rampei de lansare. Acolo, în creștetul dealului, era un fel de platou, un soi de maidan întins, acoperit de buruieni moarte încă din toamnă, pustiu. De pe înălțimea lui însă se vedea pînă departe, nu pentru că el era foarte înalt, ci pentru că împrejurul lui era șes întins cît cuprindea privirea, atît de întins, încît, cînd aerul era foarte limpede, se deslușea și orașul, cu hornurile lui de fabrici, cu turlele de biserici, cu petele roșii ale acoperișurilor întretăiate de petele verzi ale parcurilor.

Arhitectul venea din alt unghi al țării și credea că totdeauna aici, pe deal, fusese pustietatea care era acum. Dar cînd excavatoarele începură să răstoarne pămîntul, ieșiră la iveală din mijlocul maidanului puzderie

de cărămizi, de stîlpi de beton culcați și încîlciți în armătură de fier, o boltă în care una dintre mașini se prăbuși duduind.

— Ce-a fost aici ? Un cartier ? O fabrică ?

Oamenii din echipă nu știau, nici ei nu erau de pe aici.

— Mă, vă e bine acolo ? întrebă unul aplecîndu-se peste hăul deschis.

— Ieșim acum, răspunse o voce din adînc.

— O fi fost un castel ! presupuse cineva.

— Cu beton armat ? O fi fost o căsoaie mare, vreun conac, chiar aici în mijloc, că pînă acum am mers ca în unt.

— Da' mare a fost, dacă a fost numai una !

Inginerul cel bătrîn, care se aflase pe excavatorul prăbușit, se ivi din groapa adîncă în care intrase. Bombănea, se scutura de pămînt, șchiopăta. Alți cîțiva ieșiră după el.

— Sigur că a fost, lua-i-ar mama dracului, bombăni inginerul, dar chiar atunci, cînd s-a prăbușit la un cutremur, spuneau că au debleiat bine terenul. Au trebuit doar să scoată morții, să curețe, să niveleze. Eu eram student atunci, nu eram în țară, mi-a scris tata.

— Stați jos, pe o piatră, văd că v-ați cam lovit Ce-a fost aici ?

— Un bloc, primul bloc prin părțile noastre.

— La atîția kilometri departe de oraș ?

— Un primar trăsnit voia să facă un cartier de blocuri aici, cam după primul război mondial, cam atunci. A ridicat unul, a pus autobuz din oraș pînă aici, s-a întîmplat ce s-a întîmplat într-o noapte, de solid ce-l făcuseră, și s-a lăsat păgubaș. Cred că mi-am rupt piciorul.

Obrajii inginerului tresăreau de durere. Arhitectul era necăjit.

— Și nu mi-a spus nimeni că pe terenul ăsta a mai fost construit odată ceva !

— Cine își mai aduce aminte ? Trebuie să fie mai bine de cincizeci de ani de atunci. Cei de la primărie sînt oameni tineri, n-or fi auzit nici ei vreodată de asta. Planurile vechi ale regiunii au ars la bombardament. Nouă ni s-au dat planuri noi, întocmite pe ce se vede.

Iar eu am uitat. Dacă aș fi văzut cu ochii mei casa și aș fi fost aici în clipa accidentului, mi-aș fi adus aminte. Dar eram la München pe atunci. Mi s-a șters din cap. De fapt, nu are nici o importanță. Noi o să săpăm doar mai adînc de zece ori decît or fi săpat ei atunci.

Echipa se trudea să scoată cu macaraua, din adînc, excavatorul care căzuse cu șenilele în sus.

Ploua iar, mărunt, des.

— Să mergem în oraș, domnule inginer, să vă duc la spital.

— Dacă îmi dai mașina dumitale, mă duc singur.

Arhitectul îl luă de braț și-l conduse pînă la mașina care aștepta la poala dealului. Inginerul era greu ca de plumb și luneca mereu.

— Să știi că nu e, de fapt, nici o nenorocire. Surpriza a fost neplăcută, atît. Și neglijența. A mea, probabil. Îmbătrînesc, uit. Eh, într-o zi sau două curățați tot. Să mergem ceva mai încet. Nu te supăra, dar cred că mi l-am rupt de-a binelea.

Mare dobitoc! se gîndi arhitectul privind în urma mașinii care se depărta. Și cînd am lucrat cu el la planuri, mi se părea atît de capabil. Asta e bătrînețea, uiți esențialul. Stai, m-am pornit să exagerez. Nu e nimic esențial aici. O treabă de două zile, vorba lui. N-am dat doar de o peșteră fără fund care merge pînă în inima pămîntului. Niște temelii, niște pivnițe, niște... M-am repezit eu cu douăzeci de oameni să fac o treabă inutilă. N-am mai avut răbdare. Eh, și dacă așteptam să-mi vină toți inginerii și tehnicienii și muncitorii, un excavator tot se prăbușea aici, pentru că nu ne-a anunțat nimeni... și... bătrînul tot își rupea poate piciorul, sau și-l rupea altcineva. Și mai și plouă.

— Mai e vreunul zgîrîiat printre voi?

— Mai mult murdari. Oasele bătrîne se rup, alea tinere duc la greu.

Excavatorul fusese scos, acum se răzbuna scoțînd el enorme căușuri de pămînt amestecat cu piatră, cărămidă, fărîme de beton, bucăți de lemn putred. În fața unui stîlp întreg, răsturnat, oamenii îl opreau și începeau să înhațe cu ghearele macaralei pilonul culcat, așa că ți se

părea că mașina însăși se chivernisește, în încremenire, cum să facă mai bine treaba.

La ora trei, arhitectul, muiat ca un pisic scos din apă și necăjit că trebuia să supravegheze un lucru care nu s-ar fi cuvenit să fie preocuparea lui, îi opri.

— Toată lumea acasă. Mîine, la șapte, aici.

Oamenii mai tîndăleau printre șanțuri și movile înalte, mai scormoneau ici și colo, coborau unii în gropile adînci, în care se mai vedea un arc de boltă, o jumătate de plafon de beton crăpat și îndoit.

— Domnule arhitect, mai sînt și ciolane pe aici.

— Ar trebui să le ducem la cimitir, înainte să vină mîine camioanele să care pămîntul.

— Lasă-le, Niculaie, tot pămînt e și unde le-o duce, și la cimitir.

— Parcă n-ai fi avut părinți ! Ai tăi nu sînt în cimitir ? Unde sînt ?

— Ăsta e os de picior, sau ce-o fi ?

— Domnule arhitect, uite ce-am găsit ! Niște pantofi ! Cum de s-or fi păstrat așa de întregi ? Stăteau unul lîngă altul, ca în dulap, colo, jos, între cărămizi. Pantofi de femeie. Și mici ! Ce picior o fi avut, săraca ?

— Nu te mai coborî, Matei, că n-ai să găsești o comoară. Te prinde noaptea pe acolo. Nu vezi că toate sînt praf și pulbere ? Putregai. Doar pantofii ăștia ! Și încă și ei sînt verzi de mucegai.

— Păi ar trebui să treci prin sită molozul și pămîntul, ca să mai găsești ceva de Doamne-ajută.

—Ăsta o mai fi bun la ceva ?

Niculaie îi întinse arhitectului un ceas mare, de buzunar, un ceas de nichel. Arhitectul ridică din umeri.

— Nu-ți dă nimic la muzeu pe el. E curios că nu i s-a spart sticla, că nu e turtit, dar trebuie să aibă vreo sută de ani.

— Dacă e vechi, nu e de preț ?

— E un ceas prea prost, băiete. Ca ăsta se făceau cu sutele de mii pe atunci. Poți să-l arunci. N-o să mai meargă niciodată.

Niculaie întinse mîna să arunce ceasul, cînd arhitectul se răzgîndi.

— Îți dau eu o sută de lei pe el.

Niculaie șovăi. Dacă arhitectul îi dădea o sută de lei, nu cumva ceasul avea o valoare mai mare ?

— Dă-l, mă, sări cu gura Constantin. Nu vezi că e de tinichea și o fi și mîncat înăuntru de rugină ? Suta e mai bună.

Niculaie făcu tîrgul. Oamenii mai rămaseră multă vreme acolo, pînă îi orbi noaptea, să mai răscolească, să mai caute, cînd prin fostele pivnițe, cînd prin maldărele de moloz și clisă. Unul mai găsi un craniu, altul un portmoneu fără culoare, năclăit, cu gologani dinainte de război, altul un ceainic turtit. Erau pătrunși de frig, uzi, dezamăgiți, osteniți.

Platoul rămase pustiu așa cum fusese atîția ani, rănit de gropi acum, vălurit de mușuroaie uriașe.

Acasă la el, arhitectul încerca să se încălzească. Își fiersese vin, dar, cum nu era dibaci, vinul îi dăduse în foc, odaia mirosea ca o cîrciumă de țară, și nu putea deschide fereastra, pentru că ploaia bătea înăuntru, peste pervaz. Pe planșeta mare din mijlocul încăperii planurile viitoarei rampe de lansare se întindeau sub lumina puternică a lămpii de masă. Arhitectul se învîrtea prin odaie cu ceașca de vin fierbinte și nu știa unde s-o așeze. În odaia asta imensă, nu se pricepuse să pună decît planșeta, un divănaș mic, care parcă se pierdea sfios într-un colț, lîngă el o măsuță pe care aruncase o altă schiță, și un scaun pe care așezase un reșou electric.

Nici măcar n-au încălzit caloriferul, au încredere în primăvară, bodogănea el în gînd. E frig. Am venit înghețat, drăcia asta mă frige la degete din ce în ce mai tare. Lasă, că pot s-o pun și pe podea. Ar fi frumos să fac o pneumonie acum. Pot să mă duc la spital, într-un pat vecin cu al inginerului. Ar fi o distracție pentru amîndoi. Sună cineva la ușă. A greșit. N-are cine să mă caute.

— Cine e ?

— Eu sînt, Tudorică ! Eu, Mihai.

— Mihai !

Omul tînăr, blond, înalt, care stătea în fața ușii, intră repede înăuntru, de parcă ar fi așteptat mult pe sală și

nu mai avea răbdare. Își smulse haina de ploaie de pe el și o aruncă într-un colț, în vestibul.

— Cum de-ai venit, Mihai ? Ai treburi pe aici ? Mă, ce bine îmi pare c-ai venit ! Stai, să nu calci pe ceașcă ! Nu te așeza pe rețou. Așază-te pe divan.

— Te-ai aranjat bine aici. Păcat că n-ai cuier în vestibul.

— Numai cuier îmi lipsește ? Mi-au dat garsoniera asta și am cumpărat și eu ce m-am priceput. În fiecare zi văd că am nevoie de ceva, dar n-am mai avut timp de atunci. Să-ți fierb și ție puțin vin. Mai am o ceașcă. He-he ! Veselă am ! Trei cești și trei farfurii !

— Ați început ?

Ochii opalini ai oaspetelui ardeau.

— Abia azi. Și nici nu se cheamă un început adevărat ăsta. Trebuie curățat locul. Închipuiește-ți că fusese acolo un bloc care s-a surpat la un cutremur, sau nu știu din ce pricină, și nimeni nu-și mai aducea aminte. După ce curățăm, fortificăm terenul.

— Cum ? Clădiți rampa pe un loc șubred ?

— Nu locul e șubred, casa fusese probabil greșit calculată, prost construită. O să excavăm tot...

— Și pe un teren găurit...

— Dar ce-ți închipui tu ? N-am fi făcut oricum săpături ca să fortificăm în adînc ? Crezi că așezăm rampa ca o pară pe o farfurie ? Taci, că fierbe. Vinul ăsta e foarte înșelător. Abia așteaptă să întorci capul, ca să dea în foc. Nu mi-ai spus cum de-ai venit aici.

— Am două zile libere. Am vrut să te văd pe tine și locul... locul pe care are să fie rampa de lansare.

— Tu te și vezi pornind !

— Mă văd. Cred că eu am să fiu cel ales. Sîntem cinci, dar eu am toate șansele. Am să fiu primul.

Prietenii stăteau alături, pe divanul îngust, cu cești tile în mînă și priveau în gol, zîmbind. Vorbiseră de atîtea ori, de cînd erau adolescenți, despre ziua în care unul, ajuns arhitect, va construi prima rampă de lansare din țară și celălat, ajuns cosmonaut, va zbura, încît nu mai puteau spune aceleași cuvinte, și altele nu găseau. Le era într-un fel și rușine de vocabularul ardent de altă dată, acum ar fi fost momentul să discute proble-

mele concrete ale lucrului început, dar Tudor nu avea încă ce povesti, iar Mihai îi mai istorisise de o sută de ori zborul pe care îl făcuse în străinătate, în stratosferă, zborurile lui experimentale de acum, aici, în țară, feluritele probe, fazele pregătirii. Le istorisese economicos, de parcă ar fi rezumat un eveniment trăit de altul. Mihai devenise tăcut de cînd se maturizase, cu cît trăia mai mult siguranța momentului viitor al zborului spre lună, cu atît îi pierea puterea de a se exprima. Brăzdase cerul în lung și-n lat pe avioane felurite, văzuse pămîntul de sus, adunat „tot la un loc“ cum încercase să-i spună lui Tudor, îl văzuse dîndu-i ocol de la distanță. Ar fi vrut să-i spună mai mult prietenului lui, dar îl oprea un fel de pudoare și de teamă că n-are să se poată lămuri. Mi-e greu, Tudorică, își spunea în gîndul lui, privind cu ochii mari deschiși la geamul în care bătea ploaia, mi-e greu să mai înțeleg cum se deșiră un drum și cum de e depărtare între orașe, cînd de sus nu mai sînt depărtări. Și nu pentru că avionul merge repede. Asta nu pot să-ți explic. Am început să mă descurc greu și cu timpul. După un zbor spre răsărit, să spunem, cînd am mereu soarele în față, și cu cît merg mai mult e mereu dimineață. Eu nu mai știu cînd e ieri și cînd e azi. Mă întorc de acolo și mama spune că au trecut două zile. Pentru mine a fost una. Și mai rău a fost cînd am ocolit Terra cu racheta. Aveam ceas, calendar, comunicări prin radio cu pămîntul, dar dacă nu le-aș fi avut? Rămîneam eu cu mine, fără măsura timpului, și n-ar mai fi fost nici el, înțelegi? Ai să-mi spui că asta știe și un copil mic, învață la școală, timpul e o dată legată bine de condițiile Terrei. Dar eu nu pot să-ți spun nici ție măcar cum se simte asta. Cum o simți înăuntrul tău, asta e grozav. Să te rupi de el, de timp. Și pe urmă să te întorci și să-ți fie dor, un dor ca o foame de senzația asta de etern. Sau de concomitent. Uite, n-aș putea să spun cum e. Păstrezi în tine amintirea, mai mult, impresia că tot ce vezi la un pas ai putea, dacă ai vrea, cu ochii tăi de sus, să vezi departe, sau departele aproape. M-am încurcat. Și cu timpul la fel. Mi se răstoarnă trecutul peste prezent și prezentul peste trecut ca boabele în ciur. Numai viitorul parcă are distanță, pentru că îl aștept. Cînd am să-l ajung,

atunci... Dar n-aș ști să-ți explic, are să fie tot azi sau ieri, chiar viitorul... sigur, dar poate că mereu are să mai fie viitor. Uite de asta tac. Să nu-ți închipui că din pricina gîndurilor ăstora nu sînt lucid cînd mă urc în avion. Nu, sînt lucid ca un laser. Dar tu nu-ți închipui nimic. N-ai de unde să știi. Nu spun la nimeni. Toți poate simt la fel, toți cei care zboară acolo. Și n-au cum spune. Și nu s-ar înțelege. Și poate nimeni n-ar mai avea încredere în ei. Aș vrea măcar să-ți spun cît aștept ziua aceea, o știi, a noastră, cînd tu ai să rămîi aici și eu am să plec în sus. Dar datorită ție. Nu știu dacă mai poate cineva pe lume aștepta așa ca mine. Ba da, toți așteptăm ceva. Ieri nu mai e, azi e aproape ieri. Mîine ! da, mîine. Toți așteptăm. Pentru că există mîine, mai credem în timp, pentru că ieri, vezi și tu, unde e ieri ? Nu te mai uita așa la mine, tot nu-ți pot spune nimic.

— Mutulică, să mai fierb puțin vin ? Mai am.

— Numai puțin. Peste două luni nu mă mai ating de alcool pînă la zbor. Ai pîine ?

— Azi am uitat să cumpăr. Am de ieri. Bine că ai scos un cuvînt.

— E uscată. Nu ne îngrășăm, îmi convine.

— Unde să te culc ? Dormi tu pe divan și eu pe jos.

— Fugi de aici. Mi-am luat odaie la hotel. Aș vrea mîine să merg cu tine, să văd locul.

— N-ai să înțelegi nimic dacă va ploua. Și am scurmat acolo ca porcii. Mai curînd are să te întristeze.

— E înalt ?

— Atît cît trebuie. De asta să n-ai tu grijă. Și rampa va avea înălțimea necesară. Ce face Maia ?

— Mă așteaptă.

— Nu pricep de ce vrei să vă însurați după zbor !

— Eh !

— Spune, mă, iar ești cutie de conserve închisă.

— În perioada asta de acum, crezi tu că aș fi un bărbat la casa mea ? Mi-e rușine să-ți spun, Tudorică, dar uit zile întregi și că există Maia. Cînd îmi aduc aminte mă reped la ea ca un nebun, și o găsesc așteptîndu-mă. Uneori mi-ar fi mai ușor dacă ar fi supărată pe mine, poate chiar dacă m-ar părăsi.

— Iartă-mă, dar asta n-o cred și n-o poți crede nici tu.

— Nu mi-ar fi atît de rușine.

— Asta e altceva. Dar ce mîndru ești de fidelitatea asta a ei și chiar de rușinea ta ! Ți-ai făcut datoria, ești împăcat cu tine, ți-a fost rușine destul, și Maia e acolo, o siguranță și o căldură fără margini.

Mihai privea drept în ochii lui Tudor. Îi dădea dreptate. Tudor avea totdeauna dreptate, din adolescență încă avusese dreptate de cîte ori discutau un lucru.

Se făcuse tîrziu și Mihai nu se îndura să plece. Tudor mai găsise niște brînză, fiersese cîteva ouă, amîndurora li se părea că petrec mai bine decît la un restaurant în care ar fi fost zgomot.

— Acum te las și vin mîine să te iau la opt.

— La șapte, dacă poți să te scoli devreme.

— Sînt învățat să mă scol la cinci.

— Mă rog, dacă mîine dormi mai mult, pentru că ești și tu în vacanță, vii de-a dreptul acolo. Iei un taxi. O apucați pe strada principală pînă la capăt, în direcția gării, acolo e o piațetă cu un monument oarecare, un vultur pe un obelisc, dați ocol prin spate obeliscului și o luați la dreapta, pe o străduță mai îngustă care iese afară din oraș. Nimeriți într-o șosea pietruită care străbate cîmpia, țineți tot la dreapta cîțiva kilometri și ajungeți la o colină. Ai s-o vezi. E înaltă. Sus, în vîrf, ne găsești lucrînd. Ai înțeles ? Poate că șoferul știe, dacă îi explici.

— Am înțeles.

Tudor își conduse oaspetele pe scări.

— Stai, să-ți fac un cadou !

— Mie ?

— Uite, am găsit în dărîmături ceasul ăsta vechi. Nu mai merge de mai bine cincizeci de ani. Ca să ne aducem aminte de ziua în care am început lucrările. De prima mea rampă, de primul tău zbor.

— Mulțumesc ! Mihai părea convins că primise un dar adevărat. Să știi că am să-l păstrez întotdeauna. Am să-l iau cu mine și sus, în cosmos. Mascota mea. Mulțumesc ! Noapte bună.

S-a bucurat ca la șaisprezece ani, cînd i-am dăruit broasca țestoasă. A rămas un copil Mihai, un copil plin de curajul a zece mii de oameni maturi. Păcat că nu-mi mai spune, ca altădată, tot ce se frămîntă în el. Trebuie să-l provoc mereu ca să vorbească.

Tudor urcă treptele cîte două și, ajuns sus, se culcă repede. Parcă avea încă în oase umezeala de peste zi.

Afară nu mai ploua. Pavajul lucea umed sub rarele becuri ale străzii. Era o stradă cu cîteva bloculețe, și parcă toată lumea se culcase la un semnal, nici o fereastră nu era luminată. Mihai se descurcă greu prin cele cîteva străduțe întretăiate între blocuri aidoma, toate cu trei etaje, mai trecu o dată din greșeală prin fața casei lui Tudor, și izbuti în sfîrșit să iasă în strada principală.

Era pustie. De undeva, de sus, de la un cat, printr-o fereastră deschisă, se auzea din odaia întunecată cîntînd tare un radio. În partea asta trebuie să fie hotelul, se gîndi Mihai, parcă pe aici am venit. Nu trece un om, să-l întreb. Adineauri n-am mers atît de mult. Nu-i nimic. Aerul e bun, spălat. Și încălzit puțin. Nu-i nimic. Colo e o lumină, un restaurant, o cîrciumă poate. Iese cineva. Să mă grăbesc, să-l ajung.

— Hotelul, vă rog frumos, e mai departe ?

— Mai departe ? Hotelul e în urmă. Trebuie să te întorci. Ai luat-o spre gară.

— Mulțumesc.

Spre gară ? Spre locul pe care se va ridica rampa. Uite colo în fund obeliscul cu vultur. Ce întins e drumul ăsta cînd îl măsori cu pașii. Nu, nu pentru că avionul merge repede îl vezi tot la un loc și te miri... Nu știu ce vreau să spun eu cu prostia asta, dar simt atît de bine că distanța, de fapt... Ei, cum nu e ? Dar uite, o parcurg. Și timpul. Îl trăiesc, și într-o zi am să mor. Iar distanța, pentru alți ochi, de sus, dar nu pentru noi. Pentru stelele astea care au ieșit acum atît de limpezi de sub norii care s-au clăbucit departe, acolo, în marginea cerului. Ah, ce cer înstelat ! Păcat că n-a ieșit și Tudor. Era obosit. E cam năpîrlit vulturul ăsta, dar știe să zboare. Asta e principalul. Chiar dacă e năpîrlit. Prin spatele lui, la dreapta... Asta e străduța îngustă care iese din oraș. Ia să mergem

pe străduța asta îngustă, cel puțin pînă la șoseaua pietruită, poate că se vede în zare colina. Noaptea trebuie să fie frumoasă colina asta. Sub lumina stelelor. Cînd au să fie pe ea construcțiile n-o să ne mai aducem aminte cum era acum. Și în ziua în care... În dimineața aceea, am să mă gîndesc la noaptea asta. La pustietatea și liniștea asta. Dar noaptea asta are să fie trecută, vagă, de mult. Atunci va fi aproape zborul... va fi gata, în minutul următor. Și pe urmă și minutul trecut, gata de tot, un semnal...

Mihai simți obișnuitul junghi în stomac care întovărășea totdeauna acest gînd, și un soi de beție, un strigăt care i se urca din gîtlej, un sentiment de înfricoșătoare fericire, de fericire tăioasă, arzătoare.

Nu, nu se vede de aici. Pesemne că mai trebuie să merg puțin. Puțin ? Mult ? Sînt kilometri, nu știu cîți, mulți. La dreapta, a spus Tudor. Cîte gropi ! Trec mașini de mare tonaj, strică. Nu mă pot opri din mers, nu mă pot întoarce. Uite-o ! Ce curios că am și ajuns ! Cînd am făcut eu atîta drum ? Asta trebuie să fie spinarea nesfîrșită a unui animal nevăzut și uriaș. Un animal care a vrut să se ridice de la pămînt și a rămas în genunchi, cu botul în țărînă. A vrut să se ridice, să fugă, și a încremenit în genunchi. Zburlit, așa cum i-au răvășit blana excavatoarele. Rănit, cu spinarea rănită. Pot să urc pe poteca asta pînă sus. Lunecă grozav, dar se poate urca. Fiecare pantof se încarcă cu un șoșon de clisă, anume ca să-ți îngreuieze mersul. Nu-i nimic. Mai e puțin pînă sus. Ah, ce bine se vede de aici ! Ce lumină egală, străvezie, întinsă uniform peste tot șesul. Și colo, departe, aura care îmbracă orașul, aura care izvorăște din viața luminilor lui electrice și reflexul ei pe cer, reflexul roșcat care șterge stelele de deasupra lui. Dar aici, ce boltă, ce baldachin... uite, vezi, trebuie neapărat să compari cu lucruri pămîntești limitate. Ăsta nu e baldachin. E el, cel în care am să zbor eu ca un fulger, pînă unde ? Puțin, față de adîncimile tale, puțin. Și voi o să fiți mari, voi astea care păreți, văzute de aici, cuie de cristal bătute acolo, sau diamante mici, sau... Atenție, era să calc într-un șanț. Ce șanț ! Ăștia au scos de aici mase de pămînt. Era să mă duc întîi în jos, înainte de a porni în sus. Spunea Tudor că a

fost o casă aici. Da, aici a găsit ceasul, sigur, pentru că fusese o casă. Au săpat și aici. Ar fi mai bine să cobor puțin, pe culme am să fac eu un pocinog, am să cad în vreo groapă. Nu mai văd poteca pe care am venit. Trebuie s-o iau pe povîrniș, pe unde oi nimeri. Ar trebui să fiu capră, ca să cobor bine pe aici. Să stau locului puțin, acum nu văd poteca, dar peste o clipă poate că am s-o descopăr. Cît șes în fața mea, jos ! Vara trebuie să fie frumos, holde sau fînețe. Ceasul ăsta l-a găsit în dărămături. Unde e ? Da, în buzunar. Uite-l. Întreg ca atunci. Mort. Să-l întorc. Parcă n-ar fi stricat. Merge ! Ei, Doamne, chiar merge ! Ticăie ca orice ceas din lume. Nu, mai tare. Ticăitul lui se aude surd în toată întinderea, parcă el ar fi inima cîmpiei ăsteia. Egal, necontenit. Bate ! Un far de automobil ? Din spate ? Nu. De sus, de pe culmea dealului ? Nu se poate. Cum a ajuns ? pe unde... ? E o casă ! De unde a ieșit casa asta ? Sus, unde am fost adineauri, unde erau gropile și mușuroaiele, e o casă ! Eu visez, sau sînt nebun ? Are patru etaje. Știu încă să număr. Ferestre luminate. Nu toate. Unele ferestre sînt luminate. Dar am fost acolo acum cîteva minute. Erau gropi. De jur împrejur pustiu. Auzi pași pe peronul de ciment din fața casei. O fată ! Vine repede, intră repede. Tocurile pantofilor mici bocănesc pe piatră. S-a aprins un șirag vertical de lumini. Trebuie să fie lumina de pe scări, a aprins-o fata. Nimic n-a fost niciodată mai real decît casa asta. Uite cum urcă fata scările. O văd de parcă zidurile ar fi de sticlă. Se oprește la etajul trei. Scoate cheia, intră. S-a stins lumina pe scară, e lumină în odaie. Își scoate pantofii, îi șterge bine de praf ! Știu. Sînt singurii ei pantofi buni. Îi pune jos, în dulap. Se așază pe divan. E frumoasă. E obosită. Nu e teatru adevărat ăsta din oraș, e un teatru ca o mașină de tăiat franjuri. Ne retează pe toți la fel și ne vopsește în aceeași culoare, se gîndește fata. Și eu aud gîndurile ei ! Le aud ! Ce să fac ? Ce să fac ? Pot să plec și mîine, nimeni nu mă oprește aici. Dar acolo cine mă primește, cine mă angajează ? La Conservator, cînd am jucat la examen Julietta, știam că o joc pentru prima oară. Știam că am s-o mai joc în viitor. Am plecat atunci, după examen, pe străzi, sin-

gură. Eram singură ca acum, aici. Mergeam pe străzi, și eram beată, năucă. Era întuneric și de ochii mei rămăsese lipită lumina rampei, de buzele mele cuvintele. Îmbrățișam întunericul. Alergam. Julietta era încă în mine. Ar fi trebuit să încep spectacolul de la început încă o dată, și încă o dată în noaptea aceea. Cum o joc acum ? Cum o joc ? De ce nu mă lasă neghiobul să fiu ea ? I-a intrat în cap nu știu ce balet american. Vrea să am *sex-appel* înainte de orice. Eu, Julietta ! Și Romeo, ce cap de cîrpă cu freză de petice ! Nu mai e nimic adevărat. I-am spus directorului. Mi-a răspuns : „Trebuie să vă încadrați într-o viziune unitară". Am să plec. Am să încep acolo cu ultimul rol, cu ultimul. Și pe urmă are să vină și Julietta. Și Ondine. Și Casandra. Au să vină ! Nu se poate altfel. Am să încep cu ultimul rol. Era primăvară în seara asta pe străzi. În odaie miroase a fum, miroase fumul țigărilor de ieri. Să deschid. Doamne, ce cer ! M-au chemat să merg la restaurant cu ei. N-am nici bani, și nici nu-mi plac. Și mai pierdeam și ultimul autobuz. La fel toți, ca tăiați cu mașina de franjuri. Ce naiba am cu franjurii ? Se taie cu mașina ? Nici nu știu. Cît cer, cît cer mai e deasupra noastră ! Stă cineva pe versantul colinei și se uită încoace, se uită parcă la mine. Poate că m-a văzut în Julietta, poate că i-a plăcut. Știe că locuiesc aici. Un admirator fanatic. Sau poate și-a închipuit că o actriță... Să nu creadă că mă uit și eu la el, să nu creadă că de asta am deschis fereastra. E blond și înalt ca un arhanghel. Mulți arhangheli am văzut eu ! Uite, din pricina dumitale, trebuie să renunț la cer. Să mă duc în fundul odăii. Am să-mi fac un ceai și am să mă culc. După ce fierbe ceaiul pot să sting, să mă duc la fereastră. În întuneric n-are să mă mai vadă. Dacă va mai fi acolo. Netoato, ești gata să crezi că are să stea ceasuri întregi cu ochii la fereastra ta. Poate că nici nu se uită aici, poate alături. Am să plec din oraș. Încep cu ultimul rol, dar încep altundeva. Iar a scăpat ceva din mînă bătrînul de sus. Ce-o fi tot ridicînd și o fi scăpînd ? N-a mai ieșit de mult din casă, sau nu l-am întîlnit eu. Ultima dată avea culoarea lutului. Urca scara și gemea. Urca aproape în patru labe. Am să plec din oraș. O scenă mare, un pu-

blic care cere altceva, nu primește orice. În fața lui, am să găsesc intensa fericire a cuvîntului bine rostit, plin de înțelesul lui prins ca un sîmbure în sensul întreg al textului. Ca un sîmbure de rodie într-o rodie. Ce comparații îmi vin azi în cap. N-am văzut în viața mea nici o rodie. Am să văd în Grecia. Cînd am să mă plimb în insule. Într-o vacanță după ce am să joc Ondine, ca să mă pregătesc pentru Casandra. Pe urmă am să joc Sfînta Ioana. E sigur că într-o zi are să-și dea seama cineva că pot. Că a fost scrisă pentru mine. Iar a scăpat bătrînul ceva din mînă...

Of ! Toate îmi scapă din mînă ! Nu mai sînt în stare să-mi duc paharul cu apă din bucătărie pe noptieră. Mi-e greu paharul plin. M-am împiedicat în țolul ăsta rupt. Am să-l ridic de aici, să-l arunc în colț, în cămară. Dacă am să pot să mă aplec să-l ridic. Nu mi-a adus azi pîinea portăreasa. Lasă, că și dacă mănînc pîine nu mi-e bine. Mă gîndesc la ea, mi-e foame și, cum bag o bucățică în gură, mi-e silă și mă doare. Radu nu mi-a mai scris de o lună. Nevasta lui, copiii lui, casa lui, tata stă bine unde stă. Sau mi-o fi scris, și nu mi-a adus nimeni scrisoarea sus. Cine te crede că nu mai poți să urci și să cobori ? Are șaptezeci și nouă de ani, spun ei, cobora pînă acum cîteva săptămîni ca un flăcău, o fi avînd o gripă. Ce știu ei ? Toți sînt sănătoși și grași de plesnesc. Numai eu mă topesc. Să aduc alt pahar cu apă. Încet, încet, orice drum e lung, pînă și drumul la noptieră e lung. Ia calmantele astea, mi-a spus, că tot are să se găsească într-o zi leacul cancerului. N-a spus el cancer, dar am știut că el e. „Leacul bolii dumitale“, atît. Dar cînd au să-l găsească ? Cînd ? Cum îl caută, de nu-l mai găsesc odată ? Mă tîrăsc dimineața pînă alături, la familia Zamfirescu, împrumut ziarele, caut, nu l-au găsit încă. În fiecare zi citesc ziarul, și nu anunță că l-au găsit. Eu cred că îmi tremură mîinile așa din pricina calmantelor, și tot ele îmi iau puterea. Cînd l-or găsi, are să se sfîrșească cu tremuratul ăsta. Am asudat pentru că am venit din bucătărie pînă aici de două ori... Mare mizerie. Ce murdărie e colo în

colț ! Parcă e catifea praful ăla pe o pînză de păianjen, cred. Cînd m-oi face bine, am să curăț și am să zugrăvesc. Trebuie să iau prafurile. Ah ! ce rău mă doare apa asta cu care le-am băut ! Ici, sub coastă, și în mijloc, în stomac. Parcă mă ară cu plugul. Parcă am înghițit un cîrlig mare de undiță, unul cu trei gheare, și mi-l trage de fir înapoi. Cînd am să mă fac bine, am să pescuiesc iar. Cancerul nu se vindecă ! Nu se vindecă azi, dar mîine ? De ce îl caută atîția savanți ? Cum au găsit altele, au să găsească și asta. Numai să mai apuc eu ziua aia. Doamne, ajută-mă să apuc ziua aia ! Of, cum doare ! Azi își fac efectul mai tîrziu prafurile. În fiecare zi mai tîrziu. Trebuie să întorc ceasul. Greu e, Doamne, să întinzi brațul, greu e să întorci ceasul. He-he, bătrînule, urîtule, dacă n-ai ticăi tu aici, pe măsuță, ar fi prea liniște pe lume. Ar fi ca dincolo de lume, Doamne ferește. Parcă începe să se mai liniștească durerea. Nu înțeleg de ce mi s-au umflat și picioarele, asta nu înțeleg. Pentru că nu mai fac mișcare, pesemne. Cînd am să mă plimb iar, au să se dezumfle. Cîntă cineva la Zamfirești. La ora asta ! Sau mi se pare mie, oi fi ațipit. Să nu uit mîine să le cer ziarul. Ia te uită cum mai pescuiește ăsta, și ce știucă a tras. N-o slăbi, nu slăbi firul, că se duce... Mă, nu slăbi firul ! Firul ăsta care mă trage pe mine, trage de stomacul meu, are o gheară la capăt și... lasă firul, domnule, lasă firul !

Ce tare ticăie ceasul de pe noptiera bătrînului, parcă ticăie aici, în mîna mea. Și pe toată cîmpia. Și e în mîna mea. E pe noptiera bătrînului. Bătrînul doarme, dar uite colo, alături, familia Zamfirescu stă toată adunată în jurul tatălui.

— Cînd ? Cînd ? Ți-a spus și cînd ?

— În curînd, o să te avansăm în curînd, atît a spus.

— Și crezi că o să se țină de cuvînt, Sandule ?

— Dacă timp de zece ani, în care am tot făcut petiții, nu mi-a făgăduit niciodată, trebuie să-l cred, cînd o

spune el cu gura lui pentru prima oară. Ne culcăm, Marioaro ? Eu mă bag în pat.

— Să-l culc întîi pe Titel. Uite, doarme pe scaun. Haide, puișor.

— Nu dorm de loc. Mă gîndesc că atunci o să-mi luați bicicletă.

Titel merge ca un somnambul de mîna mamei.

Ce bun e patul ăsta, ce moale, ce odihnitor. Nici măcar nu mai nimeresc cu coasta arcul ăla care mă supără în fiecare noapte. Spune Marioara că parcă îl caut anume. Uite, nu e nicăieri. Vino, Marioaro, pune-ți capul pe umărul meu. Mi-ai băgat tot ciuful tău negru și creț în gură și în nas, dar nu-i nimic. Sînt deprins. Stai așa, cu tot trupul lipit de al meu. E ceasul cel mai bun al zilei, al serii. Cînd îmi dai, ca pe o odihnă, căldura ta. Căldura ta mă odihnește. La primul salariu mărit, am să-ți cumpăr un perdesiu nou. Nici nu vin acasă cu salariul, cumpăr întîi stofa, pentru că tu n-ai să vrei, tu vrei un covor în hol, spui că apartamentul e prea despuiat. N-am să-ți spun nimic, și pe urmă, după ce ai să mă certi, ai să te bucuri de pardesiu. Cu al doilea salariu...

Cu primul salariu mărit, o să cumpărăm un covor în hol. Primăvara e scurtă, treci de la palton la taior. În anul viitor am să-mi fac un pardesiu. Și lui Sandu unul. Banii trebuie strînși, nu risipiți în fiecare lună. Nu mi-e somn de loc. Sandu parcă a și adormit. Aseară am căzut și eu ca de plumb, eram obosită. Și azi ar trebui să fiu obosită, am spălat rufe. Dar nu mi-e somn de loc. Aș cînta și aș dansa, dacă Sandu n-ar dormi atît de bine. Cu primul salariu...

Cu al doilea salariu, am putea lua o bicicletă copilului. Una veche, de ocazie, să fie mai ieftină. Marioara a adormit pe umărul meu, copilul doarme și el. Numai

eu nu-mi găsesc liniștea. E bine în pat, dar m-aș întoarce parcă și nu vreau s-o trezesc.

Păcat că e chiria mare în casa asta. Două odăi, și plătești atîta. Dar, cu alt salariu, are să fie mai ușor. O pălărie ar trebui să-mi cumpăr.

— Sandule, dormi ?

— Nu. Tu nu dormeai ?

— Crezi că are să se țină de cuvînt ?

— Șeful meu ? Dacă mi-a făgăduit el pentru prima oară ! El singur, fără să-l întreb.

Omul acela o mai fi jos, în fața casei ? Aș sta la fereastră puțin, aș vrea să mai miros puțin primăvara, dar mi-e frică... E tot acolo. Se uită încoace. Nu, nu se poate uita la geamul meu întunecat. Trebuie să aștepte pe altcineva. Nu m-a văzut jucînd. Și nici n-am jucat cum aș fi vrut. Cînd am să fiu acolo, cînd am să joc fără tutela unui prost... poate a unui deștept, în teatru fără tutelă nu se poate, dar măcar să nimerești un regizor deștept.

Au, doare ! Parcă era... parcă... nu, visam. Am adormit, visam, și m-a trezit durerea. Trebuie să mai iau un praf. Și dacă nu trece, dacă mă chinuiește așa pînă dimineața ? În casa asta stă un medic. Aș putea să mă duc la el, dacă ține tot așa pînă dimineața. Să mă tîrăsc jos două etaje, am să pot ? Să-l trezesc. Să nu se supere ! E medic, e dator să se trezească. Uite, pe el nu l-am întrebat niciodată. Poate că știe el ceva. Nu s-a găsit leacul cancerului, dar poate că tocmai ăsta știe ceva. Sau își dă seama că nu e cancer. Și mă vindecă. Dacă mă doare tot așa și după al doilea praf, mă tîrăsc pînă jos și sun la ușa lui. O fi acasă ? E tînăr, e singur, o fi noaptea pe te miri unde. Dacă mă mai doare așa... o fi acasă ?

Stau locului în fiecare seară în casa asta pustie. Puteam să plec în seara asta la teatru. Aveam bilete. Nu m-am dus. Credeam că vine. În fiecare seară cred

că va veni. Mi-a spus că are să plece odată de acasă și are să vină. „Cînd ?“ „Într-o seară !“ Cu zîmbetul ei din care nu înțeleg nimic. Ce fel de dragoste e asta ? Un zîmbet ca la comandă, pe gura ei frumoasă, mare. Zîmbește cînd nu te aștepți, lăcrimează cînd nu trebuie, tremură, și pe urmă zîmbește. Ca la comandă. Ca la fotograf. Și minte. E lașă, n-are să se despartă niciodată de bărbat. N-are curaj, și poate că ține într-un fel la el. Îi convine să stea lîngă el, are mai mulți bani decît mine, are o casă mai frumoasă decît apartamentul ăsta. Ehei, ce casă, cu parc, cu iaz, cu terase. E comodă, e lacomă, e lașă. Spune că nu poate lăsa un om care a fost operat de curînd, care nu mai e tînăr, care o iubește. Un om corect, așa spune ea : corect ! Parcă toți oamenii corecți ar trebui să fie iubiți. Și eu sînt corect... atît de corect, încît vreau s-o smulg de la un bărbat care a avut o operație la plămîni, pe care l-am îngrijit eu și l-am salvat. Îmi mulțumea. Și acum vreau să-i dau o lovitură de moarte tot eu, salvatorul. Dar n-o iubesc mai puțin decît el... Ah, o iubesc de o mie de ori mai mult, pentru că nimeni nu poate iubi atît. În viață trebuie să cruți mai întîi pe alții sau pe tine ? E bătrîn, dar n-are să mai facă abces la plămîni din pricina asta. Poate că n-are să sufere chiar atît de tare. Are cine să-l îngrijească, o are pe sora lui, poate, cînd vrea, să angajeze și o infirmieră permanentă. Să nu vină pentru totdeauna, să vină pentru o noapte. Și după noaptea asta, am s-o doresc necurmat. Niciodată n-am știut să mă mulțumesc cu ceva vremelnic, cu puțin, cu un împrumut. Nu vreau s-o împrumut, o vreau de tot. Aștept degeaba, n-are să vină nici pentru o noapte, nici pentru totdeauna. Auzi, pași pe peronul casei ! Vine repede, repede, ține capul plecat... draga mea... vine... vine... Nu e ea. E actrița care locuiește aici în bloc. Se întoarce de la spectacol. Nu e ea. E actrița asta slabă, cu ochi mari, negri. Cînd o văd, mi se pare că-i e totdeauna foame, sau sete, sau se grăbește să ajungă ceva din urmă. Ce-mi pasă de ea ? Ce-mi pasă de actrița asta tînără ? N-a venit nici în seara asta. Ultima dată m-a privit fățiș, cu privirea ei verde ca jadul, și mi-a spus : „Una din serile astea !“ Pe urmă a

zîmbit repede, ca o reclamă, și imediat i s-au rostogolit două lacrimi din ochi. Are să vină ! Poate chiar în noaptea asta. Trebuie să adoarmă bărbatu-său, să adoarmă și sora lui, monumentul ăla de marmoră neagră, care privește cu ochi de bufniță. Să încerc să citesc, s-o aștept citind, să mă surprindă bătaia ei la ușă. Să fiu atît de atent la ceea ce citesc, încît să mă surprindă. E numai douăsprezece și un sfert. Are să vină la unu. Îi dau termen pînă la unu. În noaptea asta.

— Cine o fi ăla care pîndește acolo jos ? Ne-a filat ?

— Unde ? Colo, în mijlocul potecii ? Dacă ne-ar fi filat, n-ar sta așa, în lumină, s-ar ascunde.

— De ce naiba se uită încoace ?

— O fi așteptînd pe cineva. Pe cineva din casa asta.

— Parcă a prins rădăcini acolo. Cu ochii încoace.

— Bică, dacă ți-e frică și de umbra ta, nu te mai băga. Ia-ți pălăria și du-te acasă.

— Nu mi-e frică, dar nu pricep de ce se uită tipul ăla încoace. Tu îl vezi, Arsene ?

— O fi făcînd o serenadă cuiva. Actriței, nevestei lui Zamfirescu, treaba lui. Copoii nu se așază așa ca să-i vedem noi pe ei, ci ei pe noi. Zi mai departe, Cezărică. Puteai să ai ceva și de băut, dacă ne-ai chemat la tine să pregătim. Ai tu pontul, dar puteai să ai și băutură.

— Am, dar pentru mai tîrziu. Întîi, cu capul limpede, trebuie să concepem în linii mari, să eliminăm aproximativul și riscurile, să privim problema pe toate laturile și în ansamblu, sintetic.

— Dacă mai vorbești așa, mi se face greață. Cu „sintetic“ și „aproximativ“ mă scoți din circulație. Zi pe românește.

— Ăsta e șicul lui Cezărică. Dacă n-ar avea muie, cu ce i-ar duce pe fraieri ? El e băiat cu carte, lasă-l să vorbească.

— Singura oră bună e după douăsprezece noaptea. Dorm amîndoi. Intrăm prin grădină. Fata doarme aici, în stînga, uitați-vă la desenul meu. Spălătoreasa mi-a spus că doarme ușor. Și că scara la etaj, deși are co-

vor, scîrțîie. Pe perete, în dreptul scării, e o tapițerie de Aubusson. Trebuie luată. Nu te bunghi așa la mine, e un fel de covor subțire.

— Petice ? Să pierdem vremea pe scara care scîrțîie pentru o cîrpă mare ?

— E scumpă.

— Ți-a spus spălătoreasa ?

— Bică, nu te prosti. Asta știu de la alții. Bijuteriile răposatei doamne și banii sînt la dumnealui în odaie. Așa că din două una : sau putem să nu-l trezim și atunci, repede, masca de cloroform pe obraz să mai doarmă puțin. Sau, la primul strigăt, asta are să fie treaba ta, Arsene, cuțitul ici. Ești specialist.

— Poate n-are să fie nevoie.

— Poate. Dacă doarme, să fie sănătos, o să mai doarmă un ceas, două. Ce ? Mie mi-e antipatic el personal ? E chiar un tip bine.

— Dacă se trezește fata ?

— Tot tu, Arsene.

— Atunci nu mai merge la o treime, puștiule. Merge la jumătate.

— N-ai decît să rămîi acasă, dacă vrei. Nu te silește nimeni.

— Adică puteți să le luați mau' și fără mine. Atunci de ce mi-i puneți în cîrcă pe amîndoi ?

— Fiindcă noi avem altele : otrăvim cîinele, tăiem geamul de la bucătărie, desprindem tapițeria, deschidem seiful din perete, păzim pe rînd scara de la subsol să nu vie servitoarea. Căutăm în toată casa dacă mai e ceva care merită. La asta mă pricep eu, nu voi. Să cer și eu jumătate atunci, ca expert. Fiecare cu a lui. Tu ai mînă bună, ai și tu ceva.

— Asta se plătește.

— De asta nu-mi placi, Arsene, și de asta n-am să mai lucrez cu tine niciodată. Nu știi ce e aia solidaritate. Ești un găinar.

— Treacă de la mine. După asta, puștiule, nici nu mai am nevoie de voi. Am plecat.

— Unde ?

— Peste ocean. Mă fac acolo... ce nu pot să mă fac ?

— Te primește cu brațele deschise, te face chirurg, că te pricepi. Numai pe tine te așteaptă acolo.

— Mă fac eu ceva. Deschid un local, mă însor.

— Faci trei copii ca trei îngerași. Dar să știi că acolo se poartă pistolul, nu cuțitul.

— Un local mare, nu o cîrciumă împuțită. Un bar. Nevasta acasă, să nu puie piciorul în bar. Cucoană! Hai, Cezărică, scoate o sticlă, mă, că mi se usucă gîtul și mă arde în piept cînd mă gîndesc.

Tremur aici, în răcoarea nopții. Mă arde pe gît, mă arde pe piept. Stau pe povîrnișul colinei, îi aud, îi văd ca prin sticlă.

Dacă aș ști măcar unde vor să dea lovitura asta, dacă ar spune adresa, să mă duc, să-i anunț, să se ferească, să știe. Dacă ar spune adresa! Ce zgomot a fost ăsta? Se bat? Au trîntit ceva? Nu, alături a trîntit cineva ceva, cu putere. Mai trîntește o dată. Ia scaunul în mînă și-l trîntește de pămînt.

— O dovadă de putere, doamnă.

— L-ai stricat. Ai rupt piciorul scaunului.

— Vrei să mai stric unul?

— Nu, mulțumesc. Îmi bate inima destul de tare și așa. Dacă asta vrei, mai sparge vreo două scaune. Poate că are să-mi stea inima de tot.

— Dacă ai sperat că durerea mea de cap avea să se schimbe în congestie cerebrală, ai văzut că nu m-am damblagit.

— Ovidiu! Te rog!

— Aștepți altceva?

— N-aștept nimic.

— Atunci taci.

— Tac de mult.

Și tot are să paralizeze odată, tot are să paralizeze cu accesele astea de violență care îi urcă tot sîngele la cap. Sau are să moară pe loc. Și am să scap! Am să scap!

N-am să-l mai aud urlînd. Numai de nu mi-ar plesni mie inima înainte. Să trăiesc un an măcar în liniște. Un an măcar să aud liniște în jurul meu. Aș pleca și acum unde aș vedea cu ochii, dar n-am unde să mă duc. Cu inima mea, nu mă primește nimeni nici măcar servitoare.

Dacă n-ar fi ea aici, l-aș aduce în casă pe Emil. Pe Emil cu copiii lui. Să-mi am nepoții în jurul meu. Dar nu se poate, e bolnavă, se preface bolnavă, ca să nu-mi aduc copilul în casă. E bolnavă de inimă. Este, a spus și medicul. Îmi pare rău că m-am înfuriat, că am speriat-o. Dacă murea ? Nu se moare atît de repede. Dacă ar muri cardiacul de spaimă, ea ar fi murit de mult. Nu vrea să-mi aduc copilul în casă, nepoții. Nici ei nu vor lîngă o femeie bolnavă, care nu-i iubește. „Mai tîrziu, tată, cînd s-o prăpădi ea". Și ea trăiește. Femeie acră, fără căldură, tăcută ca o piatră. Ca o piatră în mijlocul casei mele, pe viața mea, pe sufletul meu. I se învinețesc buzele cînd se sperie, săraca. Nu mai are mult. Să mă stăpînesc, să nu-mi mai ies din fire. Am să-l aduc pe Emil cu copiii în casă, atunci cînd... Nu mai are mult. Să aud și eu zgomot în casa asta, țipete, cîntec. Să rîdă cineva. Cînd s-o întîmpla...

Un an dacă aș mai putea trăi în liniște. Fiul lui n-are să dea doar buzna peste mine. Stă bine unde stă. N-are cum să mă arunce în drum. Apartamentul e și pe numele meu. Acum s-a liniștit. Stă în fotoliu și se uită la mine. Poate vrea să vadă dacă nu mi se face rău de tot acum. Săracul, poate că regretă că m-a speriat. Are ochii injectați. Poate că acum... acum... Doamne, oprește-mi gîndurile în loc ! Au luat-o razna, și eu nu le mai pot opri. Am să mă gîndesc așa toată noaptea, ca vecinul nostru, chimistul. L-am întrebat de ce arde toată noaptea lumina la el, doar o văd pe sub ușă. Și mi-a spus că nu doarme cu lumina aprinsă, dar că se gîndește toată noaptea, și lucrează.

Gîndurile mele au luat-o razna, nu le mai pot cîrmui. De ce trebuie să intervină aici un electromagnet? E asta o idee bună sau o nebunie? La laborator nu mi-a trecut niciodată prin cap să determin accelerarea procesului chimic cu ajutorul unui electromagnet. Asta complică, ușurează procesul, dar complică, îngreuiază aparatul. În loc să-l reduc, în viitor, la volumul unei cutii de pantofi, are să fie cît o ladă. Legat permanent de o sursă electrică. Dependent de ea. Trebuie să se poată și altfel. Încă o substanță. Care? Caut substanța de doi ani. Care e? Totul merge perfect pînă la un punct, gazul iese pur și ușor, și deodată, la momentul X, se tulbură, schimbă culoarea, se înverzește, se modifică.

Ah! Ce cap de nebun am în oglinda asta! Am albit la tîmple de doi ani, am crețuri la ochi. În oglinda asta florentină pe care mi-a dat-o Laura, și care se potrivește cu mobila mea din chilia asta de călugăr ca nuca în perete. Mi-a dat-o Laura cînd a plecat în Italia. „Te las cu gazul tău și cu oglinda asta. De mine nu mai ai nevoie.“ Nu, Laura, nu am nevoie de tine. Mi-aduc aminte că era bine parcă în vremea în care aveam nevoie să te văd și să te mîngîi, dar mi-aduc aminte rar. Mîine, la laborator am să introduc electromagnetul. Trebuie să văd. Nu se cuvine să mă încăpățînez. Și dacă va merge cu intervenția lui, eu tot am să caut substanța, tot am s-o găsesc odată. Volumul aparatului emițător trebuie să fie mic. Și gazul pur, alb, ușor. Gazul trebuie să fie...

Cînd am să fiu acolo, în acel teatru mare n-am să mai am sentimentul inutilității mele, ca aici. Aici, parcă mă ucid toți în fiecare zi cîte puțin. Chiar dacă la început am să fac figurație.

Nu e încă ora unu. Pînă la unu o aștept. Azi e ultima zi în care o mai aștept. Nu, băiete, nu te minți, ai s-o aștepți și mîine. Dar mîine are să vină! Sau poimîine.

Îi văd de parcă pereții ar fi de sticlă, îi aud. Le aud și gîndurile, nu numai cuvintele. Nu știu dacă stau aici

de mult sau de puțin timp. Nu mai știu dacă sînt aici, sau acolo, în locul fiecăruia dintre ei. Uite, văd și farfuria cu mere de pe masa din mijloc. Farfuria albă cu mere roșii. Bărbatul — are mustăți, e în halat, e somnoros — întinde mîna și ia un măr. Mușcă din el cu dinții lui mari, galbeni.

— Cînd cumpăr ferma, dacă n-are destui meri în livadă, mai pun. Mă auzi? Tricotezi. Cînd tricotezi, mi se pare că nu mă asculți. Și cînd nu tricotezi tu? Am să pun și meri.

— Să pui și meri.

— Cu iepurii de Angora a cîștigat cineva o avere.

— Da, mi-ai spus. Și ce să faci cu averea? O să mergem la Florența?

— Zău că în capul tău umblă numai gărgăuni. O să cumpăr găini. Leghorn. Numai de rasă Leghorn. Poți să calculezi de pe acum. Două sute de ouă de găină pe an la treizeci de găini bine hrănite...

— Dacă nu le mănîncă vulpea.

— Pușchea pe limbă-ți. O să avem cîini de pază.

Și găini, și iepuri, și cîini, și meri, și ouă, și găini, și iepuri... În fiecare zi, în fiecare zi. Și are s-o facă odată. Dacă vrea fermă, are să cumpere fermă. Așa a vrut să plecăm din Capitală, și am plecat din Capitală. Să ne mutăm din oraș aici, sus, și ne-am mutat. Să nu mai ieșim seara din casă pentru că orașul e departe, și n-am mai ieșit. Ziua nu-i e departe cînd se duce la slujbă, seara e departe, cînd îmbracă halatul și papucii. Ah, ce bine e în halat și-n papuci! Niciodată nu se întîmplă nimic. Nimic. Viața s-a sleit în jurul meu. Mă duc ziua în oraș după cumpărături, trec pe la o prietenă, trec pe la alta. Vin acasă. Nu se întîmplă nimic. Se poate să nu te iubească nimeni niciodată, de la un capăt la altul al vieții? Ar mai fi timp, ar mai fi cu putință. N-am îmbătrînit încă de tot. Mi se spune că arăt bine. Că „mă țin bine“, așa spun prietenele mele. „Ce frumoasă ești azi, Ema, parcă nu trec anii peste tine.“ Trec

anii, și eu mă țin bine mereu. Duminica îi vine Dumitriu, și joacă table amîndoi. „E cumsecade, îmi spun prietenele, nu te înșeală, nu întîrzie în oraș, nu bea.“ E foarte cumsecade. Cînd a fost tata bolnav, i-a trimis lunar ceva din leafa lui, pînă cînd a murit. Vrea să aibă o livadă, iepuri și găini. Pot să-l învinuiesc pentru asta ? Are un suflet de-o șchiopă, un ideal care îi ajunge pînă la brîu.

— Mă duc la culcare. Tu vii ?

— Mai tîrziu.

— Noapte bună.

N-are să se ivească niciodată nimeni ? Unde ? La fermă ? N-am să iubesc niciodată pe nimeni ? Are să-mi treacă toată viața ca o supă călîie care se evaporă, se evaporă, pînă cînd nu mai e ? Și Lili, uite și ea, de cîte ori mă duc în goană s-o văd, mi se pare că trec pe lîngă un foc mare, care dogoare, care luminează. Arde de fericire, pîlpîie cîteodată prinsă de o amărăciune care îi trece, și iar arde. În mine niciodată, nimic din focul ăsta ? Eu sînt făcută din mîl ? Din apă de ploaie ? Niciodată nu mi-a scos viața în cale un bărbat viu. Am fost îndrăgostită de Conrad Veit sau de portretul lui Dürer, dar am știut că asta e numai umbra sau presimțirea unui lucru care trebuia să vină. Și n-a venit. Cîteodată, pe stradă, văd un bărbat și-mi spun : „Ăsta va fi !“ Dar el trece, eu merg mai departe, și nu-l mai întîlnesc niciodată. Îmi mai aduc aminte o zi sau două ochii lui, mersul lui, și pe urmă mi se șterge din amintire. Poate că mai e încă vreme. Înainte de a cumpăra ferma. Atunci are să fie prea tîrziu. Înainte de a pleca acolo. Să mă ia cu el, să mă cheme, să-mi spună : „Vino cu mine pînă la capătul lumii pe jos“. M-aș duce cu el pe jos pînă la capătul lumii. Dacă m-ar iubi. Dacă l-aș iubi !

Te scoli cu noaptea în cap — ah ! ce aer e dimineața la țară ! — și dai întîi boabe la găini. Se reped de parcă toată noaptea n-au putut dormi de foame, și ele au tras aghioase de puteau să vină zece dihori, nu unul. Scoți apă din fîntînă și le pui în talgere. Toate sînt albe, înalte în picioare, voinice. Cocoșul cîntă. Îi răspund alți cocoși din

împrejurimi. E răcoare, e aer curat, nu bate vîntul. Ei, e vremea să se scoale și Ema, a dormit destul. Să se scoale ca să curețe la iepuri, cuștile sînt murdare de ieri. Ce atîta somn ? Ne-am culcat doar la opt și jumătate aseară. Parcă mă văd, parcă mă și văd acolo. Nu mai am răbdare, nu mă mai ține locul. Trebuie să-i dau ăluia zece mii de lei mai mult, și s-a făcut !

Dacă m-ar iubi, nimic nu mi-ar fi greu și nimic cu neputință. Mă dor ochii, am obosit tricotînd. Sting lampa. Să stau puțin la fereastră. Am să stau destul în pat, am să-i aud destul respirația. Uneori sforăie. Rar. E destul să respire, și mie mi se pare că trebuie să-mi potrivesc răsuflarea după a lui, s-o răresc, altfel nu pot să adorm. Cîte stele, Doamne ! Pustiu, pustiu de jur împrejur. Și acolo, lumina orașului care pare roșcată. Acolo oamenii trăiesc, se întîlnesc, se despart, se iubesc. Cine stă acolo, pe povîrniș, în picioare ? Pe cine o fi așteptînd bărbatul acela înalt, îmbrăcat într-o haină de ploaie ? Se uită aici, se uită parcă drept la fereastra mea. Mi s-a părut azi, în oraș, că mă urmărește cineva. Nu m-am uitat înapoi, mi-a fost rușine. Duceam un coș mare cu praz, mi-a fost rușine să mă uit înapoi. I-am auzit pașii pînă la autobuz. Nu-l pot vedea bine de aici. E tînăr. Poate că nu chiar atît de tînăr, ar fi cumplit să fie tînăr. La vîrsta mea ! Doamne, am început să-mi pierd mintea. De unde știu eu pe cine așteaptă omul acela de acolo și de ce cred că e același care, azi de dimineață, mergea în urma mea ? Poate că nici nu mă urmărea pe mine, poate că era un poștaș care avea același drum, sau un geamgiu. Da, se uită la geamul meu. De ce să nu se întîmple odată o minune ? De ce ar fi o minune să se îndrăgostească și de mine cineva ? Sînt încă frumoasă. Dacă m-a urmărit pe mine, dacă se uită la geamul meu, are să-mi iasă și mîine în drum. Are să-mi vorbească. Dar cum poți să răspunzi unui om necunoscut ? E peste putință, poate fi oricine acest om, un escroc sau un bădăran. Am să-mi dau seama după felul în care are să-mi vorbească. Am să-mi dau seama dacă e bădăran, sau dacă e escroc. Escrocii stau așa, sub geamul femeilor,

noaptea ? Pentru ce ? Pentru că m-a văzut cu un coș de praz ? Dacă m-a urmărit, a făcut-o pentru că i-am plăcut. Ah ! Doamne ! N-o fi așteptînd-o pe actriță ? La asta nu m-am gîndit. Ea e tînără, e și frumoasă. În alt fel decît mine, aspră, uscată, iute. Trebuie să fie dură, se vede după cum dă bună ziua cînd ne întîlnim pe scară. N-are feminitatea mea, blîndețea mea. Dacă mi-ar ieși mîine în cale, dacă ar fi frumos cum mi se pare de aici, dacă mi-ar vorbi ! Și dacă aș îndrăzni să-i răspund. Un om priceput poate să te întrebe unde e cutare stradă și pe urmă încet, discret, să înceapă o conversație. Am să-mi pun mîine rochia albastră. Poate că e străin de oraș. Cu atît mai bine. Să plecăm departe. Să mă iubească. Să-l iubesc.

Nu sînt ceea ce crezi tu, Ema, nu sînt... Să nu te înșeli. Nu știu în clipa asta cine sînt. Parcă aș fi tu, și eu, și nu mai știu cine, jucați toți un joc îndrăcit înlăuntrul meu, n-am cum să-ți răspund de aici, ar trebui să strig și mi-a secat glasul de cînd vă aud, vă trăiesc pe toți. Uite, și pe domnul ăsta pe care nu l-am văzut, încă, domnul care ocupă apartamentul cel mare de la parter. Îl servește un fecior în livrea, bea ceva tare, da, bea *whiski*, își întinde picioarele pe un taburet de catifea.

— Ia-i spus șoferului că mîine plecăm la opt dimineața ?

— I-am spus, domnule.

— Poți să te culci, Ioane. Noapte bună.

Am cumpărat un bilet de avion pentru Paris, dar cred că n-am să stau mult acolo. Am fost și anul trecut, și acum cinci ani, și acum douăzeci de ani. Am să mă duc la Londra. Nu. M-am săturat de ea acum treizeci de ani, în studenție. Acolo nu se schimbă nimic. M-am săturat de atîta conservatorism. Am să plec în India. Asta e o idee. N-o cunosc. Mi-e dor de ceva ce nu cunosc încă. Sînt plin de Europa pînă peste urechi. „Odihnește-te", îmi spune fiul meu. Dacă mă odihnesc, mă plictisesc. Am destul timp să mă plictisesc la șaptezeci de ani. Acum, la cincizeci și cinci, pot să mai văd ceva, să-mi alung

spleenul. Să văd Asia, da. Ar fi trebuit s-o văd de mult. E cu totul altceva decît America, în care nu mi-am găsit locul. O afacere, două și nu-ți mai trebuie multă Americă. Acum vreau peisaj. Și opere de artă. Vreau să văd arhitectura lor. Și lumina Asiei. Nopțile Asiei... Cît o fi durînd drumul cu vaporul de la Marsilia la Bombay? Poate că am să-l fac cu un vapor comercial, care oprește în multe porturi. În sfîrșit, să mă văd la Paris.

Dacă introduc un electromagnet de cine știe ce greutate, aparatul riscă să devină greu transportabil... Nu, asta trebuie văzut mîine, în laborator, nu acasă, pe hîrtie. Se complică aparatul. Trebuie găsită o substanță...

Au să mă vadă într-o zi, au să deschidă ochii să mă vadă, chiar cînd am să fac figurație. Au să-mi audă glasul. Un glas exprimă întregul conținut spiritual al unui om. Dacă știu să audă. Și va fi unul măcar care să audă.

Să-mi aduc nepoții în casă, să-i aud țipînd și cîntînd. Nu, ei îi trebuie liniște. Inima ei are nevoie de liniște. Dar în ziua în care au să-mi vină nepoții, am să fiu alt om.

I se urcă sîngele la cap și urlă. Odată i se strîmbase și gura. Am crezut atunci... dar i s-a îndreptat. Un an măcar dacă aș putea trăi în liniște, un an să nu mai aud nimic. Aș opri și pendula din sufragerie.

— Tu otrăvești cîinele, ăsta e primul lucru...

— Dar ești sigur, Cezărică, ești sigur că are banii toți în casă?

— La băncile din oraș n-are nimic. S-a lăudat odată la club că are un seif din Germania pe care nu-l poate deschide nici dracu. De ce-l are? Crezi că ține brînză în el?

Cînd se va găsi leacul cancerului, și doar îl caută atîția, că trebuie să-l găsească mîine-poimîine... Mă doare și după al doilea calmant... Mă doare de parcă mă desface în bucăți și nu le pot aduna la un loc... Au să găsească leacul. Am să pescuiesc vara, cît e vara de lungă.

N-a venit în noaptea asta. E ora unu. Mîine am să trec pe la ei, să văd ce face bărbatu-său. Am s-o întreb iar. Are să-mi făgăduiască iar. Şi iar am s-o aștept. S-ar putea să mai vină și acum, după unu ?

Am să mă uit bine mîine în ochii șefului. Poate că are să-mi mai spună o dată că mă avansează. Să fiu mai sigur. Nu, ăsta nu minte. Întîi, cred, pardesiu Marioarei. Fără să știe ea. Întîi un pardesiu.

În Asia ! După Asia, poate urma și Africa. Ce mă oprește ? Dar Asia mă interesează mai mult. În sud amurgurile sînt scurte. Am auzit că sînt foarte scurte. Și ziua albă ca diamantul.

Să mă ia de aici, să mă iubească și să mă ia cu el. Pe jos, dacă trebuie, pînă la capătul lumii. Mîine am să-mi pun rochia albastră.

Doare, mă despică în bucăți. Doctorul ăsta din casă poate știe el ceva. Poate are un medicament... Cînd au să-mi audă glasul, au să înțeleagă puterea din mine... Eu tai geamul de la bucătărie... Un bar elegant, nevasta cucoană !... Pe urmă, în Africa... Gazul are să aibă diverse întrebuințări. Nici nu le bănui încă pe toate... Am să-mi pun rochia albastră... Un an de liniște, un an măcar... Toate găinile au să ouă normal, dacă le hrănești bine. Pentru iepuri, trebuie să am o grădină de morcovi și varză... Pe urmă, o bicicletă de ocazie, nu prea uzată..

Mai are timp să vină și în noaptea asta... Gazul trebuie să fie alb, curat...

Ce se întîmplă ? Au amuțit ? Se clatină casa ? Se clatină casa ! Se clatină casa ! Se clatină și pămîntul sub picioarele mele ! Trosnește ! Un trosnet care umple... Groaznic ! Se surpă ! Se prăbușește ! Vuiet ! Mă doare... M-a izbit... Nu știu unde calc. Nu mă țin picioarele. Am căzut. Nu mai e mult pînă jos, în drum. A zburat ceva care m-a izbit în obraz. Zboară în toate părțile. Unde e... casa ? Unde e casa ? Era o casă acolo, sus, pe colină. Luminată. Plină de oameni. Nimic. Movile de pămînt, sau de moloz, sau de piatră. Mă doare obrazul. Sînge. Mi-e ud obrazul de sînge. Am simțit, cînd s-a surpat, că m-a lovit ceva. Și parcă a început iar să plouă. Pustiu. Colina e pustie. Mă doare obrazul. Să mă urc acolo, să văd ? Mi-e frică. Să anunț în oraș ? Ar trebui să anunț în oraș. În care parte e orașul ? În stînga cred. Plouă. Tot îmi mai curge sînge din obraz. Să ajung în oraș, să mă duc la poliție. E lunecos și noroi. Repede, repede. Nu se mai isprăvește. Drumul nu se isprăvește. E asfaltat și strălucește, ca de mătase, în ploaie, sub luminile astea verzui, pe stîlpi înalți. Uite primele case. Ce fel de case ? Nu le-am văzut cînd am ieșit din oraș... nici luminile verzui... nici asfaltul... Erau pietre, gropi... Unde e străduța care duce la obeliscul cu vultur ? Sînt case mari astea, cu coloane, cu arcade. Nu le-am mai văzut. Am rătăcit drumul. Ce oraș e ăsta ? Am rătăcit drumul. Și un zgomot, un dangăt ritmat. Nu e dangăt, e un tic-tac enorm. Umple orașul. Mașini repezi, subțiri ca niște sulițe, aleargă, nu, străpung mijlocul străzii, ca niște fulgere. Mă doare obrazul. Mă doare palma. Strîng ceva în palmă, și mă doare. Strîng ceasul. El ticăie așa și umple orașul cu bătaia lui. Nu pot desface mîna să-l arunc. Îl strîng mai tare. Ce fel de case sînt astea ? Coloane și ferestre. Și iar coloane. Unde e obeliscul cu vultur ? Nu poate fi aici. E alt oraș. Numai mașini, nici un pieton. N-am pe cine întreba. Se lasă o pasăre pe terasa aceea de sus, se lasă cu zbîrnîit de motor. Coboară doi bărbați tineri. Nu, un băiat și o fată.

— Ai obosit ?
— Nu. Dar s-a sfîrșit. Am intrat în ieri.
— Vom mai zbura și mîine.
— Și are să treacă și ziua de mîine.

Fata se prelinge ușor înaintea băiatului prin ușa mare, de sticlă. Părul bălan îi strălucește verzui sub becurile mari, pe care le aprinde pe rînd.

Nu mă iubește, nu mă iubește destul, altfel ar vrea să existe și o zi în care să stăm locului, să ne privim. S-o privesc eu cel puțin. Am să încerc s-o duc în Marte. Poate atunci, de recunoștință... Nu, nimeni nu iubește din recunoștință. Pot s-o duc și în Marte, și tot n-are să aibă nevoie de dragostea mea. Ba da. Are să mă iubească odată. O vreau atît de mult, încît are să mă iubească !

Aș vrea să-l părăsesc fără să-l doară, fără să-l jignesc. Aș vrea să scap odată de dragostea asta care îmi stă pe grumaji ca un jug. Să întîlnesc alt om, un om mai puțin răbdător, mai el însuși. Sau să nu întîlnesc pe nimeni. Să fiu singură. Să mă duc la Institutul experimental, să mă înghețe pentru douăzeci, treizeci de ani. Să mă trezesc atunci. Poate că am să fiu altfel. Aș vrea să-mi schimb starea de acum, în care eu nu sînt nimeni, decît o fată iubită. Să fiu o fată care iubește. Să-mi găsesc liniștea, adică altă neliniște, a iubirii, care seamănă uneori, cred, cu o liniște mare, pentru că nu mai vrei să străbați distanța, să schimbi locul, să cauți. Ai găsit, e asta, e iubirea, încremenești în ea. Dar nu pe el, pe el n-am să-l pot iubi niciodată.

Cine sînt ăștia ? Îi aud cumplit, și ei sînt înăuntrul meu, ca, adineauri, ceilalți. Și-l aud și pe domnul vecin cu salonul puternic luminat în care băiatul stă la picioarele fetei, pe domnul cu păr castaniu, singur în fotoliul lui, în biroul lui în care un sistem solar în miniatură,

din bule din metal lucios, se învîrtește necontenit pe masa lui de lucru.

Dincolo de descompunerea atomică, pe care o avea în mînă ca străbunicul sursa generatoare de electricitate, și de drumurile printre galaxii, și de infinitul care a rămas încă necercetat, dar care se presupune că nu are, dincolo de zonele cunoscute, forme necunoscute, dincolo de tot... dincolo de tot, aș vrea să găsesc ceva. Aș vrea să mă ancorez în ceva. În altceva. Aș vrea să cred în ceva. În începutul a toate. Nu i-aș spune Dumnezeu. Nu știu cum i-aș spune. Aș vrea să-mi fie, ca străbunichii, frică de întuneric. Aș vrea... aș vrea... Mă usucă o sete mare, secătuitoare, de o credință. De o certitudine, alta decît a științei. Sau de o biruință măcar. De o presupunere înfiorată de taină. De o taină superstițioasă. Nu superstițioasă, dar de nedezlegat. De mister. Dar însuși faptul că mi-e atît de dor de el nu înseamnă că îl simt totuși pe undeva ? Că sînt pe cale să-l găsesc ? N-ar fi un sistem filozofic, nici o religie, ar fi o concepție nouă despre marele tot, care ar pune o limită cunoașterii și ar lăsa loc incognoscibilului. Atunci s-ar mai putea spera ceva. O eră nouă, în care ar începe de la capăt alte căutări înfiorate de emoții și spaimă. Mi-e dor de emoția unui început. Aș vrea să găsesc acest început eu, care îi simt apropierea. Și întunericul în care vom bîjbîi, și în care aș vrea să arunc prima rază palidă de lumină. Cu gîndul, nu cu mijloacele noastre științifice. Să cred în întunericul ăsta, cum crede bătrîna de alături că i se va întoarce feciorul.

Bătrîna de alături ? Care e bătrîna de alături ? Da, uite bătrîna, e chiar la geam. Bătrîna se uită pe geam la mine, își pune ochelarii, și-i scoate, se șterge la ochi, și-i pune iar, ca să mă vadă mai bine. Nu, măicuță, nu sînt el, băiatul tău plecat acum trei ani într-o expediție. Știu. S-a pierdut în ghețurile din Antarctica, pe care încerca să ducă căldură solară cu aparatele care îi fuseseră încredințate, s-a pierdut tocmai din pricina asta, într-un

mare dezgheț, prins între sloiuri. Nu ți s-a spus limpede, te-au lăsat s-o înțelegi, dar tu îl aștepți în fiecare zi, de trei ani. Dacă nu l-ai aștepta, n-ai mai avea ce face cu tine. Eu sînt altcineva, nu mai știu cine, dar îmi aduc aminte bine de mama mea, e alta. Îmi aduc bine aminte mai bine de ea decît de mine. Și ea mă așteaptă, și văd casa ei, și odaia, și perdeaua de la fereastră, o fereastră mică, nu ca asta care îți înghite tot peretele. Nu sînt el. Scoate ochelarii ! Pleacă de la fereastră, nu mă mai privi, mi se rupe inima de așteptarea și de nădejdea ta.

Dacă nu e el, tot are să vină într-o zi. Cu mijloacele de azi, un om nu se mai pierde într-o expediție. Are să vină obosit, înghețat, are să se așeze pe fotoliul ăsta și are să spună : „Mamă !“ Nici nu trebuie să spună mai mult.

O credință, o certitudine că există ceva incognoscibil. Ceva care să te umple de febra emoției !

Are să mă iubească într-o zi. Am s-o duc în Marte.

Nu te mai uita, măicuță bătrînă, la mine. Nu sînt el ! Și ceasul ăsta care ticăie, ticăie. Mi s-au încleștat degetele pe el. Nu-l pot arunca. Uite, mi le descleștez cu cealaltă mînă, le rup dacă trebuie, numai să-l arunc, să nu-l mai aud. L-am aruncat. E liniște. În sfîrșit, e liniște. E întuneric. S-au stins luminile verzi. Unde sînt casele ? Erau aici niște case uriașe, cu arcade... Nu. Uite străduțe, blocuri mici, la fel. Un bec palid din loc în loc. Străzile astea le-am mai văzut odată în viață... Le-am văzut de curînd... aseară. Da, aseară ! Ăsta e cartierul lui Tudor. Să intru la el, să-i spun. Ce să-i spun ? Nu știu, trebuie, repede. Am să-l scol din somn. Nu-i nimic.

— Cine e ?

— Eu, Mihai.

Tudor e ciufulit, cu ochii lipiți de somn.

— Ce-i cu tine ? Cine te-a lovit ? Ce ai la obraz ?

— Casa... știi... s-a surpat.

— Care casă ?

— De pe colină, sus, unde construiești tu rampa.

— Da, da, știu. Stai jos. Ai febră. Ai fost pe acolo ? Ai căzut, te-ai lovit. Stai să te spăl.

— S-a surpat !

— Știu, băiete, demult. Uite, spală-te cu asta. Nu, te spăl eu. N-am termometru. Arzi. Culcă-te tu aici, în patul meu. Am eu o saltea pneumatică, dorm pe jos.

— Nu vestim poliția ?

— Tu te-ai îmbătat ?

— Nu. Și dincolo, mama aceea care așteaptă. Așteaptă de trei ani !

— Mihai, culcă-te și dormi. Ai răcit urît. În perioada de antrenament n-ai voie să te îmbolnăvești. Stai liniștit, dacă îmi făgăduiești că ai să dormi, mă duc eu la poliție, n-avea grijă. Stai cuminte, să te dezbrac. Ți-a căzut ceva din buzunar. Aha, ceasul pe care ți l-am dat.

— Ceasul ? E tot la mine ? E tot... Dar l-am aruncat ! Tudorică, nu-l întoarce, Tudorică ! Te rog ! Are să se întîmple iar...

— Lasă lasă, nu-l întorc. Pot eu să-l întorc și înainte și înapoi, nu vezi că i s-au hîrbuit măruntaiele ?

— Nu-l întoarce ! Pe urmă, timpul...

— Nu-l întorc, băiete. Stai cuminte. Stai să te învelesc. Ia o aspirină. Ține. Așa. Îți fac și un ceai. Știi ce ceai bun fac eu ? Nu, că nu mai e nevoie, ai și adormit. Cine naiba te-a pus să umbli pe coclauri ?

Era luminoasă dimineața, și călduță. Ploaia din ajun se și zvîntase pe trotuare, mai licăreau bălțile din rigole și drumul spre colină era încă clisos. Mașina pe care primăria i-o pusese la dispoziție arhitectului alerga iute. Colina se ridica în soare calmă, cu spinarea ei răscolită, inegală. Excavatoarele lucrau, camioanele cărau pămîntul și molozul departe, în lunca rîului.

— Te simți bine, Mihai ?

— Eu ? Perfect.

— Ce-ai avut astă-noapte ? În ce-ai căzut cu obrazul ?

— Nu știu. Nu știu nimic. Nu-mi aduc aminte. Ceva, vag... Mai bine să nu-mi aduc aminte.

— Ți s-a mai întîmplat vreodată să ai asemenea febră ?

— Parcă știu eu ce febră oi fi avut ? Mi-ai pus termometrul ?

— Nu. N-am Uită-te. Fundamentele propriu-zise vor începe de aici. Pista e calculată pe cinci kilometri. De lungime vorbesc. Subsolurile și cazematele... Mă asculți ?

— Da. Eu văd ziua zborului.

— Eu văd ziua în care va fi rampa gata.

— Are să fie soare ca acum. Tu ai să fii aici, să vezi plecarea. Eu acolo, pregătit. O clipă, încă una, apoi semnalul ! Și marele țîșnet în sus. Deodată pămîntul departe. Din ce în ce mai departe. Ca un ban care l-ai pierdut din buzunar. Rămîne acolo, nu mai are importanță. A rămas ieri sau azi, nu știi. S-au suprapus. Mîine e în fața ta. Un mîine fără început și fără sfîrșit. Îl sorbi. Mereu. Urcă, urcă... Peste un an, Tudorică, peste un an !

Femeia de la garderobă

Cînd venise aici, după sfîrșitul războiului, era tînără, abia se măritase. „Du-te, îi spusese medicul care o îngrijise de plămîni, du-te într-o stațiune la munte. Trăiește acolo cîțiva ani, și nici n-ai să-ți mai aduci aminte că ai fost vreodată bolnavă.“ Petre, care o iubea mult pe atunci, își ceruse permutarea din oraș într-o localitate de munte. Nu fusese prea greu, de la spitalul în care era sanitar îl trimiseseră aici, la băile unde devenise maseur. O cruța Petre, o lăsa să stea acasă, în odaia asta mică cu bucătărie, în care locuia și acum. Treaba ei era să se plimbe, să facă tîrguieli, să gătească. Urca încet ulița care se strecura printre cîteva curți, printre cîteva vile dărăpănate de război, pînă sus, între brazi, la căsuța în care numai partea locuită de ei arăta cumsecade, cu ferestrele întregi, bine spălate, cu flori din primăvară pînă în toamnă în fața lor. Restul paragină, uși acoperite cu scînduri încrucișate, ferestre la fel, tencuiala coșcovită. Uneori cobora în centrul stațiunii, pe strada asfaltată, străjuită de case vechi, cu etaj, cu balcoane, case zdravene, late, mari, în care încăpeau și optzeci, și o sută de bolnavi veniți la tratament. Stăteau cîte patru sau cinci într-o odaie cu tavanul înalt, cu cîte un singur bec în mijlocul tavanului — așa se vedea prin geamurile uneori deschise, — și se duceau la baie sau la izvoare cu pa-

harul în mînă, înfofoliți, încotoșmănați, agale, ca omul care are o vacanță ca să vadă de el și se cocoloșește, și se răsfață de parcă asta ar fi făcut de cînd lumea. Scările largi, paralele, care urcau cu popasuri și terase la fostul cazinou, azi cantină, erau vara pline de ei. Iarna își croiau mai greu drum prin zăpada care mai se curăța, mai era uitată, și-i vedeai stînd plictisiți, ciorchine, îndărătul ferestrelor, în casele mari, privind în drum, de parcă s-ar fi putut petrece afară ceva nemaipomenit, pe care îl așteptau de mult.

După doi ani, în primăvară, Petre începu să vină tîrziu acasă. Spunea că au sosit mulți bolnavi, că are de lucru și seara. Se minuna de ea, cum nu se mirase încă niciodată pînă atunci, că nu i se urăște să stea atîta degeaba, să muncească atît de puțin, să trăiască în singurătate, cînd, uite, se făcuse sănătoasă, era tînără, slujbe destule pretutindeni, numai să vrei. Chiar el putea să-i găsească de lucru, și nu ceva obositor, un fleac de treabă ca să-și omoare timpul și să-i dea prilejul să aibă un ban al ei. La restaurantul care se deschisese în stațiune era nevoie de o femeie la garderobă. Treabă de încredere, hainele oamenilor nu se dau pe mîna oricui. E drept, avea să stea mai tîrziu noaptea, în schimb putea dormi cît vrea dimineață. Au să mănînce amîndoi acolo, la restaurant, la masa personalului. Scapă de gătit.

Așa începuse să lucreze seara. În primele zile crezuse că va adormi acolo, pe urmă se deprinsese. Petre însă nu așteptase ca ea să se deprindă. Într-o noapte nu-l găsise acasă. Dormise prost, cu urechea la pîndă. A doua zi, umblînd în dulap văzuse că lucrurile lui lipsesc toate, și haine, și albituri, și mantaua de ploaie cea nouă, și toate. Înțelesese. De rușine, nu se dusese la direcție. Și niciodată nu mai aflase nimic despre el.

Întîi numărase lunile, pe urmă nu mai socotise anii. I se părea că i se adusese o mare ocară, că era poate foarte plicticoasă, sau foarte urîtă, proastă sau cea mai neajutorată femeie, de fusese lăsată așa, singură, ca un galoș vechi aruncat la gunoi, ca un pisic care n-a făcut încă ochi, lepădat pe un maidan. Celelalte odăi ale casei în care locuia fură reparate, se mută în ele o familie cu mulți copiii, curtea era acum împînzită de ei. Gospodina

de alături îi arătă la început prietenie, apoi o lăsă în ale ei, prea era sălbatică și tăcută. Nu mai dădea nici pe la cele două perechi de prieteni pe care și-i făcuseră Petre și ea de cînd veniseră aici. O căutaseră ei, o poftiseră, îi întîlnea pe drum, dar îi părea că n-are rost să le mai calce pragul așa, singură, că aveau s-o primească de milă și să vorbească pe urmă despre ea ca despre o amărîtă pe care, uite, a lăsat-o bărbatul. S-o mai și întrebe de ce, și unde s-a dus, și ce are ea de gînd acum, tot întrebări la care n-avea răspuns, pentru că nu știa nimic și n-avea de gînd nimic, decît să se ducă la slujbă seara, dacă era vară, și de două ori pe zi, la prînz și seara, dacă era iarnă. Treaba asta o rînduise bine Petre, se hotărîse din timp pesemne să plece, de asta îi găsise de lucru, ca să n-o lase chiar muritoare de foame.

Dormea, în adevăr, tîrziu dimineața. Pe urmă își rînduia odaia, ștergea bine praful de pe dulap, de pe scaune, de pe masă, lustruia cu petica pisica de porțelan pe care o primise dar de nuntă, vasul roșu cu desene albastre, sufla colbul de pe florile artificiale cu petale de scoici, spăla și scrobea șervețelele de dantelă așezate mai pretutindeni. Și treceau ceasurile. Nu mai îngrijea grădina de sub ferestre, o lăsă paragină, că tot o stricau copiii vecinilor. Nu se mai plimba ca odinioară. Cele două șiruri de munți împăduriți pînă aproape de crestele lor de stîncă albă care închideau în valea dintre ei stațiunea, rîul verde și limpede din fundul văii, cu salturile lui înspumate peste lespezi, potecile care suiau în munte cotit și repezit, podișurile de sus, de pe care privirea cuprindea zări deschise, lanțuri mereu îmbinate și dezbinate de culmi, coborîșuri line și poieni înflorite, toate le văzuse doar cînd era încă Petre aici. Vara fuseseră de mai multe ori duminica, cu o traistă de mîncare așa cum făceau și turiștii, ba încă o dată și iarna voise Petre să urce pe podișul cu cruce, pentru că se mai urcau și alții și spuneau că e frumos. Acum peisajul se șterse din fața ochilor ei, nu-l mai vedea așa cum nu mai vedea litografia de acasă de deasupra patului, în care o fată, lîngă o fîntînă, turna apă dintr-o găleată într-un ulcior. Să se plimbe singură ? Nici nu-i trecea prin minte. Știa locurile. Iarna era frig, vara cald, cu toate că seara se

răcorea și oamenii veniți la restaurant tot aveau haine de lăsat la garderobă, primăvara și toamna ploua și trebuia să calci binișor, ca să nu te umpli de noroi. Niciodată nu era bine.

Restaurantul fusese reparat și mărit, apoi se mai clădiseră două. Era mutată cînd la unul, cînd la altul. Treaba era aceeași, numai că de la o vreme tot ei i se dăduseră în grijă și țigările. Și n-o mai schimbaseră din restaurantul cel mare. Stătea în firida largă în care se înșirau cuierele garderobei, sub lumina verde care fusese pusă acolo de ultimul arhitect, ședea ca o plantă în fundul unui acvariu, și se uita la sala mare a restaurantului din fața ei. La prînz era mai plicticos, oamenii veneau numai să mănînce și, obosiți de tratament, plecau repede în hotelurile lor. Rar se întîmpla ca masa să se prefacă în chef. Și cheful acela n-avea nici un haz, la prînz nu cînta orchestra, și-i vedeai stînd greoi pe scaune, de mult ce mîncaseră, de mult ce au băut. Ca să-și alunge urîtul, se învîrtea printre hainele lăsate în grija ei și încerca să-și aducă aminte a cui o fi fiecare din ele, cum îi stătea! Uneori abia avea timp să se repeadă pînă acasă între prînz și seara, cînd se întîmpla să fie stațiunea plină. Nici o pagubă, pietrele dealului ei rupeau grozav încălțămintea.

Seara însă era cu totul altfel. Seara venea orchestra, muzicanții își scoteau instrumentele din cutiile sau îmbrăcămințile lor de pînză, le încercau coardele. Pianistul deschidea capacul pianului cu cheia din buzunarul lui, își trecea repede degetele pe clape , parcă temător că li s-a întîmplat ceva în lipsa lui, că n-au să-i mai răspundă. Peste zgomotul de glasuri, de farfurii, de tacîmuri, de scaune tîrșite pe podea, se ridicau valurile muzicii. Și sala se umplea. Bătrîni, tineri, perechi, grupuri mari, străinii cu alt soi de mutre. Se umpleau și cuierele. Atunci nu mai știa unde să se uite mai mult, la haine sau la oameni.

O blană, vezi o blană albă ca asta, cu fir lung, lucioasă, pufoasă, nu însemna numai că ai bani să ți-o cumperi, însemna că ai chef, că îți trebuie, că ai de ce să alergi s-o cauți și s-o găsești. S-a dezbrăcat de ea adineauri o femeie care nu mai era tînără, nițel cam moto-

tolită la obraz sub vopsele. Și, vezi, îi trebuie. Stă acolo, la masa de lîngă orchestră, unde e zgomotul mai mare, stă cu un domn care e sigur mai tînăr decît ea. Și rîd amîndoi, și beau, și el o ține de mînă peste masă. Asta tinerică, slăbuță a lăsat o haină ca vai de mama ei, dacă o pipăi îi simți urzeala, și tot e veselă cu flăcăul cu care a intrat, și care nici el nu-i îmbrăcat de Doamne ajută. N-au ce îmbrăca, dar le trebuie petrecere, muzică. Le trebuie, că altfel n-ar veni să se scuture și de banii pe care nu-i au. Le trebuie că sînt tineri, mititeii, dacă lor nu le-o trebui ! Și alea două, surori parcă ar fi, îmbrăcate la fel, au venit cu mama lor. Paltoane bune, gulere frumoase, mărgele și cercei toate trei, și așteaptă muzica, poate le-o invita cineva la dans. Au altă treabă pe lume ? N-au ! Haine frumoase dacă putem, dacă nu și urîte, și hai la petrecere ! O fi vreuna măritată ? Bine ar fi să le ia cineva !

Începe muzica. Întîi se avîntă puțini, pe urmă parcă îi mînă un vînt pe toți. Abia mai încap în mijloc, în careu, cum spun ospătarii. Se lovesc unii de alții, se mai și îmbrîncesc, nu se supără, fiecare cu treaba lui, să se frămînte în loc și să se uite în ochii perechii sau să-și lipească fața unul de altul cu nădejde, de parcă acolo ar vrea să și-o lase pentru totdeauna. Pe urmă se mai sting și din lumini, verdele ăsta care o scaldă pe ea n-o lasă să-i vadă limpede în întunericul lor, deslușește numai o viermuială mare, o frămîntare în loc, peste care se varsă muzica cu scrîșneli, cu țiuituri, cu jelanii, cu chiote.

Vin dintr-acolo valuri de căldură și de miros amestecat de mîncare și de trup omenesc încins, de parfumuri și de băutură. Seara nici nu mai poate mînca, i se taie pofta, prea duhnește a multe. Și nici n-are timp. Se uită. Ce mai petrec, ce mai petrec ! Nici măcar nu sînt toate femeile frumoase, dar au cu cine dansa. Cînd își bagă fața în cîte o haină, miroase bine. Le arde de parfum, de dans, de chef. Le vede plecînd cînd vin să-și ia hainele, și le strălucesc ochii, și le rîde glasul. Nu pleacă singure. Poate le conduc pînă acasă, poate, cine știe, rămîn cu ele. Și mîine vin iar să danseze, să petreacă.

Uneori ies supărați unii pe alții, s-au certat, se mai ceartă încă în fața garderobei. Și a doua zi vin iar împreună. Fiindcă, vezi, asta e viața lor, petrecere.

E foarte greu să te descurci așa, cu un ochi la haine, să nu le ia cineva — ce crezi ? Una să-ți ia și plătești un an ! — și cu altul la dans, la mese, la perechi. Lumina în sală e roșie. Începe un tangou. E mai frumos decît orice, nimeni nu se mai deșală, nu se mai frînge din spinare, nu mai e apucat de boala copiilor. Se preling ușurel peste parchet, se leagănă, ai spune că toți se iubesc adevărat. Băiatul ăla care părea descleiat din încheieturi și fata cu picioare de lemn ca un scaloi s-au potolit și ei, plutesc. Nu i-ar plăcea băiatul ăsta dacă ar fi să-i placă vreunul. Mai curînd celălalt, subțire ca un plop, cu fața gingașă, palidă. Și dacă ar trăi ca ei, dacă n-ar fi sigură că e atît de urîtă și de proastă, i-ar plăcea să danseze tangou cu băiatul acela înalt. Uite cum privește de galeș la fata cu care stă la masă, cît de frumos se apleacă în fața ei cînd o poftește la dans, cît de frumos o aduce înapoi, cît de frumos și potolit bea, numai cîte puțin și rar, și se uită la ea de parcă i-ar răsări soarele în față. Și ea ? Drăguță, săraca, sfioasă și ea, cam de căpătat în rochia aia prea largă, cam netoată cînd se ridică de pe scaun. Și cu un nas prea lung. N-a găsit și el una cu nasul mai scurt ? Na, că a venit unul să-și ceară haina și căciula, se uită urît de parcă ar aștepta la coadă de un ceas. Ți le dau, ți le dau, cine are nevoie de căciula ta mai mult decît tine care ești chel ? Nu ți-a mîncat-o lupul. De ce-o fi atît de supărat ? Singur a venit, singur pleacă, nu-i bună singurătatea, nu. Mie mi-o spui, care sînt singură de atîția ani ? Și dacă ăi mai fi și la pensie cu reumatismele tale cu tot, știu că-ți vine să-ți pui unghia în gît. Eu cel puțin am treabă aici, am răspundere, o treabă ca a mea nu se dă pe mîna oricui. Ăi fi venit și tu să petreci, bașca băile, că doar de asta ai intrat în restaurant cînd ai cantină. Și n-ai cu cine, sărmănelule, nu știi să faci cunoștințe, asta nu-i ușor pentru un chel care se uită sanchiu și se vede cît de colo că-l dor șalele. Du-te la culcare, du-te, că nu-i de tine aici. Ce mai fac ăia doi tineri care se sorb din ochi ? Păi tot se sorb. Numai de-ar avea noroc în viață, să nu

plece odată de acasă (că de luat o s-o ia, de asta sînt sigură), am mai văzut eu și alții plecînd după ce voiau să-ți dea și luna de pe cer. Să n-o lase singură cu nasul el lung și mișcările ei neajutorate, că pe urmă ce-o să facă ? Slujbă, și poate nu una de încredere ca a mea, că prea e toantă săraca, o slujbă cum o da Dumnezeu, și singurătate, și rușine. Dă, Doamne, să n-o lase ! Iar se deșală toți ca nebunii. Aia cu fusta doar cît s-o acopere unde-i mai rotundă și picioarele ca grisinele parcă are streche. Asta nu dansează cu unii, dansează cu toți. Și toți dau buzna să și-o ia din brațe unul altuia. Gusturi ! Care haină ? Numărul 13. N-o să-ți aducă noroc, ăsta, cucoană, nici nu-și ia paltonul lui, el rămîne, te-a adus pînă la garderobă și cale bună ! Păi dacă ești așa de trecută și ți-ai mai pus și o ulcică de vopsea pe pleoape, nu-i dă inima brînci. O fi ochit el alta la altă masă. O să văd eu acum, după plecarea dumitale.

În sală lumina s-a făcut albastră. Un vals ! Of, un vals ! Cînd eram eu tînără trecuse moda valsului, se dansau tangou, foxtrot, rumba, dar bărbatu-meu dansa vals cu mine. Zicea : „Ești ușoară ca un fulg, îmi place să valsez cu tine“. Și m-a suflat ca pe un fulg, în vînt m-a lăsat. Dacă mi-ar arde, dacă aș mai trăi între oameni, dacă aș avea cu cine, aș mai ști eu azi să valsez ? Sînt bătrînă. Am patruzeci și cinci de ani. Mai dansează unele și mai bătrîne decît mine, dar uite, toată viața lor e petrecere. Nu le văd eu ? Seară de seară, seară de seară. Or mai fi făcînd și altceva pe lume ? Spun că aici sînt în concediu, că sînt în vacanță. Vacanță iarna, vacanță vara. Cine joacă și chefuiește așa, sînt sigură că asta fac tot anul. Uite domnul ăla bine îmbrăcat, cu haine cenușii și cravată roșie, ăla știe ce e valsul. Și bine-i stă părul cărunt de pe tîmple, și bine lunecă pe parchet, și frumos își ține trupul și capul. Haimanalele alea cu plete și pulovere largi, cu nădragi care le plesnesc pe fund și pe pulpe, se reped în vals de parcă le arde casa și vor s-o stingă. Cu domnul cel cărunt aș dansa și eu, aș dansa dacă aș fi aici „la băi“, dacă aș mai fi veselă și tînără.

Cîntă solista. Îmi place asta pe care au adus-o acum. E ca un pește abia scos din apă, viu, lucios, se mișcă ea

cam mult dar se mișcă bine, și are glas. Are un glas ca de flaut, nu de om. Să fie sănătoasă și să aibă noroc, drăguța de ea!

— Îți place aici în lumină verde? Să știi că te avantajează! De departe am crezut că și dumneata ești verde. Uite, Bob, că e albă!

O ceată de derbedei au venit după haine.

— Așa i-a plăcut direcției, să pună lumina verde la garderobă! răspund scurt.

— Asta e bună pentru broaște! adăugă unul cu un cordon ca un chimir bătut în ținte mari.

— Taci, Mitule! spune fata care rîde cu dinți rari, în timp ce Bob îi ține haina. Tu, pînă nu te legi de om, n-ai liniște.

— M-am legat eu? Am făcut o constatare de ordin estetic. De ce au făcut din tovărășica o broască, cînd ea e om?

— Mulțumesc, nu primesc bacșiș!

M-am răzbunat. De la ăștia nu vreau nici un ban. Să se ducă mai repede cu cordoanele lor, cu dinții lor rari, cu obrăznicia și trențele lor pestrițe. Dacă s-ar lua la bătaie pe drum și și-ar scoate cîțiva dinți, nu mi-ar părea rău. Nu pot să-i sufăr, să am eu asemenea copii, i-aș crește cu ciomagul, să-i învăț să vorbească. Nu e seară să nu vină și un obraznic și necioplit. După ce le păzesc hainele! Mă apucă, așa, cîte o furie pe unii, de mi se pare că toată viața am să-i urăsc. Noroc că-i uit. Aș vrea cîteodată să schimb meseria, dar nu știu să fac altceva. La un chioșc de ziare sau dulciuri afară, în stradă, ar fi mai greu, frig iarna, umezeală toamna, zăduf vara. Și nici o distracție. Să-i vezi numai cum vin cu prosoapele în cap de la baie sau cum își tîrșesc picioarele pe seară, la plimbare. Aici petrec. Te uiți și ți se șterg altele din minte. Colo doi beau șampanie. Ea e blondă, albă, subțire, cînd rîde parcă răsare soarele pe fața ei. Îi stă bine rochia albastră, îi stă de parcă s-a născut albastrul pe lume ca s-o îmbrace pe ea. Nici el nu-i urît, cam botos, dar are ochi frumoși. De ce-or fi bînd șampanie? Or fi avînd o aniversare. Sau poate beau totdeauna șampanie, să mă uit și mîine, dacă or mai veni. Eh, să le dea Dumnezeu noroc, că sînt frumoși și feri-

ciți. Cînd mi-au dat hainele la venire, vorbeau așa de politicos, de parcă n-ar fi fost datoria mea, de parcă mi-ar fi cerut un hatîr. Să petreacă, drăguții de ei, să petreacă !

Alea trei babe străine trebuie să fie, dar nu știu de ce neam, fumează toate și trag cîte un coniac. Bine că le țin baierile. Vin în fiecare seară de două săptămîni. Ghete în picioare, haine de piele îmblănite, bastoane cu ținte de parcă ar urca munți în restaurant, ele ca butoiașele, rîd la mine cînd vin și cînd pleacă și-mi spun ceva pe limba lor, care trebuie să fie ceva frumos, fiindcă rîd toate trei cu dinții lor falși și albi. Femei zdravene, se țin ca brazii. Or fi petrecut toată viața și nu se lasă nici acum. Or fi văduve ? Nu, cred că și-au lăsat bărbații acasă, altfel ar fi mai abătute dacă n-ar avea de loc.

Începe să se golească sala. Muzicanții își strîng instrumentele. Au dat ei un bis, încă unul la cererea publicului, e trecut bine de douăsprezece. Gata ! Cine mai vrea să treacă la bar. E mai scump, dar dacă poți și îți dă inima brînci, o viață are omul !

Oho ! că nu dau turcii ! Om sînt și eu cu două brațe, nu pot servi pe toată lumea deodată. La rînd, vă rog, la rînd ! I-aș alege eu, dar nu-i voie, i-aș da întîi haina doamnei blonde în albastru, să n-o tragă curentul, le-aș da tinerilor ăia de se uitau așa de dulce unul la altul, că ea e rebegită, mititica, dar au venit întîi cele trei babe ca butoiașele, și un găligan cu plete în ochi, și aia cu fusta scurtă, și aia cu poale lungi. La rînd, la rînd, nu pot după inima mea. Acum o încurcătură, o zăpăceală de o clipă, un client mai șmecher, și pat ca în seara aceea cu haina de astrahan pe care a căutat-o miliția pînă a găsit-o. Era să-mi dau sufletul atunci de spaimă.

S-au dus, s-au scurs toți. În sală mai arde un singur bec. Ce răscoală de scaune, de mese care parcă au plecat care încotro, ce răvășeală pe mese. Și pe chelneri parcă a picat deodată somnul, pe toți deodată, adună, cară, se împiedică, se încrucișează ca în vis. Fum și miros de băutură. Și pustietate, și liniște după atîta larmă. Să-mi iau paltonul și șalul.

Drumul asfaltat de-a lungul rîului lunecă puțin. Au strîns zăpada, a înghețat mîzga. Luminile de neon scaldă pomii negri. Apa clipocește jos, n-a înghețat de tot. Trece o mașină, încă una, cu faruri mari. Nu mai trece nimic. În vile ici-colo o fereastră luminată. Ce-or fi făcînd la ora asta ? Petrec, au cumpărat o sticlă, două, s-au adunat cîteva familii, prieteni între ei, și petrec. E mai ieftin decît la bar. Ulița mea suie pieptiș, înzăpezită. Toți dorm pe ulița mea. În odaie e frig. Soba s-a răcit. O fărîmă de foc nu mi-ar strica peste noapte. Să-l aprind. Nu știu ce fel de oboseală e asta, o simt în oase, o simt în cap, dar nu mi-e somn. Îmi cîntă în urechi un vals. Se schimbă într-un fox iute. Toba bate, bate, mai tare decît ea nu e decît saxofonul. Se învîrtesc, se învîrtesc, le văd picioarele care n-au loc destul pe parchetul înțesat, șoldurile care se răsucesc ca șuruburile în loc, le văd umerii care saltă, mîinile care se agită, de parcă fiecare ar avea gînd rău cu obrazul partenerului. Stau în pat și nu adorm. Nu-mi iese fumul din nări, mirosul de vin. Așa, e bună groapa asta pe care am făcut-o în somieră, dormind mereu pe locul meu la perete. Să mă ghemui în ea, să-mi adun plapuma cît mai lipită de trup, să mă încălzească, să simt că mă odihnesc. Douăzeci și cinci de ani de cînd a plecat Petre. Neîmpliniți, la vară se vor împlini. O fi avînd copii pe acolo pe unde o fi trăind ? Copiii lui or fi făcut armata, ce crezi ! Cine poate rămîne lîngă o femeie urîtă și plicticoasă ? Și tăcută ! La ședințele cu personalul nu pot scoate un cuvînt. Ar fi uneori ceva de spus, dar cum să deschizi gura și să-ți auzi glasul răsunînd tare ? Și dacă spun o prostie și rîde cineva ? Acum vreo opt ani un client venit la cură, care mînca în fiecare seară la restaurant, îmi spunea, cînd își lua hainele, că sînt frumoasă. Cînd le lua, după ce băuse, nu cînd venea treaz. O dată a așteptat să se închidă localul, să ies și eu, și m-a condus pînă acasă. Alergam de-mi ieșise sufletul, iar el mă ruga cu glas blajin să nu mă sperii, să nu-l cred om rău, nici glumeț. Se jura că dacă nu țin la nimeni vrea să mă ia el cu cununie. Ce spaimă pînă am deschis ușa, era în spatele meu, am încuiat-o de două ori și așteptam să-i aud pașii depărtîndu-se. Nu l-am mai văzut niciodată. Ce fusese asta ?

De ce își bătuse joc de mine? Peste vreo trei zile responsabilul restaurantului m-a întrebat ce-am hotărît cu funcționarul ăla de la Caransebeș care venise la el să mă ceară de nevastă. Pentru că el, responsabilul, îi răspunsese să se descurce singur, să vorbească cu mine, să mă ceară „direct și personal", fiindcă sînt femeie în toată firea, nu-s copilul lui. Se dusese la responsabil! De ce împinsese gluma atît de departe? Că doar nu era să-i placă o femeie ca mine, cînd sînt atîtea pe lume și frumoase, și vioaie, și tinere. Aflase poate că am bani puși deoparte? Sau era reumatic tare, și avea nevoie de locuință permanent aici, unde case nu se prea găsesc? De ce mi-o fi venit în minte tocmai acum funcționarul din Caransebeș? Poate pentru că aducea puțin cu domnul cărunt din seara asta. Dar puțin, de departe, nu era atît de elegant, nu se ținea atît de drept, n-avea umerii atît de largi. Și cum valsa domnul ăsta cărunt! Parcă și acum se umple odaia de valsul lui, și de muzică, și de lumina albastră care se făcuse în sală. Întunericul din odaie, străbătut numai de raza slabă a felinarului de la cotitură, se face albastru. Doamna albă cu rochie albastră dansează și ea. Acum răsună toba, urlă saxofonul, bîzîie chitara electrică, se scîlcie perechile de pletoși. Ce mai barbă are ăsta mic care vrea să omoare pămîntul sub picioarele lui, nu alta. Și fata cu dinți rari rîde, rîde. Cele trei bătrîne beau coniac, fumează. Toți petrec. O mai fi rămas în seara asta cineva în vilele de pe strada principală, în dosul ferestrelor, să se uite în drum, sau au plecat toți prin restaurante, că doar de asta au venit, să petreacă? Chiar cei cu reumatisme. O mai fi rămas vreun anchilozat, vai de el!

Nu pot să adorm. Toți vorbesc tare, toți rîd tare, toți trîntesc furculițele, hîrșîie scaunele pe podea, chelnerii aleargă, femeile rîd, saxofonistul trîmbițǎ ca muncit de diavol, dansează, dansează, solista lasă glasul să urce și să coboare și se leagănă din șale în rochia ei ca solzul de pește, îmi cer haine peste haine și alții strigă să le primesc alte haine, că se grăbesc să intre în sală, s-a pierdut un astrahan! Unde e astrahanul? Ăsta e? Asta e piele de broască, o haină verde din piele de broască, dar, dacă îi zici dumneata astrahan și e a dumitale, am scă-

pat! Am scăpat de anchetă. Asta, treaba asta a mea e treabă de încredere, nu se dă pe mîna oricui. Nu se mai sfîrșește odată? Nu-și strîng instrumentele? Uite, e ora două. Ceasul meu de pe masă arată ora două. Sînt aici, în patul meu, e două după miezul nopții, și tot balamucul de-acolo s-a mutat odată cu mine aici. În fiecare noapte la fel, în fiecare noapte. A avut dreptate doctorul la care am fost acum un an. „Dumneata ai nevoie de un concediu lung, zice, sau de pensie de boală. Ai să faci o nevroză, ai și făcut-o.“ Am făcut o nevroză! Ceva cu nervii, adică. Dacă s-ar opri toba măcar, toba asta care bate dinspre sobă. Baterie îi zice acum. Dacă s-ar opri, să mă gîndesc bine, să mă hotărăsc. Să ies la pensie de boală. Am și ceva deoparte. Cît îmi trebuie mie? Cu cît trăiesc eu? La cantină m-ar mai lăsa. Mîine mă duc să-mi fac actele pentru pensie de boală. Stau acasă, mă odihnesc. Nu-i mai văd, nu-i mai aud. Nu-mi mai joacă în fața ochilor pînă la trei-patru noaptea. Mi-ajunge. Destul. Mi-ajunge. Umple odaia mirosul de mititei. De la ăla grasul, cu pipă, de la ăla se trage tot fumul care mă înecă. De ce mai stă cu coatele pe masă și se uită la pahar, de parcă ar aștepta să iasă hopa Mitică din el? Mi-e somn, mi-e somn. Acum parcă mi-e somn de-a binelea. Mîine mă duc... mîine... la pensie.

Zorile sînt murdare în fața ferestrei. Și uite, nici geamul nu-i chiar curat. Trebuie spălat acum, numaidecît. E ora zece. Trebuie șters și praful. Se așază, cît e de iarnă și zăpadă afară. Și covorașul scuturat. S-a cam ros el, e bine să-l pui cu fața pe zăpadă și să-l bați bine. Se împrospătează culoarea. Repede, repede. Acum se face douăsprezece și trebuie să te prezinți la serviciu. Azi poate vin și alții noi, alte mutre, alte haine. Oare cele trei bătrîne cu ghete or mai bea coniac? Or bea, că nu le cade greu. De-ar mai veni și femeia aceea frumoasă, în albastru. Poate vine și la prînz, altfel îmbrăcată. Și perechea de tineri de nu s-ar despărți, Doamne, de nu s-ar despărți! Să n-o lase! Ălora pletoși, obraznici, am să le spun eu una să n-o poată duce. Sau n-am să le spun nimic, cine știe ce răspund, dar am să mă uit la

ei să înghețe. Mai repede, mai repede. Toate astea durează, și se apropie prînzul. E liniște în casa asta ca în mormînt. Vecinii plecați care încotro. Ei cu treburile lor, eu cu ale mele. Te ucide atîta liniște. Cînd cîntă solista „Paloma“ îmi place și mie. Eh, pînă diseară mai va, întîi prînzul, între prînz și seară se tot scurg din ăștia de trec prin localitate, seara e ce e. Se așază liniștea asta pe tine ca o piatră de mormînt. Și la prînz e nițică mișcare în local, nu poți spune că se sleiește timpul pe tine. Mai repede, mai repede. S-au șters florile albastre de pe vasul roșu. S-au șters de timp. S-ar cuveni să cumpăr altul odată. Odată și odată. Unul tot roșu cu flori, dar de aur. O fi scump? Oi vedea. Mai tîrziu. Peste cîțiva ani, cînd oi ieși la pensie. Gata! Gata! Să încui ușa de două ori. Pînă la local, cinci minute, că merg la vale. Și patru, dacă mă grăbesc.

Colina

Stă în fața mea, la masă, și parcă n-ar asculta ce-i povestește Ion, și-a oprit ochii pe mine. Mă supără privirea asta și mă uit peste umerii lui, prin fereastră, la colina pe care se așază umbra serii. Nu i-o fi plăcut starea în care a găsit școala ? Nu i-o fi plăcut cum predă lecțiile Ionică, sau nu l-o fi mulțumit cît știu copiii ? Poate îl plictisește acum tot ce-i înșiră Ion despre ce-a reparat și ce-a îmbunătățit de cinci ani, de cînd a luat școala în primire. Poate că Ion l-a adus cu sila la masă. Nu ca să-l lingușească, știu, dar ca să mai schimbe și el o vorbă cu un intelectual, cu un orășean, cu un om venit din Capitală. Trec luni întregi și nu calcă picior de străin prin sat. Vine doctorița, e adevărat, dar și ea e de aici, de alături, cu aceleași preocupări. Trec luni întregi, și nu-l cheamă la vreo consfătuire, în tîrg, să mai vadă și alte fețe. Eu m-am deprins, am copil mic, am treabă, am gospodărie, n-am timp să mă plictisesc. Dar un bărbat nu îndură atîta monotonie.

De ce se uită așa la mine ? Mi-am strîns părul cum trebuie, nu mi-am îmbrăcat bluza pe dos. Se uită ca la un obiect pus într-o vitrină, care nici nu-ți place, nici nu-ți displace, ai alte gînduri în cap, dar ai rămas cu ochii pe el și cu mintea în altă parte. Stă țeapăn, serios, mănîncă frumos, nici prea mult, nici prea puțin, aprobă cînd tre-

buie, adică atunci cînd rîde Ion, dar ceva mai tîrziu, de parcă rîsul lui Ion ar ajunge la el abia cînd s-a isprăvit. Am adus supa, am adus și friptura, mai rămîn gogoșile, și pe urmă pot să plec sub pretext că vreau să văd dacă doarme copilul, și să nu mă mai întorc. Poate că Ionică a băut prea mult, de asta vorbește atît. De la sobele din clase care scot fum, a trecut la Eminescu, autorul lui preferat. Și nu mai iese din Eminescu. Poate că inspectorul ăsta o fi știind mai mult și despre Eminescu și despre alți scriitori, și nu-l întrerupe din politețe. Tace, ascultă parcă, și se uită la mine. Nu trebuia să mă așez în fața lui, dacă îi stăteam în stînga sau în dreapta, sigur că s-ar fi uitat tot înainte, cu gîndurile aiurea.

Să strîng repede de la masă și să aduc desertul. Mă privesc în oglinda de pe sală. N-am nimic anapoda pe mine, sînt numai foarte palidă, de parcă mi s-ar fi întîmplat o nenorocire. N-ar trebui să mă sperii așa de un inspector. Au să mai vină și alții. Are să le facă și lor impresie proastă nevasta învățătorului, care nu știe să se poarte cu lumea. E adevărat, stau de cinci ani în satul ăsta, acasă toate surorile am trăit ca la mînăstire, și înainte, la internat, ca la cazarmă. Dar s-ar cuveni să mă deprind odată și cu oamenii străini. Acum doi ani, cînd a fost la noi la masă directorul liceului din oraș, m-am simțit mai la largul meu. E adevărat că nici nu se uita la mine. Vreau să le mai torn vin... El se ridică și-mi ia sticla din mînă.

— Îmi dați voie mie, doamnă ?

Ion nu s-a gîndit să mi-o ia. Mă căznesc cu sifonul, care nu mai merge, deși e plin.

— Vă rog, doamnă, nu dumneavoastră !

Ion vorbește mai departe despre Eminescu, nu bagă de seamă că el ar trebui să-l servească pe oaspete, nu oaspetele pe el.

Aș vrea să plec și n-am curaj. Parcă am înțepenit pe scaun. Nu știu cum să spun un lucru atît de firesc : „Mă duc să văd dacă doarme copilul“. Poate că nu se cuvine, poate că nu e frumos, sau, dimpotrivă, nu mai are rost să stea nevasta la masă, cînd și-a isprăvit toată treaba și musafirul e un bărbat, un străin, un inspector care are de lucru cu învățătorul, nu cu familia lui. Haide, un

efort, puțină îndrăzneală, număr pînă la zece și mă ridic. Un, doi,.... doisprezece, douăzeci ! Nu se mai poate. Plec.

— Eu mă duc să văd dacă doarme copilul !

Mi-au ieșit în sfîrșit vorbele din gîtlej, vai de ele, tremurînd.

— Am să plec și eu, spune inspectorul și se ridică.

— Așa de repede ?! protestează Ion. Nu mai stai puțin, domnule inspector ? Abia ne-am încălzit la vorbă !

— N-aș vrea, dragul meu, să pierd cursa de nouă. E ultima.

— Dacă am mai avea o odaie... Dacă v-am putea pofti să dormiți la noi ! Dar casa e atît de mică și...

— Nici nu te gîndi ! Mi-am oprit o odaie la hotel, în oraș.

.— Dacă am mai fi avut o odaie, am mai fi stat de vorbă. Atît de rar ne vine și nouă un oaspete în casă, un intelectual, atît de rar avem o bucurie ca asta.

E adevărat, dar Ion n-ar mai fi trebuit s-o spună. E ca o jelanie, a sunat ca un bocet. Ce-i pasă inspectorului ăstuia de noi ? Cît de tare s-a distrat el în seara asta ? Mare bucurie ar fi fost pe el să avem odaie de oaspeți și să-i vorbească Ionică pînă după miezul nopții de Eminescu și de sobe. El nu știu dacă a scos douăzeci de cuvinte. Poate chiar că e un prost, și eu m-am rușinat de Ion al meu. De mine ar trebui să-mi fie rușine.

Pleacă, îl ducem amîndoi pînă la ușă, și în prag se oprește, se uită înapoi, în casă, de parcă ar vrea să-și aducă aminte dacă n-a uitat ceva, apoi privește în curtea largă la cele cîteva gherghine care abia se ghicesc în întuneric, și peste gard, departe, peste fîneață, la colină. Are aerul că nu s-ar îndura să plece și s-ar trudi să spună ceva ce nu-i vine lesne pe buze.

— Ce pustie e colina aceea de pe partea cealaltă a drumului.

— Vînturi mari, domnule inspector. Știi ce vînturi sînt toamna și iarna pe aici ? Nu poate crește nimic pe ea, pînă și buruienile sînt culcate la pămînt. Eh, nu-i vesel pe aici iarna. Și vara, să vedeți vara, e o arșiță care te topește. Departe de mare, departe de Dunăre, în

inima Dobrogei, arșiță și ger. Și viscole care te dărîmă pe drum, cînd vii de la școală. Bieții copii se țin de garduri ca să ajungă acasă.

— Noapte bună! Sărut mîna, doamnă, și vă mulțumesc!

Dacă nu pleca, Ionică i-ar mai fi vorbit și despre ploi, și despre noroaie.

— Să vă conduc pînă la autobuz! se trezește Ion.

Bine că i-a venit în minte. Bietul om nici nu cunoaște satul, nici nu-l cunosc cîinii. Dulăul lui Pricop putea să-l rupă.

Copilul doarme. Să mă culc repede, pînă nu vine Ion, că dacă nu i-a trecut cheful de vorbă, mă ține pînă după miezul nopții. Și sînt obosită, obosită de parcă aș fi tăiat lemne. Nu de treaba de peste zi, asta nu mă obosește niciodată, de înțepeneala, de încordarea din seara asta. Dacă m-am sălbăticit așa în cinci ani, ce-o să se întîmple cu mine, Doamne, mai tîrziu? Supa era cam sărată, am greșit-o. Dar friptura i-a plăcut.

Urlă cîinii pe toată ulița. Se întoarce Ion. Uite că n-am putut adormi, și o să stăm de vorbă. Săracul de el, de cîte ori bea el un pahar? Să vorbim, dacă îi face plăcere.

Nu știu cînd am adormit astă-noapte, Ionică povestea, făcea planuri, nu se mai potolea. Am căzut în somn ca plumbul în apă. Acum trebuie să dau mîncare la păsări, să spăl copilul, să gătesc, să curăț casa, să stropesc gherghinele. Zi plină, n-ai cînd te plictisi. Cartea începută n-am s-o sfîrșesc așa de repede. Dacă aș putea citi seara ar fi bine, dar Ion nu îndură lumina lămpii după ce s-a culcat, și se culcă de vreme. Poate că se plictisește cu mine, drăguțul de el. Mă vede în fiecare zi, nu sînt vorbărea tă, nu sînt veselă, nici prea tristă nu sînt eu, dar mi se pare că n-am fantezie, nu-mi trece nimic prin cap azi care să nu-mi fi trecut și ieri, mă găsește în fiecare zi așa cum m-a lăsat. Mai bine o cerea pe sora mea, Eliza, care e ca un vîrtej, vede toate lucrurile pe partea lor hazlie și e năstrușnică în fiecare cuvînt. Cînd nu era tata acasă să ne țină din scurt, Eliza născocea tot felul de năzbîtii. De

ce m-o fi ales pe mine din cinci fete ? Celelalte sînt și mai frumoase. M-a cerut și m-a luat. Acum asta e, cu mine a rămas.

Întîi trebuie să spăl vasele de aseară. Tăcea inspectorul ăsta ca o piatră. Sigur că n-a fost mulțumit de ceea ce a văzut la școală. A scos două trei vorbe, atît. Avea un glas frumos. Acum îmi răsună în urechi, aseară nu mi-am dat seama. Un glas adînc, liniștit, egal. Parcă avea un violoncel în piept. Păcat că n-a vorbit mai mult. Cînd a spus : „Vă rog, doamnă, nu dumneavoastră !“ a vorbit cu glas de violoncel. Ar fi bine să nu mai vină el, să vină alt inspector pe aici cînd va mai veni unul, ăsta e prea țeapăn, mă intimidează. Ehei, pînă să mai vină vreun inspector, mai trec ani. S-a trezit copilul ! Nu i-am încălzit laptele.

Trenul ăsta are de gînd să mai facă multe stații pînă la București ? Se cheamă accelerat, dar merge ca un personal, ca un mărfar. Ajung la prînz. Abia am timp să trec pe la birou ca să fac referatul. Mama era bolnavă alaltăieri, și am lăsat-o singură. Afurisită meserie. Da. Ca pretutindeni, omul sfințește locul. Școli bune și școli proaste. Cea de ieri după-masă, de la Agadia, era îngrijită. Are învățătorul pricepere și suflet. Prea mult suflet, era să mă sufoce cu expansivitatea lui. Om de treabă. Prea guraliv cu un oaspete. Ce să facă ? Cu cine să vorbească ? Nevastă-sa tace. O femeie ciudată. E delicată ca o floare de păpădie, de asta au s-o și spulbere vînturile lor, din Agadia. Feminină. N-am auzit-o vorbind, poate fi și proastă. N-are o privire de om prost. Lîngă dihania aia mare de bărbat, are să se topească în curînd. Noroc că el e un om blînd. Sau pare blînd. Poți ști cum e cînd nu-i de față „domnul inspector“ ? Și mie nu-mi ardea de vorbă de loc. Am uitat să plătesc chiria, mama e bolnavă, mă sîcîie parcă și pe mine un început de gripă. Iar s-a oprit trenul. Eh, ăștia au de gînd să oprească și la fîntînile de la răscruce. După-masă trebuie să plătesc numaidecît chiria. Dacă ar fi birourile deschise.

Vara asta e atît de caldă, încît nicăieri parcă nu se mai găsește un pic de răcoare. Poate la gîrlă, în zăvoi, unde n-a secat apa de tot, dar acolo nu mai pot ajunge eu pe jos. Și doctorița mi-a spus să nu mă duc atît de departe, se teme de o naștere prematură. Mă învîrtesc în jurul casei, mi se pare că am o sută de kilograme, că duc suta asta pe picioarele mele subțiri, care într-o zi au să se frîngă ca niște găteje. Aș vrea să am o fetiță. Băiatul are cinci ani, și se ține mai mult de taică-său, cînd e acasă. Urlă de pe acum ca o trompetă, vrea să se suie în pomi, îl găsesc pe uliță cu băieți mai mari care îl tăvălesc în praf ca pe un cățel. Și e praf, e atîta praf pretutindeni în vara asa, parcă nu lutul, parcă aerul chiar s-a prefăcut în praf. A venit doctorița din Nisipoasa așa cum vine ea, de două ori pe lună, cu docarul, să vadă oamenii de aici, din Agadia, și s-a sperit de praful de la noi. „Ar trebui să vă spălați de zece ori pe zi copiii, nu odată.“ Cu ce, cînd în fîntîni apa a dat de fund ? Mi-a adus două cărți, le-a luat pe celelalte trei pe care mi le împrumutase. Ce repede îi vin cuvintele și cum nu se sfiește să rostească ce-i trece prin cap ! E și frumoasă. Aș vrea să fiu ca ea. Măcar fetița pe care o voi avea să fie ca ea, trează și îndrăzneață. Așa am s-o cresc.

Ion e la școală, clădesc acolo încă o clasă, și el se ține de zidari s-o isprăvească. Stau, stau aici pe cerdac și mă uit peste gard, peste drum și peste fîneața de cealaltă parte a drumului, mă uit la colină. E netedă, lungă, deșartă. Au netezit-o vînturile ca o rindea. Dacă ar avea un copac măcar, dacă ar avea tufișe care să se încline, să se zbată cînd bate vîntul ! Dar ea e ca o spinare de cal bine țesălată, de cal care a încremenit acolo cu picioarele frînte sub el, un cal uriaș, cum trebuie să fi existat înainte de potop. Nu trece un om, nu trece o vită, nu trece o dată o căruță peste colina asta. Drumurile o ocolesc. Stă acolo, și o perie vîntul cînd e vînt, o acopere praful cînd e praf. Crește pe ea o iarbă rară și săracă, un soi de buruiană pitică, cenușie, care se mulțumește și cu țărînă uscată.

Cine vine pe drum vorbind tare ? Nu văd de praf. E parcă Ion. Ion cu încă cineva. Un domn îmbrăcat oră-

șenește, nu un țăran. Of, aduce acasă un oaspete cînd eu abia mă pot urni de pe prispă în bucătărie și din bucătărie pe prispă. Îl aduce la masă ! Și n-am decît ciorbă de țelină și cartofi cu carne ! O fi antreprenorul construcției, a venit în control. Nu ! E inspectorul ! E inspectorul din toamna trecută, îi cunosc glasul ! Unde să mă ascund ? De ce ne trebuie nouă oaspeți de la București, cînd... e atîta praf... și n-am nici mîncare ca lumea... și nu mă pot mișca din pricina pîntecului... are să mă vadă în halul ăsta... băiatul e pe drum, cu copiii, nespălat, are să vadă băiatul... de băiat mi-e, nu de mine, să nu spună : „Dacă învățătorul are asemenea copil, cum îi educă pe ceilalți ?“ Ce caută în vacanță aici ? Poate vrea să vadă ce se clădește la școală !

— Anișoaro ! Anișoaro ! Unde fugi ? Am venit cu domnul inspector ! Luați loc aici, pe prispă, domnule inspector. Mă duc după nevastă, să ne pregătească ceva. Unde te-ai ascuns, Ano ? Ce te-a apucat ?

— De ce l-ai adus ? Ce să-i dau de mîncare ? Cum să mă înfățișez așa înaintea lui ?

— Păi e inspectorul de data trecută. Îl cunoști. Crezi că n-a mai văzut în viața lui femeie însărcinată ?

— Du-te, stai cu el. Vă pregătesc, vă tai un pui, vă gătesc, vă așez masa, dar la masă să știi că nu vin !

— Și cine să servească ? Eu ?

— Uite, tu.

— Unde s-a mai pomenit ? Și, dacă te vede, ce se întîmplă ? Nu te vede tot satul ? E vreo rușine ?

— Te rog, Ioane ! Îți aduc mîncarea pînă la ușă, ți-o dau în mînă. Lasă-mă, nu mi-e bine azi. N-am nici rochie potrivită, că nu mi-am făcut una largă. Sînt nevasta ta, pe tine te fac de rîs, nu pe mine. Îți pregătesc tot, lasă-mă în apele mele. Nu mi-e bine azi, nu pricepi ?

Îl aud din odaie pe Ion vorbind pe prispă :

— Nu se simte destul de bine, Ana mea, că altfel niciodată n-are ea toane.

— Domnule învățător, te rog, e mai bine să plec. Doamna n-are voie să facă nici un efort.

— Crezi că mie nu mi-ar da să mănînc ? Tot ar face ceva și pentru mine. Te rog, domnule inspector ! Atît de

rar am prilejul... știi și dumneata. Pentru mine e o bucuruie atît de mare!

— Și pentru mine e o plăcere, numai că n-aș vrea să vă stingheresc.

Îi curge glasul ca un rîu de șes, potolit, egal, adînc. Mi-a rămas în urechi din toamna trecută ca o muzică. Jumulesc puiul și-l aud de aici, din bucătărie, vorbind. Azi vorbește mult. Cine știe ce spune. Poate lucruri pe care nu le știu, pe care nu le-am auzit niciodată, lucruri interesante sau ciudate. Nu deslușesc nimic, aud numai muzica asta. Și mă simt aici greoaie, și urîtă, și obosită, și mi-e cald lîngă plită. Și nimic nu e la locul lui, de parcă s-ar fi răsturnat ceva pe lume. Ce spun? Ce s-a răsturnat? Nu mi-e bine. Are dreptate doctorița, am să nasc înainte de termen. Prea mă simt prost. Și cu toane, și cu nemulțumiri din senin, eu care n-am de ce. Ion e atît de bun și toate sînt cum trebuie. Să nu supăr pe Dumnezeu.

Adina mi-a făcut azi o scenă din pricină că am stat în inspecție mai mult decît îi făgăduisem. Dacă nu m-aș fi dus și la Agadia, eram mai repede la București. Am vrut să văd ce face învățătorul acela harnic, și de el e greu să scapi. A trebuit să mă duc la el la masă, să rămîn pînă tîrziu, să iau ultimul autobuz pînă la Constanța. În sfîrșit, asta mi-e meseria și Adina trebuie să înțeleagă. Bieții oameni, cu idealurile lor. Visează să-și facă o casă nouă învățătorul. Și, perseverent cum e, are să și-o facă odată. Pe nevastă-sa nici n-am văzut-o. Am zărit ceva ca un butoiaș mic repezindu-se de pe prispă în tindă cînd ajunsesem noi la poartă. Femeile astea ca un fir de iarbă, care se apucă să tot facă la copii! Sau poate că nu e ca un fir de iarbă, o confund eu în amintire cu o învățătoare dintr-un sat din Teleorman. Am uitat cum arăta asta, din Agadia. Adina mi-a făcut azi o scenă, și mie tot mi-e dor de ea. Am să mă duc diseară s-o văd. Am s-o invit le teatru. Așa, trecînd printr-o piesă care vorbește despre alții și care o absoarbe, își uită supărările pe mine. Am mai încercat metoda, e bună. Dacă e o piesă de dragoste, se transpune atît de

mult în rolul eroinei, încît după spectacol mă adoră. Îmi dau bine seama cît prețuiește dragostea ei, dar uite, umple viața, pînă cînd se va ivi alta, adevărată. Sînt cinic ? Poate. Și Adina e făcută din puțin. Două nimicuri la un loc dau un foc de paie. Să ardă, cîtă vreme mai avem un braț de fîn. N-a venit pesemne încă vremea incendiilor adevărate pentru mine. Și poate că n-are să vină niciodată. Nu, ar fi prea urît.

Biata mama mă vrea însurat, ca să știe că mă lasă în mîini bune după moartea ei. N-am cunoscut încă pînă azi asemenea mîini bune, sau, dacă le-am întîlnit, mi-au părut prea plictisitoare. Și nici n-am de ce să mă grăbesc, am destul timp în fața mea. Au ! E șase și jumătate, repede la teatru să cumpăr bilete, și pe urmă la Adina, ca să aibă timp să se îmbrace. Bună, proastă, cum o fi piesa, ea tot n-are discernămînt. Într-o zi mi-a spus că Bernard Shaw îi seamănă grozav cu D'Anunzzio ! Ei, e frumoasă, ce mai vreau de la ea ?

Copilul e tot băiat. Are să se cațere și el în pomi ca Gigi, pe care nu-l mai pot coborî din meri, are să bată drumurile ca el, mai tîrziu, n-are să stea niciodată în brațele mele ca acum, cînd încă nu-l țin picioarele. Niciodată n-are să mai fie drăgălaș ca acum, și dezarmat, și al meu. Gigi are numai șase ani, și nu mai e al meu, e al lui taică-său și al drumului. Numai seara, cînd îl culc, se mai agață de mine, se mai lipește de mine. Și am să fiu toată viața singură. Singură ? Cu un bărbat bun ca Ion ? E un păcat să gîndesc așa. Ce mai poate dori o femeie ca mine ? Un bărbat, doi copii, liniște. Ne vom face și casă. Ion a cumpărat cu banii cîștigați de el și cei trimiși de tata locul din spatele casei noastre de acum. O să clădim acolo, asta veche — strîmtă e, Doamne, mică e pentru patru persoane — o vom dărîma, pe locul ei facem o grădină pînă la gard. Așa vrea Ion, și mi se pare că e foarte bine. Cum vine acasă de la școală pritocește planurile și iar le răsucește, și e beat de fericire Peste două săptămîni vin zidarii. Ploile de primăvară au contenit. Altele cred că n-au să mai cadă. Pînă în toamnă casa va fi gata. Chiar

dacă o tencuim pe afară abia în anul viitor, tot vom putea locui în ea iarna asta. Am să pun trandafiri în grădină. Și mixandre. Și nalbe. Am să pun cîte ceva nou în fiecare an, că altceva ce să fac? Dacă crește și ăsta mic, ce-am să mai am de făcut decît grădină, gospodărie, grădină...

Parcă acum, după ploaie, e mai verde iarba cenușie de pe colină. E mai verde, dar tot măruntă, fricoasă. Mă uit așa, la ea, de pe prispă sau din odaie, uneori, pe fereastră, și mă gîndesc: Ce-ar fi să treacă deodată, în goană, pe coama ei pustie, un val de oameni, de oșteni de pildă, de oșteni în haine de pe vremea nu știu cărui voievod. Sau un călăreț măcar, unul singur, culcat cu pieptul pe șa, grăbit, iute ca o furtună. Dar nu trece nimic. Niciodată.

Ion e la Nisipoasa. S-a dus cu un copil bolnav la doctoriță. Două zile s-a chinuit să convingă tatăl să înhame și să meargă cu copilul la medic. Dacă aveam noi docar sau căruță, lua copilul pe sus și pleca cu el de alaltăieri. Are să vină mai pe seară. Pînă atunci sfîrșesc și eu hăinuța asta. N-are să-i mai fie potrivită lui Sandu peste o lună, dar îi fac festoane, și broderie, așa, de plăcere. Să fie frumoasă pe el. Cît îl ții în brațe, toate sînt proaspete și curate, cînd începe să meargă singur, nu mai merită să faci nimic acătării. Toate le murdăresc și le strică într-un ceas.

Scîrțîie poarta? N-am auzit pași pe drum. Este... e domnul inspector! Dumnezeule mare, e domnul inspector! Și Ion nu e acasă! Cum am să mă descurc cu el? Bine că sînt, cel puțin, pieptănată.

— Ion e la Nisipoasa. Trebuie să se întoarcă... poate mai pe seară. Dacă vreți luați loc... A plecat cu un copil... Dacă vreți să-l așteptați...

— Cu îngăduința dumneavoastră. Am aflat la școală că e plecat din sat, dar mi s-a spus că poate se întoarce curînd, și pe urmă voiam să vă felicit pentru al doilea fiu! Tot la școală mi s-a spus și asta.

Ce-am să vorbesc acum cu el? S-a așezat liniștit, ca la el acasă, și se uită de jur împrejur, ca un om obosit, care se odihnește în sfîrșit și se destinde. Acum se uită la mine lung, fățiș, ca în seara aceea, cînd a venit

prima dată. Se uită serios, de parcă ar citi într-un ziar. Și deodată zîmbește... nu știu, eu n-am mai văzut asemenea zîmbet ! Îl schimbă tot. E alt domn în fața mea. E un fel de lumină în fața mea. Pe chipul lui atît de negru, de sever pînă adineauri, a răsărit deodată bucuria asta nu știu din ce.

— A venit primăvara, spune încet.

— Cînd ?

Am întrebat „cînd“ fără să știu ce spun. Nici n-am înțeles numaidecît cine spune că a venit, de asta am întrebat „cînd“.

— Acum, răspunde inspectorul.

— Da, de cîteva zile. Cred că n-are să mai plouă. Să vă fac o cafea pînă vine Ion ? Sau, poate, un pahar cu vin ? Poate că vă e foame ? Ați venit cu cursa de două ?

Îmbulzesc întrebările ca să acopăr prostia mea de adineauri. Inspectorul nu se clintește, mă privește mereu zîmbind, și mă opresc din vorbă, zîmbesc și eu, tac.

— Nimic, vă mulțumesc, spune el în sfîrșit. Cînd va veni domnul învățător. Acum e foarte bine așa cum stăm aici. Nu se aude larma satului...

— Da, locuim aproape afară din sat.

— Mă odihnesc lîngă dumneavoastră, miroase a pămînt răscolit, în curți oamenii ard gunoaiele. Vine fumul pînă aici. Asta îmi aduce aminte de copilărie. Și eu m-am născut într-un sat.

— Departe de aici ?

— În Banat.

Nu mai știu ce să-l întreb. Trece timpul așa, repede sau încet, nu-mi dau seama. Poate că ar trebui să mai spun ceva, și nu găsesc nimic de spus.

— Dumneavoastră sînteți de aici ?

Mă întreabă de parcă adineauri au fost rostite ultimele cuvinte, și poate că au fost chiar adineauri, numai mie mi s-a părut că am tăcut mult.

— Oh, eu sînt de lîngă Constanța.

— Ați copilărit lîngă mare ? Mie mi se pare că nu m-aș plictisi de ea ani de-a rîndul, vara și iarna.

— Nu, satul nostru era uscat ca Agadia. Marea o vedeam prin ferestrele internatului, cînd eram la școală, la Constanța.

— Și v-a adus aici învățătorul ?

— M-a cunoscut la Constanța, cînd sfîrșeam școala. Și m-a adus.

Acum am putea vorbi despre mare, dacă aș avea curaj. Dar n-aș ști să-i spun cît îmi place, de ce, cum erau serile cînd ne uitam la ea din dormitorul internatului.

— Trebuie să se trăiască greu în șesul ăsta uscat. Sigur că nu e nici o pădure pe aici, la zeci de kilometri. Marea e departe. Vă duceți des la Constanța ?

— Am fost o dată, de cînd ne-am stabilit aici. Pe urmă a venit un copil, acum al doilea. Ionică e foarte ocupat cu școala. Cînd îl cheamă pe el la Direcția Generală din Constanța, trebuie să rămînă cineva acasă. Dar avem un rîu la patru kilometri de aici și un zăvoi. Mai e și o pădure de salcîmi. O pădure mică, un crîng. La început... înainte... mă duceam pe jos. Pentru mine era ușor, sînt obișnuită cu drumurile lungi. Acasă, în vacanță, mergeam, mergeam, cu surorile mele. Tata nu voia să ne despărțim, să se plimbe vreuna singură. Nu-i plăcea. Aici însă... nici în zăvoi n-am mai fost de mult. Și e adevărat, șesul ăsta, întinderea asta... ți se pare că ești și tu culcat la pămînt și zaci. Nu se ridică nimic spre cer, nu te mai ridici nici tu în picioare. Parcă ai merge de-a bușilea. Nu vreau să spun că toată lumea de aici... nu, eu, poate că numai eu simt așa, pentru că... Uite, n-am văzut niciodată munții, dar mi-i închipui, și pădurile de brazi sau stejari mi le închipui și le doresc de parcă le-aș fi cunoscut și le-am pierdut.

Cînd am gîndit eu vreodată așa și cum de au ieșit cuvintele astea din mine ? Și încă în fața unui străin, unui necunoscut, unui domn care se uită la mine cu o atenție care parcă mă jupoaie de piele. Cred că în viața mea n-am vorbit atît și n-am spus atîtea prostii. Da, mă jupoaie de piele, dar parcă mă îmbracă în alta, mai blajină, mai caldă, mai pe potriva mea. Ar fi bine să vină Ion cît mai repede acasă, pentru că vorbesc prea mult cu domnul inspector, și cred că nu se cuvine, nu e frumos. „Nu e frumos“, spunea tata în orice împrejurare. A venit doar la Ion, a venit cu treburi, și eu mă apuc să-i povestesc despre mine. El m-a stîrnit. De

politețe, sigur, doar nu era să stea aici ca o piatră și să tacă. De-ar veni Ion !

— Să-l hotărîm pe domnul învățător să facă odată o vacanță în Banat. La Anina. Hai să-l convingem amîndoi ! Sînt sigur că v-ar face plăcere. Aș veni și eu, la familia mea, la unchiu. Mama e cu mine, la București, dar mai am rude acolo. V-aș duce în păduri, pe drumurile peste munți. Ne-am plimba pretutindeni. Acolo sînt păduri ca niște catedrale. Vreți ?

— Ah, asta n-are să se poată multă vreme. Avem copii mici. Ridicăm o casă nouă, nu vom avea bani de vacanță încă mulți ani. La asta nici nu mă pot gîndi. Nu se poate.

Un trap de cal înfundat în praful drumului se apropie. Oprește la poartă. A venit Ion. Repede a mai venit. Devreme. Sare din docar, docarul se depărtează. Ion intră pe poartă, îl recunoaște de departe pe oaspete și înaintează bucuros.

— Domnul inspector Dan Georgescu ! Ei, asta e o surpriză ! Ați fost la școală ? Da ? Să vă povestesc. Anișoaro, cu ce l-ai servit ? Repede, pregătește ceva bun. Haide ! Fuga !

Da, fuga. Ăsta mic trebuie dus cu leagăn cu tot în casă. Doamne, am și uitat de el, seara s-a lăsat răcoare. Să nu fi răcit.

— Îmi dați voie mie, doamnă, vă rog !

Ia leagănul ca pe un nimic și-l duce în casă. Ion, așezat pe bancă, privește cu admirație.

— Ia te uită ce ușor l-a ridicat ! Anișoara îl împinge și-l izbește totdeauna de pervazul ușii. Lasă, că în casa cealaltă or să fie ușile mai largi. Știi că ne facem casă ?

Mîinile îmi merg fără știrea mea. Îi aud glasul de pe prispă. Nu știu de ce sînt atît de năucă în seara asta. Poate de rușine că am vorbit prea mult. Parcă numai eu am vorbit, el n-a spus nimic. Ba da, îi aud glasul cînd spunea : „V-aș duce în păduri, pe drumurile peste munți. Vreți ?“ Să vreau eu ! În clipa asta aș vrea. Dar nu se poate, nu se mai poate nimic. Acum trebuie să ridicăm casa. Îi aud atît de bine glasul în urechi cînd a spus asta. Și îl aud și acum, de pe prispă. Îl aud încet, egal, nu pricep ce spune. Am fost la Constanța, cînd

eram elevă, la cîteva concerte. Înainte de a începe, în liniștea aceea mare, în care îți țineai răsuflarea, instrumentele se acordau încet. Era aproape mai frumos decît concertul care urma, șoapta aceea plină de taină, în liniștea cea mare. Violoncelistul își acorda violoncelul. Și mie mi se oprea inima. Pe urmă sufla o dată trompeta și se spărgea ceva din țesătura aceea de mister. Da, Ion vorbește tare. Întrerupe tare murmurul violoncelului. Au intrat în tindă, au aprins lampa, îi aud mai bine. Pesemne că Ion îi arată planul casei. Cînd a vrut Ion să cumpere un radio mare, l-am oprit. Era nevoie de bani pentru altceva. Ar trebuit totuși să ne rupem de la gură, cu toată casa asta care se clădește, să ne luăm un radio, să aud violoncele. Și viori. Mai ales violoncele. Să mai răsune în casă și altceva decît plînset de copil și lătrat de cîini din drum. Doamne, cum gîndesc. Parcă aș fi fost adusă cu sila aici, parcă aș merita cine știe ce altă viață. Nu merit nimic și nu știu nimic. Lelia, doctorița din Nisipoasa, știe de o mie de ori mai mult decît mine și trăiește tot într-un sat ca ăsta, poate mai puțin prăfos, mai verde, dar tot sat, tot departe de toate. Muncește, suduie cîteodată și are haz cînd o femeie frumoasă și cultivată ca ea înjură ca un țăran, se căinează pe ea însăși că trăiește aici și pe urmă iar se aruncă în muncă și se încăpățînează ca un diavol cînd e vorba să scape un om de boală. Eu ce fac ? Cresc doi copii ? Mare ispravă. Și gătesc mîncare, altă vitejie. Din ce s-o fi născut în mine dorința de altceva ? Și cu toate astea, un radio...

— V-ar trebui un radio în pustietatea asta.

Așa rostește glasul din tindă gîndul meu, chiar în clipa asta.

Ion explică ceva lung și nedeslușit, nu-l ascult. Ar trebui să-mi schimb rochia. Asta cred că miroase acum a mîncare.

— Gata masa, Anișoaro ? Hai, că domnul inspector iar va vrea să prindă ultimul autobuz ! Dar peste cîteva luni, cînd are să ne fie gata casa, n-ai să mai faci dumneata plimbări de astea noaptea. Vei putea rămîne la noi și două, și trei zile, și concediul tot, dacă vrei să ți-l faci aici.

Să-și facă concediul la Agadia! Ce-i trece prin cap lui Ion? Cînd el se poate duce la Anina, unde sînt păduri ca niște catedrale, sau oriunde în țară unde e frumos, unde sînt munți. Sau chiar la mare, la marea asta la care eu n-am mai ajuns de șase ani, deși e aproape.

Să dau la masă. Inspectorul vorbește despre literatură. Ion vrea iar să-l tragă la Eminescu, dar inspectorul a băut în seara asta parcă mai mult, și nu se lasă, l-a cuprins patima pentru Shakespeare. Ah, mi-e necaz pentru Ion, doar l-a citit și el pe Shakespeare, dar acum se uită holbat la inspector, de parcă i-ar spune noutăți. Inspectorul a început să recite scena balconului din „Romeo și Julieta". Și eu o știu pe dinafară, acum, cînd s-a împiedicat la un vers, aș putea să i-l spun, sînt însă înțepenită de un fel de emoție amestecată cu un iz de amărăciune. N-aș vrea să pară Ion un netot, n-aș vrea să-l umbresc cu știința mea. Și mi-e și groază că îl voi auzi acum, cu glasul lui puternic și lipsit de nuanțe, întregind versul pe care poate că și-l aduce aminte. L-ar spune urît. Aș vrea eu să văd mulți învățători care aleargă cu copiii bolnavi ai sătenilor la medic treizeci de kilometri și care stau vara în arșiță și toamna în ploaie pe schele, să supravegheze repararea școlii, și care să-l fi citit pe Shakespeare. De ce a încremenit așa, ca picat din lună? Ar fi fost mai bine să nu fi venit niciodată inspectorul ăsta în satul nostru. Stîrnește în mine niște gînduri pe care nu le-am avut niciodată și care nu-mi trebuie. Am să mă duc la culcare. Copiii sînt totdeauna o scuză. Nu mai pot auzi nici versuri, nici glasuri, nu mai pot auzi lucruri care nu se potrivesc aici și aduc un soi de neliniște.

— Noapte bună!

— Atît de repede ne părăsește doamna? Am obosit-o cu trăncăneala mea.

— Copiii...

— Cum poți crede una ca asta, domnule inspector? Dar și pentru nevastă-mea e o sărbătoare vizita unui intelectual. Copiii dorm, Anișoaro, stai liniștită.

— Poate că s-au dezvelit, poate s-au trezit. Noapte bună.

— Sărut mîinile.

Copiii dorm neîntorși. Stau aici, pe înuneric, îmbrăcată, pe marginea patului. Inspectorul vorbește acum foarte încet, crede pesemne că vreau să mă culc sau că și pînă acum a vorbit prea tare pentru somnul copiilor. Vocea lui Ion răsună, sigură !

— Nu te sinchisi, domnule inspector, mai avem vreme pînă la ultimul autobuz. Trebuie să fi fost obosită Anișoara, altfel nu pleca ea. Te rog să mă crezi că o interesa tot ce-am vorbit noi. Știi cît citește femeia asta ? Are și mai mult timp decît mine. Îi aduce cărți doctorița, îi aduc eu cînd mă duc la Constanța, și niciodată nu-i ajung. Dar nu ia parte la conversație, a fost crescută foarte sever. Taică-său era un învățător savant, așa cum găsești rar. Savant și aspru. Ce vrei, un văduv care crește singur cinci fete pe care trebuie să le țină din scurt.

Așa, acum îi face biografia mea. Parcă nu i-am spus eu destul fără să-mi dau seama cînd și de ce ? Vine un om străin în casă și ne pornim să-i povestim și laptele care l-am supt la mama, de parcă l-ar interesa. Ce-o fi spunînd acum cînd vorbește atît de încet ? De ce am plecat de la masă ? Aș mai fi putut să-l aud. Cine știe cînd are să mai vină iar, peste cîte luni. Și poate că atunci are să vină altul. Mai bine, Dan Georgescu ăsta prea e nepotrivit aici. Auzi ! Pleacă ! Mi se ia o piatră de pe inimă. Să rămînem noi cu liniștea noastră. Noi, cu liniștea... Latră cîinii pe drum, cei de la Pricop, cei de la Ali, cei de la Goreniuc, pe rînd, parcă se desfășoară pînă departe o frînghie de lătrături. Ar trebui să mă dezbrac, să mă găsească Ion în pat. Și în singurătatea asta parcă e greu și să te miști. În pustietatea asta din casă e greu să te urnești. Copiii respiră încet și regulat. Unul după altul, în contratimp. Dacă am să am o fetiță, are să fie a mea. Și am s-o cresc altfel. Să aibă o meserie, ca doctorița Lelia Cosma. Să fie un om, nu ca mine, o femeie. Trebuie să fi ajuns la autobuz. Poate că a și plecat. Casa cealaltă va avea tavanele mai înalte. Astea apasă. Și așa, pe întuneric, te apasă.

Autobuzul ăsta e parcă creat ca să-ți dea o criză de apendicită. Se pare că abia la anul au să repare șoseaua spre Agadia. Și autobuzul unde l-or fi găsit, la ce depozit de rebuturi? Să mă duc la hotel sau la fetișcana accea care m-a poftit cu atîta căldură? Nu-mi plac aventurile la drum, cînd sînt oficial pe teren, cu femei pe care le mai pot întîlni la aceeași instituție. Nu e o chestie practică asta. Azi e funcționară la secretariatul unei școli, mîine poate veni la Direcția Învățămîntului de la Regiune în vreun post oarecare și va socoti că are legături vechi cu mine, care i-ar da dreptul la cine știe ce intervenții. Au! Ce groapă! Asta chiar că îți aduce șoldul la bărbie. Nostimă, de altfel, se lipea de om ca scaieții ăștia de Dobrogea, a avut ea toate inițiativele din clipa în care m-a văzut intrînd pe ușa Direcției, dar parcă te supără chiar atîta inițiativă. Să mă aștepte, „pînă la orice oră", cum a spus ea, mă duc la hotel. Sînt obosit. Era frumoasă nevasta învățătorului din Agadia, azi. Nu, frumoasă nu e un cuvînt potrivit pentru ea, dar în paloarea ei se strecurase o flacără abia întrezărită, jucăușă, care își cerea dreptul la viață și nu cuteza să pîlpîie destul de tare. O adolescentă încă, o fată obosită și în același timp foarte fragedă, foarte dulce fragilă. Proaspătă, cu toată oboseala ei. Cred că am băut mult și am spus nerozii... Puteam să mă lipsesc de „Romeo și Julieta". Era străveziu că i-o spun ei. Poate că de asta a și plecat la culcare. Îl iubește pe dulăul ăla de bărbat. E om cumsecade. A căzut pe mine cu o afecțiune adevărată, nu se preface pentru că vin în inspecție. Dar ea, ce caută acolo ea, rătăcită ca un fir de frezie în praful și mărăcinii din Agadia? Sau poate că îmi pare mie atît de delicată în contrast cu tot ce o înconjoară. Într-un oraș mare, în București, nici n-aș vedea-o. Te-ai uita la ea ca la un pahar de apă așezat pe o masă plină de băuturi tari și aromate. Te-ai uita prin ea mai departe. E numai un contrast. Pentru că e șubredă, ți-o închipui delicată. Azi, înainte de a i se întoarce bărbatul, a spus niște lucruri sensibile, nu-mi mai aduc aminte ce, dar pe urmă a tăcut ca o piatră. Poate că obosise, poate că am plictisit-o. Poate că știe numai atît, e singurul ei cîntec. Am ajuns în Constanța, acum tre-

buie să mă hotărăsc încotro o apuc. Nu, am și servieta cu pijamaua și mașina de ras la hotel, sînt și obosit. Fetișcana aia care mi-a dat adresa și care „mă așteaptă la orice oră“ era cam grosolană, plină de viață, e adevărat, dar cu picioarele scurte și cu crupa lată, ca un cal de stepă. Nu cumva e o concesie pe care o fac doamnei străvezii din Agadia ? N-ar avea nici un rost, faci concesii cînd lucrul are o perspectivă, dar așa, pentru că am băut un pahar mai mult și optica mea s-a deformat liric ! Nu vreau să fiu ridicol la vîrsta mea. Nu, să fim preciși, mă duc la hotel pentru că am pijamaua acolo, pentru că nu-mi plac aventurile cu funcționarele subordonate, și pentru că sînt obosit.

Casa e încă rece. Am făcut foc în toate sobele ca să se usuce tencuiala. Lui Ion nu i-au ieșit socotelile. Oamenii i-au plecat cînd era lucrul în toi. Au venit alții, au întîrziat. Am zugrăvit abia în septembrie. Soba din odaia copiilor scoate fum. Trebuie să-i culc mereu în odaia noastră, pînă cînd va veni din nou sobarul. Și bate vîntul, bate vîntul zi și noapte, șuieră prin hornuri, șuieră în jurul casei, șuieră în cămara la care s-a spart geamul din ziua în care l-am pus. M-am înțepat, curge sînge și murdăresc scufița pe care o cos. Dacă mă uit mereu pe fereastră ! Mă uit cum învîrtejește vîntul praful pe colină, îl face sul, apoi îl desfășoară larg, îl duce ca pe un val, îl învălătucește iar, îl spulberă, îl adună. N-am suportat nici o sarcină așa de greu ca pe asta. Mi-e atît de anevoie să mă ridic, mi-e atît de silă să mă urnesc dintr-o odaie în alta, mi-e atît de greu să spăl rufele și să gătesc. Tot e greu. Pînă la Crăciun are să fie așa. Dar acum va fi o fetiță. O doresc atît de tare, încît trebuie să fie o fetiță. De unde, Doamne, scoate vîntul atîta praf din colina asta și n-o roade într-o bună zi pînă la rădăcină ? Poate că îl aduce din altă parte și îl plimbă pe aici, pe drumul nostru, pe colina teșită și lungă. Aveam acasă un cîine mare care se lungea nemăsurat, cu burta la pămînt, cînd îl mîngîiai pe spinare. Așa mi se pare că se lungește colina asta și mai tare cînd trece vîntul peste ea. Dacă ar avea copaci, s-ar în-

clina acum, s-ar culca, s-ar zbuciuma, ar fi un spectacol dramatic poate. Dar golașă cum e, nu înțeleg că e bătută de vîntul ăsta care îmi urlă în hornuri și-mi zgîlție ferestrele, decît pentru că tăvălește așa trîmbe de praf pe coama ei turtită. Odată aici au fost munți, au fost piscuri de piatră, au fost păduri tufoase sub ele. Și le-a mîncat vîntul, le-a netezit, le-a nimicit. De tot.

— Dacă tu îmi dai un cal, eu îți dau o capră.

Ăsta e Gigi. Pesemne că a tăiat bucăți și ultima carte ilustrată pe care i-a adus-o Lelia și acum face schimburi cu Sandu. Sandu nu înțelege bine despre ce e vorba, simte numai că i se propune să i se ia ceva, și scoate un chiot care trece prin pereți. Ar trebui să mă ridic, să-i despart, dar mi-e greu, mi-e greu. Ar trebui să-i aduc aici, să se joace sub ochii mei. Multe ar trebui, și lemne pe foc, și mîncare pe plită, și... și...

Se aude un vîjîit tare de avion. E cursa Constanța-București. Sau poate că e altul, care se duce departe. Înăuntrul lui sînt fotolii largi din care călătorii instalați comod văd cîmpiile noastre în goană, nu le privesc, pentru că ei se îndreaptă spre munții Elveției, sau spre Roma, sau spre Paris. De pe acum au în ochi imaginea Romei. Am văzut într-o revistă franțuzească pe care a adus-o Lelia interiorul unui avion. Ce oameni fericiți!

Se aude glasul lui Ion, tare și vesel. Vine cu cineva. Aduce un oaspete. Oh! Doamne! Oh! Doamne! De n-ar fi inspectorul Georgescu. Să nu mă vadă așa! N-are nici o importanță cum mă vede, știu, dar mi-e groază! Sînt iar ca un butoi, sînt ca o broască umflată.

— Iar te uiți pe fereastră la colina aia cheală? Ai să faci o neurastenie, Ano, și să știi că n-am să te scot din ea!

E doctorița! E Lelia! Sînt fericită!

— Da, mamă, mă scol. Mulțumesc!

M-a trezit mama din somn și visam ceva parcă plăcut. Eram undeva, se întîmpla ceva, nu mai știu ce, m-am deșteptat prea brusc. Eram la Agadia. Mirosea a primăvară acolo, pe prispă. Nevasta învățătorului se uita la mine cu ochii ei imenși, aurii, și rîdea cu hohote

mici, ca niște zurgălăi. Ce curios ! Am uitat de atunci, de cînd am fost ultima oară în inspecție la Constanța și în regiune, că oamenii ăștia doi există, cu Agadia lor cu tot. Mi-a rămas undeva, în fundul memoriei, mirosul primăverii trecute, pe care l-am simțit în aprilie la ei, pe prispă. Și l-am asociat cu imaginea femeii. Dar ea n-a rîs niciodată așa. Rîsul din vis trebuie să-mi fi rămas de la alta. Iar s-a defectat dușul ! S-o rog pe mama să cheme instalatorul în lipsa mea. Ce mizerie, nici acasă la tine să nu funcționeze toate cum trebuie, ca în hotelurile de provincie în care îmi petrec jumătate de viață.

Ia te uită, ninge ! Prima ninsoare. S-a și așezat de două palme în timpul nopții. Bine că n-am programată nici o inspecție pe teren zilele astea ! Cum o fi acum la Agadia ? N-am fost niciodată iarna. Mi-ar place să mă duc cînd e zăpadă mare, să văd șesurile acelea nesfîrșite albe, albe ca în ziua cea dintîi. Parcă e o colină peste drum de casa lor. Trebuie să fie ca un troian uriaș, imaculat, să-ți lunece ochii pe ea și să simți că ți se împrospătează privirea, se spală cu alb umed și rece. Ce-ar fi să cer acum să fiu trimis la Constanța ? M-aș repezi pînă la Agadia, să văd zăpezile întinse ale acelui șes atît de prăfos în alte anotimpuri. M-aș repezi ! Ușor de spus, cu hodoroaga de autobuz care poate e același, care mai face și o pană pe drum, ca să degeri în mijlocul „imaculatelor“ zăpezi. Ce bucurie ar fi pe Ion Brateș, învățătorul, căruia iarna trebuie să i se pară nesfîrșită. Dar ei i-ar părea bine ? Pare întotdeauna încurcată cînd mă vede, mai mult stînjenită decît bucuroasă, intimidată poate, sau numai deranjată de la rosturile ei. De cîte ori am văzut-o pînă acum ? Nici nu știu. Odată parcă a fost mai expansivă. Ce mi-a venit să mă preocupe femeia asta ? Pentru că am visat-o. Dar de ce am visat-o ? Ce nu visează omul ? Treci pe marginea unei gîrle, vezi un ciur ruginit aruncat acolo, printre pietre, te miri cum de a ajuns pe malul rîului, și peste cine știe cît timp îl visezi amestecat cu alte zeci de elemente care ți-au mai oprit vreodată ochii o secundă. Freud exagerează cumplit cînd dă o interpretare mai mult decît emotivă viselor, cînd le dă un temei neapărat sexual. Visăm orice, un

imens mozaic alcătuit din mii de imagini pe care le-am prins în fugă, care n-au nici o însemnătate pentru noi și care ies pe ecranul visului după ce le-am uitat de mult. Ce magazin de vechituri e omul și cum poartă în în el vechiturile astea ca pe un balast pe care nu-l simte, dar care sigur că îl obosește, îl îngreunează. Cînd dorm la ea, Cora îmi povestește în fiecare dimineață ce a visat peste noapte. Povestește cu gravitate, ține neapărat s-o ascult și nu îndrăznește s-o spună, dar e convinsă că visul vine de undeva, nu s-a pritocit în capul ei. După ce s-a ușurat povestind, devine cea mai normală femeie din lume, se duce la birou, lucrează la Enciclopedie și rezolvă toate problemele vieții ei personale cu mult spirit practic și lucid. Numai dimineața are cele zece minute de primitivism și, cînd îi aduc aminte despre ele în cursul zilei, sau se face că nu mă aude, sau, dacă e silită să mă audă, ridică din umeri, ca și cum eu aș exagera sau aș bîrfi-o. A doua zi de dimineață însă, nu se poate opri să nu-mi povestească iar visul sau visele complicate pe care le-a avut și să-mi ceară o explicație cu privirea aceea gravă, din momente solemne. Privirea pe care a avut-o cînd mi-a cerut s-o iau în căsătorie. I-am cerut și eu un timp de gîndire.

— Da, mamă, vin la ceai.

Dar am știut din clipa aceea că n-o voi lua niciodată. Am cerut timp de gîndire și acum mă duc mai rar la ea. Cînd nu te-ai însurat pînă la vîrsta mea, trebuie să iubești foarte mult o femeie, sau să fie ea atît de puternică, încît să te ia în pripă, să te bruscheze, să te amenințe poate. Ele știu să amenințe atît de tragic cu sinuciderea, și pe urmă toate trăiesc foarte bine și fără tine.

— Mulțumesc, mamă, da, cu pîine prăjită. Dar e tîrziu, nu mai am timp, nu știu de ce am tîndălit azi atît în baie ! Vin la masă, sigur. La revedere !

Vîntul spulberă zăpada pe colină. Acum, cînd dimineața e atît de luminoasă de parcă ar vrea să iasă soarele, zăpada asta învolburată, suflată în toate părțile în același timp, pare un vulcan de argint. Oare din ce parte

bate vîntul ? Mi se pare că iese din pămînt, din inima colinei, din adînc, și e suflată în cele patru zări. Așa ceva nu se poate ! Vîntul trebuie să vină dintr-o parte. Uite, o țîșnire de artificii albe, de cristale sclipitoare. Dacă ar trece acum pe spinarea ei un convoi de sănii trase de cai negri, de sănii cu zurgălăi mulți, cu valtrapuri colorate, pline de oameni veseli, de oameni îmbrăcați în blănuri, eleganți, bucuroși că au plecat dintr-o casă caldă și îmbelșugată, că străbat vîrtejurile astea înghețate ca să ajungă în altă casă caldă și îmbelșugată ! Asta e reminiscență din Selma Lagerlöff, știu. Pe colină nu trece niciodată nimeni ! Trece vîntul. Cel mic plînge. Ion a vrut să-l botezăm Dan, ca pe inspectorul Dan Georgescu. M-am speriat. N-am vrut. I-am explicat lui Ion. În mintea mea era un singur nume : Maria, pentru că așteptam o fetiță. Să-l cheme Marius, m-am rugat de Ion. Lui i s-a părut un nume afectat, neromânesc. Și m-am ales cu Radu. Am susținut că sună mult mai bine Radu Brateș decît Dan Brateș. Atît de rar mă încăpățînez în a susține ceva, încît Ion s-a înduplecat. Nu, n-aș fi putut îndura să-l cheme Dan. Am încetat să mă mint. Acum știu că de aproape trei ani, de cînd a venit Dan Georgescu pentru prima oară în casa noastră, nu mai aștept altceva decît să mai vină. Sigur, mai aștept din cînd în cînd și un copil, pe urmă îl aștept să crească. Asta e viața de toate zilele. Dar miracolul, — și fiecare om stă la pîndă, conștient sau inconștient, în așteptarea unui miracol care să schimbe tot ce este, ce are, ce trăiește el, — miracolul e vizita inspectorului. Uite, Gigi îi dă lui Sandu să sugă o surcică !

— Gigi ! Nu ! Măi copil rău, ce vrei ? Să înghită o așchie să se înece ? Surcelele sînt murdare, zgîrie ! Ia-i surcica din mînă ! Nu cumva i-ai dat și lui Radu ? Cu tine n-are omul liniște o clipă. Hai, Sandule, vino la mama ! Nu plînge. Gata, s-a dus. Ai scuipat tot ? Hai, îți dă mama o bucățică de zahăr.

Schimbă ceva în mine sau schimbă în jurul meu, în tot ce mă înconjoară, în lumina din Agadia, în aerul ei, în țesătura de sunete, care nu e frumoasă, — e frumoasă numai cînd gungurește un copil, dar copilul crește și începe să țipe, — schimbă ceva în lumea cunoscută, care

ne e la îndemînă? Poate numai în mine. Are un soi de putere asupra mea... Nimeni n-a avut niciodată o asemenea putere.

— Sandule, nu umbla la sobă! Ai să te arzi. Gigi, tu ești mare, ai putea să fii puțin cu ochii pe el.

Să vină odată primăvara, să scot copiii în curte, să nu mă mai tem că își dau foc sau se opăresc lîngă plită. Și în curte au să facă alte buclucuri. Tot cu ochii pe ei va trebui să fiu. Să vină odată primăvara. Anul trecut a fost în primăvară aici. Aproape un an, aproape un an întreg. Dacă l-au schimbat, Doamne? Dacă va veni altul? Asta e frica mea de cînd a fost prima dată în Agadia. Dacă l-ar fi schimbat, un inspector sau o inspectoare nouă s-ar fi grăbit să-și cerceteze repede sectorul, ar fi venit pînă acum. Trebuie să fie tot el, și cum vremea e atît de rea, cum cunoaște drumurile noastre proaste și e sigur de bunul mers al școlii lui Ion, nu se mai deplasează pînă aici. Va veni la primăvară. Pînă atunci am să arăt și eu mai bine, sînt încă atît de slăbită. Știu că e tot una dacă arăt prost sau bine, că lui îi e tot una, dar dacă mă simt eu urîțită și istovită am să fug în casă, n-am să stau la masă cu ei, așa cum am făcut acum doi ani cînd îi auzeam glasul de departe (seara aceea nimeni n-are să mi-o dea vreodată înapoi) și n-am să-l văd. Ar fi prea nedrept, după aproape un an.

— Radule! De ce plînge puiul mic? Hai, hai, că te iau în brațe.

Răsadurile de lalele au prins. Au înflorit primele lalele sub fereastra dormitorului. Credeam că vor fi roșii, erau galbene ca niște cupe de aur. Parcă își scuturase soarele cîțiva solzi sub fereastră. Au înflorit și narcisele. S-a făcut pe urmă atît de cald, încît n-am mai simțit că e primăvară. A venit peste noi o vară grăbită. Au înflorit și bujorii, cele două tufe pe care le-am avut jos, lîngă gard, pe vremea casei celei vechi. A trecut primăvara. A trecut mai bine de un an. Un an și două luni. Radu are cinci luni, asta s-ar cuveni să mă intereseze. Se agață cu mînuțele de marginile leagănului și trage cîte un chiot care cred că se aude pînă la Nisi-

poasa, peste două sate. „Așa, tată !“ strigă Ion fericit că are al treilea flăcău. Maria mea nu a vrut să vină pe lume și poate că n-are să vină niciodată. Am auzit-o pe Lelia spunîndu-i lui Ion că n-ar trebui să mai am copii, că sînt prea șubredă, că încă o sarcină m-ar doborî. I-a spus asta în sufragerie cînd le făceam eu cafeaua în bucătărie, nu și-a dat seama că o aud prin ușa deschisă. Cred că exagerează ca să mă cruțe de creșterea încă unui copil, nu de sarcină. Nu mă mai simt atît de vlăguită ca în iarnă. Lelia caută mereu cîte o soluție pentru mine, mi-a adus cărți de grădinărit, mi-a adus un album de țesături românești, mi-a adus un dicționar francez-român, pentru că al meu a rămas la surorile mele. I se pare că dincolo de copii îmi mai trebuie o preocupare, i se pare că îmi lipsește ceva. Mi-a propus să deschid un cerc de citit cu femeile din Agadia, și ideea asta mi-a plăcut, numai să mai crească Radu puțin. „O femeie ca tine trebuie să facă ceva !“ a spus ea. Ca mine ! Știu bine că nu sînt nimeni, o ființă mai ștearsă decît orice femeie din lume, nici măcar o mamă foarte bună, dar mi-au făcut atîta plăcere cuvintele ei ! Ion nu-mi spune niciodată cuvinte. El e bun, și atît. Se ocupă de școală, se ocupă de elevi și uneori și de părinții lor, s-a ocupat de casa asta pînă a văzut-o în picioare și sfîrșită în amănunt. Seara se culcă devreme, dimineața se scoală de vreme, cînd sînt însărcinată nu-mi cere mai mult decît mă țin puterile să fac, dar eu trebăluiesc pînă îmi vine sorocul. Mi-e rușine să las lucrurile neisprăvite cînd nu fac altceva decît orice femelă din lume : copii.

Se aude un trap de cal, un scîrțîit ușor de roți. E Lelia, cunosc trapul calului ei, larma șaretei ei ! Îmi dă mereu tîrcoale ca un uliu, i-e frică pentru sănătatea mea, vine des, mă bodogănește că grădinăresc prea mult (ea, care mi-a adus cartea ca să-mi facă plăcere !), că nu mă plimb, că n-am prietene. Unde să mă plimb și ce prietene să-mi fac ?... „Afară din sat, spune ea, poftim și pe colina la care te uiți tot anul, numai să ieși din casă și din curte.“ Dacă m-aș plimba pe colină, mi-ar părea că sînt un duh rătăcitor. Cine urcă pe colina asta ?

— De ce-ai ieșit în grădină, Ano ? Locul tău e lîngă mașina de gătit ! Sau dacă ești în grădină, cel puțin să

fii cu nasul în pămînt, să-l scotocești și să-l rîcîi ! Nu mă așteptam să te găsesc la soare, pe scaun.

— Poți să mă cerți cît vrei, eu tot mă bucur că ai venit. Stai cu mine sau ai treabă în sat ?

— Stau puțin cu tine. Pe urmă vreau să mă duc cu Ion la școală, să chemăm copiii pentru vaccinare.

— Era mai bine să-l fi anunțat de ieri.

— Lasă, prin surprindere, altfel cine știe cîți nu ve-neau. Și pe tine era mai cuminte să te găsesc dormind acum, la patru după-masă, decît la soare.

— Nici asta nu mai e bine acum ! Eu trebuie tot-deauna să greșesc cu ceva în ochii tăi.

— Unde sînt copiii ?

— Cei mari prin vecini și Radu doarme încă. Ion e la școală demult.

— Bem o cafea ?

— Tocmai voiam să mă duc s-o fac.

— Vin și eu cu tine. Stai puțin, parcă e cineva la poartă. Un domn. Nu-l cunosc. Se chinuiește cu zăvorul. L-a deschis.

Ca un fulger în fața ochilor o lumină mare. Mă or-bește. Inima îmi bate cumplit. Asta nu e inima mea, e ceva străin în piept. Nu mă pot mișca din fața scaunului de pe care m-am ridicat. Nu mă pot duce către el. Vine el spre mine, parcă ar veni un puhoi din munte care mătură tot, și eu sînt un fir de pai luat de năvala asta. Poate că mă clatin sau stau înțepenită, nu știu. Ce repede a ajuns ! Asta e mîna lui care îmi strînge mîna. E fier-binte. Spune ceva despre școală, despre Ion care are să vină numaidecît, despre casa noastră nouă, despre gră-dină. Mă trudesc cumplit și izbutesc să rostesc, cu un glas pe care nu-l aud :

— Luați loc. Nu v-am văzut de mult.

— N-am mai putut să-mi fac drum prin părțile astea. Am avut un an foarte încărcat. Era chiar să nu mai vin de fel, să fiu mutat în altă regiune, dar am insistat să mi se lase Dobrogea.

— De ce nu luați loc ?

— Pentru că ai uitat să mi-l prezinți și mie pe dom-nul, Ano, și stă în picioare pînă cînd ai să te înduri.

— Iertați-mă !

Ah ! e și Lelia aici ! Morfolesc repede o prezentare de parcă în viața mea n-am știut să mă port între oameni. E Lelia aici, au să stea de vorbă, cu ea are să aibă ce vorbi, ei nu-i e greu. Lelia e inteligentă. E frumoasă. Pot să mă duc liniștită la bucătărie, pot să rămîn toată viața mea acolo, nimeni n-are să bage de seamă nimic. Și mă și duc, cu picioare de plumb, cu inimă de plumb. Era mai bine să nu fi venit niciodată, să-l aștept pînă la sfîrșitul vieții, decît să văd acum cu ochii mei, să văd... Are să vină și Ion, au să petreacă foarte bine toți trei. Eu am să le fac o cină bună. Asta știu să fac. Așa e drept. Cafeaua asta dă mereu în foc. Ar trebui s-o torn, s-o duc. Îmi tremură mîinile, nu știu de ce. Am să vărs ceștile pînă în grădină.

— Dă-mi mie tava, spune Lelia.

El mi-o ia din mîini mai repede decît Lelia și o pune pe măsuța de scînduri. Împinge puțin scaunul meu spre măsuță și mă prinde ușor de cot, mă conduce la scaun. Zîmbește. Ca atunci, odată, cînd am fost singură și a zîmbit îndelung privindu-mă. Lelia vorbește repede și viu despre satele noastre parcă, despre vara care a venit buluc în șesul ăsta, despre vaccin. Inspectorul se uită la mine, zîmbește mereu, parcă nici n-o ascultă... Nu mă mai privește ca pe o vitrină sau pe un ziar, e altceva în privirea asta. E bucurie. Eu nu găsesc nimic de spus, pentru că nici nu e nevoie. Aș vrea să-mi iau ochii de la el și nu pot. S-ar cuveni să mă uit și la Lelia care spune totuși ceva, dar nu pot.

— N-ai văzut încă ce casă și-au clădit prietenii noștri, spune Lelia deodată. Nu vrei să i-o arătăm, Ano ?

Pesemne că a epuizat și ea tot ce se poate vorbi cu un om necunoscut. Să i-o arătăm ? Cînd stăm atît de bine aici ! De ce să ne ridicăm și să umblăm ? Casa are să i-o arate Ion, oh ! cum are să i-o mai arate, ca pe un castel, el care e atît de mîndru de truda lui. Are să-i dea și zeci de explicații de care n-are nevoie.

— Are să vină Ion.

Lelia îmi aruncă o privire pătrunzătoare, scurtă, aproape severă, care mă pătrunde ca un cuțit. O secundă numai, apoi începe să vorbească iar, despre florile din grădina noastră de data asta. Nu prea are multe de spus,

decît dacă s-ar apuca să povestească și despre cele viitoare, pe care am să le răsădesc de acum înainte. Aș fi bucuroasă să găsească un subiect lung, să rămînem aici în după-masa asta cu lumină albă, și după-masa să nu se mai isprăvească niciodată.

— Au înflorit salcîmii, sună deodată glasul inspectorului. Pe tot drumul pînă aici erau în floare.

— T'rebuie să fi înflorit și crîngul nostru de salcîmi.

— Care ? Aveți aici un crîng de salcîmi ?

— Oh ! departe, la vreo șase kilometri. Am fost de mult acolo, în primul an în care m-a adus Ion aici. De atunci n-am mai avut vreme.

— Șareta... și calul nu sînt ale dumneavoastră ?

— Șareta de la poartă ? E a doamnei doctor Cosma.

— Și nu ne-o împrumută ?

Nu-l pricep. Lelia izbucnește în rîs.

— Știi să mîi ?

— Fără îndoială. Și tata avea o șaretă, am mînat calul de cînd eram copil. Numai că nu încăpem toți în ea...

— Nu-i nimic, eu tot am treabă cu Ion, plimb-o pe Ana pînă la crîngul de salcîmi.

Vai de mine ! Cum îi trece prin cap ? Ce-ar spune Ion ? Și satul ? Dar chiar el ce gîndește în clipa asta ? El a vrut să ne plimbe pe toți, probabil, și pe urmă a văzut că șareta e mică. Bine că vine Ion, că intră în clipa asta în curte, că îl scutește de un răspuns penibil și pentru el, și pentru mine. Lelia a întrecut gluma...

— Strașnic ! E și Lelia aici ! Sărut mîna ! Azi o să facem în adevăr inaugurarea casei ! Domnule inspector, diseară nu te mai grăbești la autobuz, diseară putem sta la mai multe pahare, dormi aici ! Uite, să-ți spună și Ana de cîte ori te-am pomenit cînd ridicam casa, de cîte ori am spus : odaia asta e pentru domnul inspector Dan Georgescu. Nu-i vorbă, a locuit-o întîi doamna doctor cînd s-a înduplecat să întîrzie la noi de cîteva ori, dar cum se zice la dumneavoastră în Banat, nu-i bai, nu-i așa ? Ano, ai pregătit ceva ? Ce bunătăți ne faci ? Ai început ? Hai ?

— Ia mai las-o puțin pe Ana, că pînă diseară mai e vreme. Tu ai deocamdată treabă cu mine, am venit să vaccinez copiii.

— Și domnul inspector ? întreabă Ion cu o mirare nesfîrșită.

— Domnul inspector are să facă o plimbare cu șareta mea pînă la crîngul de salcîmi. A invitat-o și pe Ana în șaretă. Ce te uiți așa la mine ? Mie nu mi-a trecut niciodată prin cap s-o plimb pe Ana. Vin aici, îi fac observație că nu se mișcă din loc de ani de zile, și pe urmă îmi văd de treburi. Tu mi-ai cerut vreodată șareta s-o plimbi ?

Ion se uită lung, parcă înțelege încet un adevăr nou pentru el și deodată începe să rîdă rușinat.

— Eu, ocupat cum sînt... Zău, domnule inspector ? Vrei să te plimbi ?

— Dacă doamna Brateș nu are nimic împotrivă, eu aș fi fericit s-o duc pînă acolo. Tot aveți treabă cu doamna doctor !

— Sigur, dacă vă face plăcere ! Dar cine ne gătește cina ?

— Sînt destule ceasuri pînă la cină, retează Lelia.

Ion nu mai are nici o șovăire. Dacă cei doi oameni pe care îi admiră el mai mult decît pe oricine în lume sînt de părere că ăsta e un lucru foarte nimerit, el nu se mai poate îndoi. Au vorbit toți, numai eu am tăcut și am așteptat un fel de condamnare la moarte, sau la o mare fericire, nu le deosebesc. S-a hotărît. Inspectorul mă ia ușor de braț, ușor de tot, cu o mînă mare și fierbinte, și întreabă :

— Mergem, doamnă ?

Înaintăm către poartă ca în vis.

— Radu ! strig deodată. Se trezește copilul !

— O chem eu pe Niculina să stea cu el. Știe doar și Niculina să-i dea biberonul.

Nu m-aș fi gîndit că și asta se poate. E simplu, Niculina stă alături. Lelia s-a gîndit. E curios că ea... Inspectorul mă ajută să mă urc în șaretă. E curios... Nu mai știu ce e curios. Flutură și plesnește biciul în aer. Titirez pornește. Am plecat.

— Stați bine, doamnă ?

— Foarte bine.

— Să vă pun puloverul meu pe spetează, să vă fie mai moale ?

— Nu, mulțumesc, e bine și așa.

— Să-mi arătați drumul, că nu-l cunosc.

— Tot înainte, mereu înainte și cînd va trebui s-o luăm la dreapta am să vă spun eu.

Privește țintă în fața lui. Îi văd profilul, trebuie să mă uit în sus ca să-l văd. Îmi simte privirea, își apleacă ochii, și mă îmbracă în zîmbetul de adineauri. Întorc repede capul, mă uit la coada tufoasă a lui Titirez, la picioarele lui care scapără. E același lucru. Sînt învelită toată în prezența lui, în căldura lui, în zîmbetul pe care nu-l mai văd, dar îl simt. Nimic nu e real, împrejurarea e atît de imposibilă, de extraordinară. Am așteptat, am așteptat, dar n-am putut aștepta un lucru atît de miraculos. Poate că visez, și visele mele au început să fie smintite. Îi simt brațul lîngă umărul meu. Și în vis se poate năzări o asemenea atingere. O atingere care parcă îmi dă putere, trece în mine vigoarea lui, căldura trupului lui.

— E bine, doamnă? Nu merg prea repede?

— E foarte bine.

Parcă trecem printre lanuri de grîu ușor aurite, încă necoapte, și parcă gonim pe lîngă un șir de sălcii răsucite și pitice. Sus, deasupra capetelor noastre, vîjîie un avion. Înăuntrul lui sînt fotolii largi, oameni așezați comod care văd pămîntul de departe și se duc cine știe unde... Ce-mi pasă? Toată fericirea din lume s-a adunat în șareta asta, toată frumusețea și căldura din lume sînt lîngă umărul meu.

— Mai repede, doamnă?

— Mai repede!

Tăiem aerul cald cu obrazul, copitele lui Titirez ne împroașcă cu praf, săltăm în cîte o groapă gata-gata să zburăm de pe banchetă. Îmi vine să rîd ca Radu cînd îl legăn tare și mi se pare chiar că rîd în hohot, pentru că întoarce capul spre mine și rîde și el. Apoi îmi trece un braț pe după umeri și mă strînge puțin la pieptul lui, ca să țină frîul cu amîndouă mîinile.

— Mi-e frică să nu zburați din șaretă! Îmi dați voie să vă țin așa?

N-a fost o întrebare, a fost o hotărîre. Nu cutez să mă clintesc, abia mai respir. Cred că nu se cuvine să

rămîn așa, dar e atît de bine, atît de bine cum nu mi-a fost în viața mea. Dacă m-aș desprinde din strînsoarea asta, care e un fel de îmbrățișare, din strînsoarea asta puternică, ar trebui s-o fac cu violență, și asta ar însemna că îl bănui de alte intenții decît cele mărturisite. Intenții pe care eu i le atribui.

— Vă strîng prea tare ?

Vreau să spun „da“ și spun „nu“...

— Mi se pare că strîng o rîndunică la piept. Mi-e frică să nu vă zdrobesc.

Cum să fac să mă pot supăra, cînd sînt atît de fericită ?

— La dreapta ! La dreapta ! Pe drumeagul ăsta.

Acum poate că are să-mi dea drumul, ca să mîie calul la dreapta. Așa ar fi bine, și binele ăsta ar rupe ceva în mine, m-ar lăsa iar singură, redusă la puținele mele puteri mici, la trupul meu firav, care dobîndea atîta vlagă la pieptul lui. Nu-mi dă drumul. O dată în viață, a doua oară n-are să se mai întîmple asemenea minuni. O dată în viață nu e un păcat.

— Acolo ?

— Da, acolo.

Tot drumul glasul lui a picurat peste creștetul meu, glasul lui catifelat, adînc, rotund, egal. Am ajuns. Nu există drumuri fără capăt. Ah ! dacă ne-am fi rătăcit pe un drum fără sfîrșit, într-o amiază care să nu se mai încheie niciodată, și dacă din drumul ăsta spre un soare care ar fi amurgit mereu fără să scapete de tot, am fi intrat în moarte. Eu, numai eu. Pentru că n-am să mai fiu niciodată fericită ca acum.

— Putem intra cu șareta în crîng ?

— Nu cred. Nu sînt drumuri, sînt numai poteci.

— Stați un moment, leg frîul calului de pomul ăsta. Așa. Poftiți !

N-am apucat să cobor. M-a ridicat în brațe, m-a mai purtat cîțiva pași și pe urmă m-a lăsat pe pămînt. Trecem pe sub ramurile pline de ciorchini grei, albi, care plouă peste noi mireasmă îmbătătoare, dulce. Ne agățăm hainele din cînd în cînd, ne ajutăm unul pe altul să le desprindem, mă ia de mînă uneori, cînd poteca e mai largă și putem merge alături. Tace. Soarele care a înce-

put să coboare aurește pieziș bolta de frunziș verde deschis, încărcată de floare albă. Ne oprim să ascultăm o pasăre, ne oprim să rupă cîteva ramuri, le curățăm de spini, mi le dă, apoi le ia ca să nu-mi fie greu de mers cu ele.

— Mai știți drumul înapoi, la șosea ?

— Cred că după soare. Ar trebui să ne întoarcem.

— Ați obosit ?

— Nu, dar copiii, cina...

— Vă ajut eu la cină.

Rîd iar cu hohote. Mi se pare atît de nemaipomenit ca domnul inspector Georgescu să intre în bucătărie, să se amestece la gătit. Ce ochi ar face Ion !

— Serios, stăruie el, mă pricep foarte bine. O ajut și pe mama.

Cu mîinile astea mari și frumoase ! Nu poate fi adevărat.

— Să ne întoarcem, — oh ! cum aș vrea să nu ne mai întoarcem — e tîrziu — e tîrziu pentru ce ? Pentru tot, pentru a trăi, pentru a schimba, pentru a fi eu însămi alta. Calul, Titirez, are să ne ducă mai încet acum pentru că e obosit. Dacă ar dura drumul ăsta de întors acasă o sută, o mie de ani !

Ne rătăcim puțin, ne descurcăm, ajungem la șosea. Soarele e aproape culcat pe buza cîmpului, în zare. Vreau să pun piciorul pe scara șaretei. Mă ia repede în brațe și mă așează pe banchetă. Mă înfofolește în puloverul lui, cu toate că protestez, mi-e cald. Apoi desface calul, sare lîngă mine, plesnește biciul deasupra capetelor noastre. Crîngul de salcîmi a rămas în urmă. Rămîne mereu mai în urmă. Dar Titirez merge acum mai încet și drumul e mai lung. Ce înseamnă șase kilometri ? Un nimic, o bucățică de drum. O fericire care n-are drept decît la o goană pe șase kilometri, la o frîntură din drumurile lumii, la o după-masă, nu, la un ceas al unei după-mese, una singură într-o tinerețe întreagă. Îmi trece iar brațul peste umeri, mînă numai cu mîna dreaptă.

— Vă e frig, spune el grav. Ca să vă țin de cald.

Și brațul ăsta există atît de adevărat, de greu, de bun, de fierbinte, de sigur pe umerii mei, există cum nici unul dintre lucrurile pe care le ating zilnic n-a existat vreodată.

Aerul devine vag cenușiu, vedem bine praful șoselei albe, vedem nedeslușit lanurile pe lîngă care am trecut adineauri. În zare pîlpîie cîteva lumini. Își ia ușor brațul de pe umerii mei.

— Nu mai văd bine, spune încet, ca o explicație, apucînd frîul cu amîndouă mînile.

Prima casă, aproape ieșită din sat, casa noastră. Aud glasul copiilor. E glasul copiilor mei ! Îi uitasem. Mai repede, mai repede ! Mă așteaptă copiii. Trebuie să-i ating, să-i mîngîi, să-i hrănesc, să-i scald. Lipsesc de acasă de atîta timp, lipsesc parcă de o veșnicie. Copiii mei sînt mai reali decît orice, la auzul glasului lor am simțit un fel de durere în piept și un cumplit sentiment de realitate. Mai repede !

— Nu săriți jos, doamnă. Scara e înaltă. Așteptați să vă dau mîna.

Din ce altă lume vine acest glas ? De ce răsună așa în mine nu, nu cu durere, cu fericire, răsună ca o chemare de pe alt tărîm, în care toate sînt catifelate, mîngîietoare, nefiresc luminate dinăuntru, intense și blajine, luminoase și obscure. Îmi pun mîna în mîna lui fierbinte, mă reazem o clipă de ea, îi fur în clipa asta ceva din căldură, ceva din putere, ceva care face ca mîna lui să semene cu glasul și cu atingerea umărului lui, și fug în curte. Copiii se reped la mine. Îi strîng repede în brațe, pe rînd, și dau năvală în casă, la Radu. Trec pe lîngă Lelia și Ion care stau la masă în sufragerie, intru în dormitor. Radu doarme, Niculina nu-i nicăieri. Leagăn în neștire cărucțul, ca să fac ceva pentru copilul meu care doarme.

— A venit leoaica acasă să-și apere puii ! Nu le-a făcut nimeni nici un rău, Ano ! Parcă a lipsit un secol femeia asta, Ioane, așa s-a repezit în casa voastră din care nu se clintește ! Tu îți dai seama acum ce viață nefirească duce ?

Lelia trebuie totdeauna să mustre pe cineva.

— Dacă sînt atît de ocupat ! Domnule inspector, ia loc, te rog !

— I-am făgăduit doamnei că o ajut la bucătărie.

— Dumneata ?

— Noi toți ! spune repede Lelia. Facem o clacă.

Nu le mai deslușesc cuvintele. Glasurile se învălmășesc. Ion protestează foarte tare. E lăsat să pună masa — nu știu cum are să se descurce — și ceilalți doi vin după mine, în bucătărie. Mă zăpăcesc de tot. Curăț niște cartofi pe care nu-i mai isprăvesc, Lelia frige puiul, Dan Georgescu face salata. Ochii mei împăienjeniți nu văd decît mîinile lui frumoase printre frunzele de lăptuci, mîinile lui repezi turnînd untdelemn, amestecînd, luîndu-mi mie cartofii din strachină, amestecîndu-i în untul fierbinte. Lelia dă porunci, rîde, scapă pe jos o lingură, se frige, se grăbește, ne îmboldește la treabă. Stăm la masă în sufragerie și iar mă cuprinde o senzație că totul e ireal, un vis grăbit și zgomotos în care răsună glasul poruncitor al Leliei, glasul vesel al lui Ion, glasul catifelat, fierbinte, celălalt, unicul. Mi-e frică să mă uit la el. Îi aștept numai cuvintele și, cînd vin, mă înfășor în ele. Mi se pare că asist la un spectacol, fac și nu fac parte și eu din el, mă emoționează grozav și nu-l înțeleg bine.

Lelia se ridică, Georgescu înalță fruntea repede, mirat.

— Acum ? Noaptea ? Singură ?

— De cîte ori mă întorc eu noaptea la Nisipoasa ! De altfel e devreme. Cred că e zece. Pe o noapte de vară ca asta, e o plăcere să faci un drum cu șareta.

Georgescu se uită lung la Ion.

— N-o întovărășim pe doamna doctor ?

Ion n-a întovărășit-o niciodată. S-ar putea s-o conducă numai el, inspectorul. Inima mi se chircește în piept. Ar fi normal, așa face un om politicos. Cu șareta. Am fost atît de fericită în șaretă. Da, ar fi normal s-o conducă.

— Cum o să mă întovărășiți ? Și să vă întoarceți pe jos acasă ? Eu îl bag pe Titirez în grajd, e obosit. Fiți cuminți și stați acolo, la masă. Sînt deprinsă cu drumurile noaptea. La revedere !

— Dacă n-aș fi eu aici, ar rămîne în odaia de oaspeți ? mă întreabă încet Dan Georgescu.

— N-aș rămîne, pentru că am treabă mîine în zori, răspunde în locul meu Lelia, care l-a auzit.

Bărbații o duc la poartă, eu rămîn să strîng ultimele farfurii. Georgescu se întoarce înaintea lui Ion. Scoate ceva din servieta lui mare, așezată lîngă cuier.

— V-am adus o carte, doamnă, o carte pe care o iubesc.

Îmi întinde „Crinul din vale“ în traducere românească. Simt că mă înroșesc foarte tare. Am citit cartea în franțuzește, — de unde să bănuie el că știu limba franceză ? — mi-aduc aminte foarte bine de ea. De ce a adus cartea asta și nu alta ? Ion intră în casă, îmi ia cartea din mînă :

— Balzac ? Asta n-o știu. Am citit de mult alta, Eugenia Grandet îi spunea.

— Am adus-o doamnei. Am de gînd s-o mai aprovizionez din cînd în cînd cu cărți, pentru că știu că mergeți rar la Constanța și în Agadia nu cred că aveți librărie.

— Facem un stand la „Alimentara“, se mîndrește Ion. Dar asta e foarte drăguț din partea dumitale ! Hei, eu cred că nu vrei încă să te culci. Mai bem un pahar, mai stăm la taifas. Ana ne face paturile și dacă e obosită n-are decît să se culce.

Tocmai azi n-am spus că vreau să mă duc la culcare sau să văd ce fac copiii. Nu mă pot împotrivi. Poate că și pînă acum s-a văzut pe fața mea ceva neobișnuit, și remușcare, și fericire, și năuceală, și nedumerire, toate amestecate cu părerea de rău că ceasurile trec, noaptea va trece, și pe urmă va trece timpul. Și voi număra lunile, cînd zilele chiar vor fi atît de lungi.

Îi pun pe masa de noapte cîțiva ciorchini de salcîm într-un pahar.

Le aud glasurile din patul în care stau întinsă și-mi apăs cu amîndouă mîinile inima care bate tare. Aud respirația copiilor prin ușa deschisă între dormitorul nostru și odaia lor. Încerc să-mi aduc aminte cum a fost pe drum. Sînt parcă iar în șareta care saltă prin gropi, pe drumul inegal, sînt cu fața lipită de pieptul lui. Îi simt căldura cu obrazul. Aud respirația liniștită a copiilor. Șareta aleargă, aleargă pe un drum fără capăt, spre soarele care coboară și nu pică dincolo de marginea

cîmpiei. O lumină brutală îmi lovește pleoapele închise. Mă trudesc să nu le deschid. A intrat Ion, a aprins lampa de sus, se dezbracă.

— Dormi, Ano ?

Am tresărit.

— Văd că nu dormi. M-am gîndit că mîine dimineață ar trebui să-i dăm și noi ceva lui Georgescu. Un pui, o găină, o sticlă de vin, ceva. El ți-a adus o carte, să plece și el cu ceva de la noi.

O găină, pentru că mi-a adus „Crinul din vale" !

— Ai fost întotdeauna împotriva obiceiului ca învățătorul să dea ceva inspectorilor, ca și cum ar vrea să-i cumpere !

— Ăsta nu mai e inspector pentru mine, ăsta e prieten. De ce să-l cumpăr, cînd găsește totul perfect ? Dar nici nu i-ar trece prin cap, legați cum sîntem acum. Să nu plece omul cu mîna goală din casa asta.

Și cu hotărîrea asta, Ion se întoarce pe o parte și cade în somn.

Aud respirațiile egale ale copiilor. Ion răsuflă adînc, greu, parcă somnul ar fi o trudă, dar nu sforăie. Și dincolo, în odaia de oaspeți, respiră altcineva. Văd lumină sub ușă, nu s-a culcat. Poate că citește. Îmi încordez urechea să prind și zgomotul respirației lui. N-o aud. Ce ciudat, ce ciudat ! Un om atît de extraordinar, de veșnic depărtat, respiră acum alături, la un pas de mine, ca orice om obișnuit, doarme aici, sau are să doarmă peste cîteva minute, de parcă asta ar fi un lucru firesc. Nu, firești sînt copiii, Ion, Lelia, ăștia sînt adevărați și zilnici. Dincolo e o năzărire, o halucinație. Brațul lui în jurul umerilor mei, în șaretă. Brațele lui cînd m-a coborît în crîng și nu mi-a dat imediat drumul pe pămînt. Ce adevărate erau. Primul lucru adevărat pe care l-am întîlnit în viața mea. Ion, copiii sînt un vis. Sute de kilometri între noi, i-am cunoscut odată, mi-i aduc aminte, și amintirea asta apasă.

Radu tușește în somn. Să fi răcit ? Nu. I-a trecut. Respiră molcom. Dincolo nu e nimeni. O rază de lumină sub ușă. E depărtatul, irealul. Șareta... salcîmii... obrazul rotund și fierbinte al lui Sandu, pe perna albă.

Cînd am venit, la prînz, Magda mă aștepta la gară. Nu mai avusese răbdare să stea acasă, voia să mă anunțe cît mai repede că a venit taică-său de la Bîrlad pentru căsătoria noastră. Am mers acasă la noi, unde mama îi și oferise bătrînului o gustare. E atît de bucuroasă că mă însor ! Îi place Magda. A rămas cu gusturi și concepții țărănești mama : o nevastă voinică, harnică, gospodină „o femeie care îți ridică și plugul în spate“, cum spune ea, e întocmai ceea ce și-a visat pentru mine. Celelalte calități ale Magdei îi sînt indiferente : cultura ei, cariera ei ascendentă la fabrica în care e inginer. N-au putut-o modifica nici anii trăiți cu tata, care avea preocupări mai înalte decît cele implicate de meseria lui de medic veterinar, nici cei doisprezece ani trăiți cu mine la București. Ea gîndește ca în sat. Pînă și frumusețea în plină strălucire a Magdei, și ochii ei sprîncenați, negri ca smoala, și picioarele ei de statuie, și umorul ei potolit și sigur o lasă indiferentă. Nici nu le vede.

Stăm toți patru la masa din sufragerie. Magda i-a dat repede o mînă de ajutor mamei să frigă găina adusă de la Agadia, viitorul meu socru a adus o damigeană de vin. Iau mîna albă, puternică a Magdei în mîinile mele, și deodată mi se năzare mîna firavă, cu degete subțiri, care tremurau atît de tare, a Anei Brateș. Pielea de pe buricele degetelor era cutată ușor, striată în lung, de prea multe leșii, și vase, și rufe spălate, și totuși mîna era încă drăguță, nedeformată, gingașă, și te umplea de un fel de duioșie. Așa cum te umple de duioșie toată făptura ei șubredă, delicată și încrezătoare. Duioșia asta m-a împins să fac toate năzbîtiile pe care le-am făcut ieri. Din clipa în care am intrat pe poartă și ochii ei mari m-au cuprins în privirea lor de aur lichid, în care se amestecau extaz, emoție, mirare, bucurie, am priceput un lucru la care nici nu mă gîndeam : femeia aceea mă iubește. M-am întrebat de cîteva ori, rar, în cursul ultimilor ani, de ce simt eu cînd o văd un fel de atracție pentru ea, o atracție slabă, inconsistentă, dar străbătută de un oarecare farmec, însă nu mi-am dat seama că ea mă iubește, și că iubirea asta e ceva disperat, dezarmat. Sau poate tocmai asta mă atrăgea la ea, fără să-mi dau seama.

— Încă o aripioară ! spune Magda, și-mi pune repede în farfurie o bucățică de friptură și o lingură de salată.

Mama o privește încîntată, îi pare bine că are grijă de mine.

— Dacă vindem casa Magdei de la Bîrlad, puteți să vă cumpărați sau să vă clădiți aici una pe gustul vostru. E mare casa noastră, și cu livadă de două pogoane, pe care mi-a și propus un fin să le cumpere, ca să clădească toată familia lor pe ele.

N-ar fi trebuit poate s-o iau la plimbare și să mă port cu ea ca un îndrăgostit. Mi-a venit așa, deodată, o poftă s-o văd fericită. Și mie îmi făcea plăcere. E un sentiment ciudat ăsta, să ocrotești. Poate că dacă i-aș fi propus să fugă cu mine, ar fi fugit, Doamne ferește ! Și doar nu-mi plac încurcăturile sentimentale cînd sînt pe teren. Eh, ce fel de încurcătură poate fi asta ? N-am să mai trec prin Agadia un an, doi. Pînă atunci mă uită. E curios că nu i-a trecut în doi sau trei ani de cînd o cunosc. Duce o viață prea monotonă, eu sînt un eveniment. Și mai plac și atît de mult femeilor ! Nu fac aproape nimic pentru asta, și ele mă iubesc. Ce tare tremura la pieptul meu. Bine că nu mi-a trecut prin cap să încerc mai mult. Ea n-ar fi avut energia să se împotrivească și acasă n-ar fi avut poate energia să se prefacă față de bietul Ion Brateș. Ar fi fost o treabă foarte încurcată. Nu-mi place să decepționez oamenii care mă stimează, și el mă stimează grozav. Cu femeile e altceva, oricum te-ai purta cu ele, fiecare visează absolutul și pînă la urmă e decepționată. Doamna din Agadia sigur că vede în mine un fel de zeu. Drăguța de ea, are o imensă doză de inocență.

— La ce te gîndești ? mă întreabă Magda și-și așează mîna albă, grea, pe mîna mea.

— La tine ! Mă aplec și-i sărut mîna. Nu știu dacă e atît de ușor să construim acum, îi spun viitorului socru. Poate că n-ar trebui să vindeți încă. Nici nu știu dacă există forme legale pentru asta.

— Formele se aranjază ele. Depinde care e interesul vostru imediat.

— Magda poate veni să locuiască aici, loc avem, și pe garsoniera ei am putea lua o filodormă cu care ne-am împrospăta mobila. Tu ce crezi, Magda ?

Ne pierdeam toți în calcule care pe mama o bucură, pentru că vede că ne potrivim și lucrurile vor merge bine.

Radu a început să alerge prin casă. Îi țin înăuntru, afară plouă de parcă s-au spart peste noi toți norii veniți de pe coastă. S-a adus curent electric în sat. Au început să repare șoseaua principală, dar au venit ploile astea și au trebuit să oprească lucrările. Radu a mers mai greu decît Gigi și Sandu. Are aproape un an și jumătate, și parcă săptămîna trecută se tîra pe brînci. Apoi s-a ridicat deodată și a început să alerge. Gigi e la școală. Ion e la școală. Sandu și Radu se joacă în odaia lor. Peste drum, colina. Ploaia cade pieziș pe ea. Acum s-a stîrnit un vînt care flutură ploaia ca pe niște draperii lichide pe spinarea ei lungă, îndurătoare. Am visat astă-noapte că jucau peste ea flăcări mari, cînd verzui, cînd roșii, că trecea cîte o pîlpîire de-a lungul ei de la un capăt la altul, așa cum trece uneori vîntul care îi duce praful ca pe o trîmbă desfășurată, apoi ardea toată cu o singură văpaie care urca pînă la nori. Și Lelia, care era lîngă mine la fereastră, spunea : „Știam eu că are să ardă odată, ca să poți vedea dincolo de ea marea“. Pe urmă focul s-a stins, Lelia nu mai era nicăieri, și colina rămăsese totuși acolo, dar arăta ca un singur tăciune uriaș, monstruos, negru. Cînd m-am deșteptat, am fost bucuroasă că e așa cum o știu primăvara, de un verde cenușiu stins, liniștită, trîndav culcată acolo, străină de foc. Altădată am visat că eram în șaretă împreună, ca atunci, și alergam de-a lungul colinei, alergam, alergam rămînînd locului, nu mai ajungeam niciodată la crîngul de salcîmi, pentru că nu dădeam de capătul colinei, care nu se mai sfîrșea. Și mi-era groază în loc să mă bucur că plimbarea noastră n-are capăt. În jurul nostru totul era sterp, încercam, în valea stearpă, să pășesc cu privirea spre casa noastră pe care o știam peste drum, dar casa nu mai era, nu mai era nici grădina, era numai un pustiu întins.

Și nu mă ținea cu brațul pe după umeri, ținea frînele cu amîndouă mîinile, stătea plecat înainte, privea spre cal, nu mă cunoștea și nu știa că sînt lîngă el. M-am trezit dîrdîind ca de frig, scăldată într-o sudoare rece. M-am trudit să-mi aduc aminte cum a fost atunci, în iunie, anul trecut, cum a fost în șaretă. Şi totul părea imposibil, visat, absurd. Apoi, încetul cu încetul, amintirea a devenit caldă, adevărată, și m-am liniștit. Nu s-a împlinit încă nici un an de cînd n-a mai venit în Agadia. Data trecută se scurseseră vreo cincisprezece luni. N-am de ce să mă sperii. Simt că are să vină cînd se va împrimăvăra de-a binelea. Poate că sper numai și, pentru că aștept atît de tare, mi se pare că presimt. Eu n-am presimțit niciodată nimic, tot ce am trăit a picat pe neașteptate peste mine. Ar trebui să fiu recunoscătoare vieții pentru darurile pe care mi le-a dat neprevăzut. Puteam trăi pînă la moarte aici existența mea cotidiană fără să mi se întîmple vreodată ceva extraordinar și nemeritat. În ceasul acela m-a iubit. Așa cred. Altfel, de ce s-ar fi purtat așa ? Vine rar, dar vine. Dacă e obligat să inspecteze școala, ar putea, cu un pretext oarecare, să plece imediat înapoi la Constanța. Sînt doar patru curse pe zi. Ion ar stărui să-l invite, și el ar găsi pretextul cel bun. Ion doar nu-l aduce legat pe sus. Uneori îl lasă pe Ion la școală și el vine înainte, de parcă ar vrea să fie singur cu mine cîteva minute. Nu vine mai des, pentru că e înțelept. Nu vrea să mă tulbure mai tare. Are pentru mine... care ar fi cuvîntul potrivit ? Afecțiune, poate e prea mult, nu afecțiune. Prietenie, de un anumit fel. Dar ce poate face cu mine, o femeie măritată, cu trei copii, o femeie legată de Agadia pentru totdeauna ? Chiar dacă m-ar iubi cît îl iubesc eu, nu există nici o soluție. În ceasul acela m-a iubit. Poate chiar toată după-masa. Poate că de cîte ori a venit la noi. Poate și de departe, de acolo, din București, dar ce poate aștepta de la mine, care sînt legată de ai mei ? Cînd mi-a dat „Crinul din vale“, și nu altă carte, mi-a dat parcă o scrisoare. Nu, nu trebuie să-mi închipui că mă iubește ca eroul din roman, nu, să mă feresc de asemenea gînd. Dar mi-a dat cartea asta anume, a vrut să-mi spună ceva cu ea. Vai, cum cade ploaia pe colină !

Chiar dacă ar măcina-o toată, tot nu s-ar vedea marea ca în visul meu absurd. Mi-au încremenit mîinile uitîndu-mă la ea, jacheta asta pe care o împletesc pentru Ion, jacheta asta care trebuia să fie gata astă-iarnă n-o voi sfîrși nici la vară. Nu mi-a spus cuvinte pe care să le țin minte, care să însemne ceva. Dar îmbrățișarea aceea care era și nu era îmbrățișare, dar căldura cu care mă ocrotea, dar atenția lui mereu trează, dorința lui să mă simt bine... Nu mai știu, nu mai știu nimic. Aștept.

Magda nu va avea niciodată copii, o știe acum clar de la medici. Ea și mama sînt dezolate. Mă prefac, din politețe, că o regret și eu, dar mi-e indiferent sau chiar mă bucur. Aș fi prea legat. N-am de loc de gînd să mă despart de Magda, totul merge perfect între noi, un copil însă ar închide orice altă posibilitate viitoare și, dacă m-aș simți înjugat, sigur că într-o zi aș avea chef să scutur jugul. Numai pentru că l-aș simți. Magda e o nevastă ideală, cîștigă cît mine, nici nu simt în această direcție că sînt însurat, nu e o povară, e generoasă, nu mă descoase niciodată ca să știe unde am fost sau de ce am întîrziat. Are ce face dacă eu întîrzii. Și eu mă trudesc să fiu cît mai exact, să-mi uit deprinderile de burlac. Dacă se ivește o mică aventură, o consum repede și discret. O nevastă, chiar iubită, după doi ani începe să fie o rudă a ta, familia ta, ceea ce e cu totul altceva decît dragostea ta. De rude nu te rupi, de dragoste da, dintr-un sentiment de securitate, dintr-o dorință de liniștea care vine neapărat după o criză de neliniște, după beția neliniștei. În Minister au să mă avanseze, mă vor face subdirector. Voi isprăvi și cu deplasările pe teren. Cu atît mai bine, nu mai sînt chiar atît de tînăr.

Pe drum se aude un motor. Trebuie să fie Lelia, cu mașina ei cea nouă. N-am văzut-o încă. Alerg la geam. Ce frumoasă e ! Ce bine îmi pare pentru Lelia !

— Haide ! Îmbracă-te repede ! Mergem la Constanța !

Acum ? La ora asta ? De ce ? Și cînd o să ne întoarcem ? Nici n-am o rochie potrivită pentru Constanța.

Cum să plec de acasă așa, pe nepregătite? Ion nu e acasă, să plec fără știrea lui?

— Ce te uiți așa la mine! Îmbracă-te! La întoarcere ai să găsești copiii tot în drum, unde sînt și acum.

— Bine, dar eu... și Ion? E tîrziu! Cînd ne întoarcem?

— Seara. Nu cumva n-ai încredere în mine, ca șofer?

— Nu, nu-i vorba de asta. Dar așa... cînd nici nu-mi trecea prin cap...

— Dacă îți spuneam de ieri, nu dormeai astă-noapte. Găseai pînă azi un motiv să amîi. Repede, hai!

Mă îmbrac în neștire, năucă. Rochia asta, de cînd m-am măritat. E cea mai bună a mea. Nu cred că se mai poartă așa ceva. Am să văd marea. Să trecem pe la școală să-i spun lui Ion. Copiii, în drum. Are să se întunece.

— Lelia, să luăm și copiii!

— Altădată. Acum ai să vrei să-i speli, să-i îmbraci, și e tîrziu. N-am putut veni mai devreme. Va trebui să te ocupi de ei, să-i ții liniștiți, în loc să te uiți pe geam. Altădată. Lasă-i un bilet lui Ion.

Asta nu mi-ar fi trecut prin cap. Lelia descurcă repede orice.

Am pornit. Ușor. Ce bun e asfaltul! Spunea Ion. Am și ajuns printre ogoare. Parcă treci culcat printre ele, nu le vezi de sus, ca din autobuz. Nu tai vîntul cu obrazul, ca în șaretă. Atunci, în șaretă. Lelia mormăie un cîntec și privește drept înainte fîșia albă, lungă lungă, fără suișuri, fără coborîșuri, între cîmpiile verzi, sau negre, între periile verzi ale cîmpiilor sau întinderile scrijelite de multe brazde paralele, cu capătul în zare. Acum pămîntul se răstoarnă, gălbui, pe dreapta mea, alunecă lin și larg și la marginea înclinării ăsteia vaste, acolo unde abia ghicește ochiul, se taie în lut, adînc, drept de parcă ar fi fost despicat cu sapa, un vad de rîu șerpuit și cotit.

— A secat! spune Lelia, și cîntă iar încet.

Trecem printr-un sat, trecem pe lîngă o geamie, trecem pe lîngă un șir de salcîmi chinuiți, răsuciți de vînturi, cu frunza verde-gălbuie, abia ivită și gălbuie săraca. Au să înflorească peste o lună poate. Are să înflorească

și crîngul de salcîmi. Ca atunci. Ca acum doi ani. Cît era de bine în șareta care alerga, alerga în praf. Acum alerg cu automobilul pe asfalt. Cu Lelia, prietena mea. Am să văd marea. Și orașul în care am învățat cînd eram adolescentă. Am auzit că s-a schimbat, s-a clădit mult. Mi-am dat seama atunci, în șaretă, că sînt fericită, sau numai mai tîrziu am înțeles că ar fi trebuit să fiu ? Oh, ba da, am fost foarte fericită.

— A început să se vadă orașul. Unde te uiți ?

A început să se vadă orașul. O benzinărie. Blocuri. Străzi pline de oameni, magazine mari, vitrine. Mergem repede. Oprim la un stop. Trece un puhoi de oameni prin botul mașinii, de pe un trotuoar pe celălalt. Au și venit în viligiatură. Apa trebuie să fie rece.

— Vrei să oprim aici, să te uiți la vitrine, să intri în prăvălii ?

— Nu, să mergem la mare.

Colo, la capătul uliței aceleia, era internatul. Ce tristețe, o zi ca alta. Dar așteptam să se sfîrșească școala, să înceapă viața. Și a început. Poate că a și trecut. Aștept să crească băieții, copiii mei. Și mai aștept ceva. Credeam că nu, dar mai aștept să vină la Agadia. Lelia a vîndut șareta. N-o să ne mai plimbăm niciodată cu șareta. Și, dacă ar fi avut-o încă, poate că tot n-aș mai fi avut prilejul. Poate că n-are să mai vină niciodată. Uite-o ! Marea ! Uitasem cît poate fi de violet, de violent albastră ! Uitasem cît e de întinsă și de vie, cîte voci sînt în ea și cîtă mișcare. Îi uitasem mirosul.

— Să stăm puțin la Cazino, să bem o cafea.

La Cazino am fost o dată ! M-a adus Ion, după ce ne-am logodit. E scump, dar Lelia nu se gîndește la asta. Apa lovește în blocurile mari de piatră de sub terasă, lovește mereu, se sfîșie în ele, clipocește, se sparge, se întoarce. Urlă lung o sirenă. La mese oamenii se fo-iesc, îmbrăcați colorat tare, încă albi. Apa miroase din ce în ce mai tare a buruieni ude, a adînc. Cum o fi mirosind în pădurile înalte ca niște catedrale ? Alt miros, altă lumină. Marea nu mai e atît de albastră. Se potolește încet și se acoperă cu argint viu. Departe, un vapor își aprinde luminile. Licăresc acolo, curate în aerul

umed, ciudat suprapuse, singure în ceața care prinde zarea.

— Parcă ai fi împăiată. Ce-i cu tine ? Nu-ți face plăcere ? Credeam că ai să te bucuri.

— E foarte frumos.

— Și punct ! Eu am tăcut ca să te las să-ți vezi marea, dar mi se pare că mai mult te copleșește decît te înviorează.

— E tîrziu. Nu mergem acasă ?

— Nu vrei nimic ? Nu vrei să cumpărăm ceva ? Să te duc undeva anume ?

— Mulțumesc, Lelio. Am văzut marea, de asta mi-era dor.

În oraș s-au aprins luminile. Sînt atît de multe și de tari, încît parcă fac zgomot.

Alergăm pe șoseaua care duce la Agadia. În cer a mai rămas, la apus, o dungă rozlie, palidă. Ca atunci. Voiam, atunci, să nu se mai sfîrșească drumul, să nu mai ajungem niciodată. Și ce repede am ajuns. Acum durează prea mult.

— Ar fi trebuit să cumpăr bomboane pentru copii !

— Data viitoare.

Peste ogoare s-a așezat întuneric străveziu pînă departe. Ard pe șosele lumini mari din loc în loc, la ferestre întuneric, în fundul curților, în bucătării, lumini mici. Trebuie să fie tîrziu, și noi încă pe drum. Poate că mergem mai încet decît la dus, nu mai ajungem la Agadia. Mă săgetează un gînd : dacă a venit tocmai azi în lipsa mea, și a plecat ? Sau chiar dacă a rămas, am pierdut atîtea ore ! Ar fi o nedreptate cumplită. Astea sînt case din Agadia ! E începutul satului. Pe jos fac pînă aici, cînd vin la Alimentara, douăzeci de minute. Acum o să facem un minut-două. Toate ferestrele sînt luminate la noi, sînt deschise. S-ar putea... Nu. Ion e în grădină, pe bancă. Copiii, în jurul lui. A uitat luminile aprinse.

— Ioane, ți-am adus-o vie și nevătămată. Ne-ai făcut ceva de mîncare ?

Ion rîde cu mare chef.

— Ați petrecut bine ?

Nu știu ce să fac mai întîi : să spăl copiii, să pregătesc cina. Nu, să scot rochia bună de pe mine, să sting luminile astea care ard degeaba. Sînt năucă și puțin obosită. Mi-e rușine că n-am adus nici un dar nimănui, de vreme ce m-am dus și eu odată în oraș. Ion aduce cărți, jucării. Parcă nu m-am uitat bine la nimic, toate mi-au trecut prea repede prin fața ochlor, chiar și marea lîngă care am stat puțin. S-a schimbat orașul, nu mai e cel în care ieșeam duminica din școală noi, internele, la plimbare. Au mai rămas unele străzi, cele spre mare. Și nu mi-a bătut inima văzîndu-le. Eram străină acolo. Eu sînt de aici, din Agadia, de mult. Din casa asta. Și în casa asta aștept mereu ceva care să-i dea altă lumină. Pentru că aduce cu el lumină. Nu știu ce aduce. Adică ce aducea, cînd venea, pînă acum doi ani. Să închid și ferestrele, e răcoare. Colina ! Ce neagră e în întunericul în care, în spatele ei, se petrece ceva. Da, deasupra ei s-a ivit o fîșie subțire de lună, care o face și mai neagră, și mai masivă. Pe drum trece un șir de căruțe cu larmă de copite de cai și de scînduri zdruncinate, dar pe spinarea ei, peste care s-a cățărat acum luna, e pustiu, pustiu. Și liniște. S-a pierdut departe și huruitul căruțelor. A rămas colina care intră parcă pe ferestre, în casă, cu liniștea ei.

Au înflorit crizantemele. Lîngă gard, tufele mari de tufănele albe, și ruginii, și rozlii sînt atît de bogate, încît se revarsă în lături, a trebuit să le leg cu fire de tei. Crizantemele de sub fereastră, cele albe și cele mov, sînt mari aproape cît capul lui Radu. Bărbatul Leliei nu se mai satură admirîndu-le, cînd vin la noi. Par atît de potriviți Lelia cu bărbatul ei, încît e o minune că s-au întîlnit.

Nu știu dacă a fost nimerită schița pe care le-am citit-o azi femeilor la cercul de lectură. Poate că n-am ales bine, poate că n-am lămurit bine. Am simțit că multe nu mai ascultă de la jumătate, că le fuge gîndul. Nu mi-am pierdut sfiala de la început, cînd Lelia și Ion m-au silit să înjgheb cercul ăsta. Numai cînd îmi place mult ce citesc și cînd simt că explic bine, uit să fiu emoționată. Și atunci

le place și lor. Și mi se pare și mie că am un rost acum, cînd copiii mei, pînă și cel mai mic, sînt greu de adunat din drum și din livezi pînă seara. Fetele care au învățat cu Ion sînt mai iuți la cap, știu mai mult, și mă bucur grozav cînd îmi dau seama de străduința lui pricepută. Acum l-a prins pe Gigi și-l ține cu sila în casă, face cu el lecția de matematică, cu care Gigi nu se prea împacă.

Se aude o mașină, vine dinspre Constanța. Poate că Lelia și bărbatul ei au fost în oraș și acum se abat pe la noi. Mă uit printre crizanteme, da, e un bărbat, trebuie să fie Barbu. Nu... nu... e altcineva... e inspectorul ! Vai ! E el ! A venit ! Eu, cu mîinile pline de pămînt... Ion în casă, cu o cămașă cam peticită. Nu mă pot ascunde aici, ca un iepure. Vine pe poteca pietruită dintre straturi, înalt, ușor, către casă. Are să treacă pe lîngă mine, are să mă vadă. Mă ridic dintre tufele în care stau chincită. Mă vede. Zîmbește. Mi se taie răsuflarea. Se apropie. Îmi ia amîndouă mîinile. Sînt murdare de pămînt. Le strînge mai sus de încheieturi.

— Doamnă ! Doamnă ! Mă bucur că vă văd.

Și se bucură adevărat, se vede în privire, în zîmbet, în glas, în încleștarea mîinilor, de parcă m-ar fi căutat îndelung și nu m-ar fi găsit, sau m-ar fi așteptat undeva, și eu nu m-am dus. Stăm așa, în picioare, lîngă crizanteme, sub fereastră, și ne privim unul pe altul. Nu mai spune nimic, eu nu știu ce să spun. Ion țîșnește pe ușă, ne-a văzut prin fereastră, auzise pesemne zgomotul motorului.

— Domnul inspector Georgescu ! Bine ai venit ! De ce ne-ai părăsit așa, de ce ne-ai uitat ? Poftește în casă ! Ano, fă cafele, scoate vin !

— Nu, nu vă deranjați ! Să stăm puțin de vorbă, nu pot rămîne mult. Am venit cu o mașină de la Direcția Generală și trebuie să mă întorc la Constanța repede.

— Cum așa ? Nu rămîi la noi ? Dar dă drumul mașinii, frate, să vină mîine să te ia.

— Nu se poate. Nici n-am venit oficial la Agadia, nu mai sînt inspector, am venit la o consfătuire la Constanța și m-am repezit aici numai ca să vă văd. Am bilet la accelератul de diseară, trebuie să mă întorc.

— Nu mai ești inspector ?

— Nu, sînt subdirector, n-are importanță. Stați, doamnă, vreau să vă văd pe amîndoi.

— O cană de vin măcar, să-ți sărbătorim avansarea. Anicuțo !

Cobor în pivniță după vin. Nu mai e inspector, n-are de ce să mai vină la Agadia. Dar azi a venit să ne vadă... Cum m-a privit în grădină ! Poate că va mai veni să ne vadă. Stă puțin. Să mă grăbesc. Chiar dacă am putea fi singuri ca atunci, în șaretă, ce am putea vorbi noi unul cu altul ? Nici atunci n-am vorbit, nu mi-aduc aminte de nici un cuvînt de atunci. Eu cel puțin n-aș putea rosti nimic, nimic din tot, din acest tot care a umplut ani. N-am nici priceperea, n-am nici dreptul. Și poate că n-am nici dreptul să-l ascult, chiar dacă ar avea ceva de spus.

Vorbește, vorbește cu Ion. Parcă au copilărit împreună, atîtea au de povestit. Ion despre școală, despre fiii noștri, despre căminul cultural care se clădește și unde aleargă în fiecare zi, Dan Georgescu despre mama lui care are reumatism și despre nu știu ce măsuri noi în învățămînt. Beau amîndoi zdravăn, de parcă ar vrea să bea pentru toți anii ăștia în care nu s-au întîlnit. Trebuie să le pregătesc o gustare, prea beau mult, și mă despart greu de conversația asta în care nu aud și nu înțeleg decît sunetul glasului, al unuia singur din două. Al glasului ca o sărbătoare.

În bucătărie dau peste copii, care se sperie la venirea mea și se înghesuie într-un colț. Gigi, scăpat din mîinile lui taică-său ca din praștie, a fost pe afară, s-a jucat cu ceilalți mai mici și i-a împins într-un șanț cu noroi. Astea sînt glumele lui ! Acum încearcă să-i curețe, ca să nu afle Ion. Îi iau pe rînd, îi dezbrac, îi spăl, îi primenesc. Fiecare clipă care trece mă jefuiește de bucuria mea lung așteptată. Fac tartine, tai friptura care era pentru mîine, tai pîine, tai cozonac, nu se mai isprăvește, nu se mai isprăvește.

În sufragerie bărbații vorbesc aprins, cu mîna pe pahar.

— Vai, doamnă ! Eu trebuie să plec !

Dar nu se clintește din loc. Mă așez, și mi se pare că m-am cuibărit în privirea lui ca într-o haină caldă. S-a schimbat în mai bine de cinci ani de cînd îl cunosc. Parcă nu avea cutele astea adînci din jurul gurii, nici fire albe

în păr. Puține. L-am uitat eu, sau nu l-am privit niciodată bine ? L-am văzut atît de puțin și, cînd a venit, n-am cutezat să mă uit la el așa, fățiș. Nici atunci în șaretă. Acum am tihna, nu se mai ocupă de mine, amîndoi mănîncă, vorbesc, beau. Și ce bine îi păruse adineauri că mă vede ! Prin fereastra deschisă se aude zgomotul altui automobil care oprește. De data asta e, sigur, Lelia. Nici n-am timp să ajung la ușă, au și intrat în casă ca o furtună. Acum vorbesc toți deodată, de parcă le-au rămas multe lucruri nespuse de cînd nu s-au mai întîlnit. Mi se pare că aș putea pleca din odaie fără ca cineva să bage de seamă.

— Ano ! Anișoară ! Cu tine se vorbește ! N-auzi ?

Tresar la glasul Leliei. Cine vorbea cu mine ? Uite, vorbea Dan Georgescu, și eu nu-mi dădeam seama, cu toate că mă uitam la el. O scot greu la capăt, cred că era vorba despre Constanța pe care am revăzut-o după atîția ani, abia acum prind înțelesul cuvintelor care mi-au trecut adineauri pe la ureche. Ei rîd puțin, de parcă aș fi spus ceva de haz, nu cu aerul că am răspuns anapoda. Apoi se ridică toți să plece. În fața cuierului, unde își caută hainele încurcate, unde și eu încerc să găsesc pardesiul Leliei, simt o secundă două mîini grele pe umeri, numai o secundă, ca un rămas bun furat de sub privirile celorlalți. La poartă saluturile se învălmășesc, se amestecă, ușile mașinilor se trîntesc, una pornește spre Constanța, cealaltă spre Nisipoasa. Rămînem sub cerul rece, plin de stele, Ion cu mine, satul e liniștit, ferestrele casei noastre luminate de parcă încă s-ar mai petrece înăuntru, colina, peste drum, neagră și prelung cocoșată, pustie. Șoseaua, în dreapta și în stînga, goală, goală pînă la capete. E rece. Trebuie să hrănesc și să culc copiii.

Trage cumplit prin ferestra vagonului de dormit. N-au dat încă drumul la calorifer. Dacă n-aș avea eșarfa asta groasă, împletită de Magda, aș face pînă mîine o laringită. Vecinul din patul de sus doarme de cînd am stins lampa, cu sforăituri mici și egale, parcă ar tricota cu noduri.

Da, drăguța de ea, cred că în tot timpul ăsta mă aștep-tase sau cel puțin nu mă uitase și din cînd în cînd socotea

că am să vin. A păstrat aceeași inocență și aceeași prospețime. Nu fizic, bineînțeles. Dar nu pare ca alte femei de la țară care au stat prea mult în soare, în vînt și în ploaie. Mai curînd pare închisă într-o încăpere fără aer, fără lumină. Paloarea ei e străvezie. Rămas singur cu învățătorul, atunci cînd Ana s-a dus la bucătărie, el mi-a povestit că uneori, plecat cu treburi la Constanța, mai are și prilejul unor mici aventuri. Îmi povestea asta ca pe o victorie bărbătească, ca să nu-mi închipui probabil că un provincial își pierde complet fantezia sau spiritul de libertate, că rămîne ca o vită în staul toată viața lui. Sau poate nu are pe altcineva cui să-i povestească vitejiile lui, nu-și poate face un confident din oamenii care le vin des în casă, care o cunosc pe ea, care le sînt prieteni amîndurora. Sprintenă la minte doctorița aceea, și sprintenă la trup. Ca ea însă sînt destule femei. Mai puține găsești într-un mare oraș ca nevasta învățătorului. Apă neîncepută, cu toate că are trei copii. Ieri, la Constanța, am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să obțin mașina aceea pentru Agadia. Și la București tot eu m-am strecurat în comisia instituită pentru Constanța, care se putea lipsi de mine. Îmi răsărise în minte această Ana, mă chinuia nevoia s-o văd. Ce imprudență, să-i prind umerii în palme cînd ne căutam hainele ! Pot să fac uneori prostii atît de mari, atît de inutile ! Nici nu știu de ce am făcut-o, din slăbiciune, ca să se simtă ea într-un fel mîngîiată, din obișnuința de a dezmierda, sau pentru că în adevăr tentația era prea mare, era atît de aproape de mine și-mi făcea plăcere să-i simt realitatea fizică. Oricum, a fost o imprudență, putea să vadă cineva, eram atîția acolo, și poate că a și văzut. Ne apropiem de București. Să mă îmbrac. Ar trebui să-l trezesc și pe vecinul de sus, ăsta e în stare să doarmă și în Gara de Nord, cu tot zgomotul. Păturile îi spînzură în jos, doarme dezvelit și nu-l deșteaptă frigul. O mînă îi atîrnă pînă în dreptul capului meu. O mînă groasă, cu verighetă latră. Au ! Verigheta ! Bine că mi-am adus aminte, am pus-o în buzunar cînd mă apropiam de casa lor. Poate că ar fi întristat-o pe ea, și pe urmă el m-ar fi pus să povestesc la nesfîrșit cum e Magda. N-am vrut s-o tulbur. Ar fi fost foarte bine dacă îmi dădeau o găină, ca dățile trecute. Au uitat. S-ar fi bucurat Magda care, cînd

vine de la birou, are atît de puțin timp pentru cumpărături. O scuteam cel puțin azi.

Lelia mă scoate cu sila din casă, mă duce la Constanța, mă plimbă prin muzee, mă tîrăște prin prăvălii. În mai a vrut să mă ducă în crîngul de salcîmi. M-am împotrivit, cuprinsă de panică. M-a privit și mi-a spus ceva ciudat, mi-a spus : „Dacă știam că pentru tine e un lucru serios, nu te-aș fi îndemnat atunci să vă plimbați cu șareta mea. Îți închipui că n-aș fi făcut una ca asta.“ Am tăcut, de parcă n-aș fi auzit ce spune. Mi-era rușine că a înțeles ce se petrece cu mine și în același timp aș fi vrut să vorbesc cu cineva, cu ea mai ales, despre acest lung chin pe care îl ascund de atîția ani. Dar n-am putut. Și nici nu știu dacă e un chin. E poate partea mea de sărbătoare. Rare sînt sărbătorile mele. De atunci n-a mai spus nimic. Azi mergem iar la Constanța, pentru cumpărături. Îmi trebuie cărți pentru cercul de citit cu femeile, cămașă pentru Ion, pantaloni pentru copii. S-au adus și în prăvălia mixtă din Agadia, dar eu vreau de mult pentru ei ceva mai bun, mai frumos, mai deosebit, cum am văzut la copiii din Constanța. Și pentru Ion o cămașă de culoare deschisă, nu mohorîtă cum își cumpără el singur.

Gonim pe șoseaua asfaltată. Soarele ne arde, am coborît geamurile ca să avem puțin aer, și aerul ăsta e fierbinte. Va trebui să ne grăbim în prăvălii, pentru că la șapte îl vom lua pe Barbu de la fabrică. Nu știu să mă grăbesc într-o prăvălie, vînzătoarele mă intimidează, cumpăr ce vor ele, nu ce vreau eu. Azi n-am să mă las. Doresc de mult cămașa asta pentru Ion. Pe lîngă noi, în sens invers, trece o șaretă. Pe banchetă, un bărbat tînăr și o fată cu părul în vînt. Ce fericiți trebuie să fie ! N-am să pricep niciodată cum de m-a ghicit Lelia. N-am rostit niciodată nimic. Ce-am lăsat să se vadă ? Poate atunci, ultima dată, acum aproape doi ani cînd a fost la noi, m-am emoționat prea tare. Bine că n-a băgat de seamă și Ion. El nu merita să fie jignit. Atunci, cu șareta, și ultima dată, cînd mi-a pus o clipă mîinile pe umeri, l-am jignit.

— Ce stol de ciori !

— Unde ?

— Pe cîmp, colo, nu vezi ?
— Ba da.
— Tu parcă mergi cu ochii închiși.
— Mă gîndeam.
— La ce ?
— La cumpărături.

Intrăm în oraș. E plin de mașini, furnică de oameni îmbrăcați așa ca să fie cît mai dezbrăcați cu putință. Se aud și limbi străine, se văd și mașini străine, Lelia mi le arată și-mi spune de unde vin. Mă duce repede de braț într-o prăvălie mare în care răzbatem cu greu și începe să ceară ea în locul meu, să aleagă, să stăruie, să ia repede vînzătoarea care vrea să scape ușor de noi. Cu Lelia nu-i merge. Un grup de italience își răstoarnă glasurile sonore în prăvălie, așa cum se răstoarnă pe plajă valurile mărunte ale mării cînd e clocotitoare. La raionul de cămăși un neamț slab, lung, cu ochelari, cu aparat de fotografiat pe șold, cu o tichie de la circ parcă, a pus să i se scoată un raft întreg. Niște copii ale căror mame tîrguie pălării de plajă se joacă în tot magazinul, se ascund în dosul cumpărătorilor, chiuie și se urmăresc. Mamele încearcă absorbite pălăriile la oglindă, nu-i aud. Cămașa asta i-ar sta bine lui Ion, nu e nici verde, nici albastră, e așa ca apa mării uneori, nehotărîtă, dar ar trebui s-o scoatem de sub mîna neamțului care a adunat un vraf în fața lui, îl ține bine și nu alege nimic. O scoate Lelia cu cel mai dulce zîmbet din lume și cu o mișcare foarte sigură. E chiar măsura lui Ion. Cînd mi se face bonul, neamțul se uită cu regret, de parcă s-ar fi hotărît de mult la ea și i-am răpit-o. Lelia îi mai zîmbește o dată cu grație și eu mă întorc brusc, ca să nu rîd. Atît de brusc, încît mă lovesc piept în piept cu un domn care se apropie de cămăși.

— Iertati-mă !
— Doamnă Brateș ! Ce bucurie !

Nu știu dacă simt bucurie ori spaimă. Aici, așa, deodată ! Acasă parcă mă apărau pereții mei, casa mea, obișnuitul nostru de fiecare zi. Lelia mă ia de braț strîns. Bine că e lîngă mine. Lumea se învîrtește ca în călușei.

— Ce faci pe aici, domnule Georgescu ? Ești în vreo localitate de pe litoral ? Îți petreci vacanța ?

Adevărat, eu nu m-aș fi gîndit, de parcă omul ăsta ar trebui să facă numai inspecții și să stea în ședințe.

— La Eforie, de cîteva zile.

— Văd că te-a ars soarele bine !

— Ce face domnul învățător ? Ce mai faceți dumneavoastră ? Copiii sînt bine, sănătoși ?

— Au crescut, nu i-ați mai recunoaște.Nu veniți pe la Agadia ?

— Aș fi vrut... am stat foarte puțin. Poate că plec chiar mîine la București, încă nu știu. Am avut și o ședință la Sfat. Adevărata vacanță am să mi-o fac la munte, abia de acum încolo. Îmi pare rău că nu pot veni la Agadia să vă văd pe toți mai îndelung. Data viitoare am să mă aranjez așa ca să am o zi întreagă liberă. Ce faceți, doamnă ?

Ce pot să-i spun că fac ? Întreabă serios, cu glas adînc și prietenos, de parcă în mijlocul prăvăliei ăsteia pline, cu Lelia alături, aș putea să-i răspund ceva adevărat, eu, care nici acasă n-am grai să vorbesc. Nu, niciodată nu știu ce să-i spun. Ce fac eu ? Oh, Doamne, dacă ai ști ce fac ani de zile în șir, ce se petrece în mine, nu ce îmi fac mîinile, nu ce îmi rostește gura. Nici să spun acum : „Bine, mulțumesc !“ nu pot. Se uită înspre ușă de parcă l-ar urmări cineva, nu ca un om care așteaptă, ci unul care se teme. Lelia se grăbește deodată :

— Să mergem, Ano. Noi trebuie să trecem pe la librărie și să ne ducem să-l luăm pe bărbatul meu de la fabrică. La revedere, domnule Georgescu.

— Mi-a părut atît de bine că v-am întîlnit, doamnă !

Mă las trasă de braț și scoasă din magazin. Ce puțin a ținut, atît de puțin, încît parcă n-a fost adevărat. Prea repede m-a luat Lelia de acolo. Și el poate că se grăbea. N-a avut vreme să vină la Agadia. Poate că mîine se întoarce la București. Și, chiar dacă nu pleacă, tot nu va veni, n-a spus că va veni. A făgăduit pentru altă dată. Peste un an, peste doi. Orașul urlă în jurul nostru. Oamenii ăștia îmbrăcați colorat mă zăpăcesc. Și el era îmbrăcat foarte colorat. Nu mai știu cum, cu un fel de bluză, cu gîtul gol, cu brațele goale. La noi a venit tot-

deauna îmbrăcat ca pentru inspecție, cu guler, cu cravată. Îi stătea bine cu bluza asta. Aleg cărți, aleg multe, în neștire.

— E șapte, mă bodogăne Lelia. Nu-l putem lăsa pe Barbu să ne aștepte în drum.

Da, da, nu-l putem lăsa. Mă gîndeam că poate va intra din întîmplare și în librărie, sau nici nu mă gîndeam limpede, speram. De ce s-o fi uitat așa spre ușa prăvăliei ? Cine îl putea urmări sau aștepta, ca să-i fie atît de neplăcut ? De unde să știu eu, care n-am știut niciodată nimic despre el ? Nu vreau nici să-mi imaginez ca să nu greșesc. Mă pot gîndi la cum arăta, la extraordinarul acestei întîlniri, am la ce să mă gîndesc. Niciodată, venind la Constanța, nu mi-am închipuit că poate fi pe litoral. Vara mi-l imaginam numai în pădurile acelea înalte din Banat, pădurile în care eu n-am să ajung niciodată. Acolo are să se ducă și în vacanța asta.

Barbu e puțin supărat că ne-a așteptat cam mult. Plecăm ca vîntul, aerul serii ne șuieră prin ferestrele deschise. Soarele cade roșu la marginea zării, roșu de parcă ar fi fost înjunghiat și a sîngerat întreg. Pleacă mîine la București, și pe urmă în pădurile înalte cu umbră verde, dese, cățărate pe munți. Cînd te-ai născut cu șesul în ochi îți închipui atît de greu munții. Și foșnetul pădurilor. Barbu începe să cînte încet, i-a trecut supărarea. Lelia aprinde farurile mari și încetează mersul mașinii. Era să călcăm un iepure. Stă ametit în mijlocul drumului și se uită la faruri.

— Stinge lumina ! spune Barbu.

Lelia stinge. Vedem o goană cenușie în cenușiul serii, de-a curmezișul șoselii. Pornim iar. Nu mai e mult pînă acasă. Acum cunosc drumul bine. Copiii au să se bucure. Și Ion. Dar toți au să strice repede tot ce le-am cumpărat azi. Nu știu să cruțe. E încă aproape, la Eforie. Dacă i-aș spune Leliei că am uitat să mai cumpăr ceva, m-ar duce și mîine poate la Constanța. Dar n-am să-i spun. N-aș putea niciodată să rostesc așa ceva. Lelia ar înțelege. De cîte ori îl văd, toți ceilalți și toate se prefac în fum, e ca și cum n-ar exista și n-ar fi existat niciodată. Numai el dă sentimentul realității. E ca o trezire la

viață, de parcă pînă atunci aș fi fost scufundată într-un somn adînc, în care îmi visez bărbatul, copiii, pe Lelia, satul.

Luna croiește o potecă largă peste valurile mici. Magda se reazemă de umărul meu. Nisipul e cald încă, plaja e pustie. Dinspre oraș, de la restaurantele de pe coastă, se aude un soi de sumzet egal, întrerupt din cînd în cînd de hohote de rîs și de vocea tăioasă a solistei. Spre Eforie-Sud lumini ca niște țînțari de aur pe catifeaua nopții. Spre Constanța aceleași lumini și clipocitul farului ca bătaia neauzită, văzută a unei inimi. M-a speriat puțin întîlnirea de azi, de la Constanța. Magda putea intra în fiecare clipă în magazin, era alături, la artizanat. Prezentări, explicații. Biata femeie, și-ar fi pierdut capul de tot, și așa se emoționase foarte tare. Scoasă din mediul ei, adusă într-un oraș în care oamenii fac mai mult decît lux, exibiționism de vară, era desuetă, sărmănică în rochia ei puțin decolorată, cu guleraș brodat, șue și palidă ca o convalescentă, speriată și străină. Bine că prietena ei mi-a surprins privirea spre ușă, a înțeles-o, și a silit-o pe ea să plece repede. Magda n-ar fi apreciat asemenea cunoștință, ar fi putut schimba o vorbă cu doctorița, dar despre ea n-ar fi întrebat pe urmă : „Cine spui că era pisicuța aia bolnavă ?“, și nici n-ar fi așteptat răspuns, n-ar fi interesat-o. Pentru Ana însă poate că ar fi fost un șoc. Nu știu de cînd îi spun în mintea mea „Ana“. Îi spun așa cînd îmi aduc aminte uneori de ea, și totdeauna îmi face plăcere să-mi aduc aminte.

— Dane ! A căzut o stea !

— Ți-ai pus ceva în gînd ?

— N-am avut timp. Spune, săptămîna viitoare facem o excursie în Bulgaria ?

— Să ne mai odihnim puțin. Mai avem trei săptămîni de mare înaintea noastră.

— Stai să mă reazem cu spatele de tine. E puțin răcoare.

— Reazemă-te, Magda. Să-ți dau flanela mea ? Așa, să nu răcești. Stai bine ? Ce noapte extraordinară !

Lelia are să vină și azi să mă vadă. Nu mă pot da jos din pat să-i deschid, așa că am lăsat ușile deschise. Gigi și Sandu la școală. Radu aleargă de colo, colo, răscolește casa, deschide radioul să urle, lasă ușile vraiște. Uneori îl pot ademeni lîngă patul meu ca să-i povestesc ceva, să-i arăt o carte ilustrată. Leana vine abia pe sub prînz ca să gătească pentru ei toți. Ion e vesel, îi spune Leliei : „Cum a scăpat ea din toate sarcinile, are să scape și din asta !“. Cred și eu că are dreptate, dar de cîte ori mă dau jos din pat se învîrtește casa cu mine și trebuie să mă sprijin de mobile. Lelia ia lucrurile foarte în serios, de parcă ar fi vorba de o boală adevărată, mă îndoapă cu medicamente, îmi face injecții întăritoare. După-masă copiii au să învețe în odaia lor, sau au să se joace pe afară. Ion va citi sau va pleca la școală. Oricum sînt singură aproape toată ziua. Am cărți, mă uit pe fereastră. Trece vremea. Colina de peste drum cît de acoperită de zăpadă a fost pînă acum cîteva săptămîni. Și deodată un soare dulce și limpede a început să soarbă zăpada, pete mari, negre, verzui s-au ivit în trupul ei mare. Așa, treptat, sub ochii mei. Într-o dimineață, cînd m-am trezit, era neagră toată sub peticile rare de iarbă de anul trecut, de iarbă de un verde ostenit, cenușiu. Nu mai știu cînd a fost asta. Acum e verde de iarbă nouă, ca o spinare de brotăcel. Mi-au deschis fereastra, de aici, din pat, nu văd prin ea grădina noastră, nu văd nici drumul, văd numai colina care se ridică acolo, greoaie și liniștită. Intră prin fereastră aerul primenit, reavăn, vîntul cu gust de măcriș, cu miros de pămînt ud. Vreau să respir adînc. Nu pot. E bine că îmi spală obrazul vîntul care zbuciumă perdelele și ajunge pînă la mine. De data asta trebuie să fie o fetiță. I-am și cusut rochițele cu care am s-o port cînd va mai crește.

Vîntul a început să zgîlțîie fereastra, dar pe colină nu se vede trecerea lui. Iarba e prea mică, nu se înclină, nu se înfioară măcar. E o iarbă lipită pămîntului. Dacă pe colina asta ar fi o pădure înaltă ca o catedrală, cu copaci asemenea coloanelor unei catedrale, i-aș auzi pînă aici foșnind, gemînd, trosnind. I-aș vedea de aici împletindu-și și ciocnindu-și ramurile mari, încă negre. Și mai tîrziu, cînd ar înfrunzi, cînd aș fi și eu slobozită

de greutatea asta care mă împiedică să mă clintesc, aș merge cu fetița mea în brațe sub bolțile ei clătinate. Ar mirosi adînc a pădure. Aș merge cu fetița mea de mînă. Aș merge și singură. M-aș întîlni cu un călător de departe, unul care hoinărește mult prin păduri. Am sta lîngă un izvor. Ar clipoci apa, ar fremăta frunza. Nu i-aș spune nimic. Nu pot să cuprind în cuvinte și nici nu trebuie. Ar fi destul să fim alături ca atunci, în crîngul de salcîmi. Să nu-mi petreacă brațul peste umeri, nu se cuvine atîta fericire. La întoarcere va trebui să dau ochii cu fetița mea și cu toți ai mei, și ceea ce nu le pot povesti lor nu trebuie să se întîmple. Dacă ar fi acolo, pe colină, o pădure, aș urmări acum înverzirea ramurilor ei, de la o zi la alta, de la o zi la alta. Noaptea ar cînta păsări pe care le-aș auzi din patul meu. Hei ! ce bogată ar fi noaptea cu atîtea cîntece ! Vîntul care intră acum prin fereastră e prea rece. N-are cine s-o închidă. Trebuie să mă dau jos. Pînă și picioarele mi-au slăbit, papucii îmi joacă, se scîlcie. Au ! Pe ce am alune... Clopote în cap... negru... ce e...

Nesuferită odaia asta de hotel. Prea mult zgomot pe bulevard, jos, la răscruce. Orchestra restaurantului de la parter, dezlănțuită, sincopată, urlă un jaz sălbatic. Mi-ar fi fost mai bine în tren, dacă puteam pleca în seara asta. Am luat bilet pentru mîine seară, cu gîndul să rămîn în noaptea asta la Agadia. Îmi fusese dor de Ana. Așa, deodată. Pentru că era primăvară, pentru că înfloriseră salcîmii și-mi adusesem aminte de ceva complet uitat de cîțiva ani, de o plimbare cu ea undeva, într-un crîng de salcîmi. Nu mai știu cum ajunseserăm amîndoi acolo, cred că eram numai noi doi, fără învățător. Mirosul salcîmilor mi-a adus-o aminte. Bucureștii mă apăsau, chiar casa mea mă apăsa, chipurile mamei și Magdei, văzute zilnic, mă oboseau. Zoe, cu exigențele ei, cu pretenția ei să fur mai mult din timpul pe care îl acord casei mele, mă enerva. Mi-a venit să plec undeva unde nu mi se cere nimic, unde există o femeie ca un puf de păpădie : sufli și imaginea ei grațioasă se șterge repede.

Cum plîngea, bietul om ! Mi-a spus că de două luni plînge într-una, că abia se stăpînește la școală, în fața elevilor. Se duce în fiecare zi la cimitir și-i e groază, seara, singur în casă. Nu știe ce să facă cu copiii, n-are nici o rudă care să-i crească. Amesteca grija materială cotidiană cu o mare suferință de om slab, dezorientat sufletește, fără apărare. M-a rugat să rămîn peste noapte la el, dar am găsit un pretext și am plecat. Îi spuneam vorbe goale care mă agasau și pe mine, și casa lor era pustie parcă, omul ăsta cu băieții lui n-o umpleau. Stăteam în sufragerie cu ochii pe colina aceea pustie de peste drum, și el plîngea, cu paharul în mînă. Mă temeam că se va îmbăta și va plînge și mai tare.

N-am să mai vin niciodată la Agadia. Și eu sînt într-un fel sărăcit : cineva care mă iubea fără să solicite nimic, fără s-o spună măcar, a plecat definitiv. Era atît de evident că mă iubea, drăguța de ea, eram atît de sigur de iubirea ei, credeam că va ține pînă la bătrînețe. De nimic nu poți fi sigur pe lume, între lucruri friabile și trecătoare. Viața te jefuiește după legile ei.

Sînt un pămîntean

Nu pot să disting calitatea acestei lucidități. Nu pot s-o definesc, așa cum nu pot defini culoarea spațiului cosmic de cînd am ieșit din atmosferă. E altă luciditate decît cea cunoscută. La alt grad, la altă tensiune. Poate că atunci cînd a murit tata, am avut senzația unei lucidități asemănătoare. Îmi spuneam : „Tata a murit, și eu văd exact florile brodate pe dantela din sicriu, lumînarea aceea care picură și murdărește sfeșnicul, chipul devastat al mamei, aud fiecare cuvînt din discursul funebru pe care îl rostește directorul lui și mi se pare că uneori nu se exprimă bine. Și totuși tata e acolo, mort, dar acum trebuie să mă țin bine, să văd fiecare amănunt, și pe urmă am să mă gîndesc la moartea lui“. Și acum văd toate aparatele din jurul meu, le pîndesc indicatoarele, urmăresc corectitudinea zborului. La zbor în sine am să mă gîndesc pe urmă. Cînd am să mă întorc. Atunci am să-mi spun : „Eu am zburat spre Cora, aproape, aproape de ea.“ Acum zbor și urmăresc aparatele. Gata. Pămîntul îmi confirmă datele, eu i le confirm lui. Aparatele îmi indică buna funcționare a tot. Altele, multe, lucrează tăcut, înregistrează, calculează, măsoară, primesc și emit, într-o perfectă și necontenită activitate. Ca niște bobi într-o păstaie, eu și ele. Proastă comparație. Păstaie ! Un lucru fraged, sfărîmicios. Sîntem cu-

prinși, aparatele și eu, într-o capsulă atît de genial solidă, încît îmi pare imperisabilă. Nu trebuie să povestesc, cînd mă voi întoarce, toate prostiile care mi-au trecut prin cap. M-am angajat să notez tot. N-am să notez și gîndurile minore. Oamenii vor să vadă în tine un erou, trebuie să rămîi în ochii lor un erou. De altfel, poate și sînt. Maria mă socotea un supraom din timpul probelor anterioare de pe pămînt și din jurul lui. Numai că eram cam vreo sută de supraoameni acolo.

— Fulger alb ! Fulger alb ! E în ordine ? Te salutăm !

— Da, ascult ! Da, ascult ! Vă mulțumesc ! Mă simt bine, mă simt foarte bine. Salut patria. Salut colegii și pe soția mea !

Glasul dispecerului a răsunat în cabină neașteptat. Nu mă uitam pe tabloul semnalizator. Mă uitam afară. Nu mai știu la ce mă gîndeam. Azi de dimineață, mă așteptam să-mi vorbească șeful statului, nu m-a surprins. Vocile ajung aici puțin alterate. Dar sînt atît de omenești ! Acum ar trebui să pun o bandă de magnetofon. Cea mai mare primejdie e să începi să te plictisești. Asta am știut-o de pe pămînt, din timpul probelor. Nu vreau să mă plictisesc. Dar încă nu poate fi vorba de plictiseală, totul e uluitor. Zbor de cîteva săptămîni, cu o viteză pe care anii 1972, 1973 n-au cunoscut-o. Cu un aparat pe care predecesorii nu l-au sperat. Oricîte date și filme ai vedea înainte de plecare, oricît ai zbura pe orbita Pămîntului, nu ai imaginea exactă a spațiului cosmic. Negrul lui nu e negru. E un imens cristal negru — un cristal e altceva, cristalul e solid, aici am numai transparența lui —, în care pătrund, pătrund. E străveziu și egal. Nu știu din ce izvorăște impresia de vastitate. Poate din strălucirea atît de îndepărtată a planetelor. De toate părțile, de dedesubt, de deasupra, din dreapta mea și stînga mea. Din distanțe. Și ochiul meu totuși nu le măsoară, nu le poate măsura, nu le cuprinde, le bănuie numai. Și stau parcă locului, în mersul meu de fulger. Da, să pun o bandă de magnetofon. Să anulez întîi imponderabilitatea. Așa. Mi-am recăpătat ceva din greutatea mea de om. Ceva din ea, odată cu strania impresie că sînt mai redus, o bucată din mine care are totuși vechea mea formă. Și parcă nu

mai e atît de bine. Marea destindere piere. Mă ridic încet. În picioare e altfel. Mă simt înalt, lat, îmi simt mîinile ca pe niște lopeți, picioarele ca atunci, la munte, cînd am încălțat bocancii pădurarului. Toate sînt mai grele decît adineauri cînd nu eram parcă, cînd nu mai eram fizic, și totuși nu sînt eu, cel de pe pămînt. Sînt mai puțin eu tot. Maria rîdea atunci de mersul meu. Nu mai rîdea de loc, nu mai știa să rîdă, cînd ne-am despărțit. Cînd i s-a dat voie să vină la stație, cu două-zeci de zile înainte de zborul meu, nu mai putea să rîdă. Îmi dădea sfaturi sfioase, ca unuia care pleacă într-o excursie, apoi se oprea brusc, rușinată, și mă privea cu admirație și teamă. Mă strîngea în brațe „ca să am și pentru drum", încerca să glumească. Abia la sfîrșit s-a înviorat, a împrumutat siguranță de la mine, a plecat acasă aproape liniștită. Au trimis-o acasă cu două săptămîni înainte de plecarea mea.

Da, să pun o bandă de magnetofon. Beethoven. Bun. Aș putea să și mănînc ceva. E ora ceaiului de după-masă. În adevăr, aș bea un ceai, dar un ceai adevărat, cu aromă proaspătă. Am să beau apă. Am să mănînc un sandviș. Pare încă proaspăt, scos din punga lui. Am trei săptămîni de zbor. Nu, nu are gust de proaspăt, dar e moale. Dulce ca o bucată de mucegai. N-am mîncat niciodată mucegai, nu știu dacă e dulce. Ei, asta n-are nici o importanță. Peste o zi, două, are să aibă gust de ciupercă veche, deși va fi tot moale. N-are nici o importanță. În grădină la noi e încă lumină la ora asta. Acasă. Știi ora după lumină. Și oricît te-ai fi deprins în timpul probelor cu întunericul desăvîrșit, măsurai în minte timpul, îi ghiceai trecerea, trupul tău îi știa ritmul : ziuă-noapte — ziuă-noapte, zori-amurg. Acum am pierdut ritmul, l-am pierdut organic. Aici, cadranul indică orele și zilele. E joi. E șapte seara la noi, acolo, jos. De ce spun jos ? E comic. Pentru că pe pămînt cerul a fost întotdeauna sus. Acum pămîntul nu e nici sus, nici jos, e acolo, la dreapta, o floare albăstruie, rotundă, înconjurată de aburi albăstrui, cu o trenă diafană, vag albastră și ea. Așa l-am văzut în primele zile. Acum numai amintirea îl mai evocă așa, și ochii mei îl disting greu, departe, șters, prin hublouri. Dincolo, în adîncul

transparenței negre, pictat pe un fundal parcă, rotund, nesigur în rotunjimea lui, soarele, care nu luminează nimic și care pîlpîie, își schimbă apele culorii, clocotește tăcut în aurul și argintul lui orbitor. E atît de ciudat că aici nu luminează nimic. Sînt lucruri clare din punct de vedere științific, dar le simți ciudate, împotriva a ceea ce știi. De treizeci de ani, de cînd trăiesc și văd, a fost izvor de lumină, l-am așteptat, l-am dorit, am întins fața și mîinile către el, și acum stă acolo, clocotește, arde, nu croiește pîrtie în beznă, nu-l pot privi pentru că îmi arde ochii, și în mine se clatină ca smuls din rădăcini un sentiment, o atavică certitudine. Tot ce-am învățat și am aflat în ani n-au zguduit atîta sentimentul ăsta, ca zborul meu de acum. Banda de magnetofon s-a sfîrșit și eu n-am auzit-o de loc. S-a prelins muzica pe lîngă mine fără s-o percep. Nu știu la ce m-am gîndit. Am să ajung acolo. Am să cobor mai jos decît predecesorii mei. Razant cu atmosfera ei în zbor orbital. Voi putea coborî eu, primul om, atît de aproape de Cora, încît să văd ceea ce ei n-au văzut și aparatele n-au înregistrat cu certitutine ? Nu pot să numesc asta ambiție. Cuvîntul e meschin. Setea care mă arde de ani de zile nu e a mea, acest individ cu ochi albaștri, cu nas pistruiat, cu sănătate de fier, cu o nevastă și doi copii. E setea contemporanilor mei adunată în mine mai mult decît în altul, sau tot atît cît în altul mai puțin norocos, mai puțin ajutat de împrejurări. E setea pămîntenilor de azi și de întotdeauna, e setea de cunoaștere a lui Adam. Vor fi pe Cora mări, rîuri, păduri,așa cum le-a părut de dincolo de stratul ei de atmosferă (atmosfera ei e o siguranță) predecesorilor mei ? Atmosfera o implică. Vor fi viețuitoare a căror mișcare n-au putut-o surprinde ? Atît de mărunte, atît de mărunte, încît nu le-a putut surprinde nici un aparat de la distanța la care au zburat ? Va fi iluzie peisajul pe care li s-a părut că-l deslușesc ? I-au dat ocol. De toate părțile aceeași năzărire ! Aparatele au înregistrat și ele vagi reliefuri colorate, nebuloase. Cele lansate din navă n-au mai transmis nimic niciodată. S-au dat diverse interpretări fenomenului. Mai tîrziu s-a presupus că avuseseră o deficiență inițială. Să nu mă mai gîndesc acum. Nu acum.

Calm. Să mai mănînc ceva. Trebuie. E ora cinei. Ecranul de legătură cu pămîntul semnalizează. Glasul răsună în modul :

— Totul în ordine ?

— Totul în ordine.

— Te salutăm. Ar fi bine să te culci. Îți urmărim bătăile inimii. E perfect. Noapte bună.

— Noapte bună și vouă ! E cam întuneric pe aici, în cer.

— Foarte bine ! Asta face somn. Îți dorim odihnă bună.

— Vă salut călduros !

Ce limpede le sunau vocile de data asta. Și inima mea, acolo, departe, se aude în aparatele de radio de pe pămînt. Maria îmi ascultă inima, ca seara, în patul nostru, cînd își culcă fața pe pieptul meu. Îmi ascultă glasul. „Copii, vorbește tata ! Ascultați-l ! Auziți inima tatii ? Inima tatii bate în cosmos și e auzită pe tot pămîntul !“ Inima mea e auzită pe tot pămîntul. Oamenii așteaptă încordați s-o audă. Cei care aleargă cu bicicleta de la un sat la altul, sau cu mașina de la Budapesta la Haga, sau cu avionul de la Paris la Moscova, cu senzația că străbat distanțe, că mănîncă spațiul și scurtează timpul, bănuie ei oare ce înseamnă să tai cale printre stele pînă la aceea, una, pe care vrem s-o cunoaștem și ce simte cel care va vedea pentru prima oară nemaivăzutele imagini ? Ce înseamnă viteza asta unică, pe care numai gîndul meu o întrece, care taie cerul lor scund de odinioară, cerul lor de deasupra capului, care aici e pretutindeni, nelimitat și încă neînțeles în infinitul lui ? Voi aduce pe pămînt un gram de cunoaștere nouă, voi deschide pentru cei de pe pămînt o fereastră nesperată spre necunoscutul cognoscibil, voi croi un drum pe care alții îl vor bătători după mine. Destul, destul, ai spus că nu ești ambițios, dar orgolios ești, băiete. Potolește-ți gîndurile. Gata. Ai notat tot ? Bun. Să vedem ce spune calculatorul electronic de navigare, prietenul exact și fidel.

„ Totul e perfect. Viteza normală. Aparatele funcționează bine.“

Bun. Să trecem, culcat, fixat în fotoliul meu, la stare de imponderabilitate. O nemaipomenită destindere îmi cuprinde mădularele. O pace. O inumană stare, între odihnă și neființă. Dar gîndurile merg mai departe. Gîndurile nu cunosc liniștea neființei, pentru că sînt vii în trupul meu lipsit de greutate.

Milioane de oameni urmăresc acest zbor. Gîndurile lor lîngă mine. Sute de mii au gîndit, au construit această navă, prima de acest tip. Cu mintea lor, cu mîinile lor. Mari sînt puterile tale, omule, admirabile om! Atotcutezătorule! Și mi-ai încredințat mie rodul gîndirii, trudei tale. Îți mulțumesc, îți mulțumesc! Mă conduci de acolo, de unde te-am lăsat eu, zburătorul, și-mi îngădui să mă conduc și singur. Leonardo da Vinci, dintre toți zburătorii care n-au izbutit, pe tine te simt lîngă mine acum, fericit. Să nu mă mai gîndesc, să dorm. Trebuie.

Acasă Maria culcă copiii. S-a potolit puțin după ce mi-a auzit glasul. Liza încearcă s-o facă să privească un film la televizor. Nu-i prea arde Mariei. Noaptea doarme iepurește. Slăbise puțin și era cam palidă. Cînd mă voi întoarce, va ști din nou să rîdă. Va fi iar frumoasă, de fericire. Și cîte flori va primi. Tot la prostii mă gîndesc? Vezi că Mariei îi plac atît de mult florile! Și eu am să-i duc gardenii, ca atunci, în voiajul nostru de nuntă la Neapole. Am să-i umplu casa cu gardenii.

A început să-mi fie somn. Mă uit prin hublou. Cu neputință să crezi că înaintezi. Același negru străveziu, aceleași ținte de aur dedesubt, deasupra, uluitor de strălucitoare, același nesfîrșit. Dacă aparatele n-ar înregistra viteză, mii de kilometri parcurși, ai crede că stai încremenit în mijlocul infinitului înfricoșător de frumos, de pustiu, de neînțeles. Mi-e somn.

Pavel trebuie să se fi culcat. Copiii dorm. S-au bucurat cînd i-au auzit glasul, pînă și Toma l-a recunoscut, deși e atît de mic. Dar n-au realizat minunea. La vîrsta asta e și greu. Oh, Doamne, bine că sînt încă atît de mici încît nu-și dau seama de nimic, pentru ei e un lucru ușor, parcă tata ar fi plecat cu mașina să le

aducă jucării din oraș. Cînd sună telefonul, cînd voci necunoscute îmi dau curaj, mă felicită, îmi doresc succes pentru Pavel, cînd inima mea se ghemuie de fiecare dată, Vera simte ceva ca un fel de sărbătoare în casă, simte că sîntem foarte importanți zilele astea pentru toată lumea. Asta simte, mîndria nu cruță nici copilăria. Orele pe care le petrec la școală sînt cele mai bune. Am clasa întîia, copiii care învață cu mine primele noțiuni sînt proaspeți, neliniștiți, gingași. E greu să-i stăpînești și asta îți soarbe toată atenția.

Acum Liza se ține de mine ca o umbră, în seara asta a vrut să-mi pună și termometrul! Nu pot suferi să mă urmărească așa, ca pe un bolnav, iar dacă lipsește o jumătate de oră la cumpărături, o aștept ca pe o salvare. E grea singurătatea mea în ceasurile după-mesei, ale serii. Cum va fi singurătatea lui, acolo? E un om tare, dar e *acolo*. Și nimeni nu trebuie să vadă pe fața mea că mi-e frică, nici profesorii, nici copiii, nici reporterii, nici fotografii, nici oficialii care vin să mă vadă. Sînt nevasta eroului. Trebuie să fiu eroică. De unde să iau putere, Doamne?

Mîine trebuie să duc copiii mei la plimbare. La grădina zoologică ar fi foarte potrivit. Poate că pentru o clipă aș uita și eu. Îmi spun, superstițios, că trebuie să mă aștept numai la bine, că frica aduce nenorocire și siguranța noroc. Mai mare rușinea să fii superstițioasă, cînd ești nevasta celui care sparge legile condiției umane. Nu trebuie să-mi fie frică, pentrucă lui nu-i e.

— Ce e, Liza?

— Să fac mîine o budincă de macaroane cu șuncă?

— Fă-o, și nu-i mai da Verei sardele, nu-i fac bine.

— Dar îi plac grozav.

— Măcar o săptămînă să nu-i mai dăm. Să le facem o supă amîndurora.

— Haide, culcă-te. Ce tot umbli de colo pînă colo?

— Să ne culcăm.

— Ia un somnifer. Te-ai cam perpelit astă-noapte, te-am văzut eu.

— Dar dumneata de ce nu dormi și te uiți la mine cum mă perpelesc?

— Eu sînt bătrînă, am somn puțin. Așa m-am deprins de mult. Noapte bună !

Zbor de douăzeci și patru de zile. Așa spune cadranul. Azi e duminică. Azi e duminică la prînz. De dimineață mi-au trimis vocea Mariei care mă felicita pentru a noua aniversare a căsătoriei noastre. Vocea ei a răsunat aici, în cabina mea, în singurătatea mea mai absolută decît a oricărui om singur și claustrat de pe pămînt, a răsunat șovăielnică, cu un vădit efort să pară veselă și optimistă, cu o lacrimă în adîncul ei, pe care poate numai eu am auzit-o. Își scrisese fraza, se simțea, o citea ca pe ceva străin, repetat de multe ori înainte și totuși rostit cu poticneli și un tremur ușor. Acum nouă ani, cînd ne-am dus la cununie, glasul îi tremura la fel, și mîna îi tremura pe brațul meu, și buzele îi tremurau. Aș vrea să moștenească copiii noștri sfiala și emotivitatea ei, sau curajul și sîngele meu rece ? Ar fi normal să doresc să-i semene ei, pe care o iubesc așa cum e, pe care o iubesc pentru că e așa. Și totuși le doresc putere, bravură. Să ocrotească ei, nu să fie ocrotiți. Uite, dacă mă gîndesc bine, eu, care am plecat aici unde sînt și mai departe încă, acolo unde voi ajunge, o ocrotesc pe Maria ? Dimpotrivă, fac din ea în clipa asta una din cele mai chinuite femei. Dar n-o fac pentru mine, ci pentru frumusețea lucrului, pentru izbînda omului. Și atunci nu pe ea tocmai trebuia s-o iau de nevastă cînd mă cunoșteam, mă cunoșteam de atunci, și nu trebuia să-i dau iluzia și să mi-o dau și mie că o voi ocroti. Să fiu puterea ei ? Mincinosule. O iubeam, și eram gata să născocesc orice minciună în care să cred, ca s-o iau, ca să fie lîngă mine, ca să tremure lîngă mine și poate, prin opoziție, să mă simt și mai puternic.

Au trecut douăzeci și patru de zile. E plictiseală asta ? Nu, e nerăbdare. Mai sînt atîtea zile în fața mea. Am pus o microcarte sub aparatul măritor. Vorbește despre o vînătoare de tigri în Bengal. Nu m-a interesat. Acasă poate mi-ar fi plăcut. Am pus un microfilm, prezenta sucit și modernizat o piesă de Shakespeare, în care, dincolo de costume, larmă și peruci, sensurile se înecau și

se ștergeau. Am mîncat. Gusturile încep să piară sau gura mea nu le mai răspunde. Undeva, în mine, există niște modificări. De altă natură decît cele din primele zile de zbor, care erau modificări pur fizice, dublate de excitația, de beția plecării. Modificări de ordin psihic. Tocmai cu astea poate omul lupta. Au fost unii închiși în celule, singuri, douăzeci de ani. Au așteptat douăzeci de ani ziua eliberării. Au așteptat douăzeci de ani să iasă bătrîni, să nu știe încotro și spre ce să se îndrepte. Eu mai am zece zile. Aștept să cobor aproape de atmosfera Corei. Dacă voi putea și, dacă nu, să aduc cel puțin alte date decît cele de pînă acum. Aștept un lucru neatins încă de nici un călător prin spații de pînă acum, să descopăr viață pe o planetă. Alături de celula lor, a celor claustrați pe pămînt, erau altele, știau că în ele respiră alți oameni, tușesc, gem, trăiesc. Pe culoar se auzeau pașii paznicului. Și mai aveau douăzeci de ani, sau nouăsprezece, sau doisprezece, sau chiar trei în fața lor. Trei ani ! Pe culoar se auzeau totuși pașii paznicului, o înjurătură omenească, o tuse. Rușine ! Tai spațiul ăsta pe care l-am numit cer pe vremea cînd ridicam ochii neputincioși și temători spre el, îl tai cu iuțeala fulgerului, eu cel înzestrat cu două picioare și două mîini, eu cel născut fără aripi, eu tîrîtoarea de pe potecile pămîntului, în noaptea asta străvezie, fără capăt, în noaptea asta plină de planete, în casa mea de metal, eu, pasărea spațiilor infinite, eu, dezrobitul, eu, cutezătorul, și mă gîndesc la oamenii din celule ferecate. Mai ieri simțeam lîngă mine, cu mine, milioanele de oameni care urmăresc acest zbor. Gîndurile lor erau adunate în această cabină, sufletele lor pîlpîiau aici, toți respirau odată cu mine. Ce vierme eram pe vremea cînd străbăteam pe bicicletă drumul de la casa noastră pînă în oraș, printre ogoarele arate și înverzite. Mi se părea că merg iute. Mă bătea vîntul în obraz. Mirosea cîmpul. Pămîntul răscolit mirosea umed. Pedalam repede, repede, pomii alergau pe lîngă mine. Acum se răstoarnă constelațiile în jurul meu, în drumul meu cotit și ghidat de cei lăsați acolo, acasă, planetele știute s-au întors ca într-un caleidoscop, și, fără hărțile și ecranele care îmi indică unde mă aflu în spații, m-aș socoti pierdut dincolo de vămile văzduhu-

lui. Vămile lui! Frumos cuvînt în literatură, spăimîntător în Biblie, inexistent, gol de sens.

Dacă s-ar simți în vreun fel oarecare zborul, înaintarea. Afară de orînduirea stelelor care se schimbă cînd și cînd, departe foarte, aș putea crede că am încremenit aici, grăunte infim de metal, în spațiul negru. Că am încremenit. Doar Cora e mai mare, mai clară.

Ce fac ei, acolo? E duminică. La Centru lucrează în tură inginerii și observatorii de serviciu. Cei rămași acasă stau cu televizoarele deschise, cu radiourile deschise, cu urechea pîndind telefonul. Maria a ieșit cu copiii. Unde s-o fi dus? În parcuri se îmbulzește lumea, cinematografele sînt pline. Se cam plictisesc duminica, pentru că e sărbătoare și vor cu tot dinadinsul să se distreze. Totdeauna m-am plictisit duminica. Ar fi mai bine acum dacă aș dormi. La cinci îmi vor vorbi. Să dorm, să dorm. Duminica e o zi plicticoasă.

Anul trecut am fost cu Pavel, pentru aniversarea căsătoriei noastre, într-o pădure, lîngă un rîu. Știam de atunci că într-o zi va zbura, nu voiam să mă gîndesc, nu voiam să cred. „Într-o zi“ era departe, și parcă nu era adevărat. Acum e foarte adevărat. Și păstrează totuși un gust de ireal. Ca glasul lui de azi de dimineață venit din înfricoșătoare depărtare, un glas ca umbra glasului lui adevărat, ca un ecou trimis de o peșteră adîncă. Dacă mama mi-ar fi vorbit deodată de pe lumea cealaltă, n-ar fi sunat altfel, nici nu m-ar fi înfiorat mai tare. Pentru că îmi vorbea mie, nu pămîntului, nu Centrului, cu formule stabilite. Îmi vorbea mie, mi-a spus „Maria, te îmbrățișez“, și parcă nu în clipa aceea o spunea, parcă o spusese demult, odată, în vis, în frigurile unei boli, și un aparat îndrăcit, care o înregistrase atunci, mi-o reproducea acum. Pe urmă telefonul și telegramele nu s-au mai oprit. Toți cei ce auziseră au vrut să mă felicite. Atîția oameni, zeci, necunoscuți, atenți, emoționați, au vrut să mă înconjoare cu căldura lor. Și mie mi-era frig, frig. Cu cît erau ei mai afectuoși, cu atît simțeam mai cumplit tot nefirescul în care trăiesc eu, care nu mi-am

dorit niciodată întîmplări extraordinare. Dar m-am măritat cu un om extraordinar, asta am făcut-o.

Am să ies cu Liza și cu copiii la plimbare. În casă sînt flori ca într-un cavou. Prea multe flori. Am să-i duc lîngă lac, am să-i plimb cu barca. La cinci trebuie să fim înapoi, îmi vor telefona convorbirea lor cu Pavel sau o vor da la radio. Ah, glasul lui, aproape că mi-e frică de glasul lui iubit, ca lui Hamlet de vocea fantomei. Îl aștept și mi-e frică de el. Am să iau totuși un calmant, gîndurile mele au luat-o razna. Și n-am să duc copiii la plimbare, să se joace aici, în grădină, să fiu mai aproape de radio și de telefon.

De ce trebuie să știu că zboară acum pe o traiectorie pe care acum douăzeci de ani oamenii nu și-o puteau închipui ? Să-mi imaginez că străbate drumurile pămîntului, că a avut fantezia, ca atîția alții, să înconjoare globul pe jos. Bărbatul meu e un glob-trotter, a plecat de acasă de o săptămînă, se va întoarce peste doi ani și cincizeci și șapte de zile (să presupunem că atît durează), în fiecare noapte doarme într-un han, într-un hotel, sub un acoperămînt omenesc într-un sat, într-o claie de fîn miresmat, îi aud glasul din cînd în cînd, sună ciudat pentru că posturile emițătoare nu sînt pretutindeni perfecte. Se va întoarce acasă ars de soare, obosit, cu picioarele umflate de atîta mers pe jos, cu o foame de lup pentru că nu i-a prea plăcut mîncarea în străini. Copiii vor fi mari, doi ani și cincizeci și șapte de zile contează la vîrsta lor. Aproape n-au să-l recunoască. „Ăsta e tata ? În fotografie arată altfel !“ Columb, peste cît timp s-a întors Columb ? Îl aștepta acasă vreo nevastă ? Nu știu, dar o femeie care îl iubea trebuie să-l fi așteptat. Și pe Amundsen... nu, el nu s-a mai întors. Să mă gîndesc mai bine la Columb. La Gagarin, la White, care au zburat pe nave cosmice mai puțin perfecte, la început. Nu la ei. Mă înspăimîntă drumurile astea pe mine, nevasta cosmonautului. Pavel e un glob-trotter. Cînd eram adolescentă aveam atîta imaginație. Să încerc să mi-o reînvii acum. Îmi închipuiam atît de bine atunci că nu sînt fata sfioasă și singuratică din grădina asta mare, ci un flăcău fără teamă care va deveni medic, va pleca spre insule îndepărtate, va lecui boli pînă acum nevindecabile, va

salva mii de copiii care mor de molime. Acum să-mi închipui că Pavel a plecat în locul meu, în jurul pămîntului pe jos. E o lașitate asta, nu trebuie s-o știe nimeni, dar am nevoie de lașitatea asta ca să nu transmit copiilor panica mea, ca să surîd fotografilor, ca să trăiesc, ca să respir. Și cînd el se va întoarce, nu peste doi ani și atîtea zile ci peste o lună, atunci abia voi trăi miracolul în plenitudinea lui. Și nu-i voi spune nimic, ca să nu-i fie rușine de mine.

— Doamnă, doamnă! Se transmite la televizor!

Liza s-a năpustit în salon, deschide brutal butonul. E el. Imaginea lui. O fotografie ștearsă, o fotografie care clipește și mișcă buzele. Nici frunte, nici bărbie, nici urechi, toate înghițite de umbră, ceva din ochii lui, o sclipire scurtă a zîmbetului lui. Ca un mare mutilat din care bandajele mai lasă să se ghicească trăsături neatinse. Și glasul. Mai depărtat, sau poate eu îl știu mai departe. Nu pricep ce spune. A trecut. Gata. Acum vorbește Centrul, ne asigură că totul merge perfect.

— Ce-a spus, Liza, ce-a spus? Ce-a spus Pavel?

— N-am înțeles bine. Că vede pămîntul verde-albastru, dar foarte mic... că ne salută... că nu-l doare nimic... parcă așa, dar n-am înțeles bine.

De ce nu se mai înțelege bine? E prea departe, asta e. Cînd pleacă un om la război, nu-l mai auzi de loc. Ani de zile nu-l mai auzi. Zeci de mii de femei au avut bărbați plecați la război. Clipea obosit. Sau mi s-a părut mie.

— Haideți, doamnă, în grădină. A venit o delegație de femei cu flori, au venit un fotograf, doi gazetari. Nu i-am mai băgat înăuntru, că abia am scuturat azi după cei de ieri. Haideți!

E a treizecea zi. Cei de pe Pămînt mi-au adus aminte adineauri să mănînc. Am să înghit două pastile, să iau vitamine concentrate dintr-un tub. Nu-mi mai place să mănînc. Mîncarea n-are nimic alterat, dar nu-mi mai place. Senzația asta de lipsă de trup, sau aproape, mi-a stors foamea, setea. Și somnul, în parte. Dacă n-aș ști că trebuie să dorm, n-aș mai dormi. Limpedele întuneric

de afară, cu florile lui împrăștiate la infinite depărtări, florile care sînt stele fără raze, e mai frumos în fiecare zi. E mai frumos el ? Nu, îi simt eu frumusețea mai adînc în fiecare zi. Acum cîteva zile mă cuprinsese o senzație de plictiseală. Acum îl beau, îl beau cu ochii, prin hublouri, infinitul, și nu-mi vine să-mi mai dezlipesc privirea de el. Simt altceva decît uimirea exaltată din primele zile. A pătruns în mine, m-a îmbibat tot, mi se pare că îl respir, așa, claustrat cum sînt aici, că îl sorb în carnea mea atît de acoperită de straturi de tot felul chiar cînd n-am costumul pe mine, că nu-l pot gîndi decît pe el, că nu-l mai vreau decît pe el. Dacă am fi fost doi sau trei în modulul de comandă, tot ce-am simțit pînă acum ar fi fost mai palid sau altfel ? Poate. M-am bucurat că a trebuit să plec singur ca nava să fie mai mică, mai ușoară, am regretat puțin în zilele cînd începusem să alunec în plictiseală, dar acum mă bucur iar de unicitatea senzațiilor, gîndurilor mele pe care nimeni nu încearcă să le abată, să le dilueze sau să le modifice. Și Cora se apropie. Vine spre mine. Vine crescînd, cu aburii ei cînd verzi, cînd aurii, cînd ruginii, înconjurată parcă din toate părțile de aripi diafane ca heruvimii din vechile icoane, de mari aripi care pîlpîie și fîlfîie, și scad, și cresc, care o aduc spre mine, care adie, care se strîng, care se desfac. Pămîntul e din ce în ce mai departe, vag albăstrui, un grăunte de sinevală topită care nu vopsește nimic în jurul lui. Soarele își clocește și sparge focurile, gură de cuptor în care colcăie văpăi și bulboane de argint viu. Soarele, în mijlocul întunericului.

Aș vrea să ajung mai repede și să nu mai ajung. Să tind mereu spre ea, spre steaua mea, și să trăiesc mereu nădăjdea asta, fericirea asta. N-am mai pus de două zile nici un film, nici o carte sub aparatul măritor. N-am mai pus o bandă de magnetofon. Nu mai am nevoie de sunete sau de alte imagini. Desăvîrșirea e sub ochii mei. Din vreme în vreme vocile lor de pe pămînt. Tresar. Rup parcă ceva din nesfîrșita splendoare. Mi-au vorbit despre Maria, despre copii. Sînt bine.

N-am mai întrerupt de azi dimineață, nu, de ieri, starea de imponderabilitate. Stau așa, contemplare, fericire, așteptare. Așteptare calmă. Am să mă pot apropia

de Cora ? Alții, înaintea mea, au plutit la 900 de kilometri deasupra atmosferei ei, dar n-au încercat mai mult. Un efort să ies din dulcea mea fericire, și am să încerc. Acolo, aproape, se va trezi în mine cel care a plecat cu apriga dorință de a vedea cu ochii lui. Cînd voi fi aproape. În momentul cel mai potrivit al evoluției ei, al maximei ei apropieri de pămînt. Acum e bine, e nesfîrșit de bine. Mai am patru zile, să mă las la fund, ca în apă, în fericirea asta infinită ca spațiul pe care îl străbat.

Atunci, într-o noapte, cînd eram copil, veneam spre casă pe ger. Mi-aduc aminte, bătea crivățul. Nu mai puteam, îmi înghețaseră picioarele, fața, mîinile, nu mai puteam merge, m-am culcat pe un troian de zăpadă să mă odihnesc. Am adormit. Era cumplit de bine, parcă și cald, visam o pajiște însorită. M-am deșteptat acasă, în pat, mama mă freca cu alcool și plîngea, mă adusese un vecin care trecuse pe lîngă mine și mă văzuse aproape acoperit de zăpadă. Asta a fost acolo, de mult, și mi-am adus aminte de multe ori de fericirea aceea, și de pajiștea din vis. De ce mi-a răsărit în minte acum ? Nu știu. Nu, Mariei, copiilor nu le e acum frig, la noi e primăvară. Au treburile lor, sînt împreună, fel de fel de preocupări. Preocupări mici. Un grăunte de sineală acolo, care nu vopsește nimic în atîta spațiu. Atîta spațiu !

Vera s-a îmbolnăvit de pneumonie. Numai Liza e vinovată, a dus-o în oraș, la circ, era cald, au ieșit în vînt. Are temperatură mare și aiurează. Stau lîngă ea cînd mă întorc de la școală, stau și noaptea. Au vrut să mi-o ia la spital, dar m-am rugat să mi-o lase și am făgăduit să respect toate prescripțiile medicului. Ar fi fost cumplit să rămînem și mai puțini în casă. Au priceput și au lăsat-o aici. Pe Toma îl ținem aproape toată ziua în hamacul lui din grădină, și Liza aleargă de la el la noi și de la noi la el. Îi schimb cămășuța Verei de zece ori pe zi, îi schimb așternutul, mașina de spălat nu mai contenește să meargă. Liza aleargă în oraș după lămîi și portocale, aleargă după medicamente, aduce medicul, îl duce, noroc că știe să conducă mașina. Ne pierdem capul amîndouă și uităm esențialul, abia venită trebuie

să plece iar. N-am vrea ca Pavel să găsească la întoarcere un copil bolnav. Atîta grijă am avut în lipsa lui, copiii, și n-am știut să-i feresc. Telefoanele de încurajare îmi fac rău, parcă toată lumea ar vrea să mă consoleze. Am un motiv puternic să nu mai primesc cîteva zile reporteri și fotografi, dar ăștia sînt în stare să-ți intre și pe horn. Azi, cînd o schimbam pe Vera, am văzut obișnuitul flash și clinchetul cunoscut. Un tip intrase pe ușa terasei dinspre grădină și luase imaginea. M-am întors furioasă, mă saluta plecat în chip de mulțumire. A șters-o tot pe unde venise, văzuse pe fața mea ceva rău prevestitor.

Veștile de la Pavel sînt mai rare, dar bune. Îmi închipui... îmi închipui că glob-trotterul meu e acum într-o regiune mai pustie, în care telefoanele, oficiile telegrafice sînt rare. De cînd am izbutit să mi-l imaginez bătătorind drumurile pămîntului, sînt mai liniștită. Aș fi și mai liniștită dacă Vera n-ar fi bolnavă. Acum copilul are nevoie de toată puterea mea. Noaptea, cînd o veghez, dacă adoarme și dacă respiră liniștit, ca să nu mă invadeze gîndul zborului lui Pavel, atît de greu de cuprins și urmărit de mintea mea, atît de dureros de urmărit cu mintea mea, pornesc, ca în adolescență, pe firul imaginat. Pavel trece munții printr-o vale îngustă prin care curge o apă, Pavel sare din piatră în piatră, ajunge la o cabană, bate la geam. Cabaniera îi dă o cană de lapte cald, se minunează de cît drum a făcut, de cît drum va mai face. Ar putea să-i pregătească și o baie caldă. Vera tușește deodată, geme. Firul se rupe. Mă reped la pătucul ei. E roșie și asudată. Trebuie s-o schimb, să-i dau poțiunea.

Cei de la Centru sînt atît de siguri de perfecția funcționării navei, încît singurul risc pentru ei e poate un decalaj de timp, dar, după calculele lor, toate rezervele ajung chiar dacă ar exista un decalaj. E destul să se apropie mai mult de Cora decît s-a apropiat oricine pînă acum, e obiectivul final, spun ei, ca succesul zborului lui să fie fără precedent. Vorbesc despre asta cu certitudine, cu liniștea pe care încerc eu s-o dobîndesc în povestea mea cu ocolul pămîntului pe jos. Certitudinea asta nu poate fi simulată pentru mine, oameni ca ei nu bîj-

bîie și nu tatonează cînd trimit un om *acolo*. Un coeficient de risc, firește, ca în orice mare încercare. Un coeficient! Cum pot să smulg din mine coeficientul ăsta? Vera geme prin somn. Iar treizeci și nouă de grade!

— Liza, dormi?

— Da. Nu. Ce e?

— Iar treizeci și nouă de grade.

— Să telefonăm medicului.

— E ora două!

— N-are a face. Oricînd, așa a spus și el.

Asta e treaba mea acum. Trebuie să salvez copilul. Trebuie să găsească copilul sănătos. Unde am pus pijamalele curate? Îmi trebuie altă față de pernă. Și alt halat pe mine. Ce fac? Așa îl primesc pe doctor? Repede, alt halat. Trebuie strînse lucrurile astea din odaie. Peste tot ceva care nu-i la locul lui. La vîrsta asta, temperatura urcă repede. N-ar trebui să mă sperii așa. E evoluția bolii. Oh, n-ar trebui să mă sperii așa. Uite, termometrul a și coborît la treizeci și opt de grade. După transpirație, a coborît. Și va mai coborî. O pneumonie, copiii fac temperatură mare. Exagerez cu vrere tot ce mi se întîmplă, ca să mă preocup de tot ce e aici, ca să mă gîndesc mai puțin.

A treizeci și patra zi de zbor. Azi. Acum. Peste jumătate de ceas, conform tuturor calculelor. De cîteva ore aripile de hieruvim ale Corei mele s-au destrămat. Întreagă ea e înconjurată de un halou de abur diafan, rozliu, opalin, schimbător. Un zgomot străin în cabină. Da, eu, gîfîi. Nu mă pot opri să gîfîi. Încă un sfert de ceas. Inima ar trebui potolită, o aud în jurul meu și în mine. Pentru prima oară am senzația de înaintare, pentru că ea e mai aproape, cu haloul ei. Încă trei minute. O liniște care mă copleșește. Nici inimă, nici respirație, nimic. Un minut. Nu mai am oxigen. Am. E... e nouă! Cadranul indică ora nouă. Calculatorul electronic indică că m-am plasat pe orbita Corei. Pe orbită. Văd! Văd ceea ce au văzut predecesorii mei. Ciudatele reliefuri încep să răsară pe ecran. Și văile. Altfel decît cele ale lunii. Umbroase. Cu umbre inegale în înălțime, în densitate. Cu

pete de lumină. Ar trebui notat, ar trebui notat tot. Mai tîrziu. Să văd ! Prin aburul pufos al Corei, acum albăstrui, reliefurile par de un negru-verzui, un negru care e aproape verde, un verde care e aproape negru. Le văd, le văd din ce în ce mai bine prin hublou, orbitarea se strînge. Așa, mai aproape, mai aproape ! Să anunț Centrul. Nu. Mă va chema el acum. Să văd, să văd bine. Orbitarea se strînge. E și mai clar. Crește în mine o putere pe care nu mi-o cunosc. Vrea să mă spargă parcă puterea asta. Nu e vorba de mine acum. Să notez amănunțit. Semnale pe ecran.

— Fulger alb ! Fulger alb ! Ești plasat pe orbită !

— Ura ! Viziune clară. Zbor normal. Lăsați-mă să văd. Voi comunica !

Mi-am strigat bucuria către Pămînt cu un glas de care m-a durut beregata. Răspunsul lor și felicitările au răsunat aici ca sub o cupolă.

— Fulger alb, ai o trompetă în piept ! Corectează traectoria, mai eliptic. Comunică tot. Succes !

Corectez. Iau fotografii una după alta. Transmit prin televiziune. Privesc. Văd prin hubloul cel mare o vale adîncă, în care s-ar putea să fie apă. Altă consistență, altă culoare decît restul. Un licăr parcă. Se mișcă ? E încremenită ? Am depășit-o. Înălțimi. Creste. Albe ca pe lună. Povîrnișuri colorate ciudat, imprecis. Nava atinge apogeul elipsei. Nu mai deslușesc bine. O pătură densă de nori acopere crestele. Conform calculului, parcurgerea apogeului durează o oră. E mică planeta mea. Adevărata nerăbdare acum începe pentru mine. Nimic din pufoasa, ușoara destindere din ultimele zile. Acum am să notez tot, am timp. În amănunt. Îmi ies litere de medic care scrie o rețetă. Văd mereu prin hublou acumulări de nori. Valuri de nori care se suprapun și se separă. Printre ei, prin cenușiul albicios-albăstrui, parcă piscuri. Departe, nelimpezi. Inegalități ascuțite, altele curbe. Unele acoperite parcă de perii dese, nu-mi dau seama, vegetație sau muchii dese, întretăiate. Avalanșă de nori care acoperă tot. Se vede mai clar. Acum se vede mai clar. Am depășit apogeul. Ne-am apropiat iar. Inegalități, coborîșuri. O vale. Acolo, în valea aceea, în fund, în fundul văii, mișcare ! Evident, indubitabil, mișcare ! Vînt.

Vegetație clătinată de vînt ? Şi ceva ca un furnicar spart. Forme mici, negre, grăunțe negre, se mișcă ! Se mișcă ! Ființe ! Făpturi de un fel sau altul. Nu e o surpare de terenuri, n-are un singur sens, nu e o izbucnire de lavă, n-are o mișcare verticală în sus, nu seamănă cu o revărsare. E o mișcare de grăunțe negre în toate sensurile, întretăiat, anarhic, felurit. Cu ritmuri diferite ! E viață acolo ! E viață ! Evrika ! Filmez, filmez tot. Măsor cu laserul distanța. Filmul va dovedi. Acum trebuie comunicat imediat. Dar văd prea clar ! Indicatorul de controlare îmi arată că sînt la 300 km depărtare de Cora ! Trebuia să păstrez 400. Adineauri laserul și acum... Laserul m-a înșelat ? Să întreb și calculatorul electronic. De ce nu răspunde ? De ce nu răspunde ? Nu răspunde nimic. Ba da, foaia iese încet, greoi, cu răspunsul tipărit. „Deviere ușoară. Deviere ușoară.“ De cînd ? De cîteva clipe ? Trebuie să pornesc motorul principal pentru mărirea vitezei, ca la perigeu să nu intru în straturile de atmosferă dense ale Corei. Asta e devierea, sînt prea aproape de ea. De ce nu-mi răspunde calculatorul electronic ? N-a răspuns. Pun în funcție motorul șase secunde, fără calculul lui. Nu se poate altfel. Uite, semnalele de la Centru. Pîlpîie întrerupt.

— Vă ascult ! Vă ascult ! Am comunicări importante ! Mă auziți ?

— Fulger Alb ! Fulger Alb !

— Vă ascult !

— Fulger Alb, auzi ? Răspunde !

— Vă aud ! Vă ascult ! Răspund ! Voi nu mă auziți ? Pe Cora e mișcare, e probabil viață. Ați auzit ?

— Fulger Alb, răspunde !

— Nu mă auziți ? Răspund ! Calculatorul mi-a semnalat o deviere ușoară. Am pus în funcție motorul șase secunde ca s-o corectez. Pe Cora e mișcare, viață ! Ați auzit ?

— Fulger Alb, de ce nu răspunzi ? Nu auzi ? Ai o deviere ușoară. Pune motorul în funcție trei secunde, ca să eviți intrarea în atmosfera Corei la perigeu. Aici se iau măsuri. Ai auzit ?

— Aud, aud ! Eu vă aud !

— Fulger Alb ! Răspunde !

— Aud ! Răspund ! Pe Cora e...

Vocea a tăcut, semnalele de pe ecran s-au stins. Nu m-au auzit ! Se iau măsuri. Toate măsurile. Am pus motorul în funcție șase secunde, ar fi trebuit trei. Cît e ceasul ? Unsprezece și un sfert. Nu se poate. Numai apogeul a durat o oră. Ceasul electric s-a oprit. Prin hublou, din ce în ce mai difuză imaginea Corei. Ca acum... cît timp ? Haloul. Numai el. Haloul rozliu cu ape ruginii. Nimic dincolo de el. Ne depărtăm. Sau am ajuns din nou atît de curînd la apogeu, dar la o distanță mai mare ? Absurd. Trec clipe sau minute întregi ? Poate că au trecut ore de la acel nouă la care am intrat pe orbita planetei, de la acel unsprezece și un sfert, la care am fost încă aproape de ea. Ore în care am sorbit-o cu privirea, n-am simțit timpul trecînd. Încerc comunicarea cu Pămîntul. Aparatele nu mai reacționează. Nici unul. Încerc. Încerc. Becurile nu se aprind. Cele din cabină s-au stins. Tabloul nu înregistrează nimic. Aparatele de control nu răspund. Aștept. Nu m-au auzit. N-au auzit vestea cea mare. Acolo se iau măsuri. Mă vor auzi. Mă voi apropia iar. Întreb cu disperare calculatorul electronic. E inert ca un scaun de bucătărie. Întreb necontenit, învîrtesc butoane, apăs clape, răsucesc manete. Nimic. Pe panouri instrumentele, indicatoarele tac. Cora — același halou difuz. Chem iar Centrul. Nici un răspuns. Chem stăruitor. Nici un semnal, nici un sunet de răspuns. Mă vor chema ei. Adineauri i-am auzit. Mă vor chema în curînd. Curînd, tîrziu, nu mai știu măsurile. Nu am de unde să le știu. Nerăbdarea nu e un cîntar bun. Aștept. Tot mai departe, tot mai departe de Cora. Atît de aproape de ea adineauri, atît de aproape și acum nu știu, nu înțeleg, nu văd, nu măsor. Pe retina mea a rămas o singură imagine, de halou, ca pe un geam pe care s-a zugrăvit odată ceva. Nici un semnal luminos, nici un sunet. În modul un întuneric străveziu, ca afară.

Mă ridic. Plutesc măturînd cu obrazul spătarul scaunului meu, zgîriind cu picioarele plafonul. Am uitat să trec la starea de ponderabilitate. Nu, nici asta nu mai funcționează. Bîjbîi, mă agăț, mă sucesc, mă întorc, mă lovesc. Zăresc vag în întuneric tabloul de comenzi. Încremenit. Se mai poate interveni acum ? Și în ce chip ?

Întreg circuitul electric a amuțit. Am ieșit din orbita Corei cu trei secunde mai mult de funcționare a motorului. Nava a fost atrasă de un cîmp magnetic mai puternic. Asta e. Dar, înainte de asta, din ce s-a născut o apropiere de Cora mai mare decît cea prevăzută ? Am părăsit traectoria ghidată de Centru printr-o defecțiune care începuse înainte, o defecțiune totuși a navei, pe care n-o pot încă descoperi. Indicii de viteză au încremenit. Stau încremeniți sub ochii mei. Nici un mijloc de control. Și zbor încă, datorită unei atracții mai puternice sau inerției. Zadarnic să năzui a corecta direcția. N-o pricep încă pe cea în care zbor și... și... n-am mijloace. Nici un indicator nu mai funcționează. Nu știu încotro merg. Ca o piatră care se rostogolește în vidul spațial.

Să aștept. Să aștept. Acolo, la Centru, încearcă, fac eforturi. Să aștept. Așa, pe scaun. Fără timp. Timpul nu mai există. Și totuși, prin hublou mereu același halou. Nu zbor ca o piatră aruncată în spațiu, cine știe în ce direcție, nu, mă învîrtesc în jurul Corei, dar la altă distanță. S-ar părea că la o distanță egală. Mereu aceeași imagine, nici mai clară, nici mai vagă. Aceeași. M-am înscris pe altă orbită și nava o urmărește cu consecvență. Devin un satelit al ei. Am devenit. Am o soluție ? O soluție disperată măcar ? Nici una. Cred că nu mai e vorba de o deviere constantă. E vorba de o altă orbitare din care nu se mai poate ieși. Să notez tot. La ce bun ? Pe ocean, marinarul închide într-o sticlă notele lui și aruncă sticla în valuri. Ha-ha ! O sticlă în spații cu însemnările mele ! Cu filmele mele care dovedesc, care au surprins mișcarea ! Pe ocean ! Ce sigură e apa, ce element cumsecade, ce drum care oferă toate certitudinile. Să fi putut vesti măcar că pe Cora e mișcare (să fi fost auzit !), misiunea mea ar fi fost împlinită. N-au auzit. Și n-au să știe decît peste ani și ani, cînd altul va încerca drumul meu... drumul meu fără întoarcere. Altul se va întoarce. Nu mai răspunde oare nici un buton, nici un tablou, nici o manetă, nici un aparat ? Poate că mi s-a părut adineauri, mi s-a năzărit, am visat, am avut un moment de halucinație. Încă o dată ! Nu. Nimic. Nici unul. Nici unul. Nici ăsta. Nici aici. Un vas mort. O navă moartă. Un sîmbure uscat în miezul căruia mai bate încă inima mea,

se zbate gîndul meu. Mică e puterea ta, omule, și uriașe năzuințele tale ! Ca un măr, ca o piatră aruncată în haos, nava asta la care au lucrat sute de mii de oameni. Nu, nu, natura nu-și lasă atît de ușor dezlegate tainele cît am crezut noi, noi prezumțioșii. Hei ! Ce e asta ? Atît de repede se renunță ? Centrul lucrează intens. Mă va prinde poate din spații, mă va redresa. Așa cum am intrat în acest cîmp de forțe neprevăzut, poate că voi ieși din el. Și în spațiul cosmic, Centrul mă poate ghida din nou. Dar atracția asta care mă suge și mă soarbe îmi va mai da vreodată drumul ? Cum ?

De cîtă vreme mă rotesc așa ? Nu înțelegi ? Vreme, timp nu mai există. Nu mai există decît infinitul. În el nu sînt măsuri, distanțe, curgere. E liniștea cea fără de capăt, adîncă, totală. Lipsa de limite. Pînă unde ? Fără limite, pricepi ? Ce greu mă înțeleg azi cu tine. Azi ! Nu mai vorbi prostii. Azi, mîine ! Erau undeva, demult. Și nici „demult“ nu e o noțiune. Noțiunile s-au spulberat, toate noțiunile pe care le știi tu. Nu mai știi nimic. Nici nu mai e nevoie să știi ceva. Aici, în ilimitatul care te rotește după legile lui, ce să faci cu știința ta limitată ? Homo sapiens ! Unde ? În condiții omenești. Undeva unde se desfășoară condiții omenești. Dacă ar fi auzit măcar mesajul meu ! Nimic, n-am transmis nimic acolo, și văzusem ! Dacă pe cadranul pe care se înscriau ora și calendarul aș mai putea citi ceva, aș ști că trece timpul nostru de acolo, și cît, cît timp. Pentru cine ? Ah, da, pentru ei. Pentru Maria, pentru Centru, pentru copiii mei. Ei îl măsoară. Au trecut poate ani, copiii mei au crescut. Cum or fi arătînd acum ? Nu, au trecut ore. O zi cel puțin. Dacă ar fi trecut zile, aș fi sleit, flămînd. Sînt om. Sau poate nu mai sînt. Acum, aici, am devenit altceva. Bat cîmpii. Ar trebui să mănînc. Nu mi-e foame, dar trebuie. Nu pot. Mi-e parcă sete. Cît va mai dura rezerva de apă ? Destul, destul pentru cît mai am de trăit. Sau altfel, voi muri din lipsă de apă. E parcă același lucru. Sînt lucruri care se confundă și se reduc la unul singur. La zborul nesfîrșit. Fără întoarcere. Odată m-am pierdut într-o pădure. Nu mai găseam nici un drum. Amurgea. Trunchiuri mari de care mă loveam. Lunecam pe frunze. Foșneau. Ce zgomote frumoase ! Bătea vîntul în ramuri.

Îl aud. Nu aud nimic. Nu se aude nimic. Nu mai știu cum era să auzi. E aici un magnetofon. Să-l pun. Fără curent electric ? Uit mereu că totul e retezat. Lasă. Nu e nevoie de nimic altceva. Nu vreau să vorbesc tare, ca să nu mă aud. Mă topesc în tăcerea absolută. Încet, treptat. Și zbor. Tăcerea absolută e elementul în care sînt liniștit. Uite, sînt liniștit. Sînt toropit. Mi-e parcă somn. Ea, Cora, acolo, halou trandafiriu în mijlocul întunericului. Al întunericului de pretutindeni. Mi-e somn. Nu mai știu... nu mai nimic...

De două zile Centrul n-a mai putut comunica cu Fulger Alb. Liza stă neclintită lîngă telefon, mă cheamă numai cînd vorbește Centrul. Nu mai răspund particularilor, nu le mai pot răspunde. Nu le mai citesc telegramele, scrisorile. Ana a venit să locuiască la mine, le citește ea, le clasează, primește florile, trimite răspunsuri de mulțumire. La școală m-au întrebat dacă nu vreau un concediu. Am refuzat. Mă duc zilnic. Explic cum arată o barză, după ce se deosebește un brad de un stejar. Copiii s-au liniștit ca îngerii, acasă li se spune probabil că trebuie să fie foarte cuminți, că învățătoarea lor trece prin momente grele. Citesc îndoiala și spaima părinților în ochii lor nedumeriți și sinceri. Nu-mi tremură glasul, nu-mi uit șirul explicațiilor. Directorul Centrului a fost aseară la mine. Cu un calm neclintit m-a asigurat că nimic nu-i încă pierdut, că au speranțe mari. Vorbea ca un medic pe care îl crezi, pentru că ai nevoie să-l crezi.

Vera e mai bine. A ieșit în grădină. N-a avut pneumonie, a avut o viroză. În după-masa asta Toma a făcut primii pași singur. De la ușă la fotoliu, de la fotoliu la ușă. Îi întindeam mîinile și el venea repede, călcînd puțin cruciș cu papucii lui de lînă, chiuind și rîzînd în hohote cînd ajungea în brațele mele, care îl așteptau. Nu mai obosea. Ar fi vrut să meargă mereu, să chiuie mereu de bucurie. Apoi l-a toropit oboseala și a adormit.

Nu mai primesc nici un gazetar, nici un fotograf. Și asaltul lor a mai slăbit. Ana și Liza le țin piept. Mai dau unii tîrcoale grădinii, mă mai surprind în drum spre școală, în drum spre casă. În ziare apare apoi o mutră

împietrită, o siluetă țeapănă. Am împietrit sau am devenit în sfîrșit un om tare ? Nu știu. Sper, cred, nu pot crede altfel, cred că Pavel va fi găsit, salvat, întors. Nu sînt în stare să cred altfel. Frica de pînă acum, cînd totul mergea normal (ah ! acest normal al sfîrșitului nostru de veac, acest supraomenesc normal, cît aș fi vrut să nu-l trăiesc !), a pierit din mine. Sînt așteptare și siguranță. Poate că încăpățînare. Nu are importanță natura obiectivă a acestui sentiment. Povestea cu glob-trotterul ? Ce stupiditate, ce lașitate. Bărbatul meu e în cosmos, bărbatul meu se va întoarce de acolo.

Directorul Centrului mi-a spus că s-ar putea ca numai legătura de comunicație vizuală și sonoră între Fulger Alb și Terra să se fi defectat. Aici se lucrează intens la întoarcerea pe pămînt a navei. Ea e poate acum în drum spre noi, dar nu are posibilitatea de a ne vesti. E o poveste scornită pentru mine, care nu mă pricep ? E o absurditate ? O cred. Nu citesc ziarele. Aștept. Am început să rînduim casa pentru întoarcerea lui Pavel, o scuturătură zdravănă, ca înainte de sărbători. Am mutat covorul albastru din sufragerie în dormitor. Am schimbat locul scrinului. E mai frumos așa. Ana a vrut să doarmă cu mine. N-am lăsat-o. E locul lui Pavel, locul în care se va întoarce. Seara iau un somnifer și dorm. Nu visez nimic. Ziua am multă treabă. În vacanță, la vară, ne vom duce cu copiii la mare. Trebuie să le pregătesc de pe acum costume, haine de plajă. Și lui Pavel. Halatul lui e cam decolorat. Am să-i cumpăr altul. Am foarte multă treabă. Lui trebuie să-i fie grijă de noi. Să nu-mi fie rușine de el, cînd se va întoarce. M-a lăsat tremurînd, să mă găsească liniștită.

Am dormit mult. Nu pot ști dacă mult, dar simt. Poate că am murit și mi se pare că m-am deșteptat. De ce să fi murit ? Nu, mai am, mai am pînă la moarte. Asta se măsoară cu cantitatea de oxigen, care nu s-a epuizat încă. N-o pot măsura, indicii au încremenit, dar îl respir. Se măsoară cu cantitatea de apă și hrană. Viața mea se măsoară aici cu niște cantități calculate pentru alt drum, unul cu întoarcere, unul limitat. Și nu știu

cînd am părăsit traiectoria, nu știu nici de cînd dorm. Prin hublou nu mai văd imaginea Corei. Am pornit în altă direcție sau ochii mei s-au stins. Ochii mei nu mai văd. Am dormit mult, n-am mai băut, n-am mai mîncat, funcțiile fizice mi s-au atenuat. Să beau !

Spațiu necunoscut. Nimic nu mai corespunde cu hărțile mele cerești. Zbor într-un spațiu necunoscut. Ușor, ușor, și cu viteza Fulgerului Alb. Sînt Fulgerul unor spații total necunoscute. Nimeni pînă acum nu le-a străbătut. Eu sînt puterea care le despică. Primul ochi omenesc care le vede. Cuceritorul adevărat al Cosmosului. E al meu. Haide, mai departe, mai departe, în negrul străveziu, în nesfîrșitul în care se rotesc la nesfîrșit planete. Mai departe, cît mai respir încă, atîta vreme cît mai văd. Nu e nevoie de nici o întoarcere. Mai departe ! Se întorc cei slabi, cărora le e frică să se prefacă în aștri în mijlocul acestui nesfîrșit semănat cu aștri. Eu am să zbor la infinit. În capsula mea. Dar capsula s-ar putea topi. Am să ies din navă. Am să plutesc în spații ca peștii în ape. Săracii pești, apele au țărmuri. Am să plutesc în infinitul fără țărmuri. Ca pasărea în aer. Pasărea se așază ca să se odihnească. Am să plutesc fără oboseală, dus, dus, ușor, la nesfîrșit. Haide, repede, afară. Costumul bine încheiat, închegat pe mine. Casca. Cablul bine atașat de costum. Culoarul îngust. Supapa ! Am deschis-o. E altfel decît prin hublou. E fără nici o asemănare cu imaginea văzută prin hublou. De toate părțile, de toate părțile minunea spațiului fără margini, și trupul meu în mijlocul abiselor de sus, de jos, trupul meu mic, în mijlocul vastității. Sînt încă legat de navă prin cablul acesta lung, atașat de costum, dar sînt un astru. În miezul ilimitatului. În infinit sînt fără de sfîrșit și eu. Moartea ? Asta e moartea, zborul fără de sfîrșit. „Sfîrșit“ e un cuvînt cu care se măsoară acolo unde totul se cîntărește cu măsura timpului. Înainte, înainte. Mereu. Sînt încă legat de navă, dar cînd am să mă dezleg, cînd am să fiu singur de tot, voi fi etern. Un zbor etern. Acolo vor trece ani. Aici nu trece nimic, aici plutesc eu, stea, în veșnicie. Fără trup, nu-l simt. Purtat. În absoluta

frumusețe a absolutului infinit. Gata. Fără cuvinte. N-au echivalent. Sînt eternitate. Sînt fericit. Fericit.

Să dezleg cablul de navă. Nu pot. Să-l dezleg de costum. Nici asta nu pot. Să mă desprind, să mă desprind. Nu pot. Mîinile mele nu sînt în stare. E strașnic prins. Sînt osîndit să mă întorc în navă? Să mă tîrască după ea? E ultima legătură cu... Cu ce e legătură? Cu ce? Vreau să-mi aduc aminte. Nu pot! Cu un trecut lung, lung, din care nu-mi aduc aminte nimic. Un trecut al meu. Eu? Cine, eu? Nimeni, cosmos, galaxii... o plutire... Nava! Nava mea. Trebuie să mă întorc în ea. De ce? Eu sînt navigatorul. Ea și cu mine, legați. Acolo e rezerva de oxigen. Pavele, acolo e rezerva de oxigen. Și apa. Trezește-te! În navă e închis timpul care îți mai e sorocit. Timpul tău omenesc. Nu ești un astru! Întoarce-te! Nu vreau! Întoarce-te! O moarte lentă... Aici sînt etern. Întoarce-te! Ești om. Sînt om. Și nu pot desface, nu pot desface legăturile cu nava! Navigatorul se întoarce în navă. Nemuritorul e dator să moară.

În fotoliul meu. Cu supapele închise. În celula mea de metal. Cuminţit. Resemnat. Istovit. Zburăm, zburăm, nava cu pîlpîirea mea de viață închisă în ea. Tăcere încremenită. Nu te apasă tăcerea, nu te strînge, nu te dilată, nu e deasă, nu e... se întinde. Este numai ea. Pe un pian, undeva, era o clepsidră. Unde? Nu știu, n-are importanță. Dacă aveam clepsidra aceea aici cu mine, m-aș fi uitat cum picură nisipul. Aș fi întors-o, ar fi picurat iar. Nu. E mai frumos cristalinul negru pe care îl văd prin hublou. El nu se isprăvește ca nisipul din clepsidră. El nu se măsoară, nu curge, nu trece. Sînt anchilozat. Aș vrea să întind mîna să iau o pastilă, un tub de hrană concentrată, și mîna mea nu mai poate, chiar așa, fără pondere cum e acum. Sau poate că nici eu nu vreau mult. Nu vreau decît să mă topesc în infinit, ca adineauri. Să fiu infinit.

Prin hublou, un halou rozliu ca al Corei mele. Departe, Cora, acum, departe. Rozliu, ruginiu. Înșelător. Nu te cunosc, stea neprevăzută. Atîtea, atîtea necunoscute, fără de număr.

Cadranul ceasornicului arată unsprezece și douăzeci ! Nu văd eu bine. Era încremenit la unsprezece și un sfert de mult, de atunci, de cînd a început defecțiunea. Funcționează ? A început să funcționeze ? I-a căzut doar minutarul mai jos, ca un netrebnic ? Mă trece un val de sudoare. Îl urmăresc, îl urmăresc. Unsprezece și douăzeci și două, și douăzeci și cinci, și jumătate ! Merge ! Atunci... Atunci... și alte aparate vor răspunde. Lumină ! S-au aprins becurile în modul ! Semnale pe ecran ! Semnale pe ecran ! Întrerupte, slabe. S-au oprit. Iar ! Lumini încrucișate, nesigure. Lumina care se precizează. Repede ! Ce e de făcut ? Ce pot să fac eu, care am făcut tot ce-a fost cu putință ? Semnale precise pe ecran. Pămîntul ! Pămîntul ! Legătura cu Pămîntul !

O explozie sparge tăcerea în bucăți : un glas omenesc !

— Fulger Alb ! Fulger Alb ! Ne auzi ? Fulger Alb ! Răspunde ! Ne auzi ?

— Aud ! Aud ! Aud ! Aud ! Voi mă auziți ?

— Fulger Alb ! Te auzim ! Legătura s-a restabilit.

— Ura ! Ura ! Mă auziți ! Aud ! Unde mă aflu ?

— Ai reintrat pe orbita Corei. Ai ieșit din cîmpul magnetic. Circuitul electric a revenit în navă. Te întorci. Se teleghidează întoarcerea.

— Întoarcerea ?

— Întoarcerea pe pămînt. Cum te simți ?

— Întoarcerea ?

— Se teleghidează întoarcerea. Întrebăm cum te simți ?

— Eu ? Cred că... bine. Am văzut viață pe Cora ! Mă auziți ? Mișcare pe Cora !

— Felicitări ! Felicitări călduroase ! Conectează-te de aparatele de control. Nu-ți putem urmări cordul.

— Reconectez. Lăsați-mă să mai orbitez o dată Cora de aproape. Numai o dată !

— Nu se poate. Rezervele ajung numai pentru întoarcere.

— Cîte zile am deviat ?

— Cinci zile. Economisește-ți forțele. Economisește tot. Rechemăm peste două ore.

Pămîntul ! Mă întorc. Cinci zile. Ce zi e azi ? Ce oră e ? Mi-e foame ! Să economisesc tot. N-am mai mîncat de

mult. Am economisit. Mi-e foame. Mănînc. O deviere de cinci zile. Întîmplarea sau aparatele de la Centru m-au readus pe orbită ? Ei știu ? Se va ști vreodată ? Ce limpede a sunat glasul. Un glas omenesc plin, sonor, sigur. Atît de omenesc ! Îl simt și acum în urechi, în carne, îmi gîlgîie în sînge, îmi bate în inimă.

Să controlez aparatele, toate aparatele. Toate tablourile, toate instalațiile. Toate instrumentele. Calculatorul electronic ! Lucrează. E teafăr. Va lucra. Manetele. Toate conectările. Mai încet. Nu atît de febril. Poate că sînt obosit și nu știu. Să fac economie de forțe. Prin hublou se mai zărește Cora. Departe. Ruginie-rozlie. Filmele ! Filmele vor ajunge odată cu mine. Vor dovedi mișcarea de pe Cora. Viața de pe Cora. Încă douăzeci și două de zile. Mai puțin la întoarcere. Acasă. Zile-nopți, zile-nopți, iarnă, primăvara. Acasă, mările, drumurile, orașele, zorile în Alpi, amurgul în Caucaz, căderea Niagarei. Veneția. Acasă ! Miros de pămînt, miros de pădure. Cu bicicleta, între lanurile verzi, cu vîntul în obraz. Floarea de cartof împrăștie mireasmă. Cobori. Calci cu toată talpa pe pămînt. Respiri adînc. Privești în sus. Soarele îți încălzește fața. Noaptea toate stelele sînt la locul lor. Acasă ! Maria scaldă copiii ! O baie ! Ah, o baie caldă în care am să stau o oră. Acolo e timpul măsurat, ce siguranță, ce liniște !

Maria. Chipul ei țîșnește din mine ca glasul de adineauri din difuzor. Neașteptat, cunoscut, pierdut, uitat, viu, surprinzător, familiar.

Ar trebui acum să notez tot. N-am mai notat de mult. Să notez senzația aceea de fericire totală cînd mă topeam în nesfîrșit și mă simțeam... Cum mă simțeam ? Nu mai știu. Nu se poate reînvia. Nu se mai poate trăi încă o dată. Ca o halucinație. Nu, ca o luciditate absolută... Nu, nu. O participare de ilimitat... Nu. E literatură. Și doar am simțit-o. Memoria e incapabilă să păstreze aidoma asemenea trăire. Asta nu poate fi notat.

Încă douăzeci și două de zile în fața mea. Îmi vor vorbi des, îi voi auzi, voi ști că mă apropii. O nerăbdare de altă natură. O limită la capătul ei. Să pun o bandă de magnetofon. Beethoven ! Pastorala. Oh, armonii ale pă-

mîntului, vă aud, vă aud ! Inundați-mă, cuprindeți-mă, alinați-mă, dați-mi înapoi omenești mele fericiri ! Am fost, am văzut, aduc mărturie. Am supraviețuit. Am înviat din morți. M-am întors din eternitate. La voi, armonii ale Terrei, la vremelnica și binecuvîntata voastră frumusețe. Pentru o altă moarte, mai tîrziu, după ce voi fi băut paharul de miresme, culori și sunete pămîntești pînă la fund.

— Fulger Alb ! Fulger Alb ! Ne auzi ?

— Vă aud ! Salut Pămîntul ! Salut patria ! Îmbrățișez...

Jurnalul nescris al unui cameleon

Anul trecut era să fac o nerozie. Aveam un orizont foarte strîmt și cei de acasă nu sînt oameni pregătiți să-mi dea un sfat. Dimpotrivă, dacă m-aș lua după ei, ar trebui să ajung funcționară, ca tata. La poștă, sigur, pentru că dincolo de poștă nu mai există nimic pe lume. Și, la poștă, să izbutesc să urc niște trepte, să fiu șefa tatii. Asta da, ar fi o mare satisfacție pentru el. Nici unul nu înțelege că, cu glasul meu, pot să cînt pe o scenă. La Revistă nu sînt multe voci ca a mea. Nici multe temperamente. Aș fascina sala, așa spune și Dinu. Cînd mă acompaniază la pian, capăt un ritm diavolesc. Facem repetiții împreună, pentru toamna viitoare. Are să mă prezinte el cuiva care e foarte bine cu un regizor de la „Cărăbuș". Și Sandu spune același lucru. Mi-ar plăcea să pot să-i invit la mine, să fac cîte o mică petrecere la care să aducă și alți prieteni, dar casa noastră seamănă a han. La mama vin toate maicile de la Pasărea, care dau acatiste și fac rugăciuni pentru ea, stau, dorm, mănîncă, la tata vin cinci nepoți și trei nepoate de la Găești. În fiecare odaie sînt două-trei paturi și bunicul stă veșnic turcește în cel cu tăblii de fier, pictate cu cadîne. Și nici nu prea știe românește bunicul, vorbește mai mult grecește. Dinu n-are cine știe ce bani, dar s-a priceput să-și facă un interior. Două tablouri de Sandu și unul de Manuela, cam trăsnite, dar foarte mo-

derne, cubiste (tatii i-ar veni rău să le vadă !), un șal turcesc pe care l-a cumpănat la Balcic, trîntit peste divanul fără picioare, un pian. Nu e nimic acolo, dar are haz, e interiorul unui artist. Bem cafeaua în cești ciobite, despărecheate, de lut smălțuit (tot de la Balcic le-a cumpărat), gătim uneori amîndoi, cînd Dinu are bani să cumpere „materia primă“, cum spune el și, dacă mai vine cineva, n-are decît să stea pe podea, nu mai e loc pe divan. Păcat că Dinu nu are ochii lui Sandu. I-ar sta mai bine. Aș bea toată ziua cafea. Aș bea și bere. Dar cînd n-avem parale, mănînc roșii cu brînză. Îmi plac la nebunie roșiile. Îmi place să mușc din ele.

Și s-a sfîrșit cu Dinu. S-a supărat pentru că m-a îmbrățișat Sandu „ca un om care nu te îmbrățișa pentru prima oară“. Nici măcar nu s-a supărat rău. S-a întors la Manuela, și m-a lăsat să-l îmbrățișez pe Sandu cît oi vrea, fără să aibă aerul că regretă ceva. De fapt, nu regret nici eu. Sandu e mai voinic, mai frumos, mai amuzant. Acum vine Dinu la Sandu cînd facem o gospodărie aiurită amîndoi, și bem cafea de data asta într-un serviciu fără cioburi. Și la Sandu e original interiorul, tot boem, dar cu cîteva mobile mai acătării, stropite toate cu pete de ulei, pentru că Sandu, cînd pictează, e foarte neglijent. Dinu a acceptat să repete cu mine mai departe, mă duc la el pentru exerciții și n-aș putea spune că, dacă sîntem noi doi singuri, se poartă ca un străin. Își aduce aminte foarte bine de momentele noastre de intimitate. Dacă ajung seara acasă tîrziu, tata doarme, dar mama mă așteaptă, închinîndu-se la icoane să nu mi se întîmple ceva rău. Nu știu ce fel de tinerețe o fi avut ea, dar n-are nici un fel de înțelegere pentru tinerețea mea. M-ar închide într-o cutie și ar ține cheia în sîn. Dacă aș vorbi vreodată acasă cu vocabularul pe care îl întrebuințăm noi între noi, băieții și fetele, cred că părinții mei ar leșina. Spunem tuturor lucrurilor pe nume, e mai sincer, mai firesc, mai picant. Nu ne place ipocrizia burgheziei. Artistul trebuie să fugă de ipocrizie și să nu-și refuleze instinctele și pasiunile. În liceu eram o ipocrită, conform educației curente. Azi mi-e scîrbă

de orice fandoseală care mimează „delicatețea“. Acasă totuși trebuie să pun puțină surdină. Ai mei sînt anchilozați în prejudecăți. Cînd ajung pe prag, noaptea, scot pantofii din picioare și intru în vîrful degetelor. Bunicul vorbește grecește prin somn, și din fiecare odaie se aud cîte doi-trei care respiră sau sforăie. Iar de dimineață, mama prăjește chiftele și hrănește toată liota asta, chiar și pe călugărițe, care nu mai știu ce e postul cînd stau la noi. Iau și eu pe șest cîteva chifteluțe în poșetă, să i le duc lui Sandu.

De cînd îl cunosc pe Radu, am început să simt că sînt prost îmbrăcată. Pînă acum mi se părea că e destul să am două bluze și o rochie. Culoarea conta pentru mine, știam că îmi stă bine cu roșu, cu albastru, și eram mulțumită. Radu e rafinat. Mama lui e o doamnă elegantă, tăcută, politicoasă. Cînd venim noi, prietenii lui, în vizită, se închide în odaia ei și citește. Casa le e plină de covoare, au patru odăi, niciodată nu deschid ei ușa, deschide femeia de serviciu și, cînd te tratează, totul e îngrijit făcut și frumos așezat. Mama lui are două vulpi argintii, cîteva taioare, poartă perle mici și pălării cu voaletă. Tata n-are să fie niciodată în stare să-mi cumpere două vulpi. Lui Radu nu-i place boema. Are dreptate, de ce să te tăvălești pe jos cînd civilizația a creat scaune, de ce să mănînci cu mîna (mare haz !) cînd există furculiță, de să vorbești ca la cuvinte încrucișate cînd limba are o gramatică și o logică pe care am învățat-o toți în liceu ? Există un respect reciproc și nu văd de ce e frumos să urli ca maimuța cînd altul are poate nevoie de liniște, sau să bați în pian cu pumnul dacă ai degete și el are clape. Radu nu bea orice vin și nici la orice oră. Are dreptate : un scriitor n-are voie să-și îmbîcsească mintea și nici o viitoare cîntăreață să-și strice glasul. E de părere că la „Revistă“ femeile n-au ținută și că, în general, e o atmosferă tulbure. A vorbit pentru mine, asta numai pentru că e de părere că n-are dreptul să mă influențeze, am intrat în cor deocamdată, dar n-am siguranța că voi rămîne. Atmosfera e prea tulbure. Femeile de acolo sînt prea vulgare, numesc fie-

care lucru pe numele lui, asta mă șochează. Orice bărbat angajat acolo sau musafir care trece prin culise cred că au voie să-ți facă o curte nerușinată, și salariul e mic. Nu-mi place să-mi facă curte oricine. Detest să mă atingă și să mă pipăie cineva ! Nu sînt ușuratică și nu dau voie nimănui să mă considere o pradă lesne de avut. Vocea mea e mult mai potrivită pentru Operetă. Radu a vorbit la Conservator, să fiu primită acum, în mijlocul anului. Mi-a fost penibil, dar am acceptat niște bani de la el, să mă îmbrac puțin. Mama crede că am un salariu mai mare. Îl iubesc pe Radu tocmai pentru că e discret, stăpînit și tăcut. Și vijelios în dragoste.

Mă întreb cum am putut să pierd aproape un an de viață lîngă Radu, un om șters, mediocru, meschin. Un bărbat care iubește o femeie ca mine n-are voie s-o silească să ducă o existență ternă, fără strălucire și variație. Barbu știe să te înconjoare cu mii de lucruri care sclipesc și zornăie ca colierele pe care mi le-a pus la gît, ca brățările pe care mi le-a pus pe brațe. A înțeles ce îmi place, ce-mi doresc, ce-mi stă bine. Mama nu mă întreabă nimic. Crede sau nu crede că salariul de la Operetă îmi ajunge. Poate își închipuie că m-au ajutat rugăciunile ei. Tata e mulțumit acum, a venit la spectacol, m-a auzit cîntînd (un rolișor mic, e adevărat, dar am fost aplaudată, eu am priză la public), a priceput că viața mea s-a așezat într-un fel, că asta e o meserie frumoasă, sigură, și nu mai spune nici un cuvînt. Mă chinuie problemele de teatru. Un rol, cît de mic, trebuie interpretat, nu-l poți cînta la întîmplare, spune Barbu, cu toate că ar prefera să las scena. Îl simt gelos, e neliniștit cînd plec la Conservator, e neliniștit seara cînd mă duc la spectacol, e neliniștit cînd mă întorc, se uită cercetător la mine să ghicească dacă n-am venit cu gînduri străine, cu impresii străine. Meseria lui îi ia multe ore pe zi. Tribunalul îl enervează și-l obosește. Uneori, cînd n-am spectacol, plecăm amîndoi la Sinaia pentru o zi, două. Acasă spun că e vorba de un mic turneu. Simt privirile femeilor ațintite lacom asupra mea, cercetîndu-mi rochiile de mătase, capa de blană, sorbindu-mi

parfumul franțuzesc, urmărindu-mi degetele cu unghii lungi, lăcuite, care se plimbă domol pe tacîmuri. În viață numai banul contează, el face marea schimbare la față, el pune în valoare frumusețea pe care oamenii orbi n-o văd cînd nu e învelită în lamé, el pune la respect o societate întreagă și scoate în evidență personalitatea. Cine își dădea seama de inteligența, de frumusețea, de originalitatea mea, cîtă vreme eram îmbrăcată în trei petice ? Poate că nici eu însămi. Cîntam și jucam ca un scaloi în odăița lui Dinu, în mizeria aceea, inconștientă de adevărata mea valoare. Azi, cînd l-am întîlnit pe Dinu la Colonade (eu eram cu Barbu la masă), am avut un frison de dezgust. Pieptănătura asta neîngrijită, gulerul șifonat, aerul de bravadă și de nesinchiseală, expresiile aproape triviale, vrînd să fie naturale, m-au scîrbit profund. Abia i-am putut răspunde la bună ziua, la două-trei întrebări. De ce e nevoie să șochezi prin ținută și zgomot ? Dacă ar avea talent cu adevărat, n-ar avea necesitatea exibiționismului ăsta.

Mi-am făcut, în sfîrșit, un colț al meu acasă. O odaie numai a mea — am luptat cu părinții pentru asta —, cu două covoare, cu cîteva tablouri, cu o bibliotecă — am dat o mulțime de bani pentru niște cărți legate —, cu un divan enorm, verde ca o pajiște. Un om lipsit de un interior adecvat lui nu se poate găsi pe sine. Și Barbu, și prietenul lui Octav, medicul, vin cu plăcere să bea ceaiul la mine, un ceai parfumat, persan cred, în serviciul de cobalt. Barbu m-a hotărît să ies de la Operetă. Bănește nu reprezintă nimic, mediul e înfiorător, vedetele cunoscute — vai de ele, ce glasuri ! — mă mîncau de vie, n-aș fi ajuns niciodată nimic. Mă pregătesc pentru Operă. Cu toate că am destule absențe la Conservator — ce mediu și acolo ! — am să intru la Operă chiar în stagiunea viitoare. Un glas bogat ca al meu risca să se dogească la Operetă, cu maniera asta de a cînta în acute, la rampă ca la Revistă, țopăind și zbenguindu-te cît e scena de mare.

Oamenii ăștia n-au simțul naturii. Eu mi-aduc aminte că de la cinci ani mă emoționa profund un amurg și mă

răscolea un răsărit de soare sîngeriu. Stau cu Barbu pe terasa hotelului aici, la Nisa, și privim marea pînă cînd se întunecă. Vizitatorii trec cîntînd, rîzînd, urlînd, dansează și petrec, nu știu de ce au venit la mare, de ce nu s-au închis fiecare într-o cîrciumă în orașul din care vine, sau nu s-au plimbat pe strada principală în același oraș, unde ar fi putut urla la fel. Uneori am adevărate momente de extaz în fața mării. Asta mă și obosește. Cînd Barbu vrea să ieșim noaptea, să mergem la un bar, mă mai destind. Dar și acolo sîntem singuri la masa noastră, ca niște ciumați. Omul ăsta are simțul proprietățiii în cel mai înalt grad, are să-mi pună într-o zi și o zgardă de gît. Văd din privirea bărbaților cît sînt de frumoasă și-mi pare rău că stau ca un obiect de lux într-o vitrină. Uneori mi se pare că am să fac explozie ca o dinamită, să cînt tare în local, să dansez pe mese, să sparg paharele în oglinzi. Știu însă să mă stăpînesc. Peisajul, natura, are dreptate Barbu, sînt un balsam pentru nervi. Și sînt și un anestezic, asta e părerea mea. Nu-mi place să mă anestheziez zilnic. Dar am simțul naturii, ca orice mare artist, e incontestabil.

Nimic nu mai seamănă cu ceva ce am cunoscut vreodată. Tot ce-am trăit pînă acum a trecut pe lîngă mine, nu m-a atins. N-am iubit niciodată. Mi s-a părut, mi-am închipuit. Nu aveam experiență, nu aveam de unde știi ce înseamnă marea, adevărata dragoste. Aș vrea să mă flagelez pentru fiecare aventură prostească, neghioabă, absurdă în care m-am lăsat tîrîtă. Fiecare bărbat a profitat de nevinovăția, de nepriceperea mea. Doamne, pot ieși pură din baia asta de iubire fierbinte, din focul ăsta care mă mistuie ? Nu mi-aș mai aduce aminte de nimic, tot ceea ce am trăit vreodată ar fi ca și cum n-ar fi fost, dacă Octav nu mi-ar aminti el în fiecare seară, amănunțit, chinuitor, de fiecare bărbat care a trecut pe lîngă mine (pe lîngă mine, sigur), dacă nu m-ar întreba, nu m-ar tortura cu întrebări. Și pe urmă jurămintele, lacrimile, îmbrățișările, dragostea lui cruntă ca o pedeapsă, duioșia de copil, și iar furiile, iar bănuielile, iar iertarea. Mă duc la Conservator halucinată, mă întorc ca în vis. Pe urmă

stau în casă. El primește pacienți. Intră din cînd în cînd în odaia mea (nu mai locuiesc la părinți, au înțeles că stăm prea departe de Conservator), mă găsește citind cărțile lui favorite (literatură franceză, engleză), cosîndu-i un nasture, făcîndu-i o cafea. Pleacă liniștit. Se întoarce iar, după alt pacient, parcă ar vrea să mă surprindă, să se asigure că sînt acolo, că se găsește în ochii mei, zugrăvit ca pe o icoană. Nu ieșim din casă. Nu avem nevoie de zgomot, de îmbrăcăminte elegantă, de patefon, de musafiri. Îmi ajunge el, cu umerii lui largi de care e bine să te rezemi, cu ochii lui imenși, negri, ca de catifea, cu trupul lui fierbinte și robust, cu glasul lui adînc, voalat. Cînd pleacă de-acasă mi se pare că se rupe jumătate din mine, că mi se sfîșie trupul în două, că rămîn schingiuită și însîngerată, singură, bolnavă. Cînd plec eu, străzile îmi sînt vrăjmașe, oamenii par fazi, străini. O, sfîntă simplitate, te cunosc tîrziu. Am douăzeci și trei de ani, am rătăcit pe drumuri obscure și încurcate, dar azi nu mai vreau nimic, decît pe tine. Pe tine, simplitate, și pe Octav, întruparea ta cea mai pură. Mă duc uneori acasă, sînt umilă și smerită în fața părinților, a bunicului, care își duc viața lor simplă, curată, monotonă. N-am răbdare să stau mult, mi-e dor de Octav. Mi-e frică să nu-l fi ademenit cineva în lipsa mea — e atît de frumos ! —, să nu-l fi ademenit cu alt trecut, cu altă fire mai puțin bogată, mai liniară decît a mea. Îi plac atît de mult curățenia, autenticitatea. Nu cîștigă mult. Am impresia că nu ia bani de la toți pacienții, că pe cei săraci îi ajută el, și vin la cabinet o mulțime de zdrențăroși. Am vîndut în taină inelul cu safir și pandantivul cu briliante pe care le aveam de la Barbu. Dacă Octav ar ști că pîinea de pe masa lui e cumpărată cu prețul necinstei mele trecute, cu bani de la Barbu, cred că s-ar despărți pentru totdeauna de mine, după o scenă tragică. Și eu nu pot trăi fără el. N-am să mai pot trăi niciodată fără el. Într-o seară, cînd am scăpat, în glumă, o expresie crudă, a avut una din cele mai mari crize din viața lui. I s-a părut că am murdărit tot ce iubea în mine, că am scos deodată la iveală tot ce m-a pecetluit cîndva — expresia lui — și care nu se va șterge niciodată. Că dragostea noastră se surpă, că nu mă mai poate iubi, că poate numai moartea

să ne împace. A vrut să murim atunci, pe loc, amîndoi. N-am șovăit. Aș fi luat cianură sau sublimat din mîna lui cu voluptatea cu care aș fi băut un pahar de vin început de el. Apoi încordarea noastră s-a prefăcut în lacrimi, și noaptea aceea a fost o noapte de dragoste crîncenă. Îl iubesc.

Am făcut un salon destul de drăguț în fostul cabinet al lui Octav. Cînd a plecat din casă cu mobilele lui, am putut cumpăra de ocazie o garnitură întreagă *Empire* și un dormitor *Louis XV*. Încercam să-i acopăr absența cu preocupări minore, obositoare. Plîngeam în fiecare noapte. M-a chinuit mai mult decît poate îndura o femeie, m-a jignit, m-a umilit. Înseamnă ceva cîteva aventuri în viața unei cîntărețe? Urme pe nisip, le șterge vîntul, și ar trebui să fii bolnav sau înțepenit, obsedat, ca să nu te gîndești decît la asta, așa cum se gîndea el. Octav era un bolnav. Credeam că are să-l vindece dragostea mea, dar n-am izbutit nimic. Și mi-e încă dor de el. Noaptea, în pat, lîngă Boby, mă trezesc și mi se năzare că e Octav lîngă mine. Mă cuprinde un val de fericire, apoi mi-aduc aminte tot adevărul, mi se răcesc mîinile și picioarele, îmi bate inima tare, ca o pendulă în cutia ei de lemn. La Operă nu merge mai bine. Colegele mele pretind că glasul meu e mic, că nu e un glas de calitate. Le ucide invidia pentru mașina care mă duce la spectacol, pentru bijuteriile mele, pentru distanța pe care o pun între mine și ele. Încerc să fiu populară și nu izbutesc. Sînt fete fără lectură, fără nivel, chiar vedetele. Acum, cu experiența pe care o am, de la Revistă, de la Operetă și de doi ani la Operă, am pentru scenă, pentru apariția mea pe scenă, o exigență pe care n-o au multe. Dar nu mi se dau roluri. Cînd urci singură treaptă cu treaptă, cînd știi ce înseamnă efortul, cînd nu te-a ajutat nimeni niciodată și nu te pricepi să-ți faci loc cu coatele, e foarte greu să obții rangul pe care îl meriți. Un singur cuvînt de la Boby, cînd am fost angajată, n-a fost destul. Nu le ajung nici invitațiile la masă sau la vila lui Boby la mare. Astea nu sînt compromisuri, asta

nu e captarea bunăvoinței, sînt numai raporturi civilizate între oameni care lucrează împreună, dirijori, directori, regizori și interpreți. Eu nu pot să-mi dobîndesc un loc în Operă prin alte mijloace în afară de glasul și talentul meu. Și de asta cînt rar. Am principii, am ținută. În serile cînd cînt, o dată pe lună cel mult, Boby cumpără trei sferturi din sală și dă biletele el știe cui. Nu-l întreb, pentru că nu-mi face plăcere să știu. Lumea ar trebui să se îmbulzească cînd apare numele meu pe afiș. Dar presa nu mă susține. Boby a dat cîteva mese la care a poftit gazetari (se pare că așa procedează și altele), însă nu s-a văzut nici un rezultat. Probabil că sînt deprinși cu daruri mai consistente și Boby e zgîrcit. Vrea ca atunci cînd cheltuiește o sumă să culeagă numaidecît rodul cheltuielii. Ehei, teatrul cere răbdare, investiții nenumărate, repetate, insistențe, săparea altora, sabotaj, istericale, capricii, concesii. Eu, cu firea mea dreaptă, nu sînt în stare de așa ceva. Unul din gazetarii care au luat masa la noi a băut cam mult din coctailul nostru, specialitatea lui Boby, și pe urmă mi-a spus cu nerușinare : „Zeiță, in vino veritas ! Era mai bine să rămîi la Operetă, poate chiar la Revistă. Glasul dumitale nu e pentru Operă. Gîndește-te cît mai ai timp !“ Ce nerușinare ! În vreme ce ne bea șampania și ne mînca icrele negre ! Iar la mansete îi străluceau butonii dăruiți de Boby ! Am aflat pe urmă că e colat cu acea soprană dramatică despre care scrie adevărate ode ! Dacă eu nu fac compromisuri ! Și pe urmă, n-ai nici o siguranță, azi e director, mîine nu mai e, și cine știe cînd poți să scapi de el.

A fost o greșeală care nu se poate repara decît prin uitare. Nici o clipă acel negustor și cu mine n-am fost o pereche potrivită. Boby a avut o singură calitate, a umplut un gol, un timp gol în care eram prea zdrobită după despărțirea de Octav. Dar, în rest, totul era negustoresc la el, și raporturile cu lumea dinafară, și cele cu mine. Nici o preocupare artistică, nici un gînd profund, o bună creștere aparentă, creată de bani, și un mod simplist de a rezolva orice problemă ca la tarabă,

ca la cumpărarea unui metru de stambă, ca și cum omul n-ar fi o ființă complexă, cu zeci de resorturi sensibile, ci o mașină care înghite bani și produce : iubire, muzică, conversație. Cred că mă socotea o pușculiță în care băga monede și din care scotea plăceri. Andrei e un aristocrat adevărat. Bunica lui dinspre mamă a fost principesă, străbunii lui dinspre tată voievozi. Cultura lui e acumulată de generații întregi, rafinamentul lui se datorește unui anumit fel de a trăi și a gîndi al bunicilor, al străbunicilor lui. Am ieșit, firește, de la Operă. Andrei nu se poate căsători cu o cîntăreață. Aș fi putut face o carieră europeană, aș fi putut, cu glasul și cu tehnica mea, să cuceresc lumea (cu toate că deocamdată, aici, eram ținută pe loc de invidii și intrigi), și am renunțat la orice strălucire personală pentru Andrei. Ne-am cununat la biserica din sat, binecuvîntați de preotul cu barbă albă și ochi de ascet, și pe urmă ne-am dus la conac încet, ca bunicii, cu caleașca cea veche, scoasă din remiză în cinstea noastră. Purtam o rochie de un alb imaculat. Andrei era palid de post și rugăciuni, se spovedise, se împărtășise, se reculesese.

Viața la conac e molcomă și dulce monotonă. Vom sta aici pînă la toamnă, cînd plecăm la Paris. Mama, mătușile, unchiul lui Andrei sînt oameni aleși, vorbesc între ei cea mai elegantă franțuzească, se duc duminica la biserică ca să dea un exemplu țăranilor, sînt patrioți, sînt populari. Andrei scrie un studiu despre familia tatălui lui, încercînd să stabilească adevărul istoric, falsificat de toți cronicarii noștri — niște incapabili de a cuprinde lucrurile în ansamblu, bieți scribi unilaterali sau cumpărați — și mă îndeamnă și pe mine să scriu o carte despre teatru. Să-mi cristalizez concepția despre artă și s-o pun pe hîrtie. Are o încredere desăvîrșită în inteligența mea. Nu știu de ce îmi e atît de greu să-mi cristalizez concepția, că doar toată viața am fost chinuită de contrastul între modul în care înțelegeam eu arta și modul vulgar al celorlalți ; iar principiile mele de etică artistică s-au bătut cap în cap cu lipsa lor de principii. Dar n-am deprinderea de a scrie. Dacă aș avea-o, aș scrie mai bine decît profesioniștii. Și Andrei scrie mai bine decît orice profesionist, pentru că un om

atît de rafinat, dintr-o familie atît de bună, nu poate să nu facă orice muncă intelectuală mai bine decît un om de meserie, răsărit de cine știe unde. Tot noi, cei de viță nobilă, stăpînim limba strămoșească mai bine decît cei din mica sau marea burghezie, decît falșii boieri care au stricat românească, decît parveniții care o împestrițează.

Liniștea noastră n-a putut dura mult. A început războiul. Andrei, din fericire, e reformat. Mă ocup, pe linia tradiției familiei noastre, de moralul sătenilor, îi îmbărbătez, le insuflu idei nobile lor, care trebuie să apere țara, glia strămoșilor. Soacra mea și mătușile lui Andrei împletesc ciorapi și jachete pentru soldați, casa noastră e un laborator de idei generoase și obiecte utile. Andrei rămîne în odaia lui, scrie toată ziua, și seara, după cină, ne citește în salon capitolul scris peste zi, ca să ne întărească în munca noastră eroică cu exemplul înaintașilor din familia lui. Acum țin eu cheile cămărilor și ale magaziilor, soacra mea a îmbătrînit, trebuie să am multă grijă și să fiu foarte atentă la socoteli, pentru că țăranii ăștia au obiceiul să se plîngă mult, să te tragă pe sfoară și să-ți ceară pomană, cu pretextul războiului. Mă îmbrac simplu, ca o domniță în surghiun, spune Andrei, am mii de treburi, supraveghez, nici nu mai poate fi vorba de scris, cel puțin de asta am scăpat. Simt cum clocotesc de tradiții și vreau să fiu la înălțimea lor.

Războiul s-a sfîrșit. Moșia noastră, agoniseala străbunilor noștri, totul ne-a fost luat de stat. Locuim acum la București, într-un apartament din una din casele familiei noastre. Andrei a făcut o depresiune nervoasă. Nu poate și nu vrea să priceapă ceea ce se întîmplă în țară. Eu pricep : totul nu e decît o desfășurare a urii care a căptușit întotdeauna norodul împotriva noastră, a celor care îl hrăneam și voiam să-l ridicăm. E o răzbunare împotriva celor care le-au făcut bine. Eterna natură omenească nu se dezminte. Pînă și mama mea, care

după moartea tatii a rămas singură în casa bătrînească, e supărată pe mine pentru că n-am ținut-o la conac în timpul războiului. Parcă aș fi putut s-o aduc în mijlocul familiei acesteia atît de distinse, parcă s-ar fi potrivit cu ea! Nici nu știe franțuzește! Uită cîte coșuri de struguri și cîtă brînză i-am trimis în fiecare an, mă acuză că m-am înstrăinat de ea.

Andrei refuză să caute de lucru, i se pare normal să caut eu, să încerc iar să cînt, ca să întrețin familia. Glasul, natural, nu mi l-am pierdut, dar nu știu cine m-ar mai angaja acum. Mi se impută apartența mea la clasa exploatatoare. Ce mai apartenență! Cîțiva ani, acolo! Mi se pare ciudat că trebuie să țin în spate un bărbat și o casă de muieri leneșe, care n-au spălat în viața lor o batistă. Timpurile sînt de asemenea natură, încît orice om care n-a murit încă trebuie să se țină pe propriile lui picioare.

Am divorțat! Am scăpat ca dintr-un coșmar din familia aceea care mă prinsese ca o caracatiță cu zeci de picioare, care era gata să-mi sugă vlaga, care voia să mă modeleze pe tiparul ei, să mă facă artificială, fandosită, să mă molipsească de maladiile ei incurabile care sînt înfumurarea, inconștiența, lipsa simțului realității. Eu sînt un om sănătos, am o origine sănătoasă. Știu ce înseamnă să n-ai decît o rochie și o pereche de sandale drept orice avere, că doar așa mi-au fost copilăria și adolescența, să mănînci roșii cu pîine și să găsești că e destul și plăcut, să muncești cu sudoarea frunții, așa cum mi-am făcut cariera pînă la nenorocita întîlnire cu Andrei. Dacă nu mai sînt primită la Operă sau la Operetă (și numai familia lui Andrei e vinovată), am să mă recalific. Am trecut de patruzeci de ani, dar nu mi-e rușine să iau viața în piept. Nimic nu-mi pare greu alături de Victor. Poporul ăsta are nevoie de forțe devotate și cinstite. Am să-i fiu devotată, sînt cinstită. Vom reconstrui o lume nouă. Inima îmi bate cu bătăi mari cînd iau parte la un miting. La o ședință am luat și

eu cuvîntul, mi-am povestit viața așa cum a fost, o viață grea, de muncă, cu un moment greșit, acela al căsătoriei mele cu un ciocoi. Orice om poate fi orb o dată, poate greși. Mi-am mărturisit elanul actual și hotărîrea de a mă încadra în ritmul celorlalți. Unii m-au aplaudat, alții m-au privit cu îndoială. Oameni neîncrezători, răi. Din fericire, Victor mă crede. Mi-a spus : „Trec cu buretele peste tot ceea ce a fost. Nu vreau să știu amănunte. Fii tu întreagă, adevărată, lîngă mine, mergi în pas cu mine. Crede în ceea ce faci. Vremurile sînt frumoase". Trăiesc într-o necontenită exaltare. Dacă Victor e inginer în fabrică și eu sînt numai lucrătoare, mi se pare drept și frumos. În ziua în care m-au trecut la birouri, am plîns de fericire că mi se acordă atîta încredere. Cu fiecare hîrtie pe care o scriu sau dosar pe care îl încheg, am impresia că am contribuit cu ceva la munca cea mare a tuturor. Victor e un om dintr-o bucată, de origine sănătoasă ca și mine, privește viața cu simplitate, știe ce e un spectacol bun, așa cum știe ce e un vin bun, dar poate munci douăzeci de nopți la rînd și poate mînca pîine cu salam lîngă planșeta lui, fără să se plîngă și fără să obosească. Ni s-a repartizat o jumătate de apartament dintr-o casă boierească. În cealaltă jumătate stau proprietarii, niște molii, care cine știe ce gîndesc și ce coc. Sînt cu ochii pe ei. Nu știi de unde poate veni sabotajul. Acum locuim bine, trăim bine. Am trecut la secretariatul literar al unui teatru. E o muncă mai potrivită cu mine. Nu-mi place să leg prietenii cu actorii, cu actrițele. Nu cred în sinceritatea multora dintre ei, în sinceritatea lor politică, vreau să spun. Cunosc mulți oameni care se bat cu pumnul în piept, și înăuntrul lor regretă vremurile trecute. Victor nu regretă nimic, și nici eu. Ne proiectăm în viitor, vorba lui. Omul trebuie să trăiască pentru un obiectiv mult mai înalt decît propria lui persoană. Mă simt alta, mai bună, mai aleasă, de cînd trăiesc pentru colectiv, nu pentru mine. Aș fi în stare, dacă mi s-ar cere, să zidesc o casă cu mîna mea, să lucrez într-o mină. E colosal acest sentiment că e nevoie de tine, că ești util. Seara, cînd ne culcăm alături, obosiți frînți, Victor și cu mine, el spune : „Îți dai seama că ziua asta n-a trecut inutil ? Ca două albine am adunat

puțină miere în stupul nostru, al tuturor !“ E fericit. Și simt atunci cum mă înecă și pe mine o mare fericire.

Da, am trăit cîteva momente exagerate, dar nu le regret. Mi se părea că a te lega la cap cu o basma și a nu scoate taiorul de pe tine e afirmarea unei poziții. E normal să fi fost atunci exaltată. Nu mi-a cerut-o Victor, simțeam eu nevoia să arăt, la înfățișare, la fel cu toți oamenii care muncesc. Acum mă îmbrac mai îngrijit, feminitatea nu trebuie ucisă, eleganța trebuie să devină un bun al tuturor. Important e ceea ce gîndesc oamenii, ce făptuiesc, nu cum se îmbracă și cum se exprimă. Un vocabular prea strîmt îngustează și mintea de la o vreme. Victor are uneori asemenea excese, care mă supără. Bănuiește cîte un biet om, pentru un cuvînt scăpat, care nu înseamnă nimic. „Iese din subconștient“, spune el. Îl bănuiește pe proprietarul nostru, un medic, pentru că are un limbaj ales și pretențios. Și doar acest Liviu e un om foarte corect, lucrează la un spital, are și acasă cabinet, nu se odihnește o clipă, nu e un trîntor, nu e un dușman, își vede de treaba lui. E și foarte drăguț la înfățișare, poate că de asta îi e antipatic lui Victor. E gelos fără să-și dea seama. Dar, în afară de asta, cred că Victor are toate calitățile din lume. Lîngă el ești ca lîngă o stîncă. Știi că nu ți se poate întîmpla nimic și că nici moralul tău nu se poate clătina.

Liviu îl vede pe Victor în adevărata lui lumină. „S-a agățat de timpurile astea, spune el, pentru că niciodată, în altă perioadă, un om limitat ca el, primitiv chiar, n-ar fi putut avansa. Are două-trei noțiuni, și tot ce clădește se ridică pe baza asta rudimentară. Nu dorește o viață mai civilizată, pentru că nu știe ce înseamnă civilizația, n-a avut niciodată parte de ea“. Lîngă el, am să rămîn întotdeauna în propriile mele pene și în balta asta, ca o rață. N-am să știu niciodată cum e dincolo de baltă, și ceea ce aș putea fi eu, pusă în alte condiții. Trebuie cîteva secole, spune Liviu, ca viața asta a noastră să se schimbe cu adevărat. Ori noi nu vom trăi cîteva secole, și e păcat de tot ce irosim aici. Ne-am dăruit mai bine de zece ani din viață, să mai construiască și alții, ar fi

momentul să trecem dincolo. Nu mai sîntem tineri ca să fim generoși, cît ne-a mai rămas de trăit să trăim pentru noi. S-a înscris la o excursie în străinătate. L-am rugat pe Victor să mă înscrie și pe mine. A primit cu entuziasm, vrea să mă distrez și eu puțin după atîta muncă, habar n-are că Liviu merge și el cu aceeași excursie. Tremur de emoție, pînă cînd voi afla dacă am fost aprobată.

Ar trebui să am remușcări ? I-am dat lui Victor doisprezece ani din viața mea. I-am dat destul pentru ceea ce a fost el în stare să-mi dea în schimb. Mă întreb ce să-mi pun în valiză, ca să nu fiu suspectă ca mi-am luat prea mult și să nu fiu nici golașă în primele timpuri acolo. Liviu e foarte optimist, are prieteni dincolo de graniță, se simte plin de putere. Eu arăt destul de bine, și mai există și operații estetice pe lume. De fapt, nu vreau să rămîn în occident pentru că nu-mi place munca. Mi-e dor de civilizație. Nici eu, nici Liviu nu sîntem snobi, dar avem nevoie de alt nivel de viață. Și, pe urmă, conștiința mea nu e de acord cu regimul. O las pe mama singură, mi se rupe inima pentru ea, dar totdeauna am suferit din pricina acestei conștiințe care a vorbit în mine. Victor mi-a promis cadou un mantou pentru aniversarea căsătoriei noastre, care e poimîine. Cred că garderoba are să-mi fie la punct cu completarea asta. Ce era să fac, sînt o femeie cu gusturi rafinate, nu pot trăi oricum, am alte necesități decît majoritatea oamenilor, așa cum a știut Liviu să mă descifreze. Am fost născuți unul pentru altul, și ne-am întîlnit abia acum. Mieux vaut tard, que jamais !

O zi a Radei

Urît noiembrie e ăsta care a început de la mijlocul lui cu lapoviță și cu vînt aspru, tăios. De acasă pînă aici pojghiță subțire de gheață pe apa din șanțuri, iar iarba pîrlită și uscată a malurilor lor scunde acoperite de brumă groasă care o făcea aproape frumoasă, înflorită parcă. Patru, cinci luni, să facem o socoteală, patru, cinci luni încă de zloată, și viscole, și nămeți, și luptă cu troienele, și cocîrjală în fața viscolului să nu te doboare aici, în cîmp deschis, și pe urmă ieșim în primăvară. Pînă ieri s-au rotit încă berzele, și uite că aștept ciocîrlia. Grăbită mai sînt, mai bine am pune niște sperietori în fața pătulului de leasă, că nemernicile de vrăbii se strecoară prin ochiuri și fac zaiafet în pătul, de parcă pentru ele ar fi ridicat.

Ce am azi în fața mea? Da. Am greu. Să iau lotul lui Stăncioiu. N-a venit el pînă acum la mine, i-am dat termen, e ultima zi. Și cînd or începe toți Stăncioii cu gura, că sînt mulți, cînd or începe cu vaietele și blestemele! Să mă duc cu secretarul și cu primarul. Zi grea. Mai era ceva rău, dar am uitat ce, pentru că uite, în curte, prin fața ferestrei trec zece oameni care poartă ceva. Zece sînt. Merg încet, alene, nu se vede bine ce duc, dar se înșiră toți zece unul lîngă altul ca mărgelele pe ață, și se țin atît de drept unul în urma altuia,

de parcă le-ar fi teamă să nu se rupă ața și ei să se risipească întocmai ca mărgelele. Ia să văd mai bine. Să deschid fereastra. Duc stîlpul de telegraf cel căzut.

— Să vin să vă ajut și eu ? Poate nu răzbiți singuri !

Vreo trei se rușinează, se despart de ceilalți, o apucă spre fundul curții, se mai rușinează vreo doi, și rămîn cinci, cu stîlpul pe umăr. Nici așa nu-i doboară greutatea, se vede că unul nu se apleacă, unul nu se gîrbovește.

Uite așa merge treaba cu oameni aduși de la mama dracului. Ia să fi fost din sat, poate că îi durea timpul pierdut. Îi durea ! Dacă îi durea, nu plecau toți în oraș, adică nu toți, dar cîți au plecat de la început. M-a scuturat și ieri la sector : „Tovarășă președintă, industria are nevoie de oameni. Te descurci cum poți. Iei oameni de unde găsești.“ Iau și eu oameni de unde găsesc. De patru ani iau oameni de unde găsesc. Atîția s-au perindat pe aici, încît, dacă într-o noapte le-aș visa mutrele tuturor, într-o singură noapte, într-un singur vis, m-aș trezi smintită. Dar uite că nu-i visez, dorm bușteau și dimineața habar n-am ce-am visat. Ba da, astă-noapte știu ce-am visat. Am dormit zbuciumat și am visat că mă despărțeam de Sandu. Din pricina scrisorii ăleia spurcate, a patra scrisoare la fel. Cine îți spune un adevăr se semnează, nu trimite scrisori neiscălite. Astea le trimite cineva care vrea să ne învenineze viața. Ar trebui să fiu netoată ca să le cred. Eh, unii mă iubesc, alții mă urăsc, Stăncioii de pildă mă urăsc, și ca ei și alții. M-o fi urînd și vreo femeie de acolo, din fabrică, una care lucrează cu Sandu, care o fi pus ochii pe el și spune că... Să nici nu mă mai gîndesc.

Soba de teracotă s-a încins. În birou începe să fie prea cald. Mai mare păcatul să deschizi ferestrele, cînd lemnele sînt cu socoteală și nici cizmele astea pentru noroi n-am să le scot, că doar în orice clipă e poate nevoie să ies în curte, să alerg la grajduri, sau la construcția cea nouă, sau poate chiar la gară. Trebuie să sosească cimentul. Uite, cimentul ăsta îmi umple inima de bucurie.

Cineva bate la ușă. Bate tare și intră repede, nu mai așteaptă pofteală. Nu e unul, sînt trei zăplani, care de care mai încruntat.

— Noi ce facem ? Azi e sîmbătă și stăm de joi.

— Cine sînteți ?

— Zidarii. Ne-a tocmit tovarășul ăsta, cum îi zice ?

— Cortu ?

— Da, tovarășul Cortu, pentru un atelier mare. Am sosit de joi.

— De ce n-ați venit la mine ?

— Păi ăsta, tovarășul Cortu, ne-a tocmit. Are el sau n-are dreptul să tocmească ?

— Are. E șeful echipei de construcții.

— Și de ce stăm degeaba și-l așteptăm ?

— Eu n-am fost ieri aici, am fost în oraș, la sector. Cu Cortu n-ați mai dat ochii de joi ?

— Nu e nicăieri.

— Pesemne că e la saivan. Și acolo construim. Dar tot trebuia, de joi pînă azi, să vă dea materialele și să vă pună să începeți. Eu am fost ieri în oraș, dar m-am întors la cinci după-masă. Am fost aici. De ce nu m-ați căutat ?

— Noi cu ăsta, cu Cortu, am avut înțelegere.

— Trimit acum un om după el. Începeți numaidecît. Și așa vremea e destul de rea. Nu se cuvine să intrăm chiar în iarnă.

— Și hîrtia cu el stă în picioare ?

— Stă.

— Înțelegerea scrisă, tocmeala adică ?

— Stă, tovarășe. Am s-o semnez și eu.

Cei trei voinici ies greoi, unul după altul, parcă tot nesiguri că învoiala stă în picioare.

Uite isprăvile lui Cortu. Trece Marin prin curte. Să-l strig pe fereastră.

— Marine, urcă repede la volan și adu-mi-l pe Cortu aici.

— De unde ?

— La saivan trebuie să fie.

— Dacă o fi.

— Adu-l din pămînt din iarbă verde.

— Cred că-l aduc de mai aproape. Era la nea Vasile adineauri, așa spunea Niculaie. Cumpăra tulburel.

— Adu-l de unde știi.

Mi s-a făcut cald de mă înăbuș. O fi din pricina sobei. Auzi șef de echipă, auzi om de încredere în gospodărie! Cumpără tulburel de dimineață, n-are vreme diseară. Ne-a năucit tulburelul ăsta, ne-a nenorocit. Tulburelul a ajuns problema număru unu a oamenilor din C.A.P. Usca-s-ar vița de la rădăcină, să nu mai fie toamnă cu tulburel! Stai, stai, nu te mai răscoli atît, femeie. Stai nițel. Adineauri aveai parcă și o pricină de bucurie, înainte de a intra zidarii în birou. Parcă îți era inima plină de bucurie. Care era pricina aia? De ce uită omul atît de repede bucuriile? Da, asta era. Vine cimentul! N-o să mai înotăm în noroi în curtea gospodăriei și nici de la un grajd la altul. Asta a fost o ispravă grozavă! Tocmai cînd Ministerul a interzis distribuirea de ciment la țară pentru că e nevoie de el la construcțiile din oraș, pe baza aprobării anterioare interzicerii, ieri am obținut totuși cimentul. Să mă dea afară directorul din Minister și mai multe nu. Acum trei ani aș fi plîns și aș fi ieșit, ieri m-am încăpățînat ca un catîr și l-am rugat, și l-am pisat, și nu m-am dat bătută pînă nu mi-a recunoscut aprobarea veche. „De gura dumitale nu mai scapă omul!“ mi-a spus și a început să rîdă. Rîdeam și eu mai tare decît el. Ori îl ascult pe secretarul de la sector cu „nu se poate, nu există“ al lui, ori plec învîrtindu-mă de la președinție, să vie altul mai bun. Vai de mine, dacă sosește chiar azi, sîmbătă, cimentul, dacă sosește după-masă sau duminică, mîine, cu cine îl descarc din vagoane și cu cine îl depozitez, că pe la prînz încep să mi se topească unul cîte unul toți navetiștii? Cu ai mei, din comună, mare lucru nu fac. Fiecare la locul de muncă, cei de la zootehnie, și restul bătrîni, pensionari ori leneși, care încep duminica de sîmbătă la prînz. Și pînă la ciment, dacă o veni azi, e treaba cu Stăncioiu.

— Bine ai venit, Cortule! Stai, jos. Barem ai luat un tulburel bun, că nea Vasile îl mai și drege cîteodată?

Cortu își pleacă pe un umăr capul mare cu păr des și țepos. Se uită la mine cu o duioșie neobișnuită, de parcă

vorbele mele l-ar fi măgulit. A încercat bine tulburelul și acum e blînd ca un mielușel. Parcă nici n-a înțeles ce i-am spus.

— Să cerem să ne facă o cafea, Cortule, că avem vreme berechet. Cum așteaptă zidarii ăia de joi, pot să mai aștepte pînă luni.

Cortu își înclină și mai tare capul, își atinge aproape umărul cu fața. Clipește, zîmbește, caută cuvinte fru-moase.

— Dumneata, tovarășă președintă, ești ca ăla de l-ai ținut toată viața în brațe și, cînd l-ai lăsat odată jos, țipă că nu l-ai ținut niciodată.

— Să știi că vorba asta înțeleaptă tot de la dumneata am mai auzit-o de vreo două ori, Cortule. Dacă mai știi una, spune-o și pe aia, că mie îmi place să mai învăț cîte ceva. Asta am învățat-o, așa că ne-i fi lăsat pesemne jos de mai multe ori și pe mine, și cooperativa.

— Așa ! rostește răspicat și dulce, cum nu-i e glasul de obicei, Cortu. Lucrez aici de un an jumate. Am făcut trei grajduri, am făcut sediul ăsta nou, am făcut... la uzina electrică... ce n-am făcut ? Na, și șanțuri am făcut. Nici nu-mi aduc aminte în clipa asta toate cîte le-am făcut.

— În clipa asta ar fi greu.

— Eu să iau tulburelul pe neîncercate, așa crezi dumneata ? Banii mei sînt nemunciți ?

— Și ăia pe care o să-i plătească cooperativa zidarilor angajați de dumneata și care te așteaptă de trei zile, ăia sînt nemunciți ? Să știi că-i scoți din buzunar, Cortule, noi nu plătim decît lucrarea, nu plătim și așteptarea.

Cortu îmi face blajin cu ochiul.

— Nu i-am angajat cu ziua, i-am tocmit cu lucrarea.

— Ești dibaci nevoie mare ! Ei pierd două zile, că se hrănesc ca vrăbiile cu ce se găsește pe drum sau pică din coșar, noi pierdem două zile sau trei, că azi e sîmbătă și încă nu s-au apucat, vine zăpada peste noi, și dumneata încerci tulburelul de dimineață. Ori poate îl tot încerci de joi, de cînd au venit ei ?

De data asta Cortu pare foarte jignit. Duce o mînă la inimă, dă din cap a mustrare.

— Și la saivan cine a fost joi și vineri ?

— De ăștia uitaseși ?

— Așa să te uite relele pe dumneata ! Zău !

— Înseamnă că tot din turburel ți s-a tras uitarea. Gata, am vorbit destul. Hai, du-te fuga. Dă-le materialele, mergi cu ei la fața locului. Să înceapă. Stai că vin și eu. E mai sigur.

— Adică e mai sigur ? Altfel nu-i sigur ?

Cortu o ia înainte cu pași apăsați. În sfîrșit s-a supărat. Cînd e treaz se supără repede și la supărare se face zmeu, duce oamenii în galop de să le iasă sufletul. Și se face treaba. Păcat de el că bea. Acum s-a trezit pentru că l-am jignit. Lasă, mai bine jignit și treaz, decît amețit și blajin.

— Nu e sigur, hai ? se întoarce deodată Cortu. N-o fi sigur nici că e ziua mea mîine, că împlinesc patruzeci și cinci de ani ? N-o fi sigur că trebuie să cinstesc pe cine mi-o călca pragu' ? Adică n-am făcut eu sediul ăsta, și grajdurile, și șanțurile și colo la porci... Nimic nu-i sigur, frate, pe lumea asta !

Nu s-a trezit, degeaba am sperat eu.

— Știi ce e sigur ? Că te sui în cabină colo, în camionul care merge cu lapte în oraș. Că îți iei și damigenele de la nea Vasile și te duci acasă să te culci. Ioane ! Să vie magazinerul de la materiale la mine ! Du-te sănătos, Cortule, și la mulți ani !

— Da' planurile ? Că sînt la mine ! Cum te descurci fără mine ?

— Adu încoace planurile. Mă descurc eu cu zidarii.

— Sînt eu om să mă culc ziua-n amiaza mare și să faci dumneata treaba mea ? Adică m-ai concediat ? Na, Cortule, un picior în spate fiindcă mîine e ziua ta !

— Atunci scoate planurile și hai !

Cortu se duce îmbățoșat către biroul lui, se ține mai țeapăn decît oricînd și calcă apăsat în bălțile care chiftesc sub cizmele lui. Pojghița de gheață s-a topit, noroaiele se întind cît vezi cu ochii de la sediu pînă la magazii și departe, către grajduri, printre ele. Dar tot frig e, trebuie să bagi mîinile în buzunare. Ce fîșîie în bu-

zunarul meu ? Ah, scrisoarea aia. De ce n-oi fi rupt-o ca pe celelalte ? De ce am păstrat-o ? S-o bag pe foc, cînd m-oi întoarce în birou. Un om nu poate fi atît de prefăcut. Sandu nu e un prefăcut, n-a dat niciodată nici o dovadă. Și uite porcăria asta de scrisoare m-a tulburat pesemne, de mă gîndesc la ea. „S-a săturat, sărmanul, de o femeie care nu scoate cizmele din picioare și miroase a bălegar. Se învîrtește între fete care miros a parfum și cu care seara se duce la teatru, cînd zice că a întîrziat la ședință. Dacă nu crezi, vino odată să vezi !“ Asemenea scrisoare poate ticlui și vreuna din fetișcanele astea din sat care lucrează în oraș, la o fabrică sau într-un birou. O și văd poate uneori pe drum, ne întrebăm de sănătate, îi zîmbesc, îmi zîmbește și ea, dar îmi poartă sîmbetele cine știe de cînd, din ce împrejurare. Să fie sănătoasă și să-mi mai scrie, că tot în foc au să meargă scrisorile.

Cortu se întoarce cu planurile în mînă. Și-o fi băgat capul sub apă rece, că pare mai treaz și îi e părul lucios și lipit la ceafă, sub căciulă, ca al vițelului lins de vacă. Numai de n-ar răci.

— Haideți cu mine, tovarăși, zice cu glas gros și aspru. Aha ! a intrat în făgașul lui obișnuit. Cei trei vlăjgani se ridică de pe bancă și-l urmează. Mă țin puțin de ei, merg pînă la temeliile puse din vară. Cortu vorbește destul de limpede. Oamenii dau din cap, cîntăresc din priviri stiva de cărămizi, se încruntă și ei la Cortu pe măsură ce se încruntă el la ei, de parcă toată treaba ar cere ursuzlîc mare. Nu mai e nevoie de mine, aici s-au urnit lucrurile.

Azi, va să zică, trebuie să ne descurcăm cu Stăncioiu. Amînare nu mai încape. Să mă duc la grajdurile vechi, la secretar. Nu mai trimit după el, mă duc eu să văd și viteii fătați săptămîna asta. N-are nevoie Breazu de controlul meu, dar nu strică să trec și pe acolo cîteodată pentru ăilalți, pentru mulgători, nu pentru el. Cînd o pleca Breazu peste două săptămîni la instructaj și va rămîne sectorul zootehnic două luni fără brigadier, nu trebuie să uite nici unul cine e capul aici. Mamă, Doamne, ce noroi ! Vie odată cimentul, pînă nu ne înghite noroiul ! Se întinde și dincolo de grajduri pînă la ferma

de păsări. N-am mai fost de cîteva zile acolo, pentru că nu-i duc grijă. E acolo Caterina și, dacă e ea, nu mai e nevoie să fiu eu. Să mai avem vreo douăzeci cum sînt Caterina și Niculae Țancu, am ajunge fruntași pe țară.

— Să trăiești, Breazule! Stăm bine, mi se pare.

— Douăzeci în săptămîna asta. Ia te uită la ăsta mic, fătat astă-noapte, nu știu cum s-a încurcat adinea-uri în marginea țarcului, că era să-și rupă picioarele.

Breazu a ridicat vițelul în brațe. Vițelușul se uită cu ochii lui acoperiți de un soi de boare dulce, ridică botul catifelat și umed, tremură încă de prima spaimă a vieții lui. Parcă e Dan, cînd îl înfofoleam în șuba mea acum trei-patru ani, îl luam în brațe în mașină, și pe ploaie ori pe viscol plecam cu el în Moldova, ori în Transilvania, ori în Dobrogea, acolo unde mi se repartizau furaj sau lemn de construcție. N-aveam cu cine îl lăsa, și luat pe sus, încotoșmănat, pornit la drum, se uita ca vițelul ăsta la mine, nedumerit și nevinovat, bucuros că e la pieptul meu, cu mine, și speriat că prea se hurduca și sălta camionul, prea treceau repede priveliștile zărite prin fereastră și neînțelese, prea nu era somnul somn și odihna odihnă. A crescut și el, e la școală, au să crească și viței ăștia, nici unul n-are să-și mai încurce picioarele stîngace în nimic, decît cei ce s-or naște de-acum înainte.

— Toți trăiesc?

— Douăzeci din douăzeci!

Parcă ar fi salon grajdul ăsta, pe lîngă murdăria de afară. Au văruit iar ieri. Grozav aș săruta viței pe bot și pe ochi, și mă aplec în grabă peste cel ținut încă în brațe de Breazu, dar nu-i timp să mă plimb pe aici și să mă bucur cît mi-ar cere inima. Miroase bine a lapte cald, miroase bine și balega pe care o scoate acum Ispir din fiecare boxă. Avea dreptate scrisoarea, dacă îmi place cum miroase balega, oi fi mirosind și eu a bălegă și nu știu. Iar mă gîndesc la scrisoare. S-ar cuveni să-mi fie rușine.

— Breazule tată, avem azi o treabă amîndoi. O știi.

O știe, cum să n-o știe, n-a uitat-o. Mă privește cu ochii lui limpezi, verzi-albăstrui, dar nu e în ei veselie, cum nu e nici în mine.

— Eu merg cu dumneata, spune măsurat, dar mă gîndesc la un lucru. Azi e sîmbătă. Dimineața Stăncioiu și fie-sa și băiatul sînt în oraș, la lucru. Acasă, numai nevasta și mamă-sa. Nu se cuvine parcă să mergem în cîmp să dăm jos gardul ăla pe care și l-a făcut și să punem plugul în lipsa lui.

— Breazule tată, gîndul meu e altul. Să nici n-ajungem să punem plugul, să ne facem numai. Cu el sau măcar cu nevastă-sa n-am ajuns să vorbim niciodată. Eu l-am căutat de trei ori, l-am chemat aici de nu știu cîte dăți.

— Și eu am fost la ei de cinci ori. Poarta închisă, fac pe surzii.

— Dar dacă trecem cu tractorul pe lîngă casa lui și o apucăm spre cîmp către lotul lui, crezi că nu iese el la lumină și nu vine să se împotrivească ? Și atunci, vrea nu vrea, vorbim cu el. Îi spunem condițiile noastre.

— Crezi că nu le știe ?

— Le-o fi știind anapoda. Sau le știe bine, dar se înduplecă numai dacă vede că treaba e serioasă.

— Și dacă nu se înduplecă ?

— Așa cum cunosc eu oamenii, are să se înduplece.

— Să nu iasă bătaie !

— Bătaie nu trebuie să iasă cu nici un preț. Dacă face urît îi mai dau un termen și-l dau în judecată. Trebuie să încercăm, chiar de-ar fi să ne întoarcem cu coada între picioare. Dar, după-masă n-o să avem oameni să facem treaba. Nu poți veni după-masă cu oameni de aici, de la dumneata, de la zootehnie ?

— Ba pot, dar și așa n-am destul la mulsul de după-masă, că navetiștii îmi pleacă sîmbăta devreme. Să lăsăm pe luni.

— S-ar putea, deși mie îmi place cînd am dat un termen, și a fost lung termenul ăsta, să mă țin de el. Să vadă că nu e glumă. Și încă ceva se mai poate. Stăncioiu știe că o să venim azi sau luni. E în stare să nu se întoarcă o săptămînă, sau două, sau trei din oraș decît noaptea, nici el, nici fata, nici băiatul, ca să ne țină în loc, în nădejdea că în lipsa lui n-o să-i luăm lotul.

Ispir care trece cu roaba de bălegar pe lîngă noi se oprește.

— Stăncioiu ? Stă acasă de două zile cu tot neamul lui. Așteaptă și se laudă că de lotul lui nu îndrăznește nimeni să se apropie.

— Atunci hai să îndrăznim ! Dispoziția e dispoziție ! Am făcut-o și la Caloianu și la Zamfirescu, o s-o facem și la Stăncioiu.

— Să-l luăm și pe inginer cu noi, să fim adică cei mai principali din Consiliul de conducere ?

— Pe inginer ?

Numai să vrea. Nu-i place inginerului să se amestece în treburi de astea. La cîmp e bun, e chiar foarte bun, dar, cum e vorba de greutăți de alt soi, are guturai, îl doare capul, e grăbit să plece acasă, fiindcă l-a rugat nevasta să nu întîrzie tocmai azi. Parcă pentru mine sau pentru Breazu n-ar fi greu. Ba mi-e greu de plesnește inima în mine.

— Să-l întrebăm pe inginer, dacă n-o avea guturai.

Breazu rîde, dar fără chef. Se gîndește ca și mine în clipa asta la „puiul de orășean", cum l-a botezat odată Matei, la furie, pe inginer. M-am împotrivit atunci, m-am uitat urît la Matei. Dar voia el să spună ceva, voia să spună că dacă inginerul Tomescu nu cădea de trei ori la examen, la Facultatea de medicină, nu intra la Agronomie și nu ajungea la noi în sat. Știe carte, se pricepe s-o aplice cînd e pe cîmp, nu lasă munca de azi pe mîine, însă, cînd s-a suit în mașina lui la volan și a plecat, dus e cu toate gîndurile și toată făptura lui. Din treburile noastre țărănești nu înțelege decît cîmpul. A găsit loc aici, aproape de oraș, mai bucuros ar fi dacă s-ar fi găsit în inima orașului, și mi-l închipui cum ajunge acasă, face iute o baie să șteargă și amintirea mirosului țărînii de pe el și, dacă nu e prea tîrziu, se duce la concert, la restaurant, în vizită cu nevasta lui care cîntă uneori la pian la Radio. Nu se iartă că e agronom, muncește cu dinții strînși, fiindcă e harnic din fire, dar nu se lipește de viața noastră de fiecare zi.

— Parcă alegi anume bălțile ca să calci în ele ! îmi spune domol Breazu.

— Zău ? Așa fac ? Nici nu mă uitam în jos, mă gîndeam la Stăncioiu, mă gîndeam la cîte toate.

Inginerul e în birou, lucrează un plan de asolamente pentru anul viitor. Se ridică repede de pe scaun și nu știu de ce mi se pare că e un medic la care am venit la consultație și eu, și Breazu, un medic care o să ne spună să stăm mai bine în casă cu boala noastră molipsitoare, să n-o mai dăm și la alții. Pesemne că ideea asta m-a făcut să zîmbesc fără să știu, pentru că inginerul zîmbește și el scurt, și așteaptă, deh ! ca doctorul care vrea să-i spui ce te doare.

— Tovarășe inginer, am venit să te rugăm să mergi cu noi la Stăncioiu. Luăm și o echipă de oameni. Azi e sorocul lui. N-a venit, n-a hotărît să lucreze nici unul din familia lui în cooperativă. Îi luăm lotul ajutător din cîmp.

Inginerul se uită repede la ceas, se încruntă, ridică ușor din umeri, nu a nepăsare, ci a neputință.

— E aproape douăsprezece. Azi, sîmbătă, i-am făgăduit nevestii să fiu la unu acasă. E vorba să mergem cu socrii la Sinaia.

— O să înghețați acolo ! îi spun printre dinți. Dacă aici e brumă, acolo e zăpadă.

— Oh, hotelurile sînt încălzite, răspunde el tot printre dinți. Puteți merge cu primarul, cu alt membru din Consiliul cooperativei. Dacă nu era sîmbătă... și atît de tîrziu ! Îmi pare rău !

— Știam că o să vă pară rău. Îi spusesem și lui Breazu cît de rău o să vă pară că azi e sîmbătă !

— Tovarășă președintă, mai există și viață personală, și e necesară ca să meargă munca. Dacă nu-ți creezi și bucurii, obosești repede.

— Adevărat, ăsta e un sfat medical. Înțeleg. Să mergem, Breazule tată. Petrecere bună, domnule inginer. Aș fi tare necăjită dacă hotelul din Sinaia n-o să fie încălzit.

Breazu vine în urma mea și mă bodogăne.

— L-ai luat repede și l-ai luat cu „domnule".

— L-aș fi luat eu și mai repede, dacă...

— Aia e, dacă n-ar face cît face. Cere-i omului ce poate da, nu ce nu poate.

Mare înțelepciune, dar nici unul nu știe despre el însuși cît poate da, pînă nu se pune la încercare. Nu ne-am născut cu un cîntar în piept, care să măsoare de la început cît putem și cît nu putem.

— Radă tată, să luăm întîi oameni de la sediu și un tractor cu plug, și pe urmă să trecem pe la primar.

— Du-te dumneata la sediu și eu la primar, să nu mai pierdem vremea. N-auzi că Stăncioii ne așteaptă toți, ciorchine, în casă, după geamuri ? Să nu-i facem să-și piardă răbdarea așteptînd. Ne întîlnim în fața primăriei.

Cînd eram copil mi-a adus nașul Radu o jucărie din oraș, o mașinuță mică cu resort. Învîrteam cu o cheiță și mașinuța pornea și alerga năucă pe toată dușumeaua sau în curte, alerga și nu se mai oprea. Veneau toți copiii din sat s-o vadă și se minunau. Era jucărie scumpă, numai nașul Radu putea face asemenea dar și mi-l făcuse mie, după ce-i cărase tata vreo treizeci de căruțe de pietriș de la gîrlă mai mult pe veresie. Tot satul făcea cărăușie pe atunci, dar numai tata putea fi atît de ușor de legat la gard de cumătru-său. Nu-l lăsam decît pe Breazu, pe Vintilică, să întoarcă șurubul mașinii, că avea mîini grijulii și n-o strica. De cînd oi fi trecut eu cu Vintilică de la tu la dumneata nu știu, și nici de cînd îi spun Breazule tată și el mie Radă tată tot nu-mi aduc aminte. Poate așa, pe nesimțite, de cînd m-am mă-ritat cu Sandu. Că m-a iubit odată, cînd eram la școală și pe urmă la cursul de contabilitate mi-am dat seama, dar m-a iubit pe tăcute, și eu aveam alte frămîntări, am trecut de la griji și învățătură la muncă. S-a ivit Sandu. Am și uitat că m-a iubit odată Breazu, cum a uitat și el. De ce mi-am adus aminte de asta ? Aha ! De la mașinuța aia pe care, după ce o învîrteai, nu se mai oprea. Așa mă învîrtește pe mine odihna de peste noapte, și cît e ziua de lungă nu mă mai opresc. Zicea inginerul ceva despre viața personală. Viața lui personală merge bine cînd se încălzesc hotelurile de la Sinaia.

Pe treptele primăriei stau cîțiva oameni și fumează, dar stau ca și cum n-ar aștepta nimic, ca și cum s-ar fi adunat aici numai pentru că la ora asta Bufetul e încă închis, și ei au totuși de schimbat o vorbă. Sînt nea Guță bătrînul, paznic de noapte la magaziile cooperativei, Alisandrei, pensionar al nostru, un tinerel pe care nu-l cunosc și nu știu de cînd s-a pripășit în sat și ce învîrtește, că la cooperativă n-a venit să se angajeze.

— Bună ziua. Primarul e înăuntru ?

— Ba. E plecat.

— Unde ?

— N-a lăsat vorbă. Sau o fi lăsat la careva dinăuntru.

Înăuntru miroase a fum. Leana mătură sala mare. Fumul iese chiar din biroul primarului. Doi oameni, unul pe vine ațîță focul, altul în picioare se uită la fiecare bucată de teracotă în parte și urmărește șuvițele de fum care ies pe ici, pe colo.

— Unde-i primarul ?

— A plecat în oraș.

— N-a spus cînd se întoarce ?

— N-a spus. Scoate soba asta fum, o nenorocire. Trebuie s-o dărîmăm și s-o facem la loc ca lumea. Tot nu putea lucra aici, așa că s-a dus.

Putea lucra alături, la secretariat, dar vezi că e sîmbătă la prînz și s-a dus și el în oraș pentru viața lui personală, te pomenești. Nu-i nimic, o să mergem fără primar.

Acum, pe trepte, lîngă cei de adineauri, a mai venit și tata.

— Ce faci, tată ? Ai ieșit la aer ?

— Să-ți spui o vorbă, Rădiță

Merge cu mine pînă în mijlocul drumului, pe urmă i se pare că locul nu-i bine ales pentru o taină, mă trage lîngă gardul Primăriei, sub salcîmul golaș, plin de vrăbii.

— Prea te bagi în multe și în toate, Rădiță. Aud că te așteaptă ăia toți turbați, nu alta. Intri de bună voie în bîrlogul lupului.

— N-o să mă mănînce, tată.

— Cam treci măsură, fată. Femeia e femeie, îmi place să aud cînd te laudă lumea că ai făcut și ai dres de cînd ești tu președintă, dar îmi stă inima cînd aud pe alții că te blesteamă.

— Să știi că nu se lipește blestemul.

— S-o lipi odată intriga, s-o prinde ocara. Ești femeie, fii nițel mai smerită. Ia gîndește-te ce-ar fi făcut maică-ta în locul tău !

Mă apucă un rîs nestăpînit. Mama ? Ce-ar fi făcut mama ?

— Uite, tată, mama n-ar fi fost niciodată în locul meu numai de frica dumitale, ca să nu mai vorbim de alte frici.

Stă în fața mea omul ăsta mare, de două ori cît mine, neîmpovărat încă de cei șaizeci de ani ai lui, mă uit la el de jos în sus și caut în mine teama de altădată. „Vine tat-tu !“ șuiera mama, sau bunica, și toate trei încre-meneam unde ne aflam, pentru că nu știam cu ce mutră are să intre pe ușă. Uneori întîrzia îndelung în grajd după ce deshăma caii și le dădea de mîncare, și atunci știam că-i e urît să intre în casa asta „de muieri“, cum spunea el, că are să stea ursuz, că o să ridice glasul, că poate are să și trîntească de pămînt ceva ce o să i se pară că nu-i la locul lui. Se răzbuna pe noi pentru că îi mersese prost peste zi, pentru că avusese mușterii puțini sau răi platnici, pentru că odată ieșit pe poartă, așa, cărăuș cum era de cînd se știa, cum fusese și taică-său, îl ducea de nas cine voia să-l încurce la socoteli. N-o ierta pe mama pentru că îi făcuse doar un copil, o fată netrebnică, să-l ajute la cai și cărăușie, pe bunica pentru că „o ducea în cîrcă și pe ea“, pe mine că nu eram flăcău.

— Frică de mine ? se miră tata. Da' ce ? Eu am fost bețiv ? Bătăuș ? Ce-ai fi vrut ? Să-mi jucați toate trei tontoroiul în cap cum faci tu acum în tot satul ?

— Parcă ziceai că unii mă și laudă, că am făcut nu știu ce ispravă de cînd am venit. Nu ziceai așa ?

— Ai făcut, ai făcut, nu te mai mîndri cu ele, și nu sări peste cal. Care lucrează în cooperativă lucrează și n-ai decît să-i dărăcești cît vrei dacă se lasă, care nu lucrează se cheamă că nu-i ești tu președintă și nu te băga în ce i-a mai rămas omului, în avutul lui.

— Așa te-a convins pe dumneata Stăncioiu ? Și eu care credeam că ți-e grijă pentru mine, să nu mi se întîmple ceva. Nu știam că ești prieten cu Stăncioiu.

— Prieten, eu ? Tu ești fata mea, el nu mi-e copil.

— Lasă, tată, lasă. Dacă te-ai fi lipsit dumneata de asemenea copil, și eu...

Era să zic „mă lipseam și eu de asemenea tată“, dar m-am oprit. Nu din frica de altădată, dintr-un soi de respect. Muncește la caii cooperativei și muncește bine, ca la ai lui, odinioară. Azi e bucuros că fiică-sa „face treabă bună“, mîine pleacă urechea la unul care mă ocărăște. Ăsta e tata și nu-l mai pot schimba. La el un cal e un cal, de oriunde ar fi, o fată, fie și a lui, e fată numai sau „o muiere“, te minunezi și te împăunezi nițel cînd o vorbește lumea de bine, dar dacă o înjură crezi că merită muierea, avutul omului e avutul omului, cu toate că colectivizarea s-a făcut de atîția ani și ogoarele tuturor s-au contopit (pe el nu l-a durut, că n-a avut pămînt), dar avut, adică lot are și el, și nu vede deosebirea dintre el și Stăncioiu.

Și nu mai vine odată Breazu. Stau aici, în drum, e amiază, s-a stîrnit un vînt dinspre Dunăre care parcă îți taie obrazul, cerul s-a lăsat jos, cenușiu și potrivnic. Tata se uită la mine de sus, își trage căciula pe urechi și zice „Na !“, nu știu dacă mie ori căciulii. Pornește, se răsucește în loc, strigă :

— Eu mă duc la cai !

Și se duce. Asta a fost în loc de la revedere. Se ivește și Breazu în poarta cooperativei și așteaptă în fața porții deschise să iasă tractorul. Fetița lui cea mai mică aleargă la el din susul drumului, i se agață de poala scurtei, se înalță în vîrful picioarelor, parcă ar vrea să-i spună ceva, Breazu o ridică în brațe, o strînge repede la piept, fata îi șoptește la ureche, Breazu o sărută și îi dă drumul ușurel la pămînt, cu ochii la tractorul care iese încet, duduind, pe poartă. Ferește fetița cu trupul lui de stropii de noroi care țîșnesc de sub roțile groase, o împinge binișor spre casă, și trage poarta mai larg în fața tractorului. Uite, în clipa asta pricep de ce-i spun eu lui Vintilă „Breazule tată“. Abia acum pricep. O durere vechi și nerostită limpede nici în gînd, durerea că în tatăl meu n-am avut un părinte bun, ci unul de spaimă, m-a făcut să rîvnesc, femeie în toată firea, să fiu una din fetițele lui Breazu. Se vede că nițel copii rămînem toată viața, și ceea ce n-a fost al nostru atunci, la vremea lui, ne lipsește pînă la moarte. Dar Sandu ? Eh, pe Sandu îl iubesc, asta e altceva. Și, pentru că îl iubesc atît,

îmi vine să-l ocrotesc eu pe el, ca pe Dan. Ce ciudat, de ce simt nevoia să-l ocrotesc ? Multe gînduri aiurite îmi mai vin prin cap azi, cînd am atîta treabă !

Au ajuns lîngă mine Breazu, tractorul, șase oameni de la grajduri. Doi sînt din sat, patru angajați dinafară, de prin Teleorman, veniți la noi încă din primăvară. Ei n-au habar că nu vom ara chiar azi lotul, ei trebuie s-o ia în serios. Ăștia doi din sat sînt mai încruntați, îl cunosc doar pe Stăncioiu, de cînd s-au născut, cei din Teleorman merg ca la horă, le vine ușor, ba chiar se pare că le sticlesc ochii nițel. O să iasă cu scandal ? Fără ? S-o vedem pe președintă cum o să se descurce. Ei, uite, am să mă descurc mai bine decît voi, dacă ați fi în locul meu,.

Casa Stăncioilor, în mijlocul curții cu pomi desfrunziți, stă mare și falnică, de parcă Stăncioiu ar fi făcut-o după asemănarea lui. La toate ferestrele perdelele lăsate, ușa din față închisă, cea de la bucătărie închisă. Cîinele mare și flocos aleargă disperat, zornăindu-și lanțul de-a lungul sîrmei, latră tare și gros, ridică în sus botul cu colți albi și latră și mai tare. Batem în poartă. Nimic. Cîinele latră. Perdelele nu se clintesc. Breazu încearcă poarta. E încuiată și din cheie, și din zăvor, și cu un lanț cu lacăt, să fie și de ăsta. Batem și mai tare, ca să înțeleagă cei dinăuntru că tot alaiul ăsta, cu tractor, cu oameni, cu secretar și cu președintă, merge la lotul lor ajutător.

— Ce facem ?

— Ce trebuie. Trecem prin ulița de lîngă casă și o luăm spre ogor. Acolo dăm jos împrejmuirea și punem plugul.

Spun asta foarte tare, să mă audă un băiețandru care stă în drum, cască gura la noi și, după ce vom trece mai departe, are să-i dea de veste lui Stăncioiu, chiar de-ar fi să sară gardul pentru asta. E nepotul lui de soră.

— Haide, zice Breazu. Să vezi însă că pe afurisita asta de ulicioară are să ni se înfunde tractorul în noroi.

— Să încercăm. Se înfundă, flăcăi ?

— Nu se înfundă el de tot, dar ușor n-o să fie.

— Hai la greu !

— N-o fi chiar nici unul acasă ? întreabă un teleormănean.

— Or fi după perdele.

— Lasă că or să iasă ei unul după altul, cînd om da împrejmuirea jos.

Îmi bate inima să-mi iasă din piept, mi s-a suit parcă în gîtlej. Știu că așa trebuie să fac, că asta e dispoziția, că trebuie chiar s-o duc pînă la capăt. Dar în clipa asta aș tăia mai bucuros o bucată din carnea mea, decît să despic cu plugul lotul Stăncioiului. Știu că l-a lucrat astă primăvară, și tot atunci l-a și împrejmuit. Și doar cunoștea de atunci dispoziția, o cunoștea ! Dar cît a muncit aici, pe lîngă cît muncește în fabrică ! Să stric atîta muncă ! Poate s-o putea s-o cruț !

Tractorul duduie și se înăbușe parcă, horcăie, roțile lui groase rîmă pămîntul, răstoarnă noroiul, cele mici din față se învîrtesc parcă în loc gata să se cufunde și, din cînd în cînd, fac cîte un salt cînd dau la fund peste vreun strat de pietre, ajutate de împingerea celor mari din urmă. Lungă e ulicioara asta scurtă, cînd o străbați atît de anevoie și cu sufletul ca un bolovan în piept. Am ajuns în sfîrșit la capătul uliței, trecem prin spatele ogrăzii lui Stăncioiu, o apucăm de-a lungul drumului care desparte ogoarele, pe cel pe care am pus porumb de cel de orz. Și aici e noroi, tractorul merge mai bine, noi mergem mai prost pe jos, cu cizmele grele de clisă. Colo, nu departe, în marginea ogorului de porumb, lotul ajutător al lui Stăncioiu, ca un arici cu aracii lui noi în spinare. Din loc în loc un par, între pari fire de sîrmă ghimpată. Dincolo, cît vezi cu ochii, ogorul cooperativei. Of, că mult e bine cînd stai de față la semănat, sau la răsădit și mult e amar să lași aste trei fiare de plug care spînzură acum sus, în coada tractorului, să scurme treaba bine făcută, să taie viața care prinsese rădăcină. Dar n-o să ajungem acolo, trebuie să limpezim lucrurile așa ca să nu ajungem acolo nici azi, nici mai tîrziu. Mă uit spre casă, nu e departe, ne văd și ei pe noi, desigur, cum vedem noi de aici și casă, și ferestre, și perdele.

— Băieți, începeți să scoateți parii și sîrma.

În casă, nici o mișcare. Cei șase se uită o clipă tăcuți la mine. Apoi unul dintre teleormăneni se apropie cu

hîrlețul. Vin și ceilalți. Vin toți șase. Cade un par cu sîrma după el, cade al doilea.

Ușa din spatele casei se rupe parcă din balamale, se desfundă. Ies Stăncioii ! El în frunte, flăcăul și fata după el, nevasta și mama în urmă. El cu mîinile în buzunarele șubei, vînăt la față, băiatul, Traian, cu șapca dată pe ceafă, femeile îmbrobodite toate. Vin ca un batalion bine strunit. Ce-au să facă ? La Caloianu s-a trîntit nevasta în fața tractorului urlînd, să treacă peste ea dacă vrea să-i treacă peste pămînt. A luat-o în brațe Breazu și a dus-o departe, am chemat miliția în ajutor. Caloianu și nevasta nu sînt muncitori în oraș, nu lucrează nici la noi. Nu le place decît pribegia, dar vor să aibă lot. Pun calul la căruță, mîrțoaga lor de cal, de cum dă primăvara și pleacă prin locuri în care crește răchita, împletesc coșuri, vagabondează toată vara, se întorc în toamnă adîncă. Lotul lor nu era nici măcar lucrat. Mi-a fost mai ușor. Erau altfel de oameni, oameni de nimic. Ăștia nu vor face ca femeia lui Caloianu, dar au să strige toți cinci, au să sară poate să-l dea jos pe tractorist de la volan. Dacă văd că se apropie încăierarea, chem pe loc miliția. Dar nu trebuie să fie încăierare. E bun de gură Stăncioiu, sînt și eu. Strigă toți cinci, noi ne vedem de treabă, pînă oi prinde clipa să vorbesc eu cu el, față în față.

— Bună ziua, nea Stăncioiule. Am venit, cum te-am anunțat.

— Spune-le să-mi lase parii în pace, că e de rău.

— Nea Stăncioiule, știi ce e aia o dispoziție ? Știi că ești maistru în fabrică și om cu cap.

— Nu mă tămîia, că nu se prinde ! Am intrat în cooperativă la început ? Sînt cooperator ! Ce mai vrei ?

— Cooperator e ăla care lucrează în cooperativă.

— Să las adică fabrica și să viu la cooperativă ? S-o lase fii-miu ? S-o lase fiică-mea ? De fabrici și de muncitori nu e nevoie, nu ? Așa zici tu după capu' tău ?

Cei șase s-au oprit să vadă cum se desfășoară lucrurile.

— Strîngeți sîrma, băieți, scoateți parii. Haide, ce stați ?

Lui Stăncioiu i se înroșesc ochii, ca opăriți.

— Nea Stăncioiule, nimeni nu te cheamă de la fabrică la cîmp.

— Și atunci ? Ha ? Ce vrei atunci ? Hai, ia și curtea, hai, ia și casa, hai, ia și sufletul din mine. Da mai întîi să iau eu un par !

Pune mîna pe un par. Simt umărul lui Breazu lipit de al meu. Apucă repede celălalt capăt al parului. Nevasta lui Stăncioiu schimbă iute o privire cu fiică-sa. N-am vreme să mă uit mai mult la ele. Cei doi trag de par fiecare spre el. Băiatul lui Stăncioiu apucă alt par. Nevasta începe să strige :

— Săriți, oameni buni, săriți !

Maică-sa își smulge broboada din cap și o dă de pămînt. Apoi o culege repede și și-o pune peste părul ușor cărunt.

Tractoristul sare jos de la volan și prinde pe la spate brațele băiatului lui Stăncioiu. O clipă încremenesc așa toți patru, tractoristul cu Traian în brațe, Breazu și Stăncioiu cu parul între ei. Mă prind și eu cu disperare de clipa asta de liniște, asta e cea așteptată, și strig tare, cu un glas hotărît pe care mi-l aud și-mi sună ciudat în urechi :

— Nea Stăncioiule, stai ! Băieți, stați și voi. Lăsați hîrlețele. Ce zici, nea Stăncioiule, ne stă bine ? Lasă hîrletul, Marine, ți-am spus ! Ne stă bine ?

— Eu, în lotul meu...

— Am înțeles, iese bătaie. Vine și miliția. Oprește bătaia. Și pe urmă tot intrăm cu tractorul, dar după ce ne-am bătut, că eu n-am voie să fac altceva, mă înțelegi ? Asta trebuie să fac și tot am s-o duc pînă la capăt.

— Păi e alta ca tine ?! Ptiu ! spune Paraschiva, nevasta.

— Nea Stăncioiule, zice rar Breazu, fără să dea drumul la par fiindcă celălalt îl ține zdravăn, n-ai vrea mai întîi să vorbim și pe urmă să ne batem ? Ori poate că nu ne mai batem de loc.

— Cu voi n-am ce vorbi. Ați venit cu tractorul, și cu haita de oameni...

— Dacă pui mîna pe par !

— Ce-i fi vrînd ? Să vă poftesc în casă la căldurică, pînă fac ăștia treaba și-mi strică via ?

— Noi te-am poftit la sediu la căldurică. Te-am poftit din primăvară, și n-ai venit. Președinta a venit la dumneata, și nu i-ai deschis ușa. Am venit și eu, m-ai lăsat în drum. Venim și acum dacă ne chemi înăuntru.

— Și în vremea asta nimeni nu lucrează afară, adaug și eu. Trag băieții o țigară, pînă vorbim.

— Ce să vorbim ?

— Ca oamenii.

— Nu mă înmuiați voi pe mine.

— Păi să vedem care pe care îl înmoaie, zice Breazu, și dă drumul la par, de parcă n-ar mai fi fost nici o primejdie să lase celălalt capăt în mîinile lui Stăncioiu.

— Poate că nu-i dracu așa de negru ! încerc eu.

— Da' bine vă înțelegeți voi doi ! Nu isprăvește unu' și începe celălalt ! spune Paraschiva și se uită la mine și la Breazu atît de rău, de i se fac ochii sașii. Fiică-sa pufnește în rîs, dar se oprește repede, ca să se uite și ea chiondărîș. Ce-o fi în capul ăstora ?

— Taci, tu ! mîrîie bărbatu-său și lasă și el parul jos.

— Noi ce facem ? întreabă nerăbdător un teleormănean.

— Voi stați nițel. Țigări aveți ? Fumați ! Uite, ne poftește nea Stăncioiu în casă. Om vorbi puțin și pe urmă om vedea.

— În casa mea ? se rățoiește Paraschiva.

— Într-a mea ! rostește îndesat Stăncioiu și pornește pe drumul dintre ogoare către casă.

Breazu și cu mine ne luăm după el. În urmă vine toată familia.

— Să vă ștergeți bine pe picioare ! zice deodată bătrîna, care n-a scos grai pînă acum.

M-am liniștit nițel, de parcă ce-a fost greu ar fi trecut. Tot e un pas înainte că vom sta acum de vorbă.

În casă e curat, mobilă orășenească, covor mare de fabrică în mijlocul odăii, acoperit cu velințe țesute din fîșii. Stăncioiu dă să deschidă altă ușă spre o încăpere încălzită poate, dar Paraschiva stă în dreptul acelei uși ca un stîlp. Se lasă și el păgubaș și ne spune acru :

— Stați, că aveți unde !

Ne așezăm, se așază și el, și Traian, numai femeile rămîn una lîngă alta, în picioare, îmbrobodite și sanchii.

— Aș vrea să mă lași să vorbesc eu întîi, să spun tot ce am de spus, să nu mă întrerupi, și pe urmă să-ți spui și dumneata punctul de vedere.

— Eu n-am decît un punct de vedere : sînt cooperator, v-am dat ogorul ăl mare, atît mi-a rămas, lotul ajutător, și rup picioarele cui calcă pe el.

— Am înțeles. Acum vorbesc eu, da ? Cooperatorul lucrează în cooperativă. Nu lucrează, n-are drept la lot ajutător.

— Adică să las fabrica, tot acolo ajungem ?

— Nea Stăncioiule, știm ce fel de maistru ești, ți-am mai spus-o. Știu că Traian îți merge pe urme. Că Florica a făcut școala de contabili și lucrează tot în fabrică. Bun. Dar nevasta ? Dar mama dumitale ?

— Ai văzut, Nicule, ai văzut că pe mine a pus dumneaei ochii ? Nu ți-am spus că asta o mănîncă ? Se gîndește că ea umblă toată ziua cu picioarele în glod, cît e ea de președintă, și eu stau acasă la mine. Ce dispoziție, ce nedispoziție, vrea să mă scoată din casă și să mă ducă la vaci sau la porci. Atunci o să fie liniștită.

Paraschiva a vorbit ca o mitralieră. I s-a tăiat răsuflarea la sfîrșitul frazei. Dacă îi răspund, nu mai isprăvim pînă la paștele cailor.

— Nea Stăncioiule, dispoziția zice așa : unul măcar din familie să lucreze la cooperativă. Paraschiva face croitorie în casă. Maica Leana vă face de mîncare, știu. Aici toată lumea cîștigă de pe urma altor munci decît ale cooperativei.

— Impozit plătesc, impozit de croitoreasă ! Ce mai vrei ?

— Va să zică ai înțeles dispoziția ! Pămîntul îi trebuie cooperativei și lot ajutător are cine muncește în ea.

— Lotul e al meu, nu mi l-ați dat voi.

— Nu, ți l-am lăsat noi cît s-a putut. Acum nu se mai poate. Eu nu pot, că nu sînt stăpînă și nu e moșia mea. Am fost aleasă numai să conduc.

— Vorba lungă, sărăcie. Nu-l dau.

— Dar îl luăm. Și, ca să nu-l luăm, propun ceva : să vie măcar Paraschiva la cooperativă.

— Ți-am spus eu, Nicule ?

— Nu la porci și nu la vaci. La atelierul ăla mic de țesătorie. Ar fi tot ceva pe lîngă meseria ei. N-ar umbla în glod ca mine. Retribuția noastră a ajuns cam la 46 de lei. Cînd vrei și te ații faci și o normă și o normă și jumătate, și două, într-o zi faci 60—70 de lei.

— Ai văzut ? scapă Stăncioiu vorba și se uită urît la nevastă-sa.

— Dacă o fi adevărat, că am mai auzit eu de asta.

— Întrebați oamenii, întrebați-l pe oricare. Faci dumneata, Paraschivo, 60 de lei pe zi ? Ori măcar 46 ?

— Lucrez cînd vreau și nu lucrez cînd n-am chef. La voi, nu vii într-o zi, s-a dus pe copcă norma.

— Și nea Stăncioiu se duce în fiecare zi la fabrică, și Traian, și Florica. Stă vreunul din ei acasă cînd are chef de somn ?

— Și adică numai pentru asta, că ar lucra Paraschiva la atelier, am rămîne cu lotul ?

— Ați rămîne. Paraschiva n-ar cîștiga mai puțin decît cîștigă acum, dar v-ar rămîne lotul. Eu nu zic că pentru noi e bine că acolo, între porumb și orz, o să se afle un petic de vie. Dar mă rog, treaba dumitale, lucrează cineva din neam în cooperativă, faceți ce vreți pe lot. Aș putea să mă încăpățînez, să spun că, și dacă o lucra Paraschiva la noi, vă dau alt lot pentru vie, fac un schimb, ca să nu ne stea ăsta în drum, că vă dau tot trei mii de metri pătrați lîngă Fîntîni, dar de ce să te pun eu pe dumneata să scoți butașii abia puși, să te duci la naiba în cărți, lîngă Fîntîni, numai ca să-ți arăt că se poate și asta ? Ce ? Eu vreau să-ți fac mizerii ? Nu vrea să vie Paraschiva ? Să vie maica Leana, tot la atelierul de țesut. Dar cît are să cîștige maica ? Mai poate ea să facă o normă ? Socotiți-vă și gîndiți-vă cum vă vine mai la îndemînă, cum ați cîștiga mai bine și dacă maica Leana ar face față. Că eu la pensie nu pot s-o scot după un an sau doi. Și dacă ar fi pensionara noastră, tot nu s-ar chema că sînteți cooperatori adevărați. Iar dispoziția asta de acum mîine poimîine e articol de lege în Statut și tot acolo ajungem, tocmai cînd o prinde mai bine via dumitale.

Mai mult nu pot să spun. Îmi vine să gîfîi ca un cal care a tras peste puteri, atît a fost de greu de vorbit sub ochii ăștia aspri, ațintiți la mine, ochi aspri și neîncrezători. Stăncioiu întoarce capul spre Paraschiva, îl întoarce încet, și se uită la ea, și se uită, și tace, de ne auzim toți răsuflarea. Traian stă cu ochii pe fereastră, urmărește dacă oamenii de afară mai fac vreo mișcare.

Breazu nu mai îndură pesemne tăcerea, că spune încet, cu un glas de glumă :

— Și știi ce se țese acolo, lele Paraschivă ? Lavete din deșeuri, lavete pentru fabrici, de spălat, de lustruit mașinile. Lavete pentru mașina lui nea Stăncioiu, poftim !

— Păi dumneaei îi place să facă fuste cu volane ! izbucnește Stăncioiu. Te duci, Paraschivo, sau aștepți să ți-o spun de două ori ?

Am înțeles de pe la mijlocul conversației că toată încăpățînarea lui Stăncioiu și toată rîca dintre noi și el de la Paraschiva se trage, dar în clipa asta nu mi-ar plăcea s-o văd strivită de bărbat, umilită în fața noastră ca mama de tata odinioară.

— Lele Paraschivă, spun cît pot mai blajin, n-o să-ți fie rău la noi, nici n-o să-ți fie urît. Aș fi putut să te poftesc la atelierul nostru de perii și bidinele, sau la cel de mături, dar m-am gîndit la mîinile dumitale deprinse cu mașina de cusut, cu acul, cu o treabă care cere alt soi de dibăcie. Să poți adică dumneata, femeia în putere din casa asta, să salvezi lotul ajutător, vinul viitor al lui nea Stăncioiu și să nu vrei ? Păi asta e ca și cum i-ai face lui un dar. Un cadou pentru bărbatul dumitale. N-ar fi frumos ?

— Trimite dracului tractorul ăla înapoi, la sediu ! Hai, președinto, că ai o guriță ! Trimite tractorul și oamenii și spune cînd să vină Paraschiva.

— Cînd vrei, lele Paraschivă ? Vrei de luni ?

Vorbesc cu ea, de parcă s-ar fi hotărît, n-ar fi fost silită.

Florica își desface broboada de pe cap, părul auriu, ondulat permanent, i se revarsă pe umeri. Se așază cu un fel de nesinchiseală pe scaun și se uită cînd la mine, cînd la maică-sa, cu o curiozitate pe care nici n-o as-

cunde. Cine știe cum și cît s-a vorbit în casa asta despre mine, cîte i-au auzit ei urechile de la maică-sa (de ce Doamne, de ce ?) și acum, cînd parcă eu am biruit, mai curios se uită la maică-sa, s-o vadă cum va ieși din încurcătură. Mă simt parcă în pielea Paraschivei și iar mă trec toate nădușelile. De cînd am intrat în odaia asta în care nu s-a făcut foc, mă trec mereu nădușelile. Aș vrea s-o văd pe Paraschiva convinsă, așa cum e în clipa asta Stăncioiu, care a priceput lucrul pe toate fețele, nu s-o văd înfrîntă și înecată de venin.

— Eu mă duc să spun tractoristului și oamenilor să plece. Rămîneți sănătoși, mă duc și eu cu ei, că am treabă la grajduri.

Breazu se ridică. Mă ridic și eu. Florichii parcă iar îi vine să rîdă, dar se stăpînește. Ce veselie o apucă pe fata asta din cînd în cînd, după ce stă cruntă cîte o bucată de vreme ? Acum caută privirea lui Traian, fiindcă maică-sa stă cu ochii în pămînt. Dar Traian are treaba lui, urmărește prin geam dacă mai face vreunul o mișcare pe cîmp.

Aș mai putea să-i spun acum Paraschivei că la atelierul de lavete, cu priceperea ei, are să ajungă repede șefă, că știu cît e de harnică, și ar fi adevărat, dar am spus prea multe care seamănă a „tămîiere“, cum zicea adineauri Stăncioiu, și mi se pare că mi se sterpezește gura. Destulă muncă de lămurire, au și ei cap ca să vadă că asta se poate și alta ba. Cîștigă și cooperativa o femeie harnică la atelier, dacă n-o vrea anume să le facă toate anapoda. Dar omul harnic așa rămîne, nu poate să-și înfrîngă firea multă vreme, numai din încăpățînare.

Breazu a plecat. Am rămas în picioare, cu ochii la Paraschiva.

— Te duci de luni, femeie ! zice Stăncioiu.

— De luni, de marți, să sfîrșesc ce am de sfîrșit.

— Cum vrei, cum vrei ! îngîn eu repede, să nu se mai ivească dihonie. Și-i întind mîna.

Paraschiva se uită o clipă la mîna mea, pe urmă își mută privirea într-un colț al odăii și-mi pune în palma întinsă o mînă grea, rece, care nu strînge, ca o mînă de mort.

Stăncioiu mă duce pînă la poartă.

— Afurisit neamul muierilor !

— Nu știu dacă v-ați putea lipsi de ele ! zic eu a glumă, glumă veche și răsuflată, care sună fără haz. Văd în ochii lui Stăncioiu că de una ca mine s-ar lipsi el bucuros și o tulesc repede spre sediu, dar am grijă să nu fug chiar ca un iepure, să mă țin drept și să calc apăsat. Simt însă că merg repede, prea repede pentru una care a încheiat-o bine și pe asta.

E ora patru. Să trec întîi puțin pe la sediu și pe urmă s-ar cuveni să mă duc și eu acasă. De ce s-or fi uitat așa cu înțeles una la alta Paraschiva și Florica, de ce-i venea Florichii să rîdă parcă ? Se uitau, să-mi aduc aminte cînd. Cînd a înhățat Breazu capătul parului cu care voia să mă pocnească Stăncioiu, și iar cînd mă întregea în vorbă — sau cînd am vrut să plec odată cu el. A și spus una dintre ele : „Da bine vă-nțelegeți voi doi !“ Bătu-le-ar pacostea ! Ce-și închipuie astea ? Ce ne-au scornit mie și lui Breazu ? Din ce ? Pentru că ne ajutăm și ne înțelegem în treburile cooperativei ? Pentru că odată în tinerețe, el a ținut la mine ? Dar ne-a văzut vreodată cineva, chiar pe atunci, plimbîndu-ne singuri în luncă, ori întîlnindu-ne pe întuneric în fața porții ? Mi-a ars mie de așa ceva, cînd făceam și curs seral, și munceam acasă pe brînci, că mama murise ? Nici de Breazu, sărăcuțul, nu mi-a ars. Abia cînd am ajuns contabilă am deschis ochii mari cînd l-am văzut pe Sandu, și de atunci încoace parcă nici n-am mai văzut bărbat în fața mea. Ceilalți sînt oameni, așa cum sînt și femeile oameni, și ai treabă cu ei. Și atunci, dacă mie mi se pot scoate asemenea vorbe din nimic, cum să nu-i scoată și lui Sandu, tot din nimic poate, numai fiindcă am supărat eu pe unul sau pe altul, că nu se poate să le faci tuturor pe plac,și vor să-mi amărască nițel zilele. Sau acolo, la fabrică, a pus cineva ochii pe el, că e drăguț, știe că nevastă-sa e țărancă și i se pare că ar fi mai potrivit cu ea. Scîrboasa asta de scrisoare din buzunar, uite, acum o rup. O rup mărunțel și bag bucățelele la loc în buzunar, să le arunc în soba de la sediu. E frig, e frig, toată sudoarea care m-a scăldat la Stăncioiu îngheață pe mine.

Să mă duc întîi să văd ce-au făcut zidarii. Nu mai sînt, au plecat. Au pus un rînd de cărămizi, au făcut varniță mare de mortar și duși au fost. Nu mă puteam aștepta să facă mai mult, și poate nici asta nu trebuiau s-o facă, atîta mortar care s-o usca pînă luni. Trebuie acoperită cu foi de nailon. Nimeni nu s-a gîndit. Dacă vine o ploaie mare, se adună în varniță ca într-un bazin.

— Matei, puneți peste varniță niște foi mari de nailon, de alea care ne-au rămas de la seră.

Curtea e pustie, numai Matei mai umblă de colo-colo, cu grijă să nu fi rămas în drum ceva care-ar mai trebui închis în magazie. Se uită la mine :

— Vezi că te așteaptă... și nu spune mai mult.

În birou, cu bărbia în piept, pe un scaun, stă Niculae Țancu. Ridică încet capul cînd aude ușa deschizîndu-se și-i văd ochii plini de atîta jale, încît încremenesc în ușă.

— Ce e, Țancule ?

— A murit Caterina.

— Vai de sufletul meu !

— A murit azi, pe sub prînz.

— Ce-a avut ?

— Nu știu. Alaltăieri a durut-o la inimă, da' a durut-o rău de tot. A fost la dispensar și doctorul i-a spus să stea în pat și, cînd i-o trece nițel, să mergem la oraș s-o vadă la raze. Da' pe ea a durut-o din ce în ce mai tare. I-a dat și picături, tot o durea. Și azi a murit.

— Vai de sufletul meu ! Alta nu mai știu să spun.

— Cum stătea în pat, a vrut să se ridice în capul oaselor, a strigat o dată tare, a pus mîna la inimă și a căzut la loc, pe pernă. N-a mai suflat.

— Ai chemat numaidecît doctorul ? întreb așa, degeaba.

— L-am chemat și a venit. A spus că i s-a rupt ceva la inimă. Că și dacă o ducea de alaltăieri la spital, tot i se rupea pe drum, în salvare.

— Țancule dragă ! Țancule dragă ! Ai dat telegramă fetei, sau să-i dau eu ? Cine stă cu dumneata ? Tina, soră-sa, a aflat ? A venit ? Noi ce să facem ? Cu ce să te ajutăm ?

— Cu scîndură pentru sicriu.

Și Țancu izbucnește în plîns, de parcă abia în clipa în care a vorbit despre sicriu a înțeles de-a binelea tot ce mi-a povestit pînă acum.

— O să-i facem o înmormîntare frumoasă cum n-a mai fost în sat, fiindcă noi nici n-am avut în sat două ca ea.

Țancu plînge și mai tare, își șterge fața cu pumnii, se înecă și hohotește.

— Frumoasă, să fie înmormîntare frumoasă, Rădiță. Că altceva pentru ea nu mai putem face.

— Să nu duci grijă, Țancule, sicriul se face aici, o s-o ducem cu camionul cel mare, deschis, au să vină toți cooperatorii, ai să vezi. La cimitir, rînduim noi, facem noi tot.

— Tot ?

— Fără grijă.

Asta parcă îl potolește puțin pe Țancu. Aprind lumina că s-a cam întunecat. Îi văd fața frumoasă, de om în toată firea, totdeauna cumpătat, uneori asprit de încordare, acum răvășit de durere.

— Du-te acasă, drăguțule, vin și eu mai tîrziu.

Matei bate în geam și îmi face semn să ies puțin în curte. De ce n-o fi intrînd el să-mi spună ce are de spus nu știu. Poate îi e greu să dea ochii cu Țancu, l-o fi văzut și adineauri și i-au sleit cuvintele de mîngîiere, altele nu mai are de spus.

— Iartă-mă numai nițel.

În fața ușii de afară, în cenușiul serii, stă Gheorghe Mitruț și rîde cu gura pînă la urechi. Tulburelul, sigur, că altfel Mitruț e mai mult sfios decît giumbușlucaș. Scoate căciula și o vîntură caraghios în fața obrazului într-un fel pe care trebuie să-l fi văzut el undeva, la televizor, în vreun spectacol.

— Zi, Mitruț ! rostesc repede, cu gîtlejul strîns încă de durerea lui Țancu.

— Parcă nu știți ?! rîde Mitruț. Că o fi secret ?! Ha-ha !

— Mai încet ! și-l trag în jos, pe trepte, să nu-i audă Țancu rîsul. Ce să știu ?

— Chiar nu știți ? Uite, frate, cum uită oamenii și ce-au făgăduit !

Sînt gata să-l reped, a băut cam mult flăcăul ăsta, acum-acum mă bate pe burtă și numai de ceartă cu el n-am poftă.

— Am făgăduit ? Auleo, Gheorghiță, am făgăduit, ai dreptate. Dacă și tu nu mi-ai mai adus aminte de cînd mi-ai spus prima dată, de acum vreo două săptămîni !

— Am fost și azi pe la douăsprezece, dar nu erați aici.

— Cînd e nunta ? Mîine ?

— Mîine, și vine și președinta ! rîde Mitruț cu haz mare.

— Mă Gheorghiță, băiete, îți dau scaune, îți dau bănci, îți dau mese, numai că trebuie să vii tu cu prietenii tăi să le iei. Dacă îmi mai spuneai o dată ieri, poate le încărcam azi de dimineață într-un camion și ți le trimiteam, dar acum, sîmbătă după-masa n-am nici șoferi.

— Vin eu cu prietenii, că nu-i peste deal.

— Mai încet.

— Da' de ce așa încet ? O dată se însoară omul ! Și vine și președinta la nuntă !

— Dacă oi putea, fiindcă vezi tu...

Era să-i spun că prea mă dor moartea Caterinei și jalea lui Țancu ca să petrec la nuntă, dar mă stăpînesc. E atît de fericit Mitruț, de ce să-i vorbesc despre suferința altora ?

— Vezi tu, Gheorghiță Mitruț, am și eu o duminică, treabă acasă. Atîta am și eu, o duminică.

— Să ți-o petreci ! Cu soțul, cu soțul vă invităm.

— Mulțumesc ! Matei ! Măi Matei, îți dau cheile de la sala de ședințe, are să vie Gheorghiță cu prietenii lui, să-i lași să ia mese și bănci, și scaune, cîte le trebuie. Să fie într-un ceas bun, Gheorghiță. Vino, Matei.

În birou, Țancu stă iar cu bărbia în piept. Ridică fruntea. Nu mai plînge, e numai topit de amărăciune.

— Ține cheile, Matei. Ai dumneata pe urmă grijă de ele.

Matei iese.

— Ce era ? întreabă încet Țancu. Rîdea cineva tare, ori îmi hăuie mie urechile.

— Nu, o treabă. Poate vorbea cam tare, n-am băgat de seamă. Vin și eu cu dumneata, numai să trec să vorbesc cu...

Ce tîmplari om putea găsi pentru mîine, duminică ? Ies iar în fugă.

— Matei !

— Ce tîmplari om găsi, vrei să spui, nu ?

Mi-a înțeles gîndul. S-o fi frămîntînd cu el de cînd a venit și așteaptă în birou.

— Din sat nu-l avem decît pe Stoica. Un om singur poate să facă un sicriu. Să-l rogi dumneata. Dacă se lasă greu, să-l roage Breazu. Dar cred că pentru Caterina lucrează el și sîmbătă seara ori mîine în zori. Să ia scînduri din alea mai bune, din alea pentru pridvorul sălii de ședințe pe care o s-o facem. Sînt geluite, să le închege, să facă sicriu frumos.

— Dacă nu l-om găsi băut.

— Tulburelul ! Treziți-l. Scuturați-l. Chemați-mă, dacă e nevoie, și pe mine. Vorbiți cu nevastă-sa, cu Saveta, ea ținea la Caterina.

— Toți au ținut.

— Eu mă duc cu Țancu pînă la el acasă. Omul la nenorocire se face slab ca un copil, orice e o mîngîiere pentru el. Mă găsiți acolo dacă e nevoie și mai tîrziu acasă la mine.

Intru din nou în birou.

— Să mergem, Țancule.

Telefonul sună lung. Țancu se uită la el, de parcă n-ar mai fi auzit în viața lui un telefon, de parcă nu i-ar ști rostul pe lume : un șurub care îți intră în urechi cînd ai gîndurile tale, și of ! ce gînduri.

— Alo ! Da, eu sînt. Gara ? A sosit un vagon de ciment ? Bine, bine. Trebuie descărcat chiar acum ? Vai de... Nu, am zis : bine. O să-l descărcăm. Venim. Da, da. Bine.

Cu cine ? Cum ? Trebuie. Repede. Vagonul trebuie să se întoarcă gol chiar în noaptea asta. Cu cine ? Pe cine trimit după oameni ? Matei e la Breazu, se duc amîndoi la Stoica. Oameni de la grajduri ? Puțini seara și Breazu nu-i acolo să-i mobilizeze. Cu cine ? Cu nuntașii de mîine ! Numai să-i prind.

— Țancule !

— Să mergem.

— Țancule dragă, iartă-mă. A sosit un vagon de ciment. Trebuie să alerg după oameni, trebuie să dau fuga la gară, trebuie... Nu pot veni în seara asta. Vin mîine.

Țancu se uită trist, își ia căciula pusă pe dușumea, se îndreaptă spre ușă.

— Atunci, mîine. Și restul...

— Restul ne privește pe noi.

— Noapte bună.

Ce fel de noapte bună să-i urez eu lui ? Bălmăjesc ceva și-l strîng de braț. A ieșit.

Încui biroul, am uitat lampa aprinsă, îl descui, sting, încui iar. Să nu-mi pierd capul. Colo, la sala de ședințe, se vede lumină și forfotă. Îi număr repede din ochi : sînt vrea nouă, zece, cu scaune, cu mese în spinare. Mă apropii, mă căznesc să-mi dreg glasul să pară vesel.

— Gheorghiță !

— 'zent ! strigă unul cu o bancă în cap.

— Mă Gheorghiță, tu nu știi de unde să iau eu vreo zece voinici pentru o treabă de un ceas ?

Gheorghiță rîde de sub bancă.

— Păi nu ne ține un ceas, tovarășă președintă, acuși liberăm locu' și de noi, și de mobilă.

Nu m-a înțeles și e greu să înțeleagă că pot avea asemenea pretenții în ajunul nunții lui. Din cei zece, numai unul, Florică, e cooperator, ceilalți sînt băieți din sat care lucrează la fabrici sau pe șantiere în oraș. Or să vrea ?

— Afară de treaba asta a voastră, mai am eu una voluntară, o distracție de vreun ceas, nu mai mult.

— Știm noi distracțiile astea voluntare ! zice unul care trece pe lîngă mine cu o masă pe umeri. Distracție fără vin și fără lăutari, dar poate cu haine rupte.

Nu-l cunosc după glas și nu-l văd bine la lumina becurilor clătinate de vînt.

— Gheorghiță, nu mă lăsa la ananghie !

Gheorghiță se oprește, își dă seama că e vorba de ceva serios.

— Măi flăcăule, ne-a venit în gară un vagon de ciment. Trebuie să-l descărcăm acum, numaidecît. Nave-

tiștii au plecat toți, de mult. Să umblu din casă în casă, să caut oameni ? Pe Matei l-am trimis la o treabă cu necaz. N-am pe nimeni... Breazu a plecat și el.

Stai, să-mi dreg glasul. Așa nu merge. Sună a slăbiciune muierească.

— Gheorghiță, nu ți se pare ție că ar fi o năzbîtie grozavă ca, în ajunul nunții tale, tocmai tu cu nuntașii să faci una nemaifăcută ?

— Dracu' a mai văzut să facă mirele asemenea ispravă înainte de nuntă ? Să facă treabă cîntînd, în timp-fulger, cum zice Boanță, numai așa, ca să arate de ce e în stare și cum scapă el cooperativa la nevoie ?

Încep să rîd ca de o poznă în adevăr cu haz.

— Păi cine n-ar povesti pe urmă în sat ce-a fost în stare Gheorghiță Mitruț în ajunul nunții lui ? Și cum pe urmă s-a dus cu prietenii acasă, s-au scuturat frumos pe haine, și iar au ciocnit și au chiuit ?

Gheorghiță a lăsat banca din spinare și se uită la mine lung, fără zîmbet de data asta.

— Tovarășă președintă, și dumneata mă ajuți pe mine cu mobila asta, da' vezi că...

— Nu pentru mobilă, Gheorghiță, că doar nu ți-o scot pe nas, chiar îmi vine greu să-ți cer să mă ajuți tocmai în seara în care te-am ajutat și eu pe tine. Dar unde găsesc eu la ora asta, sîmbătă, atîția flăcăi voinici la un loc, adunați grămadă și buni la inimă ? Învață-mă unde, că mă duc acolo !

Băieții intră și ies în trap pe poarta cooperativei. Strigă, se întrec, chiuie. Floricică se oprește lîngă noi. A înțeles despre ce e vorba, dar așteaptă să hotărască Gheorghiță, care nu zice nici da, nici ba. Se mai adună și ceilalți.

— Treabă cu bani știe oricine să facă. Numai ăi cu suflet te scot din ananghie. Pentru voi ar fi o joacă, ce să mai vorbim.

— Să descărcăm sacii și să-i lăsăm pe peron ? întreabă un glas gros, al lui Tarcea, pe care îl știu, lucrează la fabrica de faianță din oraș.

— Ba în camion.

— Și din camion încă o dată aici.

— Altfel cum ? În magazie.

Greu am înghițit nodul ăsta din gît.

— Ține mai mult de un ceas, spune al lui Tarcea. Mi se pare că am început tocmeala, asta e bine.

— N-aș crede. Voi sînteți iuți ca zmeii. Un vagon de saci ? Zburați cu ei, cum ați zburat cu băncile astea.

Simt că Gheorghiță începe să se înduplece, dar îi e greu tocmai lui să-și cheme oaspeții de mîine la o treabă care nu-i privește. I-ar părea că înainte de a-i chema la masă, le cere un soi de plată în muncă. Să vorbesc mai mult cu Floricã :

— Floricã ! Măi băiete, cooperativa e și a ta ! Și vreo cinci din flăcăii ăștia care lucrează în oraș au părinții în cooperativă. Ei, să mă duc la ceasul ăsta să le iau părinții de lîngă sobă, de la căldură, ca să descarce, ori să-i rog pe ei să facă asta pentru ai lor ? Ce zici, Floricã ? Și voi ce ziceți, băieți !

Cel cu glas gros de adineauri, care a vorbit batjocoritor despre „distracțiile voluntare“, rîde puțin răgușit.

— Zicem că asta ar merita măcar două damigene de tulburel !

Aș găsi forma contabilă pentru asemenea plată ? Se poate trece la ore suplimentare. E o idee !

— De ce mi-ai luat-o înainte ? Eu mă gîndeam să fie surpriză la sfîrșit ! Crezi că vă lăsam cu gura uscată ?

— Ei, uscată ! protestează rușinat Gheorghiță. Parcă n-am acasă destul de băut.

— Tu ai ce ai și asta e bașca. Hai, ziceți da, băieți !

— Unde e camionul ?

Camionul ? E el în garaj, dar unde e șoferul ? La asta nu m-am gîndit. Nea Fane, singurul șofer care locuiește în sat. Îmi dau capul dacă n-o fi la Bufet acum, dar mă fac că totul merge pe roate.

— Camionul e în garaj. Șoferul trebuie să vie chiar acum. Sfîrșiți voi cu căratul mobilelor și ne întîlnim la gară. Ori, dacă vreți, vă întoarceți tot aici, să veniți cu camionul la gară.

Se sfătuiesc între ei.

— La gară ! Ce să mai venim aici ? Gara e mai aproape de casa lui Gheorghiță.

— Sigur, tovarăși ? V-ați dat cuvîntul, băieți ? Vă aștept acolo ?

— S-a făcut ! spune Gheorghiță, încîntat că nu mai simte împotrivire în ceilalți.

— Să trăiți și la revedere. În vreo jumătate de ceas sau în trei sferturi, la gară !

Parcă lumina e mai puțină pe drum. Din loc în loc s-a mai stricat cîte un bec. Pe asfaltul șoselei s-a prins o mîzgă lunecoasă, care n-a înghețat de tot, care te înșală. Să mai trec pe acasă pe la nea Fane sau direct la Bufet ? Hai acasă întîi. Vîntul ăsta pătrunde prin haine, de parcă ai umbla gol pe drum. Trebuia să-mi pun de dimineață blana de oaie sub palton, dar nu m-a tăiat capul că va fi atît de frig. Nici n-am mîncat azi, de asta mi-o fi atît de frig. Trec prin fața porții mele. Se vede lumină în fund, în sufragerie. Să intru o clipă, numai o clipă, să-i văd, să-mi iau căptușeala de blană și să fug la nea Fane.

Dan e singur în sufragerie. Dezleagă cuvinte încrucișate.

— Bine c-ai venit, mamă. Mi se urîse.

— Taică-tău nu s-a întors încă ?

— Nu.

— Ai mîncat ?

— De prînz. La cină vă aștept pe voi.

— Mă întorc peste vreun ceas și jumătate, Dănuț. Mai am ceva... Mănîncă, dacă ți-e foame.

— E numai șapte. Vă aștept. Dar m-am plictisit.

E călduț capul lui pe care îl strîng la piept și e parcă de catifea.

— Citește ceva. Vin curînd.

Vîntul mă răzbește prin palton, mă înfioară și mă doare. Am uitat iar căptușeala de blană. Nu s-a întors pînă la ora asta. Azi, sîmbătă, cînd e zi scurtă la birouri. Vreo ședință ! „Îți spune că se duce la ședințe, și el se duce la teatru“. O fi spectacol la teatru și sîmbătă după-amiază, ce știu eu ! Spectacole la care poți să te duci cu fete care miros a parfum. Și, dacă ar fi venit acasă, ce-ar fi făcut ? M-ar fi așteptat, ar fi citit, ar fi gospodărit cu Dan, alandala, bărbătește, cum știu ei. I s-ar fi urît și lui, cum i se urăște copilului. Are dreptate. Ar fi putut fi el lîngă mine în vreo clipă din ziua asta grea ?

Nu, femeie, zbuciumă-te singură cum se zbuciumă azi atîtea femei, ai meserie de bărbat, scoate-o la capăt, că ai vrut, și ți-a plăcut, și ești mîndră de ea. Te poate ajuta uneori Breazu, fiindcă are un rost în cooperativă, nu te poate ajuta nici cum bărbatul tău, care are alt rost în altă parte. Nici măcar pe drumul ăsta lung, în seara asta friguroasă și vîntoasă n-ar fi putut merge alături de mine, pentru că asta e treaba mea, să-l scot din vizuină pe nea Fane, și bărbatul președintei nu se poate amesteca. Cum ar arăta o președintă care merge cu bărbatu-său s-o descurce ? M-ar rîde și curcile. Ori știi să fii, ori îți dai demisia. Să mă țină de mînă cînd mă duc la sector sau la Minister ? Asta ar fi ceva bun pentru Estradă ! Ceva de haz.

Noroi, noroi, în curtea lui nea Fane. Cîinele dezlegat, dar se bucură cînd mă vede. De s-ar bucura așa și stăpînă-su. Și, mai întîi, de-ar fi acasă !

Este ! Tocmai iese pe ușă, îmbrăcat ca omul care începe duminica de pe acum.

— Nea Fane !

— Dumneata erai ?

Nu e prea încîntat că mă vede.

— Pune haina cealaltă, nea Fane, și fuga la camion. Trebuie să mergem la gară. Ne-a sosit un vagon de ciment.

— Acu' ?

— Acum !

— Trăsni-l-ar ! Păi camionul meu are o pană la motor.

— Trebuia să-l dregi după-masă. Iei camionul lui Ispas.

— Să zică pe urmă că i l-am stricat ?

— Să zică sau să nu zică, nea Fane, asta e ! Nu se închide el, Bufetul, pînă la ora zece. Cimentul trebuie descărcat chiar acum și dus la sediu. Poate că nici mie, nici ălora care l-or descărca nu ne place să orbecăim în seara asta la gară, toți am sta mai bucuroși acasă ori unde ne-ar da inima ghes. Vine Gheorghiță Mitruț, care se însoară mîine, cu nuntașii lui să descarce, și dumneata sau eu, care nu ne cununăm mîine, să facem nazuri ? Și ce să-ți mai spun ? Că ți-ar plăcea să mergi pe asfalt

în curtea cooperativei în loc să te înfunzi cu roțile în gropi ? Că doar de aia vine cimentul. Ne-am înțeles, eu mă duc la gară să semnez acolo actele de primire, te aștept în douăzeci de minute.

— La dumneata, toate sînt ușoare, cînd le face altul.

— Adevărat, că eu nu fac chiar nimic. Eu și acuma stau în pat și numai te visez pe dumneata. La revedere, te aștept la gară.

Are să înjure, și are să vină. Aud cum se trîntește ușa casei în urma mea. A intrat înapoi, să se schimbe. Hai, lasă-mă, cuțule, m-ai murdărit pe toată haina cu labele tale înoroiate. După ce că sînt o femeie care nu mai scoate cizmele din picioare și nu miroase a parfum, o să mai intru în casă diseară și cu miros de cîine.

Luminile gării licăresc departe. Încă nițel, încă nițel, Rădiță, și ai ajuns.

— Credeam că nu mai vii, spune șeful. L-am tras pe linia a treia și o să-l atașăm la mărfarul care trece spre oraș la nouă patruzeci.

Nu știu cum fac formalitățile pentru vagon, cum semnez hîrtiile, cum vorbesc cu unul și cu altul. Stau cu auzul încordat, vine camionul ? Vine Mitruț cu prietenii lui ? De afară nu se aude decît tăcere și din cînd în cînd vuietul vîntului.

— Intră la mine în birou, spune șeful. E mai cald.

— Ba ies afară, să-i aștept.

Nu se vede, nu se aude nimic dinspre sat. Se aude de pe linie, de departe se apropie pufăind, duduind. Trece o locomotivă, o namilă neagră, și după ea un șir de vagoane luminate. Nu oprește în stația noastră, n-are ce face aici un tren ca ăsta. Înăuntru se vede prin ferestre, stau oameni de vorbă, se uită prin geamuri, stau la mese. Le e bine. Le e cald. Unde s-or fi ducînd ? S-au dus.

Bate vîntul. Nici aici n-ar fi putut sta Sandu cu mine. Așteptarea asta e numai a mea. Multe sînt numai ale mele și multe or fi ale lui, cine știe cîte. N-am călcat o dată în fabrica în care lucrează el, nu știu nici o mutră de acolo. Or fi mutre frumoase pe la birouri, în jurul lui. Dar nu m-aș duce de azi înainte pentru nimic în lume. Să mă umilesc pe mine urmărindu-mi bărba-

tul ? Să-l umilesc pe el, controlîndu-l ? Pentru nimic în lume !

Mă bate un far în obraz dinspre șosea ! Vine camionul ! Parcă mi-a ieșit jumătate de suflet cu oftatul ăsta adînc de ușurare. Cealaltă jumătate stă încă chircită înăuntru, în piept : nu cumva n-or veni nuntașii ? Ce ne facem atunci ?

Nea Fane oprește, sare de la volan. Nu mai e furios. S-a dumerit și el că altfel nu se putea.

— Unde trag ?

— Peste pod și oprește acolo, lîngă linia a treia, lîngă vagonul ăla de colo, ăla singur.

— Dar băieții de care spuneai ?

— Trebuie să vină acuși.

Mă privește lung, se suie în cabină și dă drumul la motor. Și dacă n-or veni ? Au trecut pe acasă pe la Gheorghiță, au mai tras o dușcă și s-or fi răzgîndit. Or fi cîntînd ținîndu-se pe după gît și or fi petrecînd de mama focului. Dincolo, la Țancu, liniște și durere. Caterina, cu ochii ei frumoși și blajini, închiși, Caterina care n-o să se mai uite la noi niciodată cu dragostea cu care se uita la puii ei de o zi. Felurită e viața, sau felurite sînt ceasurile într-o viață de om.

Am auzit un chiot ! Încă unul ! Și hohote de rîs. Grozavi flăcăi ! Auzi-i cum vin, curat ca la nuntă. Intră buluc din întuneric în lumina peronului. Unu, doi... patru... zece ! Au venit toți zece !

— Încotro ? strigă cel cu glas gros.

— Colo ! Ăla e vagonul, lîngă el camionul !

— Pe el, fraților !

Se duc vîrtej. Abia mă țin de ei. Cam lunec între traverse, dar n-are a face. Fane a aprins toate farurile să se vadă bine ușa vagonului.

— Ca pe bandă rulantă, ca pe bandă rulantă ! strigă unul suit în vagon și pune primul sac în spatele altuia care se îndreaptă, nițel cocoșat de greutate, spre platforma camionului.

— Repede, zmeilor, că nunta v-așteaptă !

Numai de n-ar sparge sacii, că prea se mișcă repede, ca diavolii. Le aud răsuflarea grăbită, cîte un hohot de

rîs cînd unul a spus o glumă mai mult suflată decît rostită, între gîfîieli.

— „Iac-așa se joacă fata,
Cînd pe stînga, cînd pe dreapta,
Iacă-iacă-așa !“

Cînt tare și mă aud că încă mă mai ține glasul.

— Mai zi, tovarășă președintă, că ai voce frumoasă ! strigă cel care vorbește gros și pe care nu-l cunosc de loc, nu e din sat.

— Am să vin cînd te-i însura și dumneata, să-ți cînt la nuntă. Dar acum e prea mare umezeală și eu îmi păstrez glasul pentru atunci !

Și aș cînta, zău că aș mai cînta. Nu, nu mai cînt, o glumă merge, dar ăștia, cum sînt băuți, sînt în stare să lase sacii jos, și să vină să mă ia la joc.

— Nea Fane, nu poți să mai apropii nițel camionul de gura vagonului ? rostesc ca un căpitan, atît de serios, încît să se vadă că stau aici de veghe, dar nici prea aspru, ca să nu le stric cheful.

Nu-mi mai simt picioarele. Ceafa mi-e țeapănă sub gulerul ridicat. Eh, nu mai e mult. O mai fi un sfert de vagon. Bun e și tulburelul de toamnă ! Sau nu, bună e fericirea în viața omului, de data asta fericirea lui Gheorghiță, care i-a molipsit pe ceilalți. „Viața personală“ — cum spunea inginerul. Dacă îmi rămîneau ăștia toți în cooperativă și nu plecau în oraș, ce mai treabă făceam cu ei. Să nu mă mai gîndesc. Am ametit, de parcă se învîrtesc călușeii în fața mea.

— Gataaa ! strigă unul lung, și ceilalți trag un chiot.

— Poftim în cabină, tovarășă președinte, mă strigă Fane.

— Băieți ! Băieți ! Veniți la sediu, nu-i așa ?

— Am și pornit, zbiară Florică, și toți se duc în goană, ca alungați.

Camionul saltă pe scîndurile jucăușe ale podului, ocolește gara. Sîntem pe șosea. E opt și jumătate. La multe case se mai zăresc luminile în bucătăriile din curte. Altele sînt întunecate. Oamenii s-au și culcat. Și la casa lui Țancu licărește ceva slab, la ferestrele dinspre drum. Lumînările aprinse pentru Caterina. O fi venit fata ? O fi singur Țancu ? Nu cred, stă vreo vecină, sau

cumnată-sa lîngă el. La ce-i folosește ? Poate i-o fi folosind, poate i-ar fi prea greu numai cu ea. Vreo treizeci de ani de căsnicie. Eram copil cînd am fost la nunta lor. Ce bine s-au înțeles. Îi plăcea Caterinei vorba bunicii mele : „Că nimica nu-i pe lume ca mila de la bărbat“. Era din Transilvania bunica, adusese de acolo vorba asta necunoscută la noi. „Milă“ însemna pentru ea căldură, dragoste, nu milă ca pentru schilozi sau neputincioși. Ea nu cunoscuse așa ceva, rămăsese văduvă prea tînără, nici mama n-a cunoscut. Pe mama o durea cînd spunea bunica, oftînd, cuvintele astea ; Caterina înțelegea fiindcă ea trăise mila de la bărbat.

— Am și ajuns ?

Nu băgasem de seamă. Matei umblă prin curte.

— L-ai găsit pe Stoica ?

— A venit. Face sicriul.

— Vino cu mine, trebuie să scriu un bon pentru două damigene de tulburel. Te duci cu el la magazie și ridici damigenele. Le dai ăstora care or descărca acum cimentul.

— Care ciment ?

— Așa-i, că tu nu știi, erai plecat. Ai să vezi și n-ai să crezi. Vino să-ți dau bonul. Mîine trebuie să vorbim și la cimitir... Și luni, la vremea prînzului, mergem cu cîți oameni putem...

— Spunea și Breazu. Mobilizează și el, dar pentru înmormîntarea Caterinei nici nu-i nevoie de mobilizare.

— Și eu cred. Uite bonul. Cînd ne întoarcem, luni, nu, n-are să mai fie timp, marți, trebuie să vedem și de împărțirea porumbului la oameni ! În atelierul de perii, să vină electricianul, să izoleze...

Am început să le fac pe toate ca în vis. Nu știu cînd am intrat în birou, nu știu cînd am ieșit în larma pe care o fac afară flăcăii în fața magaziei. Durducan, paznicul de noapte de la materiale, se uită bosumflat la iureșul ăsta. Încet și potolit cum e el, orice zarvă îl tulbură : „nu-i cum trebuie !“. I se pare că toate ar trebui să fie pe măsura lui, o mișcare, o pauză și un căscat. A îmbătrînit Durducan, abia acum îl văd cît a îmbătrînit. Să-l întreb luni dacă nu i-ar conveni mai

bine să-l schimb, să facă paza de zi. Poate ar obosi mai puțin.

— Tovarășa Rada, am adus damigenele.

— Mulțumesc, Matei. Nu te duci acasă ?

— Știi ce ? Du-te mai bine dumneata, că ești verde de frig. Cu spiridușii ăștia, îi văd eu, nu ține mai mult de jumătate de ceas, nici atît. Dă-le vinul, spune-le o vorbă, și du-te. Cînd sfîrșesc ei, plec și eu. Vezi că azi am stat mai mult la căldură decît dumneata. Acum, seara, m-am mai vînturat și eu, altfel...

S-a vînturat el cam toată ziua, dar nici de frig nu-l văd tremurînd, și în mine au înghețat și mărunțaiele. Dar de ce să stea el în locul meu ? Nu e dator. Nu vreau.

— Pleacă dumneata, Matei, nici pentru mine nu-i nimic încă o jumătate de ceas.

— Lasă, spune Matei, ești destul de vitează și așa, știu. Nu mai trebuie...

Mi se face rușine. Parcă aș fi vrut să mă mai chinuiesc aici nițel, ca să dovedesc că sînt un erou. Nu, nu era așa ceva în capul meu, și cu toate astea te pomenești că uneori le dau oamenilor impresia asta.

— Bine, Matei, vitează sau nu, mi-e frig, e adevărat. Rămîi dumneata.

Îl opresc pe Gheorghiță între camion și ușa magaziei. Îi mulțumesc, îl firitisesc, mă mai poftește o dată la nuntă, mulțumesc tuturor flăcăilor care răspund din goană, unul nu pune sacul jos, și le arăt damigenele care stau cuminți lîngă scaunul pe care s-a așezat Matei, mai la o parte, lîngă peretele magaziei.

Așa. Acum mergem acasă. A început să fulguie, dar rar, puțin. Mîine s-ar putea să se limpezească iar cerul. Vîntul ăsta poate că ridică norii. Bine că am băgat cimentul la loc ferit. Acum mi-ar prii o baie caldă, dar n-am putere să mai fac focul la cazan. Nici nu mai gătesc în seara asta, gătesc mîine dimineață. Devreme, ca să mă duc pe urmă la Țancu. Tropăi ca un ostaș după un mers lung, îmi aud tropăitul pe drumul pustiu și liniștit.Și mîna mi-e înghețată, deschid greu zăvorul pus pe dinăuntru. Mă opresc în mijlocul curții, între tufănelele uscate, peste care cade lumina becului din drum.

Dacă Sandu tot nu s-a întors ? Dacă n-o fi acasă ? Trebuie să mă prefac față de Dan, să mă prefac că nu sînt necăjită, că sînt numai obosită. Îmi vine să nici nu mai intru în casă, ca să nu aflu, ca să nu știu. Să nu mai intru în casa mea, în care mi-e atît de drag să trăiesc. Haide, gata. Așteaptă băiatul.

Împing ușa. Îmi sar amîndoi în întîmpinare. Masa e pusă.

— Bine c-ai venit, Rădiță ! Ai înghețat ! Știam c-ai să vii înghețată, am încălzit apă, să te scalzi.

— Eu m-am și scăldat ! strigă Dan.

— Și eu am venit tîrziu, am avut o ședință. Am ajuns pe la opt acasă.

Ce limpezi îi sînt ochii cînd vorbește de ședință !

— De ce stai așa, ca un om de zăpadă în mijlocul odăii ? Sărăcuța de tine, ești năucă și înghețată. A fost o zi grea ?

— Grea. Stai să-mi vin în fire. Nu știu de ce să mă apuc mai întîi.

— Întîi să-ți scoți cizmele și paltonul. Hai, voinice, să-i scoatem cizmele mamii. Tu una, eu una.

Asta îi place grozav lui Dan, să se ia la întrecere cu taică-său, care se preface că nu poate, că nu răzbește să-mi tragă cizmele, pînă cînd Dan n-o scoate pe cea pe care a apucat-o el. E jocul nostru din unele seri.

Dan cade pe spate cu cizma în mîini și rîde de se prăpădește, Sandu se trudește, geme caraghios ! S-a mai întîmplat asta de cinci-șase ori anul trecut, o dată anul ăsta. Și, uite, abia acum mă gîndesc că niciodată, dar niciodată în viața lui tata n-ar fi fost în stare să-i scoată mamii încălțările. Ar fi leșinat biata mama de spaimă sau de bucurie. Și bunica la fel. Asta o fi „mila de la bărbat“ și ele n-au cunoscut-o.

— Să vă încălzesc mîncarea.

— Scoate mai întîi paltonul de pe tine.

Scot paltonul anapoda, cu brațele mele amorțite și, cum îl scot pe dos, îmi zboară dintr-un buzunar cîteva bucăți din scrisoarea pe care am rupt-o și am uitat s-o ard. Sandu se apleacă și le ridică.

— Ți-a căzut ceva.

— Dă-le încoa' ! și vreau să i le smulg din mînă.

Mirat de violența mea, Sandu se uită la hîrtii.

— Ah ! și tu primești murdării din astea ?! Dă-le naibii pe foc.

Deschide ușa sobei și le aruncă.

— Și tu ?

— Am primit vreo șase pînă acum. Parcă ar fi același scris.

— Ce-ți spunea în ele ?

— Nici nu merită să-ți aduci aminte. Prostii despre tine. Le-am ars.

Cred că m-am înroșit foarte tare.

— Mă duc în bucătărie.

Aprind flacăra la aragaz. Da, nu trebuie să stau numai să mă uit la ea, trebuie să pun și mîncarea pe foc. Și el a primit. Lui nici nu i-a trecut prin cap să mă bănuiască. Și eu, vezi... Ce rușine mi-e de mine, ce rușine mi-e ! Cred că rușinea m-a dezghețat înaintea căldurii din casă. Mă mișc ușor și nu mă mai doare nimic. Numai că îmi vine parcă să plîng, nu știu dacă de rușine, de destindere sau de bucurie că o grijă nemernică s-a dus, s-a topit. Îi aud alergînd în jurul mesei, se joacă. Nu, n-am să plîng, mi-a și trecut slăbiciunea de adineauri. Mîncarea s-a încălzit. Ce mai vreau de la ea ? Să se ardă ?

— Așezați-vă la masă !

Stăm toți trei în jurul mesei. Lumina cade gălbuie pe noi. Soba dogoare.

— Spui că ai avut o zi grea. Ți-a mers prost ?

Mie ? Mi-a mers foarte bine. Mi-a mers grozav.

— Nu ! Am rezolvat... știi cîte am rezolvat ? Și cu zidarii, și cu Stăncioii, și cu cimentul. Tot !

— Așa înțelesesem eu.

Încep să rîd cu hohote.

— Mi-a mers grozav. Eh, că a fost cu nițică oboseală și nițel frig, ce să-i faci, nu se poate altfel. Mi se retează rîsul. Da, e și o veste proastă. A murit Caterina Țancu. O femeie grozavă, o femeie fără pereche.

— O știu. Îmi pare rău și mie. Acum va trebui să ai nițică grijă de el, mi se pare că erau foarte legați.

De unde știe Sandu ? E adevărat, au venit de cîteva ori împreună la noi, și vezi că Sandu, care e străin de sat

și de treburile lui, a băgat de seamă și a ținut minte. Și are încredere în mine, își dă seama că eu îl pot alina, puțin, pe Țancu. Nici n-a gîndit : „Cînd ai o clipă liberă, stai lîngă mine, nu-ți mai pierde vremea și cu treburile altora“ cum ar fi gîndit alt bărbat. De ce imi trecea prin minte azi, pe drum, că la greu tocmai bărbatul meu nu mă poate ajuta ? Pentru că sînt nedreaptă.

— Ei, du-te acum să faci o baie. Strîngem noi masa, Dan și cu mine.

— Mai lasă-mă o clipă, Sandule, să stau lîngă tine. Uite, să ne îngrămădim toți trei aici, lîngă sobă, pe divan. Să mă odihnesc lîngă tine. Vin la mama, Dănuț. Ești pe jumătate adormit. Nu știu ce spunea azi inginerul despre fericirea personală sau viața personală. El s-a dus s-o caute la Sinaia. A noastră e aici, nu-i așa ? Uite, vezi, eu sînt acum foarte fericită. Mi-e frică să nu adorm pe umărul tău înainte de baie. Nu-i nimic. Unde mi-ați pus cizmele... să mă duc... nu mă mai duc... Ce mai pajiște !

— Ai adormit, Rădiță !

Verba manent

Prin fereastra prin care bătea acum soarele care începuse să coboare ușor pe arcul bolții, singura pe care schelele exterioare n-o acopereau de loc, razele piezișe, încă puternic aurii, luminau cîteva din lespezile roase, ulcelele cu vopsele așezate pe jos, stîlpii puternici pe care era clădit eșafodajul interior de bîrne, scînduri, trepte aeriene, și picioarele sfîntului Petru pînă la genunchi. Restul bisericii se pierdea în semiîntunericul cu care Giorgio își deprinsese atît de bine ochii, încît nu aprindea marile becuri sau reflectoarele care fuseseră așezate în toate unghiurile clădirii, decît cînd lucra la o bucată de frescă la care, în nici un moment al zilei, nu ajungea nici o rază de afară, prin nici una dintre ferestrele zăbrelite în cruciș și-n curmeziș de pîrghii și scînduri, cu geamuri în care mai străluceau ochiuri din sticla bombată de odinioară, peticite cu sticlă albă, plată. Mirosul de cafea se amesteca din ce în ce mai tare cu cel rășinos de sandarac, cu cel al cerei care fiersese adineauri, cu cel de vopsea, de var, și peste toate, sau dincolo de ele, stăruia mirosul de tămîie arsă sute de ani în lăcașul cu ferestre închise. Dacă n-am să cobor acum, se gîndi Giorgio, cafeaua are să dea în foc și reșoul are să se îngăleze ca data trecută, cînd mi-a trebuit o oră ca să-l curăț. Dar degetele sfîntei Ana la care lucra acum, pe

care le desprindea acum de sub mantia sfîntului Toma care le acoperise la a doua zugrăvire a bisericii, erau atît de lungi, de pure în calmul lor gest de ocrotire a copilei Maria, de aeriene parcă, încît îi venea greu să se despartă de ele tocmai acum, cînd lumina avea să scadă pe nesimțite. Albul lor lunar, așezat pe albastrul străveziu al veșmîntului copilei, îi dădea o senzație de beție rece, de încîntare ilimitată. Cît de perfect erau pictate unghiile prea lungi ale acestor degete cuminți, de parcă fiecare dintre ele ar fi însemnat pentru pictor un țel în sine, o datorie cuvioasă, de parcă pentru fiecare din ele ar fi trebuit să-și dea socoteală lui însuși, seara, cînd se odihnea, de desăvîrșirea muncii lui de peste zi.

Un miros de ars și un sfîrîit care nu mai voia să se sfîrșească îl trezi din contemplație. Sigur, cafeaua dăduse în foc. Giorgio coborî ușor din vîrful schelelor lui, călcînd cu piciorul încălțat în sandală din bîrnă în bîrnă, obișnuit acum cu urcușul și coborîșul ăsta zilnic, care parcă îi făcea plăcere, după ce stătuse neclintit și uneori cu capul dat pe spate ceasuri întregi. Jos, de-a lungul peretelui de lîngă ușa de intrare, se înșirau pe o bancă murdară de culori, de unsoare, de rășini, de gălbenuș de ouă, reșoul acum negru de cafea, scoțînd fum gros, termosul cu apă rece, o cutie cu ouă, magnetofonul, bureți de diferite mărimi, murdari și curați, sticle de oțet, de spirt, de terebentină, cîrpe maculate, pachetul cu sandvișuri adus de Giulia, cutii, borcane, ulcele, palete, zeci de lucruri care pe zi ce trecea se înmulțeau.

Cafeaua era bună, tare. În clipa asta putea pune și magnetofonul. Avea o bandă care îl încînta în ultima vreme. Începuse, cînd se apucase de vasta lucrare împreună cu Fernando, prin a pune la magnetofon „Misa Solemnis“ de Bach și requiemurile lui Haendel. „Trebuie să intrăm în atmosferă“, susținea Fernando, cu glasul lui adînc, ieșit dintre barba tufoasă și mustățile groase ca dintr-o grotă. Dar, după ce Fernando se îmbolnăvise, Giorgio lăsase nițel de o parte muzica clasică pentru banda asta dăruită de Giulia, care tulbura liniștea vechii biserici cu sunetele ei de o ciudată și sălbatică armonie. Coruri de negri ! În primitiva și străina înlănțuire de motive, în sărăcia de motive chiar, repetate la nesfîrșit,

în acel primar și brutal geamăt muzical, fără îndoială melodios, Giorgio găsea ceva din propria lui natură intimă, care uneori izbucnea din el, omul civilizat, și voia să treacă peste toate zăgazurile deprinderilor, percepțiilor și reacțiilor pe care le considera ale sale, mai puțin învățate decît firești. Dar, se consola el, pesemne că în firea fiecărui om există substraturi necunoscute de el, gata să irupă la un prilej favorabil lor, cînd cuirasa e mai slabă, că în firea oricăruia dintre noi există trăsături pe care poate că uneori n-avem să le cunoaștem pînă la moarte, pentru că trecem alături de momentul prielnic care să le trezească. Muzica asta chinuitoare și pătimașă, monotonă și obsedantă, răscolitoare în simplitatea ei barbară, care vorbea despre foarte puține lucruri și avea parcă mișcări rituale, ale căror simboluri erau și ele puține și probabil clare, îi dădea ghes să joace și el, cu gesturi atunci născocite, în mijlocul bisericii, în locul îngust dintre schele. O și făcuse uneori, ca să-și dezmorțească mădularele înțepenite de poziția nefirească la care îl obliga lucrul la înălțime, o făcuse amuzîndu-se singur, o clipă, două, pentru că mult timp nu-și acorda nici pentru cafea, nici pentru odihnă. Boala lui Fernando căzuse prost, ar fi vrut amîndoi să sfîrșească peretele dinspre răsărit pînă la începutul iernii. Deși iarnă aspră în acest sud binecuvîntat nu era, între zidurile bisericii tot ar fi fost frig cu toate radiatoarele electrice pe care le-ar fi pus, așa că urma să reia lucrarea în primăvară. Acum, Fernando fiind bolnav, Giorgio își dădea iluzia că lucrează cît doi.

Sfîrși cafeaua, bău un pahar de apă rece din termos, luă încă o daltă mică din lemn de tei, și se urcă iar ca o pisică pe schelă. Mîna era acolo, cu degetele ei puțin rigide în mișcarea lor ocrotitoare, împietrită de veacuri și acoperită de veacuri sub stratul de pictură în ulei pe care îl cojea acum, și nu mișcarea ei, ci transparența, delicatețea închideau în ele o vibrație sensibilă, emoționantă. Așa, deget cu deget, ușor veneau la lumină flori fragile, înmormîntate și uitate. Foarte, foarte puțin roz, ca o înfiorare în albul lor, și încă o tonalitate de roz ușor urcată în unghiile cuminte alăturate. Să fi venit Giotto pînă aici, în sud, lîngă Mediterană, într-o călătorie pe

care istoria n-a păstrat-o ? Sau un ucenic al lui, un vrednic ucenic credincios principiilor și metodelor maestrului său, a coborît aici, în acest vechi oraș pe care dezvoltarea de mai tîrziu a regiunii l-a lăsat în părăsire și pe care cei de azi se trudesc să-l învie iar ? Vor să-l facă punct turistic atrăgător datorită plajei lui vaste, stîncilor de pe mal, de pe înălțimea cărora se vede largul mării, celor cîteva ruine romane dezgropate de curînd. Fără îndoială, edilii și-au spus că vechea biserică din secolul al paisprezecelea, biserică a unei mînăstiri care azi nu mai există, merită și ea să fie împrospătată. Sub pictura murală de acum patru veacuri, convențională și puțin declamatoare, datorită unor fericite accidente care cereau neapărate reparații, s-a întrevăzut o alta, mult mai veche, cea inițială, după toate semnele. Cu grijă, înfiorat de bănuială, descojind un mare petec jupuit, Fernando dăduse de primele fresce, de minunatele fresce de la începutul celui de al paisprezecelea veac. „E Giotto !“ strigase el atît de puternic, încît vechile ochiuri de geamuri, desprinse din micile lor vărguțe de plumb, zăngăniseră. Lui Giorgio îi era cu neputință să creadă că peste o frescă de Giotto se așternuse alta peste două secole. În anul o mie cinci sute și cîteva decenii, nimeni nu ignora personalitatea lui Giotto în Italia, el era doar primul izvor al celorlalți. Chiar dacă tîrgul ăsta era izolat și în decădere în acel moment, nu se putea să-l ignore. Iar decăderea materială a tîrgului nu fusese atît de mare încît să-i oprească inițiativa nenorocită de a mai zugrăvi o dată biserica. Un ucenic al lui Giotto, își spunea Giorgio, un ucenic cu har aproape tot atît de mare ca al maestrului său ! „Însuși Giotto !“ repeta Fernando. Giorgio nu se certa cu el pentru încăpățînarea asta. Giotto sau altul, fresca, pe măsură ce o scoteau la lumină, își vădea culorile aeriene, străvezii, luminoase, liniile puțin înfricoșate pe propriul lor elan, albastrurile și rozurile diafane, de cer în amurg, cînd soarele nu varsă nici o picătură de sînge pe boltă, ci lasă numai amintirea celor mai suave culori ale paletei cu care a zugrăvit violent și orbitor în timpul zilei, scoteau la lumină peisajele care înconjurau foarte omenești chipuri de sfinți.

Acum Giorgio curăța mîneca. Cunoștea dinainte cutele pe care avea să le descopere, cutele cuminți, drepte sau curbe, încremenite într-o pornire spre mișcare, și cumințenia lor nu-l supăra, absorbit cum era de acel albastru străveziu ca apa, dar cert, egal cu el însuși, de o unică puritate.

Lumina descreștea. Banda de magnetofon se oprise demult. Giorgio nici nu băgase de seamă. Liniștea culorii înlocuise desăvîrșit vaierul ritmat și-l cuprinsese ca o apă în care se cufundase. Nu-i plăcea să lucreze la lumină electrică. Reflectoarele zăceau mai mult neîntrebuințate, pictura asta avea nevoie de lumina zilei, nu de falsificarea cu exces a becului electric. Cum va fi pictat atunci, la început, pictorul ? La ce lumină ? Cu ce mijloace ? Probabil că ferestrele cu arc boltit, despărțit în două de o zveltă și ușoară colonetă, nu aveau geamuri de loc, că schelele nu acopereau toți pereții și nici una fațada, că maestrul punea să i se mute din loc o singură schelă, îngustă poate, care să nu împiedice lumina de afară să-l ajungă. Sigur că Fernando și el greșiseră cînd lăsaseră nu numai să se facă aici o construcție de bîrne care căptușea aproape biserica și mai ales cînd îngăduiseră să se ridice și schela exterioară, pentru repararea acoperișului și a cornișei, reparare care nici nu începuse încă.

Giorgio coborî. Își șterse mîinile cu o cîrpă muiată în benzină, le clăti cu puțină apă, încercă să facă oarecare ordine în pensule și unelte, se lăsă păgubaș și se privi în ciobul de oglindă pe care îl adusese aici și de care rîdea Fernando. Nu arăta rău, dar era destul de murdar. În sfîrșit, în orășelul ăsta în care fiecare turist căuta să se îmbrace cît mai personal, cu o neglijență studiată, să se înfășoare în elemente cît mai eteroclite și să dezgolească pînă la o limită obsolut necesară tot ce n-ar fi putut dezgoli într-un adevărat oraș, Giorgio se putea socoti destul de cuviincios în costumul lui de lucru. Bluza de pînză groasă, lungă și largă, cu buzunare mari, strînsă în talie cu o curea, lăsa să i se vadă pulpele tinere, lungi, arse de soare. Sub bluză purta slipul, pentru orice eventualitate, pentru că uneori, obosit și încălzit, ieșea în grabă din biserică, alerga pînă pe țărm,

se azvîrlea în mare și, după cîteva brase și tumbe, își îmbrăca iar tunica răcoroasă și largă și se întorcea la lucru fericit, cu părul ud, cu mădularele ușoare, cu picioare repezi, cu aerul marin în nări și-n piept.

Nu, acum n-avea să se repeadă la mare, era tîrziu. O baie bună, o baie caldă îl aștepta acasă, unde Marina avea să-i spele și bluzele murdare și să i le aducă pe cele curățate. Pe urmă avea să se îmbrace sărbătorește, o invitase pe Giulia la cel mai elegant local din stațiune, jertfindu-l în seara asta pe Fernando, pe care îl vizita zilnic. Mîine, în zori, trezit mai devreme decît de obicei, putea trece pe la Fernando. Criza asta de ficat a lui începuse să fie îngrijorătoare. Prea de mult timp nu-l slăbea pe bietul om deprins și cu lucrul, și cu mîncarea îmbelșugată, și cu o băutură bună. Giorgio îndepărta cu groază orice bănuială, nu se uita în ochii medicului în care zărise odată o privire plină de îndoieli, chemase un al doilea medic care să-l dubleze pe primul, și acest al doilea, un om vesel și optimist, stăruia în a-l trata pe Fernando ca pentru cea mai banală boală de ficat, sigur de știința lui și de rezultatele ei. Da, mîine în zori avea să treacă pe la Fernando, acum timpul era prea scurt pentru tot ce avea de făcut.

Pe străzile înguste care coborau spre mare, acoperite unele de bolți de glicină care uneau o grădină cu alta trecînd peste zidurile scunde, pe sub mimozele care se revărsau peste ziduri cu ramurile lor înflorite catifelat, încă se mai întorceau de la plajă întîrziații gălăgioși, colorați, veseli. Dintr-un grup de tineri care vorbeau o limbă străină, două fete se uitară pătrunzător la el și întoarseră capul să-l mai vadă încă și după ce se încrucișară în mers. Giorgio era deprins cu astfel de ocheade. Se știa frumos și nu-l mai minuna de mult faptul că n-avea nevoie să dea nici o bătălie ca să cucerească o femeie. De altfel, recunoștea el singur, poate nici nu încercase să se apropie de cele care nu-i dovediseră, ele mai întîi, simpatia lor. Și uneori se gîndea cu melancolie că nu va avea niciodată prilejul să se îndrăgostească de-a binelea, de vreme ce se lăsa cucerit atît de ușor, de vreme ce din comoditate se lăsa cules ca un fruct de cea care, după o lenește și superficială selecție, îi păruse mai atră-

gătoare sau, nici măcar atît, de cea care dovedise mai multă energie.

În curtea împrejmuită și ea de ziduri scunde a căsuței pe care o locuia de cîteva luni, pe banca de piatră de sub smochinul revărsat ca o uriașă umbrelă verde, Giulia îl aștepta. Fusese vorba să se ducă s-o ia el de acasă.

— Giulia ! Ai venit tu ? Atît de devreme ? Nu poți merge diseară ? S-a întîmplat ceva ?

Giulia sări de pe bancă și-i veni în întîmpinare. Părul bogat, blond roșcat, lung pînă la mijlocul spatelui, prins în creștet cu o mică diademă de pietre mate, verzi, aproape ascunsă în vălmășagul lui care în seara asta părea a fi fost îndelung pieptănat ca să stea cuminte, rochia de mătase ușoară, verde și ea, mulată pe trupul ei suplu și viguros, sandalele aurii dovedeau totuși că fata se gătise pentru a merge la dans. Îi cuprinse gîtul cu brațele arse de soare, fierbinți încă de soare.

— Nu s-a întîmplat nimic. Îmi place să te văd venind de la lucru în costumul tău de soldat roman. Diseară ai să semeni cu toți domnii de la bar, cînd ieși din biserică însă, cînd vii de pe schele, nu mai e nimeni ca tine. Ești chiar ostașul acela roman de pe fresca din dreapta amvonului, cel cu suliță și scut, și-mi face plăcere să te văd așa. Parcă ai fi coborît din frescă numai pentru mine.

— Miroși a parfum, Giulia ! Unde e mirosul tău bun de algă și mare ?

— Miroși a vopsele și a benzină, Giorgio, ostașii romani miroseau și ei a soare.

— Ai aflat tu asta ? Bine, atunci dă-mi drumul, să mă duc să fac o baie.

— Lasă-ți părul așa Giorgio, pe frunte. Să nu-l mai piepteni într-o parte, ca aseară. Mai întîi că nu vrea să stea, și pe urmă pentru că ostașul roman de pe frescă are breton ca tine. Hai, du-te, cu toate că ai uitat să mă săruți.

— Eram prea murdar, Giulia.

Localul în care intrară în seara aceea era înțesat. Pe terasă nu era nici un loc liber, trebuiră să se înghesuie într-un ungher în interior, la o masă lungă, ocupată de

un grup de turiști care beau vîrtos, dansau crîncen, rosteau fiecare cuvînt cu o violență din care socoteai că va ieși numaidecît un scandal, dar care era urmată numaidecît de hohote de rîs năprasnice. Giorgio încearcă să-i vorbească Giuliei despre degetele sfintei Ana, despre albastrul ideal al vestmîntului ei din care descoperise abia un colț, despre ucenicul necunoscut sau poate foarte cunoscut de contemporanii lui Giotto dar al cărui nume se pierduse în timp, dar, ca de obicei, pe Giulia n-o interesau nici pictura, nici detaliile ei, nici frămîntările lui Giorgio. Faptul că pictorul semăna cu ostașul roman zugrăvit pe zid era singurul element care o pasiona. Fusese descoperirea ei, recunoscută și de Fernando, descoperire care o umplea de mîndrie, de parcă ar fi fost o dovadă că se pricepe și ea la ceva ce nu-i era străin lui Giorgio, iar apariția lui, murdar de vopsele, în haină de lucru, cu unghiile pline cînd de carmin, cînd de ultramarin, i se părea un element important care îl deosebea de toți ceilalți. Iubitul ei era altfel decît ceilalți turiști, era și asta o pricină de orgoliu. Iubitul ei era un artist.

Giorgio se opri la timp, fără dezamăgire. Îi venise așa, să vorbească de preocupările lui, pentru că era lipsit de Fernando de atîtea zile, pentru că atunci cînd îl vedea în fugă, în zori sau pe seară, n-avea mult timp de vorbit, Fernando era chinuit de boala lui și de durata ei. Cu Giulia ? Ce idee prostească ! Chiar atunci cînd una din multele lui aventuri fusese o pictoriță, tot despre dragoste și despre propria ei frumusețe așteptase cuvinte de la el.

Acum Giulia părea preocupată de privirea stăruitoare a unuia dintre comesenii lor, un flăcău negru, cu ochi de tăciune sub sprîncenele îmbinate, cu o basma roșie în jurul gîtului înalt, un șirag de mărgele aurii împletit cu basmaua, și cu dinți mari, albi, care se arătau mereu nu într-un zîmbet, ci de cîte ori ducea paharul la gură, de parcă ar fi avut de gînd să-l muște, să-l sfărîme. O invită la dans fără să privească spre Giorgio, și Giulia se ridică repede, se lipi de el cu tot trupul ei învești mîntat în mătase verde, ca o șopîrlă iute și unduioasă. Pletele ei roșcate se amestecau aproape cu pletele lui lungi, negre. Giorgio își mută privirea de pe perechea care se

depărta în fața lui, la masă, pe chipul, foarte brun și el, al unei fete care îl privea țintă. Fata îi zîmbi, coborî genele lungi și negre, le ridică, îl privi iar și ridică paharul de coniac ca o urare și un îndemn. Giorgio ridică și el paharul lui și-l goli întreg.

Dansară împreună. Muzica era din ce în ce mai dezlănțuită. Perechile se desprindeau, fiecare partener făcea tot ce putea cu brațele, cu picioarele, cu capul, în ritmul muzicii sau alături de el, într-un ritm propriu, numai de el știut, apoi se cuprindeau iar, se înlănțuiau strîns, și toba bătea, talgerele bateriei răsunau demente, saxofonul urla, fagotul gemea. Fata cea neagră cu care dansa țopăia sălbatic în fața lui, el însuși, cuprins de frămîntarea generală și de aburii coniacului, se agita inundat parcă de un zbucium straniu pe care nu-l putea domina. Își pierduse aproape răsuflarea, își auzea inima. Aerul și zgomotul deveniseră aproape de nesuferit. Giorgio ar fi vrut să iasă o clipă pe terasă, să coboare chiar pe țărm, dar partenera lui nu-i mai dădea drumul, voia să danseze un dans după altul. Pe Giulia o pierduse de mult din ochi. De altfel, nici n-o căuta. Și fetișcana asta zdravănă, cu rochia atît de scurtă, încît îi simțea pulpele goale lipindu-se de pantalonii lui la fiecare pas, era o tovarășă de chef tot atît de bună. În urletele deșucheate ale orchestrei, urechea lui Giorgio distingea ceva din motivele jalnice și profunde ale corurilor lui de negri, dar destrămate parcă, amestecate cu alte țiuituri, cu alte tonalități abrupte, cu alte fraze muzicale străine de sobra lor monotonie. Intervenție europeană, se gîndi el, iluzia de a da primitivului o notă și mai barbară decît el însuși ! Dansa totuși, și muzica asta neplăcută îl purta, și fata cea cu gene negre și dese îl purta și ea, și toată învălmășeala dezordonată din jurul lui era ca o beție în care se simtea bine.

În sfîrșit orchestra se opri. Giorgio conduse fata la masă, mai băură împreună un coniac, apoi îi făcu semn că iese puțin pe terasă. O clipă fata se înșelă, crezu că o cheamă cu el, făcu un pas în urma lui, apoi, văzîndu-l cum o ia hotărît spre ușă fără s-o aștepte, înțelese și se întoarse la locul ei.

Și pe terasă te puteai strecura greu printre mese. Jos, pe ultima treaptă care cobora în nisipul plajei, stătea Giulia cu umărul lipit de umărul dansatorului ei cel cu plete lungi, cu fața lipită de-a lui. Amîndoi priveau cărarea lunii pe mare și el îngîna în limba lui, cu glas aspru, cuvinte pe care Giulia nu le înțelegea, dar pe care le asculta cu un zîmbet măgulit. Giorgio vru să treacă pe lîngă ei și să plece mai departe. Ce-i păsa lui de fata asta de care se legase de trei săptămîni, și de care se putea dezlega chiar acum, în clipa asta ? Erau destule fete în stațiune. Giulia însă întoarse capul spre el, îl privi cu un zîmbet strălucitor și întrebă liniștit :

— Plecăm ?

Giorgio ar fi vrut să spună : „Nu, eu plec“, dar Giulia se și ridicase, era lîngă el, îl luă de braț. Da, și de data asta îi era totuna lui Giorgio. Giulia nu era colaboratorul lui, nu era Fernando sau altul cu care mai lucrase vreodată și cu care împărtășise gînduri și preocupări. Se putea continua, așa cum se putea și rupe legătura lor întemeiată pe atît de puțin. Voia să-l lase pe străin și să vină cu el ? Foarte bine. Și dacă străinul avea să se împotrivească, să facă scandal și poate chiar să sară la bătaie, putea fi și ăsta un amuzament pe care Giorgio îl mai avusese cîteodată și din care nu ieșise cu rușine. Dar străinul rămase întîi cu gura căscată, își arătă la lumina lunii mulții dinți albi și mari de parcă de data asta ar fi vrut să muște din noapte, spuse ceva în limba lui dură, cu multe consoane, ceva ce putea fi o înjurătură sau numai expresia unei mirări, și azvîrli în urma lor cu un pumn de nisip. Era prea puțin pentru ca Giorgio să se simtă insultat. Mergea mai departe, cu Giulia lipită de șoldul lui, cu urechea la pîndă. Nu, străinul nu-l urmărea.

— Dacă n-ai fi dansat atîta cu ciufulita aia neagră, m-aș fi întors la masă lîngă tine, șopti fierbinte Giulia.

Giorgio nu se osteni să-i răspundă. Îi era totuna dacă din ulciorul de vin din care bea la cîrciuma din port mai beau și alții. Îi mai trecu o dată prin minte că era sortit să nu se îndrăgostească niciodată, i se păru că nici lucrul ăsta nu-i atît de grav, și-și trecu brațul peste umerii Giuliei.

— Ți-e frig ?

— Nu. De ce ?

— Ai umerii reci. Vii la mine ?

— De ce mă întrebi ? Te îndoiești ? Ai vrea să nu vin ? rosti Giulia cu un glas îndurerat, jignit. Se desprinse de el și-l privi în față. În ochii ei sticleau lacrimi.

Ce bine le cunoaște mecanismul ! rîse în sinea lui Giorgio. Ce repede le provoacă !

— Ești atît de gelos pentru un fleac ? Dar eu am făcut-o anume, pentru că ai dansat prea mult cu...

Giorgio își trecu iar brațul în jurul umerilor ei și a strînse lîngă el. N-avea nici un chef să-i spună nici adevărul, nici minciuni. Trecuse de miezul nopții, dimineața trebuia să se trezească de vreme, în auz îi răsuna încă sălbaticul jaz, în trup simțea încă ritmul îndrăcit al dansului, n-avea vreme de pierdut. Mai trebuia să și doarmă în noaptea asta. Urcară repede ulicioara lui, străbătură curtea în care smochinul cel mare, bătut de lumina lunii, își desena cu umbră toate degetele frunzelor pe pămînt și pătrunseră în casa scundă, în care mirosul grăunțelor de levănțică din marile talgere așezate pretutindeni se amesteca cu acela greoi al florilor de datură din fața ferestrei deschise. Cîteva pînze neisprăvite : un portret al Giuliei, un colț de stînci răsărind din mare, un zid lung, frînt, cu coloane rupte, fostul culoar care ducea de la biserică la mînăstire, se înșirau pe podea, rezemate de perete, așteptînd ziua care poate că n-avea să vină niciodată, a desăvîrșirii lor. În atelierul alăturat zăceau și mai multe pînze neisprăvite.

Tîrziu, cînd pe Giorgio îl cuprinse somnul, Giulia încă mai îngîna cuvintele fierbinți de dragoste cu care îl înlănțuise pînă atunci. „Cîtă nevoie de a vorbi are femeia asta, se gîndea Giorgio, cîtă nevoie de a înlocui sentimentele cu numele lor“, și mai departe nu mai gîndi nimic. Se prăbuși în somn.

În zori, cînd Giulia dormea încă, cu trupul ei lung, subțire, ars de soare ca o pîine bună scoasă din cuptor, încolăcit șerpește în mijlocul patului, Giorgio ieși în curte, se spălă cu apă proaspătă scoasă din puțul de piatră, se îmbrăcă în tinda casei cu veșmintele de lucru și plecă la Fernando.

Îl găsi pe pictor tot în patul în care îl lăsase cu două zile înainte. Stătea rezemat de perne, bea o ceașcă de ceai fierbinte și se uita ursuz în jurul lui, acuzînd parcă cu privirea și pereții, și mobilele, și fereastra larg deschisă prin care se vedea marea.

— Te-am așteptat aseară.

— Iartă-mă, am ieșit cu Giulia, îi făgăduisem.

— Da, da, știu, poate să-ți moară prietenul, tu făgăduiești nu știu ce muierilor, și te mai și ții de făgăduială.

Glasul lui Fernando bubuia ca un tunet.

— Fernando ! Am venit în fiecare seară la tine, dar nu-i vorba de asta, e vorba că nu arăți de loc ca un om care are de gînd să moară.

— Adevărat ? Pentru că mi-am pieptănat barba și m-am spălat pe cap ? Dar ficatul, știi tu ce se petrece cu ficatul meu ? Știi cum mă doare ? Te mulțumești să mă vezi la față, și cu asta ți-ai făcut datoria ! Colaborator ! Ales de mine ! Prieten ! Drag ca un fiu !

Giorgio tăcu. Cunoștea durata furiilor lui Fernando.

— Poftim ! Dulceață de smochine. Mi-a adus-o Giulia. Poți să i-o dai înapoi, doctorul nu-mi dă voie să mănînc. Și să nu-mi mai aducă nimic. Crede ea că prin daruri are să mă cucerească atît de tare, încît are să mă determine să te pețesc pentru ea.

— Cred că nici nu-i trece prin minte așa ceva. Doar nu mă iubește.

— Și tu îți închipui că ea sau alta, care vrea să se mărite, are numaidecît nevoie de dragoste ? Cînd îți spun că ești nerod, nu mă crezi.

— Ba da, sînt un nerod. Dar Giulia nu vrea să se mărite cu mine, cum nu vreau eu să mă însor cu sfînta Chiara. Ce fel de soț...

— Nu blasfema ! Nu blasfema, pictor de biserici ce ești ! În prezența mea să nu-ți bați joc de cele sfinte.

— A fost așa, primul nume care mi-a venit pe buze. Stai liniștit, Fernando, vreau să-ți povestesc ce-am mai lucrat de alaltăieri.

— Spune, spune !

— Am continuat să curăț colțul din stînga, de sus, unde se află sfînta Ana ținîndu-și copila pe genunchi. Ah, Fernando ! Nu-ți închipui ce culori sînt acolo ! Abia

aștept să te scoli din pat, să vii să vezi acel început de mișcare și puritatea culorii. Strașnic a fost acest ucenic al lui Giotto !

— Giotto însuși, Giorgio.

— Poate. Om vedea după ce vom descoperi cel puțin un sfert de perete.

— Spune, mai spune, Giorgio !

— Lucrez cu grijă însutită, fiecare centimetru pătrat salvat fără nici o fisură mi se pare un cîștig enorm. Am curățat întreaga mînă a sfintei Ana. Ce noblețe în stîngăcia mișcării ! Mîneca e de un albastru situat între cerul limpede al unei zile de primăvară și imaginea lui oglindită în apă. Nu, acum fac literatură, e cu totul alt albastru decît al bucății de cer curățată de dumneata, care te-a făcut să situezi fresca la începutul celui de-al paisprezecelea veac, împotriva lui Arnolfo, care fusese chemat înaintea noastră și socotea că vom avea de-a face cu o pictură de influență bizantină și cu toată aurăria ei. Faldurile mînecii...

— Vin acum cu tine, Giorgio, iubitule ! Vin cu tine. Nu mai am răbdare.

Fernando își coborî din pat picioarele vînjoase, dădu să se ridice, dar făcu deodată o strîmbătură cumplită, barba și mustățile i se adunară la un loc de parcă gura i-ar fi pierit complet, înghițită de atîta păr, duse mîna la ficat, gemu, și se culcă iar.

— Nu pot. Mă doare.

— Stai liniștit. Ai să vii peste două-trei zile.

— Ce-ți spune ție nemernicul ăsta de medic care vine zilnic la mine ca să mă încurajeze sclifosindu-se și luînd totul în glumă, de parcă eu m-aș juca de-a bolnavul și el de-a doctorul ?

— Exact ceea ce-ți spune și ție. Radiografia n-a semnalat nimic îngrijorător, analizele sînt cam suspecte. Ficatul tău funcționează prost, atît. Regim, odihnă și mai ales puțină răbdare.

— Ei, de ce ? De ce ? Beau eu ca tine, păgînule ? Mănînc o strachină de scoici la o masă, cum faci tu, care n-ai nici pe dracu ? Postesc de cînd mă știu în toate zilele de post.

— Mănînci mult, Fernando, nu ca mine.

— Dar nu scoici și spurcăciuni. Macaroane! Lucru sănătos, curat.

— Și bei, Fernando.

— Vin! Sfîntul vin al Italiei! Nu coniac și amestecuri otrăvite ca tine! Și mă împărtășesc în fiecare lună!

— Se vede că împărtășania nu ajută la ficat.

— Iar vorbești cu gura spurcată? Știu că nu crezi, suprarafinatule, decadentule, ultramodernule, dar cel puțin nu blasfema.

— Am glumit. Trebuie să plec, vin și diseară. Să-ți aduc ceva?

— Nimic. Mi-aduce Severina tot ce-mi trebuie. Stai, nu pleca. Mi-am adus aminte. Mi-a spus Severina că alaltăieri, cînd a venit la tine, în biserică, să-ți ceară puțin ulei de in cu care știe ea să facă o cataplasmă, puseseși la magnetofon o muzică, nu știu ce bandă, care i-a făcut părul măciucă. Ce-ai mai scornit? Ce scălămbăială modernă ți-a venit să duci acolo, în sfîntul locaș?

— Nu e nimic modern. Sînt coruri de negri. Coruri moștenite de ei din generație în generație, deci...

— Coruri de negri? Ești nebun? Și în auzul corurilor alea de sălbăticiuni vrei tu să lucrezi cu inima și cu capul limpede la frescele lui Giotto?

— Să știi, Fernando, că au ceva de muzică religioasă.

— Din care soi de religie? A ălora care joacă în jurul idolului lor ținînd în mînă ciolanele oamenilor pe care i-au mîncat? A ălora al căror Dumnezeu are poate cap de cîine sau de crocodil? Giorgio! Înțeleg să nu fii credincios, dar nu să înlocuiești dreapta credință cu erezii păgîne!

— Fernando, nu-mi vorbi cu vocabularul lui Torquemada! Ai să vii peste cîteva zile la lucru, ai să le asculți și tu, și ai să vezi cît de profund armonioase sînt.

Fernando se aplecă puțin, își apucă papucul de jos și îl zvîrli în Giorgio. Tînărul se feri de lovitură cu o mișcare iute, papucul nimeri în ușă și bolnavul se lăsă pe perne, nițel rușinat, încă furios.

— Dă-mi cuvîntul tău că n-ai să mai pui corurile astea pînă la venirea mea.

— Bine, Fernando. Regret, dar n-am să le mai pun.

— Îmi dai cuvîntul tău ?

— Știi bine că nu e nevoie.

Giorgio zîmbi. Zîmbi și Fernando.

— Du-te la lucru, băiețele ! Te aștept diseară. Ah, da ! Să-mi aduci lămîi. Am mare nevoie de lămîi.

Giorgio ieși stăpînindu-și rîsul. Odaia lui Fernando era plină de lămîi, Severina n-avea decît să facă un pas afară din curte ca să se întoarcă cu un coș de lămîi. Bietul Fernando, i se ura, socotea că, dacă îi va cere un serviciu, Giorgio nu se va îndura să nu i-l facă, deci să nu vină. În prost moment al vieții lui îl nimerise boala asta — și Giorgio iar încerca să nu se gîndească de ce natură putea fi —, în prost moment, tocmai cînd era atît de deplin fericit de descoperirea lui și lucra cu atîta patimă. Dar Fernando lucrase toată viața lui cu patimă. Avea cincizeci de ani, și nu cunoscuse niciodată indiferența. El, Giorgio, nimerise din întîmplare în specialitatea asta care era a lui Fernando, în restaurarea de fresce, după ce își dăduse seama că nu se poate întreține cu pictura propriu-zisă, cu portretele și peisajele pe care le picta. Era prea tînăr, prea necunoscut, prea lipsit de mijloace ca să poată închega o expoziție ce i-ar fi cerut luni întregi de lucru în aer liber și în atelier. Întîlnirea cu Fernando fusese un noroc, asta însemna comenzi de lungă durată, plătite bine, care aveau să atragă după ele altele. Mai tîrziu, se gîndea Giorgio, mai tîrziu, după ce voi economisi, voi putea părăsi schelele, frescele, bisericile, și voi face pictura mea proprie. Învățase meseria de la Fernando, și o învățase bine. Acum o iubea și nu se mai grăbea să ajungă ziua în care se va despărți de ea. Era destul de tînăr, avea douăzeci și nouă de ani, în fața lui se întindea timpul nemăsurat, așa îl vedeau ochii tinereții lui, nemăsurat, în care va putea face și una, și alta, și cine știe cîte lucruri neprevăzute încă.

Era foarte cald pe ulițe. De jos, de pe plajă, urcau spre malul înalt chiotele înotătorilor. Se grăbiseră de vreme către mare nordicii ăștia care invadaseră stațiunea, ca să nu piardă nici o rază din darnicul soare al sudului, nici un val al dulcei Mediterane. Giorgio simți un impuls să alerge acolo, să se azvîrle măcar pentru cîteva

minute în apa răcoroasă încă, la ceasul acesta, dar se stăpîni și se îndreptă spre biserică.

Prima mișcare pe care îi veni s-o facă fu să dea drumul magnetofonului în care rămăsese banda cu corul de negri, dar își aduse aminte de făgăduiala făcută lui Fernando și se stăpîni. Să pună Requiemurile lui Haendel ? N-avea nici un chef. De fapt, se putea lucra și în liniște. Marina fusese acolo înaintea lui, îi adusese termosul cu apă de la gheață, portocale, biscuiți, și bodogănise probabil dezordinea asta în care nu i se dădea voie să se amestece. Giorgio își alese uneltele, le băgă în buzunarele adînci ale tunicii, luă cu el și o căldărușă și sui ușor pe schele.

Mîneca albastră, cu cute adînci și egale, ieșea din ce în ce mai mult la lumină. Ajunsese la cot. În jurul cotului, o altă culoare, un soi de cafeniu dulce. Brațul pesemne că se profila pe trunchiul unui copac. Deasupra lui trebuie să se fi înălțat coroana rotundă ca o bulă, amănunțit lucrată, ca și cum ultimul plan ar fi fost primul, așa cum se picta în școala lui Giotto. Giorgio fu ademenit să părăsească mîneca și să înainteze pe trunchiul copacului — un copăcel poate ! — pînă la acea coroană verde, ca să simtă întreaga voluptate a paletei vechiului maestru, dar se gîndi la bucuria pe care o va simți Fernando cînd va dezghioca copacul din coaja lui suprapusă, și renunță, lucră mai departe la mînecă.

În biserică era o liniște desăvîrșită. Nici un sunet, nici un zumzet nu pătrundeau prin zidurile ei groase. Era parcă așezată dincolo de marginile lumii, suspendată undeva, într-un gol care nu cunoștea zgomot și mișcare. Giorgio se porni să fluiere încet, își auzi fluieratul și se opri. Era mai bună parcă liniștea. Îi veni o clipă să rîdă, lui Fernando nu-i plăcea să-l audă fluierînd cînd lucra, îi părea o impietate față de locașul închinării. Impietate față de eforturile pictorului de odinioară, se gîndea Giorgio, dacă nu cumva o fi lucrat și el fluierînd sau cîntînd. Lucră mai departe ascultînd liniștea, apoi n-o mai ascultă, preocupat de munca lui.

— Dă-mi ulcica cu terra-di-Sienna !

Giorgio tresări. Cine vorbește ? Mai era cineva în biserică ? Cînd se strecurase ? Nu se auzea nici o miș-

care. Coborî repede de pe schele și se uită în toate ungherele, pe sub bîrne, dincolo de stiva de scînduri așezate într-un colț, pretutindeni. Venise Sandro ? El dădea întîi bună ziua, se răsfăța ca o mîță și-l măgulea cît putea ca să capete ceva de lucru și să-și bage nasul în treburile astea care îl interesau grozav. Sandro nu se ținea de pozne. Glasul trebuie să fi venit de afară, prin una din ferestre. Un alt copil s-o fi cățărat pe schelele exterioare, abandonate de cînd fuseseră ridicate, și-i face șotii. Giorgio ieși în curte. Dădu ocol schelelor. Erau pustii. De fapt asta s-ar fi putut petrece numai la fereastra dinspre miazăzi, cea complet lipsită de geamuri. Dar tocmai acolo schela era inaccesibilă, întreruptă. Să fi fugit spre ruine ? Iarba înaltă ar fi călcată în direcția aceea. Se întoarse în biserică.

I se păruse, fără îndoială. De fapt glasul pe care i se năzărise că-l aude nici nu era de copil, era un glas de om în toată firea, dar încet, catifelat, ușor ca o șoaptă. Am vorbit singur, se gîndi Giorgio, cui nu i se întîmplă ? De ce mi-a trecut prin minte tocmai terra-di-Sienna ? Poate din pricina trunchiului de copac pe care l-am văzut adineauri pe frescă. Mi-a rămas în minte și a răsărit la suprafața gîndului ca refrenul unui cîntec pe care l-ai auzit în ajun. Se vede că nu-mi priește liniștea, sînt prea obișnuit cu larma și cu muzica. Am nevoie să vorbesc tare, dacă nu răsună nimic în jurul meu.

Giorgio lucră mai departe. Acum simțea tăcerea din jurul lui, o asculta fără să vrea. Era atît de adîncă ! Umărul sfintei Ana se ivea încet, rotund, ieșind din pliurile bogate ale veșmîntului. Frumos era acest relief care încheia ușoara rigiditate a brațului ! Frumoase faldurile în care maestrul încercase o inegalitate, o frîngere unduioasă a liniilor, atît de uniform egale la predecesorii lui !

— Spală-mi penelurile, Iacopo !

Cine vorbise ? Giorgio tresări ca lovit. Glasul, același, încet și catifelat, nu venea dinspre fereastra spartă, nu venea din spatele lui, nu-i venea din stînga sau din dreapta, îi venea din față. Vorbise el însuși din nou și peretele îi întorsese vocea, îndulcită, ușor muiată ? Își cunoștea doar bine glasul, era sonor și înalt. Biserica asta

avea un ecou pe care nu-l descoperiseră pînă atunci el și Fernando, un ecou asemănător cu acela al cupolei sfîntului Petru de la Roma, dar pe cînd acolo trimitea sunetul circular, în jurul bolții, acesta îți venea înapoi din fața ta, de la cîțiva centimetri. Și cu o sonoritate modificată. Sigur, nu-și putuse da seama de acest ecou de cînd lucrau aici, pentru că întotdeauna puseseră magnetofonul să meargă în neștire, lui Fernando nu-i mai ajungeau requiemurile și, de cîte ori se sfîrșea banda, o reluau de la capăt sau puneau alta. Dar cu care Iacopo am vorbit ? Nu cunosc nici un Iacopo. Unde și cînd am avut eu aproape vreun Iacopo ? Nu-mi aduc aminte de loc. Am poate febră și vorbesc în dodii ? Știu bine că în clipa aceea mă gîndeam să mă cobor și să mănînc o portocală. Gîndeam una și vorbeam alta. Sigur că am temperatură. Am făcut aseară o indigestie sau am răcit. Indigestie n-am prea avut din ce să fac, am mîncat puțin, dar poate că am răcit cînd am ieșit din sala aceea prea populată, încălzit de coniac și de dans. Nu mi s-a părut că afară e răcoare, dar mi-aduc aminte că brațele Giuliei care stătuse pe trepte erau reci și că am întrebat-o chiar de ce are brațele înghețate. Poate că bătea vîntul, n-am luat seama. Eh, o aspirină și-mi va trece. Nu se lipesc bolile de mine.

Giorgio mîncă două portocale, puse reșoul în priză, își potrivi o cafea tare și o așteptă să fiarbă. Avu din nou tentația să pună banda cu corul de negri la magnetofon și se răzgîndi. Poate că Fernando mi-ar recomanda „Misa Solemnis“ și pentru răceală, se gîndi el, pentru Fernando e leac la orice suferință sufletească, de ce n-ar fi la una trupească ? Prea rîd de bietul Fernando, nu-i frumos din partea mea, e un om admirabil și fără el aș bate și azi pavajele Romei niței ametit de foame și descurajat de nenoroc.

Giorgio mai lucră pînă la prînz. Se supraveghea să-și țină gura, se trudi, pe cînd lucra, să-și dea seama dacă mai are și alte fenomene doveditoare ale unei febre, dar capul îi era limpede, fruntea rece, mîinile sigure.

Mîncă repede, ca de obicei, la birtulețul de pe țărm, alături de plajă, se feri de feluri grele, pentru că, dacă era vorba totuși de o indigestie, nu trebuia s-o complice,

apoi trecu pe la farmacie, cumpără două aspirine și le înghiți pe loc cu un pahar de apă. Farmacista, o fată cu obrazul prelung, măsliniu, cu gura mare, palidă, frumos desenată, îl privi cu stăruința, adesea inconștientă, cu care îl priveau atîtea femei. Mai fusese pe aici după doctorii pentru Fernando, îl mai văzuse în costumul lui de lucru, îl privise și altădată cu interes, dar de data asta o roșeață ușoară îi învioră pometii și un zîmbet îi întredeschise buzele palide, cărnoase. După plecarea Giuliei, sau înainte chiar, dacă mai face o năzbîtie ca aseară, fata asta n-ar fi de înlăturat, se gîndi Giorgio. De ce să cauți mai departe ? Nu căutase niciodată. Avusese de unde alege de aproape de tot. Dacă s-ar fi lăsat cucerit de cîte ori se dăduseră atacuri asupra lui, ar fi putut trăi fără muncă poate chiar pînă la bătrînețe. Dar, oricît de puțină osteneală își dădea, Giorgio selecta totuși, și-i repugna ideea de a fi întreținut de o femeie. Nici măcar de o nevastă, nu, pentru că de o nevastă s-ar fi plictisit repede, așa cum se plictisea de vremelnicele lui aventuri. Și orgoliul lui care nu dădea semne de existență tresărea zgîriat cînd vreo femeie întîlnită din întîmplare încerca să-l cîștige făcîndu-i daruri, invitîndu-l cu mașina ei la nu știu ce vilă unde îi făgăduia „o vacanță odihnitoare".

În biserică întîlni din nou acea încîntătoare liniște, după larma străzilor bîntuite de atîta lume pestriț și stridentă colorată, fericită sau căznindu-se să fie fericită, pentru că aici ieșea din obișnuitul ei. Carnaval internațional, își spuse el. Ce bună e liniștea asta ! Dar de cînd îi plăcea lui liniștea ? Nu-și dăduse seama pînă acum că o dorește, că îi face bine, n-o căutase. Și acum, deodată, se simțea în ea așa cum se simțea uneori în mare, cu trupul ușor, lipsit de ponderea lui cotidiană, cu nervii destinși, cuprins de ea din toate părțile, de ea, care nu era graniță, care părea a se întinde la infinit. Poate că totuși era bolnav, de avea atîta nevoie de liniște.

Lucră pînă cînd lumina începu să pălească, pînă cînd albastrul limpede al faldurilor veșmîntului sfintei Ana îi părură terne. De data asta încercă o dată, de două ori, să vorbească cu gura cînd mai apropiată, cînd mai depărtată de zid, dar ecoul nu-i mai răspunse. Nu găsesc distanța potrivită, își spuse el. O singură dată își auzi

tusea, o tuse scurtă, înceată. Va să zică tot sînt răcit, își spuse el, nu-mi dau seama că am tușit, eram prea încordat, dar m-am auzit. Cîteva coniacuri bune diseară, și mîine nu voi mai avea nimic.

Se duse la Fernando. Avea intenția să nu stea prea mult, trebuia să treacă pe la Giulia ca de obicei, s-o ia la plimbare pe chei, și știa că, dacă va întîrzia, fata îl va aștepta acasă la el, așa că oricum avea să încheie ziua cu ea, cum făceau de trei săptămîni. Dar voia în seara asta să se culce totuși mai devreme, să mai ia o aspirină, să se vindece. Era destul că Fernando zăcea, ar fi fost foarte nepotrivit să se îmbolnăvească tocmai acum și el, el care nu știa ce e boala.

Fernando stătea ridicat pe perne, îmbufnat, cu o cataplasmă mare pe ficat, pe care o ținea lipită cu mîna lui mare, puternică.

— Cum te simți, Fernando ?

— Cum crezi tu că se poate simți un om învelit în plapumă pe căldura asta, cu o plăcintă fierbinte pe pîntece, un om care arde să meargă pe schele și trebuie să zacă aici ca o lehuză bătrînă ?

— Văd că tu arzi, compresa arde, plapuma te arde, ești tot foc. De ce îți trebuie plapuma ?

— Nu mă lasă Severina s-o schimb cu ceva subțire. Ea susține că numai la căldură te vindeci de orice.

— Dacă ți-e medic Severina, nu te mai plînge.

— Cum merge la biserică ?

Giorgio fu cît pe ce să-i spună că descoperise un ecou, că îl descoperise vorbind singur, pentru că aiura pesemne, dar se opri la timp. Nu trebuia să-l sperie pe Fernando cu boala lui, era sigur că se va vindeca pînă mîine.

— Am lucrat bine. N-am mai pus corul meu de negri. Am fost cuminte ca un înger. Ți-aș fi plăcut și ție, Fernando, dacă m-ai fi văzut. Am ajuns la trunchiul unui copăcel, dar l-am abandonat ca să-ți las ție voluptatea de a-l scoate întreg la lumină. E pictat cu terra-di-Sienna — aici Giorgio se poticni iar la gîndul că ceruse cu glas tare terra-di-Sienna în febra lui — și... și... probabil că se va profila pe un cer giottesc.

— Spune, de ce te împleticești în vorbă ?

— Asta e tot. Ar trebui să mai fac pe acolo puțină curățenie, dar Sandro n-a mai venit de vreo trei zile.

— Sandro ! Un vagabond ! Ar trebui găsit alt băietan sau un om în toată firea care să facă treaba asta.

— Sandro e un copil drăguț.

— O maimuță îndrăcită. Într-o zi, în lipsa noastră, are să se apuce să picteze el la frescă, să-i facă mustăți Precistei, Doamne, iartă-mă, dacă ai să-l mai răsfeți atît. Ar trebui să încui biserica cînd pleci, eu am spus-o de mult.

— Cine vrea să facă o poznă acolo, se poate urca pe schelele exterioare și se poate strecura printr-o fereastră, chiar cînd ușa ar fi închisă. Geamurile sînt atît de șubrede, că n-ar fi greu să le zboare cu un pumn. Dar Sandro n-ar face niciodată așa ceva.

— Bine, bine ! Pînă într-o zi ! Ce faci ? Pleci ? Iar te așteaptă Giulia ? Tu trebuie să petreci în fiecare seară ? Dacă te-aș ruga să stai pînă la miezul nopții cu mine, ai spune că trebuie să te culci devreme ca să te scoli în zori, dar pînă după miezul nopții, la petrecerile voastre dezmățate, cu șerpoaica aia roșcată, nu te obosești, nu ?

Giorgio n-avea nici un chef de petrecere. Se gîndea numai să se culce și să se lecuiască.

— Vreau numai să trec pe la ea, să-i spun că mă duc la culcare.

— Nu mai spune ! Astea sînt basme de adormit Fernando !

— E adevărul adevărat. Vreau să mă culc.

— Ești bolnav ?

Giorgio șovăi o clipă.

— Nu... Mi-e somn.

Lui Fernando îi păru deodată tras la față și obosit.

— Du-te de te culcă, băiete. Dar să știi de la mine : cine vrea să bage într-o singură viață, ca într-un sac, și muncă peste poate, și petrecere cu ghiotura, plesnește înainte de vreme. Noapte bună.

— Pe mîine, Fernando.

Giulia îl aștepta în vila în care închiriase o cameră. Se necăji că în seara aceea n-avea să se plimbe de loc, că Giorgio nu voia nici să rămînă la ea și nici n-o poftea

la el, n-avea mare încredere în răceala despre care vorbea pictorul, bănuia că voia să se întîlnească cu altă femeie, poate chiar cu cea cu părul negru, cîlțos, din ajun. Fu gata să lăcrimeze ca o femeie părăsită și îndurerată, dar îi trecu cheful cînd întîlni privirea rece și depărtată a lui Giorgio. Simțea că lacrimile ei n-ar avea nici un ecou acum în el.

Giorgio se culcă devreme. Mai înghiți două aspirine, bău un ceai cald și, culcat în patul cu căpătîiul la fereastră, trase adînc în piept mirosurile nopții calde, parfumul apropiat al daturei, pînă cînd adormi.

În zori se deșteptă plin de vioiciune, teafăr. Chiar dacă am avut ceva, se gîndi, mi-a trecut de tot. Simțea o mare grabă în el, o grabă neobișnuită. Lucra cu interes la fresca asta, nu întîrziase niciodată, dar nici atît de grăbit nu mai fusese. Ah ! Ecoul ! Probabil că el mă intrigă atît de tare, vreau să găsesc distanța exactă de la care răspunde, și pe urmă să-l aduc pe Fernando la descoperirea mea — uite că am și eu una ! — să-l fac să se bucure și să se minuneze. Trebuie să aibă o oarecare arcuire peretele, o arcuire imperceptibilă și o corespondență cu ceilalți pereți, altfel n-ar trimite glasul înapoi. Cunoșteau mari taine arhitecturale cei vechi, Giotto fusese doar și arhitect, ar fi cu putință să se adeverească presupunerea lui Fernando, cu toate că lui Giorgio îi părea iar cu neputință ca o operă a vechiului maestru să fie atît de acoperită de uitare. Cînd să fi venit Giotto aici ? Între 1329—1333 fusese la Neapole. Să fi coborît în anii aceia pînă aici ? Se știa atît de precis că lucrase la Neapole și se pierduse amintirea timpului petrecut aici, se uitase că zugrăvise biserica unei mînăstiri, în asemenea măsură încît peste două veacuri îi acoperiseră fresca ? Nu, nu era posibil. Și totuși călătoria lui la Avignon prin 1316 nu e confirmată decît de Vasari, nu e o siguranță pentru istoricii de artă, deci pot rămîne în umbră perioade din viața lui, pot fi îngropate sub uitare opere ale lui care vor mai fi descoperite cîndva sau niciodată.

În dimineața aceea căută îndelung și stăruitor distanța la care răspundea ecoul. Îi fu cu neputință s-o găsească. Își pierdu răbdarea. Risipesc timpul degeaba, își

spuse el, uite, nu lucrez, mă joc cu propriul meu glas. Să mă las mai bine la voia întîmplării, am să-l găsesc pe neașteptate, are să-mi răspundă tocmai cînd n-am să mă gîndesc la el și atunci am să încremenesc locului, să măsor distanța exactă. Începu să lucreze.

Pe platforma pe care stătea, se adunase cam multă murdărie sub picioarele lui. Curăța peticul ăsta de zid de cîteva zile și Sandro nu mai dăduse pe la biserică să mături măcar schela de praful, de fărîmele fostei picturi în ulei, care urcau, movilițe, pînă la gleznele lui. Descoperise și gîtul, și fața sfintei Ana, o nobilă față plină de expresie, de expresia unui singur sentiment, nu de o complexitate întreagă, dar acela unul clar și omenesc : bucuria. Bucuria de a-și ține copila pe genunchi. Ar fi fost timpul să înceapă a chitui plesniturile și găurile de pe bucata descoperită, cele din albastrul deschis, intens, fără prihană a veșmîntului, cele de pe gîtul plin, alb și ușor înclinat, cea care strica rotunjimea pură a ovalului. Și la treaba asta i-ar fi folosit grozav de bine afurisitul acela mic de Sandro, ca să-i dea mai repede la mînă lucrurile de care avea nevoie, să coboare iute ca să-i spele pensulele, să-i aducă de jos ceea ce mai uita uneori. Avea dreptate Fernando, „maimuța asta îndrăcită“ găsise pesemne un cîștig mai bun altundeva sau poate căsca numai gura pe plajă, pe dig, la toți străinii care făceau atîta larmă și erau atît de interesanți pentru ochii lui scormonitori. De fapt, pentru Sandro era tot atît de pasionant să prindă crabi pe dig pentru pescari și să le rupă picioarele ca să fie mai sigur de purtat în tașcă, sau să poarte umbrelele de soare în spatele unui cîrd de domnișoare, asupra nudului cărora se instruia pe furiș, ca și treaba de aici, după care spunea că se prăpădește și pentru care jura că simte o chemare.

Giorgio coborî, își luă cuțitașele, chitui puținele plesnituri de pe porțiunea descoperită. Își împărțea lucrul în bucăți mici, le spăla, le dregea repede, ca să aibă bucuria de a le vedea de jos în toată frumusețea lor, de cîte ori intra în biserică din lumina intensă de afară și-și acomoda ochii la cea vătuită de aici. Culorile puteau fi și ele așternute destul de repede peste chitul uscat după ce avea să spele fresca, așa că se cuvenea să-și

adune de pe acum ulcele, borcane, pensule. Eh, maestre, oftă el, dacă aș găsi albastrul tău, întocmai albastrul tău, și alburile tale amestecate cu ocru și cu puțin roz la chipurile omenești ! Să nu te peticesc, iubitul meu întru toți — pentru că nici o frescă refăcută pînă acum nu mi-a fost atît de scumpă —, să nu te peticesc ca un cîrpaci, să nimeresc paleta ta cerească ! Fernando, cînd lucrează aici, face istoria picturii cu glas tare, îmi demonstrează în fiecare minut cum ai răsturnat vechile legi, cum ai adus mișcarea, adevărul, realitatea, peisajul în încremenirea maiestuoasă, rece, distantă a înaintașilor tăi, socotindu-te însuși Giotto, eu însă mă cufund în frumusețea culorii tale, mă îmbăt de ea, mă bucur nebunește de apropierea culorilor tale și-mi spun ceea ce-mi spun cînd ascult Mozart : omul ăsta a auzit armoniile cerești, a văzut armoniile cerești, a fost cîndva pe acolo, pe sus, și la întoarcere ochiul lui n-a mai cules de pe pămînt decît ceea ce-i semăna cu priveliștea de acolo, și care poate că e esența priveliștilor pămîntești cînd ochii îți sînt curați.

— Bună dimineața, domnule Giorgio !

Ah ! Glăsciorul cunoscut, îndrăzneț, sonor, unduindu-se mieros ca să-și acopere cutezanța.

— Ai venit, pușlama ? Unde mi-ai umblat atîtea zile ?

— Oh, domnule Giorgio, am fost atît de bolnav, mama credea că am să mor. Am avut friguri, m-a durut burta, mi-a curs nasul, șchiopătam de un picior și aveam nervi peste tot ! Uite-așa îmi venea să mă rostogolesc în pat ! Uite așa !

— Numai atît ? Și altceva ?

— Nu ajunge, domnule Giorgio ? întrebă spășit copilul.

În ochișorii lui sticlea o lumină năzdrăvană, dar își schimonosea fața fel și chip, ca unul care încă mai suferea cumplit.

— Atunci trebuia să rămîi în pat, Sandro, aici e frig, are să-ți curgă nasul și mai tare, dacă te urci pe schele ai să șchioapeți iar și, dacă o să împărțim sandvișurile astea, are să te doară burta grozav ! Știi cu ce sînt făcute ? Cu sardelele alea care îți plac ție și care fac rău dacă sînt mîncate în cantitate mai mare. Iar o

ceaşcă de cafea neagră, Sandro, asta ți-ar veni de hac, te-ar apuca iar nervii. Și pe mine mă apucă uneori din pricina cafelei. Du-te fuga acasă și culcă-te iar !

— Domnule Giorgio, dar eu m-am vindecat. Acum sînt bine de tot.

— Nu, nu se vede. Arăți foarte rău. Eu nu vreau să mă molipsesc de la tine, mi-e frică. Astea sînt friguri negre, Sandro. N-aveai și mîncărimi ?

— Nu, n-am avut mîncărimi.

— Și mai rău, ai să le ai de acum încolo.

— Păi să vedeți, domnule Giorgio. Mie mi-a trecut de trei zile. Numai o zi am fost bolnav. Dar a trebuit să mă duc în port, să-l ajut pe tata pentru că se descărca un vapor.

— Și l-ați descărcat voi doi ?

— Nu-u ! Mulți ! Știți ce mulți erau acolo ? Și toți mă rugau să-i ajut.

— Nu răzbeau fără tine ? Măgărușule ! Hai, repede ! Amestecă bine sandaracul ăsta cu spirt, amestecă-l pînă se dizolvă tot. Ai mai făcut treaba asta. Cînd e dizolvat complet, pui măsura asta mică de oțet, și-mi spui să cobor, ca să potrivesc cantitatea de apă și gălbenușurile.

— Ouă aveți ?

— Nu, te-am așteptat pe tine să le cumperi.

— Atunci, alerg !

— Stai pe loc ! E o pungă de ouă acolo, pe bancă. Să nu te apuci să le spargi sau să ai alte inițiative înainte de a coborî eu. Mă urc să spăl încă o dată. Dă-mi bureții de colo !

Giorgio urcă iute și începu să spele cu grijă, minuțios vechea frescă. Lumina culorilor ei, care ieșea și mai limpede în evidență, îi umplea pieptul de bucurie. Jos, copilul mesteca cu ardoare și fără să contenească în gălețica cu mastic. Din cînd în cînd își scutura capul cu păr ondulat ca să-și înlăture de pe frunte buclele care îi cădeau în ochi și se uita în sus, la Giorgio.

— Domnule Giorgio !

— Ce e ?

— Vă place cămașa asta a mea ?

— Foarte mult ! E o frumusețe.

— Mi-a dat-o o domnișoară suedeză. Mi-a făcut-o cadou.

— Asta cînd erai bolnav, sau cînd îl ajutai pe taică-tău, adică pe toți, în port, la descărcat ? Venise și ea pe acolo ?

— Eh, dumneavoastră nu vreți să credeți nimic, văd eu bine. I-a dat-o mamei pentru mine, pentru că mama i-a spălat rufele domnișoarei.

— Chiar ți-a nimerit măsura ! Parcă te-ar fi cunoscut.

— Era de la copilul ei care are un'șpe ani ca mine.

— De la copilul domnișoarei ?

Sandro izbucni în rîs.

— Am spus eu, domnule Giorgio, că le învîrtiți așa încît nu mai poate omul să vă povestească nimic. Sînteți un șmecher mare, știți să mă încurcați de-mi pierd șirul. Domnișoara are o soră...

— Las-o baltă, Sandro, și mestecă acolo bine.

În biserică se așternu din nou liniștea. Giorgio o simți, ca în ajun, și se cufundă cu bucurie în ea. Numai buretele mic, plimbat pe zid, scotea din cînd în cînd un zgomot ușor, ca un fîșîit umed, abia auzit. Prin bîrnele încrucișate ale schelelor de afară, intrau raze de soare care cădeau pe cîte o poală de manta, pe cîte o crupă de cal, pe cîte o aripă de diavol spatulată, neagră și deschisă de pe pereții bisericii. O Maria Magdalena din stînga lui, de pe bucata de pictură pe care urma s-o cojească mai tîrziu, era îmbrăcată toată în lumină, de la ochii înlăcrimați și ridicați extatic în sus, pînă la mîinile impreunate melodramatic, ridicate în fața pieptului ei opulent și strălucitor. Dar ovalul pe care îl spăla el acum îl absorbea tot, cu gingășia liniei lui molcome, cu pata caldă de umbră de o tonalitate mai închisă, care marca maxilarul și se strecura sub bărbie.

— Sparge zece ouă, Iacopo, și bate bine gălbenușurile.

Giorgio tresări și se înfioră.

— Zece ouă ? răsună mirată vocea lui Sandro. Pentru ouă ați spus să vă aștept. Numaidecît le sparg.

Asta era distanța la care răspundea ecoul ! Foarte mică. Stătuse cu fața la vreo douăzeci de centimetri de-

parte de perete. Dar uite că iar vorbise tare, și iar spusese lucruri de care se minuna singur. Iar rostise „Iacopo“, vorbise cu acel Iacopo necunoscut.

— Nu, nu, Sandro, m-am răzgîndit. Tot am să mă cobor eu ca să pregătesc culoarea.

Băiatul îl auzise. Bine că nu deslușise că-i spune Iacopo în loc de Sandro. Ăsta e isteț, dacă mai merge tot așa, are să-și dea seama că bat cîmpii. Are să se sperie. Și are să umple orașul că pictorul e bolnav, că vorbește singur, că o ia razna. Mă rog, să spună ce-o vrea cui o vrea, esențialul e că sînt bolnav fără să mă simt bolnav, și că nu pot pricepe ce boală e asta. Mi-e și rușine să mă duc la un doctor și să-i mărturisesc că n-am nimic, că nu mă doare nimic, dar vorbesc tare cu unul Iacopo, și spun niște lucruri lipsite de legătură cu momentul în care lucrez și de necesitățile lui. Poate că ar fi mai prudent să mă prefac față de Sandro că l-am botezat în glumă „Iacopo“, pentru că, dacă mai repet asemenea trăsnăi, să nu se mire. În sfîrșit, se poate mira și de restul frazei, văd că tot cuvinte neprevăzute ies din mine, dar la rest mai pot reveni ca adineauri, pe cînd „Iacopo“ e prea ciudat ca să nu-l stabilesc acum oficial între noi.

Giorgio coborî. Începu să măsoare apa cu găoacele ouălor sparte și alese, gălbenuș de albuș, de către Sandro : la două gălbenușuri, două găoace întregi de apă, o jumătate de găoace de sandarac dizolvat în spirt și amestecat cu puțin oțet. Apoi potrivi în ele culoarea, dorind atît de aprins să găsească acel albastru, încît îl găsi. Ăsta era ! Pe paletă cel puțin așa arăta.

— Iacopo !

— Poftim ?

— De azi înainte te cheamă Iacopo, să știi. Nu mai ești Sandro, băiețelul care mi-a fost drag. Ți-am schimbat numele, pentru că spui minciuni. Cînd te-i cuminți, are să te cheme iar Sandro.

— Iacopo e fratele meu mai mare, care e mult mai cuminte decît mine.

— Nu-mi pasă. Te-am botezat din nou, și gata ! Iacopo, pregătește alt sandarac cu spirt, pentru culoarea pe care am s-o dau pe urmă.

Sandro rămase cam mofluz jos, și Giorgio urcă repede pe platforma lui. Era același vioriu, era el ? Nu cumva îl înfiora o undă de cenușiu care îl închidea la față ? Nu cumva era în adevăr prea vioriu și nu destul de limpede albastru, ca un cer oglindit în ape, așa cum își spusese cu cîteva zile înainte, cînd îl găsise ? Coborî iute, îl privi de jos, de la depărtare, pieziș, drept în față, își acoperi ochii, îi descoperi iar. Se vedeau sau nu se vedeau cîrpiturile ? Le vedea el pentru că le știa locul, sau le-ar fi văzut oricine ? Trebuie să le lase să se mai usuce puțin. Și, uite, zău, nu se vedeau de loc, dacă privea cu liniște întreaga desfășurare de albastru. Poate că mai trebuie să treacă o dată deasupra lor, cu altă zeamă, obținută cu celadon.

— Iacopo !

— E acasă ! răspunse ursuz Sandro.

— Băiețele, uită-te sus ! Tu vezi cîrpelile pe haina cea albastră ? Spune !

— Unde cîrpeli ? Nu le văd.

— Vin să te sărut, puștiule !

Sandro se lăsă destul de stîngaci să fie îmbrățișat. Apoi zîmbi larg, în vreme ce mesteca sandaracul bine mirositor, și începu să se răsfețe, cu ochi mieroși, cu glas rugător.

— Ce bună treabă aș face eu aici, domnule Giorgio, dacă aș fi îmbrăcat cu un costum special.

— Adevărat ?

Giorgio știa despre ce e vorba. Sandro repeta pentru a treia oară atacul.

— Păi sigur. Și cînd m-aș duce după cumpărături, aș fi servit numaidecît, ar zice oricine : „E ucenic de pictor, să-i dăm repede, că are treabă“, și mi-ar da ce-i mai bun. Și nici o domnișoară de pe faleză nu m-ar mai pune să-i car cortul sau umbrela, că ar vedea ce ocupație am. Chiar și tata, ce credeți, nu m-ar mai tîrî în port. Și-ar zice : „Sandro are meseria lui !“, și m-aș bucura și eu de un pic de respect în casă.

— Și cum ai vrea tu, San... Iacopo, să fie costumul tău ? Ca de scafandru ?

— Eh, de scafandru ! Ca al dumneavoastră. O bluză de asta, largă, cu buzunare, cu cingătoare, cu cute, cu de toate.

— Cîteva pete de culoare pe bluză, să se vadă bine despre ce e vorba.

— Firește ! Dacă mi-aș păta bluza mea de pictor, pe care mi-ați face-o dumneavoastră, ar fi treaba mea. Așa, știți cîtă ceartă mănînc de la mama că murdăresc cămășile de-acasă ? Odată mi-a dat și o scatoalcă !

— Noi sîntem bărbați, ce contează o scatoalcă dată de o femeie ? Dă-mi albul și roșul. Și pensulele de roșu.

— Poftiți. Contează, că mama are mînă grea. Poftim, m-am și murdărit pe cămașa asta frumoasă de la domnișoara suedeză. Ce mă fac ?

Lui Giorgio nu-i scăpase mișcarea repede pe care o făcuse Sandro lipindu-și o clipă pensula plină de roșu de pieptul cămășii verzui. Jevruța ! se gîndi el. Nu mă scapă din ochi, și are să mă înduplece. Dacă copilul își dorește atît de mult să pară pictor în ochii mahalalei lui, să-și dea ifose, de ce să nu-i fac cheful ? Numai că are să mă bruftuluiască iar Fernando că mi-l sui pe priculiciul ăsta în cap. Trebuie să-i fac repede „costumul", să se afle Fernando în fața unui fapt împlinit. Uite, miorlăind și răsfățîndu-se atîta, și-a plecat capul într-o parte ca o pisică care se freacă de piciorul tău, și l-a lipit de umăr, și nu mai știe ce-i fac mîinile. Are să verse sandaracul !

— Iacopo !

— Prezent !

Ce dulce răspunde acum la Iacopo. A simțit din glasul meu că m-am înduplecat.

— Ia aminte ce faci cu sandaracul. Cred că-i mai trebuie o picătură de spirt. Mîine dimineață, la 7, vii la mine să trecem întîi pe la croitor.

— Domnule Giorgio, aveți un suflet dulce ca o smochină coaptă.

— Dar azi, cînd mă duc eu la masa de prînz, faci lună schelele și platformele. Îți aduc ceva bun de la restaurant.

— Pînă atunci se usucă pictura, să n-o umplu de praf ? întrebă grijuliu Sandro.

— Tempera se usucă repede. Un ucenic de pictor trebuie să știe tot ! Altfel, degeaba vei avea costum !

— Asta spun și eu ! întări Sandro.

— Acum ai sfîrșit aici. Te duci după portocale, nu mai avem de loc. Stai, ia un sandviș de aici.

Sandro, aproape ieșit pe ușă, mai întreabă cu gura plină :

— Să cumpăr și un ananas ?

— Cumpără și un ananas, păcătosule !

Abia plecase Sandro, și intră Giulia.

— Ce face iubitul meu ? Nu se plictisește fără mine ?

Giorgio simți un fior de neplăcere. Culorile aveau să i se usuce pe paletă, n-avea de loc timp pentru Giulia. Și așa, deodată, îi repugna prezența ei aici, unde fusese de destule ori. Era atît de dezbrăcată, de ostentativă, de gălăgioasă ! Rămăsese o clipă singur în liniștea bisericii, și uite că venea să-i tulbure liniștea asta bună.

— Giulia, porumbițo, nu te supăra, dar trebuie să mă urc imediat pe schelă, mi-am potrivit culoarea, nu pot sta de vorbă.

— Nu-i nimic, te aștept. Am ce face aici jos.

— N-ai ce face, serios, du-te la restaurant, așteaptă-mă acolo dacă te-ai săturat de plajă.

— Ai să vezi că am ce face.

Părul ei lung, ud, răspîndea miros de algă. Asta îmi plăcea altădată, se gîndi Giorgio, de ce nu-mi mai place acum ? Îmi tulbură mireasma de tămîie, cea de rășină a sandaracului. Oricum, dacă nu vrea să plece, eu tot trebuie să urc, n-am încotro.

Sus se dovedi că trebuie să mai amestece puțin carmin în alb, în ocru, atît cît o lacrimă. Noroc că luase bărcănașele cu praf într-un buzunar. Acoperirea fisurii de sub bărbie ieșise ca o dîră albă, prea albă. Stătea cu ochii apropiați de perete, cu pleoapele strînse, ținîndu-și răsuflarea fără să-și dea seama, cînd un zgomot strident, barbar, amplificat, împletitură de sunete de coarde chinuite, împănat cu zăngănituri de talgere, cu urlete răgușite de saxofon, sparse fără milă tăcerea.

— Giulia ! Ce-i asta ? Ce faci ? Fără să mă întrebi ?

— O bandă nouă de magnetofon. Dacă ai ști cît am alergat să fac rost de ea pentru tine ! Ascult-o, iubitule,

e o splendoare. „Frenezie acută“ se cheamă. Taci ! Ascult-o pînă la capăt, că are să-ți placă. Elmer nu voia să mi-o dea, nici să mă lase s-o copiez. Aproape că i-am furat-o.

Acum așteaptă s-o întreb cine e Elmer, se gîndi Giorgio. Mica ei răzbunare că n-am ieșit cu ea aseară. Bine ar fi ca Elmer ăsta să mi-o ia de tot, împreună cu benzile lor de magnetofon, cu pletele ei ude și cu rochiile astea scurte care-i arată pînă sus picioarele foarte frumoase, e adevărat. Dacă ar auzi Fernando tărăboiul ăsta muzical ! Și doar i-am făgăduit. Corul de negri era un cor de îngeri pe lîngă apocalipsul ăsta sonor. Doamne, de s-ar rupe banda, că n-o mai pot îndura. Acolo, la bar, cînd dansam, era de înțeles, se potrivea cu toate elementele, dar aici ! Îmi vine să vorbesc despre impietate, ca Fernando !

Pe ușă se strecură Sandro. Puse jos coșul cu portocale și fericit, apucat parcă de streche, începu să țopăie în mijlocul bisericii, între schele. Giulia îi bătea ritmul din palme și se prăpădea de rîs văzîndu-i mișcările improvizate, spontane, răsucelile, salturile, frământările în loc, înșurubările, tumbele.

— Bravo, Sandro, bravo ! Ești un mare dansator.

Giorgio coborî iute, se repezi la magnetofon, îl opri, îl închise. Nu privise nici către Giulia, nici către dansator.

— Ce înseamnă asta ? întrebă ea dur, îndreptîndu-se din talie, cu palmele încă lipite una de alta. Cînd îl văzuse coborînd, crezuse că va dansa și el alături de Sandro, chemat și răscolit de muzica asta atît de extraordinară.

— Nu-mi place genul ăsta.

— Alaltăseară îți plăcea grozav cînd dansai cu fata aceea ciufulită și neagră.

— Îmi plăcea acolo, nu-mi place aici.

Giorgio își aduse aminte, cu inima strînsă, că totuși dansase de unul singur și aici, mai zilele trecute. Cum de putuse ?

— Serios ? De cînd ? Nu e doar prima oară...

— Sînt bolnav. Mă doare capul.

Sandro încremenise și el. Pînă acum domnul Giorgio nu spusese că-l doare capul, dar acum e adevărat că arăta foarte urît la față, palid și cu ochii cercănați. S-or fi certat înainte de venirea lui, cît fusese după portocale ? Ei, găsește domnul Giorgio alta, că doar și prin el i-a trimis odată una trandafiri, una din mahalaua lui, și alta, o nemțoaică, rupînd-o greu pe italienește, l-a rugat să-i ducă o sticlă cu nu știu ce, care mirosea iute și avea un gust tare. Domnul Giorgio spusese că nu-i bun de băut, poate de frecat pe picioare, și pe nemțoaică nici n-o cunoscuse vreodată. Dar el, Sandro, mai băuse cîteodată din sticla care rămăsese aici, sub un scăunel, că nu era rău.

— Dacă ești bolnav, poate că ar fi mai bine să nu te mai văd cîteva zile. Pentru lucru ești bun, dar să te plimbi cu mine nu. Pe schele nu te doare capul.

— Mă doare și pe schelă, dar zgomotul mă supără foarte tare.

— Și eu sînt zgomotoasă. Am înțeles, Giorgio ! schimbă ea tonul, patetic.

— Ce e ?

— Cine s-a ivit între noi ?

— Lasă glasul ăsta melodramatic, Giulia.

— E glasul meu, e glasul meu din momente de răscruce. Să plec, Giorgio ?

— Ar fi un final scurt, poate dorit de tine, și destul de teatral.

— De cînd nu mă mai iubești tu ?

De data asta vocea vibra surd, încărcată de durere. Giorgio fu gata să-i spună că n-o iubise niciodată, dar se opri, fata asta bogată în cuvinte nu era vinovată de faptul că el însuși era un tăcut. Poate că o lăsase să se înșele în privința sentimentelor lui, sau poate că în clipa asta se înșela el cruțînd-o de o jignire pe care ea nici n-avea s-o simtă.

— Sînt bolnav, Giulia, murmură iar.

Aici nu mințea. Era singurul adevăr pe care i-l putea spune.

— Și nu-mi ceri mie să te veghez, să te vindec ?

— N-ai mijloace pentru asta.

Giulia se înroși puternic. Ce înțelege el prin „mijloace“ ? Nu era ea în stare să fie și un bun camarad — de fapt de camaraderie nu prea avea chef, dar ar fi fost un nou rol de jucat —, era numai o femeiușcă oarecare în ochii lui ? Atunci avea să-i dovedească tăria acestei femeiuști.

— Dacă n-ai nevoie de mine, rosti răspicat, nici eu nu mai am nevoie de tine, chiar din clipa asta. Suferința mea mă privește numai pe mine, dacă voi suferi. Adio, Giorgio !

N-are să sufere nici o clipă, se gîndi pictorul.

— Ia-ți și benzile de magnetofon ! spuse el.

Le căută și i le dădu. De corul de negri îi păru rău, și își dădu seama că era singurul lucru de care îi părea rău în clipa asta.

Giulia scutură capul, îl stropi cu ultimele picături rămase în chica ei roșie, în pletele ei lungi, și ieși cu maiestate, fără să se mai uite înapoi, fără să-și mai ia încă o dată rămas bun.

Sandro le sorbise cuvintele, mișcările, expresia feței. Se distrase mai strașnic decît pe plajă, cînd se uita prin găurile împletiturii dese care înconjura solarul de femei. Așa se poartă oamenii civilizați, își spuse el, nu ca în port, cînd se păruie și se burdușesc dacă e vorba de despărțire.

Giorgio se așeză pe bancă, între borcane și sticle, și își luă capul în mîini. Nu-l durea, dar era îngrijorat de faptul că știa că se petrece ceva cu el. În cap se tulburase ceva ? În sistemul nervos ? De răceală nu putea fi vorba. Totdeauna se socotise omul cel mai normal din lume, și acum vorbea tare, vorbea lucruri pe care nu le gîndea. Asta începuse numai de ieri, dar uite că dura, și ceea ce i se păruse ușor de rezolvat la început cu două aspirine acum îi părea complicat și de neînțeles.

— Mă duc să fac o baie, Sandro. Nu mătura încă, poate că nu s-au uscat încă culorile. Mătură peste o jumătate de ceas. Să nu faci vreo poznă în lipsa mea.

— Sînt iar Sandro ? se bucură băiatul.

— Nu, Iacopo ! zîmbi trist pictorul. Se temea de nălucirile lui viitoare.

Înotă voinicește, departe de plajă, în larg, ca să fie singur. Apa acolo, departe, era răcoroasă, era o bucurie pentru fiecare mădular în parte, pentru tot trupul, acum ușor, prefăcut într-o materie necunoscută pe uscat. Se culcă pe spate și se lăsă legănat de valurile mici, care se jucau cu el, îl purtau cum voiau. Soarele îi bătea în față, îi umplea ochii cu aur, un val îi spăla obrazul de văpaia lui, apoi iar nu mai vedea și nu mai simțea pe obraz decît aur lichid. Deodată, din binele nemăsurat și din vraiștea imprecisă și vagă a gîndurilor întrerupte, îi răsări unul clar, tăios : insolație ! Asta e ! Ea dă stări de halucinație. Se întoarse repede pe țărmul stîncos, își luă tunica aruncată pe un bolovan și se îndreptă spre oraș. Fără îndoială, se gîndi chinuit, toată ziua în răcoarea și întunericul bisericii și pe urmă ies cu capul gol în soare tocmai la amiază, cînd e soarele mai fierbinte. Se duse la farmacie. Fata cu ochi mari, melancolici, cu buze cărnoase, cu oval prelung, se zăpăci de tot cînd îl văzu.

— Pentru insolație ? întrebă ea. Aspirine !

— Nu mi-au folosit.

— Atunci Complamin, așa cred, nu sînt sigură. Toți iau aspirine. Nu vreți să vă duceți la un medic ?

Giorgio scutură din cap. Nu voia.

— Atunci am să întreb eu farmacistul-șef. Știți, eu sînt încă studentă, fac practică în vacanța asta, nu îndrăznesc... Mai ales dumneavoastră n-aș vrea să vă dau o indicație greșită.

Și se înroși iar, ca în seara din ajun. Giorgio tăcea. Toată fericirea trupească de care se bucurase mai adineauri în mare pierise din el. Părea cufundat în gînduri.

— Șeful nu e acum aici, e la masă, dar am să-l întreb cum o veni. Mai puteți trece ceva mai tîrziu pe la noi ?

Se vedea bine că o bucura ideea că Giorgio ar mai putea trece o dată pe acolo.

— Sau diseară, înainte de închidere ? rosti ea și mai sfios și cu o mare nădejde în ochii mari, melancolici, plini de nostalgie.

Înainte de închidere însemna momentul în care ea însăși avea să fie liberă și poate, cine știe, pictorul ăsta frumos ca un arhanghel o va invita la o plimbare pe dig, la o oranjadă pe terasa de pe chei, îi va spune niște cuvinte rare, deosebite, frumoase, cum știe să spună, fără îndoială, un pictor. Mai departe nu cuteza să se gîndească.

— Am să mă întorc peste vreo trei sferturi de oră. Mă duc și eu să prînzesc. Crezi că vine pînă atunci ?

— Da, așa cred, spuse fata încet, dezamăgită.

Oare cînd ai o insolație trebuie să mănînci regim ? Uite, asta am uitat s-o întreb pe farmacistă. Nu mă pricep ce să întreb, n-am fost niciodată bolnav. Și mi-e și rușine. Un om voinic ca mine să alerge după doctori și doctorii, pentru că delirează, și nu mereu, din cînd în cînd. Dar... stai puțin... de ce delirez numai în biserică și nu și acasă sau la birt ? Poate că aiurez și aici, și în patul meu, dar acolo nu există ecoul din biserică și aici e prea mult zgomot ca să mă audă cineva. Te pomenești că și poziția de pe schele nu-i prielnică unuia care are o insolație. Omleta o fi de regim ? Habar n-am. Fernando mănîncă omletă în zilele în care postește, așa că o fi bună și la regim. Farmacista ar fi fost bucuroasă să mă duc diseară, nu acum, am priceput eu. Nu pare o fată cu multă experiență, dar sînt sigur că are o înclinare, sau mai mult, pentru mine. E ca o figură coborîtă din El Greco. Cu totul altceva decît Giulia. De asta îmi arde mie acum, bolnav cum sînt ? Și poate, în adevăr, e nevoie de mai multă liniște în viață cînd lucrezi la o frescă giottescă. De liniște în jurul tău, în tine.

Trecu pe la farmacie, luă un medicament recomandat de farmacistul-șef, zîmbi către practicantă cu toți dinții lui albi, ca să-i dăruiască și ei ceva, măcar atît, și se duse la biserică. Sandro îl aștepta. Vai, uitase să-i aducă „ceva bun“, cum îi făgăduise. Băiatul curățase platforma de sus, curățase lespezile de pe jos, spălase pensulele, și îl aștepta cu nerăbdare, mîndru de el.

— Bravo, băiețel ! Sînt foarte mulțumit de tine. Dar am uitat să-ți aduc de mîncare. Ia tu asta și dă o fugă la birt, să mănînci ce vrei tu.

Sandro se uită cu ochii mari la hîrtia pe care i-o întindea Giorgio. Niciodată nu-i dăduse chiar atîția bani.

— Să aduc restul ? întrebă el plecîndu-și capul pe un umăr, ca de obicei cînd se răsfăța.

— Păstrează-l. După-masă nu mai e nevoie să vii, nu pictez. Curăț numai, n-ai ce face aici.

— Dar mîine dimineață... la șapte... da ?

— Bineînțeles. Mergem la croitor !

Sandro se dădu o dată peste cap în mijlocul bisericii, făcu și o roată, și o zbughi pe ușa deschisă.

Ce liniște e, Doamne, ce liniște ! Și ce bine ! oftă Giorgio rămas singur. Din două salturi fu sus, pe platformă, apoi îi păru rău că se repezise așa, poate că un om bolnav ca el trebuie să aibă mișcări mai domoale. Începu să curețe cu dalta mică, de lemn, bucata următoare de pictură în ulei. Din sfîntul Toma nu mai rămăseseră decît picioarele, asta avea să descojească cînd vor coborî platforma cu vreun metru. Acum dezlipea ușor, cu mare smerenie pentru fresca de dedesubt, un Isus care își desfăcea prea demonstrativ haina de pe piept ca să-i pipăie Toma rănile foarte însîngerate. Sub el începea să se ivească un veșmînt galben, al sfîntului Ioachim probabil, așezat de maestru dincolo de trunchiul copăcelului a cărui coroană Giorgio n-o descoperise pentru a i-o lăsa lui Fernando. Ce galben, ah, ce galben ! ofta de entuziasm Giorgio. Ce galben moale, dulce, fluid, mai închis unde mantia se cuta, dar această tonalitate mai închisă nu e obținută cu roșu, ci cu puțină terra-di-Sienna, și e și mai caldă. Maestrul n-a strecurat în galbenul lui nici carmin, nici verde, e galbenul cel mai pur al unei pete de soare. Nu, nu al unei pete de soare, nu strălucește, e moale și străveziu. Numai Fra Angelico poate, în toată pictura lumii, a mai găsit asemenea culori. Și Mozart, în muzică. Coborîții din cer, ca să cearnă culorile și sunetele lumii. Dacă aș fi bolnav, aș vedea și aș gîndi atît de clar ? De sub mantia galbenă se ivește o mînă ușor cărămizie, blajin cărămizie. Orice mi-ar spune Fernando, eu tot culorile frescei ăștia, asocierea lor, le voi iubi mai mult decît orice alt mare merit al ei. Nu mi-e milă de loc de cojile de pictură în ulei pe care

le arunc, de Cristul ăsta pe care îl jertfesc, de atitudinea lui tragică cu exces.

— Ce liniște e, Iacopo ! Toți frații sînt la rugăciune, a bătut de vecernie, dar e încă lumină.

Georgio făcu un pas atît de mare înapoi, încît fu gata să calce în gol, să cadă de pe platformă. Iar ! Bine că sînt singur, bine că nu e și Sandro aici, să mă întrebe care frați sînt la rugăciune și cînd am auzit eu bătînd clopotul de vecernie. De aici nu se aude nici un clopot, și nu e încă ora vecerniei. Nu știu ce i-aș fi răspuns. Firește, dacă am insolație, nu trece cu prima pilulă. Dar e gravă, e serioasă insolația mea. Dar poate că mi-am pus singur un diagnostic greșit. Delirul poate avea și alte cauze. O boală de nervi ! Bunica mea dinspre mamă a avut la bătrînețe o depresiune nervoasă urîtă, din care n-a ieșit pînă la moarte. Bolile de nervi se moștenesc, dar și în altă formă ? Pînă acum două-trei seri numai de deprimare n-am suferit, îmi plăcea dansul, îmi plăcea muzica, îmi plăcea băutura. Și, acum chiar, sînt deprimat ? Sînt din pricina că mă aud delirînd, altfel, cînd îmi uit acest nou cusur îngrijorător, n-am nimic. Bolile ereditare poate că au alte manifestări în a doua generație. Va trebui totuși să mă duc la un medic. Acum să nu mă mai gîndesc. Uite, galbenul ăsta poate umple de fericire ceasurile unui pictor care nu se gîndește decît la culoare, nu la sine. De n-ar avea nici o fisură, mi-e teamă că eu n-am să-l găsesc, n-am să-l găsesc aidoma pentru a o drege. Nici materialele întrebuințate de vechii maeștri nu mai sînt aceleași. Bune și ale noastre, dar nu aceleași.

— Ad te levavi animam meam, Deus meus !

— Amen !

Pe Giorgio îl trecură sudorile. De data asta se auziseră două glasuri. Cu primul, cu ecoul modificat al propriului său glas, se deprinsese, dar acel „Amen“ răsunase adolescentin, înalt, mult mai limpede. Am devenit și ventriloc ? Vorbesc pe două glasuri acum ? Poate că nici nu e vorba de ecou, mă aud chiar pe mine, fără intervenția nici unui ecou, și glasul nu mi-e îngroșat sau subțiat de el, ci eu însumi scot din mine felurite glasuri.

Se încăpățînă să lucreze pînă cînd scăzu lumina, dar se mai auzi vorbind de cîteva ori, ba despre pensule, ba despre o ulcică cu cinabru pierdută, ba chiar despre Dante, care îi spusese odată ceva foarte însemnat pentru el. Glasul adolescentin rosti și el ceva în legătură cu părintele Bonifacius, care îi dăduse o făclie cu rășină.

Giorgio încuie de data asta biserica, nici el nu știa de ce. Băgă cheia în buzunarul larg al tunicii și se duse de-a dreptul la Fernando, fără să mai treacă pe acasă. Simțea o mare ușurare că Giulia nu-l mai aștepta nicăieri, că nu mai avea nici un fel de îndatorire față de ea. Măcar cu atît se simplifica viața lui, care pe de altă parte se complica cumplit.

Fernando se simțea mai bine, se vedea pe fața lui, dar, cînd îl văzu pe Giorgio venind atît de devreme, se întunecă.

— Ai venit devreme ca să pleci curînd ? Iar trebuie să mergi la bar fiindcă ai făgăduit, și să mă lași singur pe mine, pentru care ziua e atît de lungă...

— Nu te las de loc și nu plec nicăieri.

— Bravo ! Asta înseamnă prietenie ! Dar de ce mi-ai venit atît de murdar ?

— N-am mai fost pe acasă.

— Treci dincolo și te spală. Ce vrei să mănînci ? Spunei Severinei, că eu... ceaiuri și zeamă de portocale !

— Nu vreau să mănînc... sau, fie, ce are Severina, mi-e tot una. Mă duc să mă spăl.

Sper că n-am să vorbesc în bobote aici, în fața lui Fernando, se gîndea Giorgio, după ce se spălase, instalat într-un fotoliu lîngă pat. Să mă controlez cît pot, Fernando s-ar speria, ar crede că lucrarea noastră e compromisă, s-ar speria și pentru mine, pentru că mă iubește.

Îi povesti despre galbenul minunat peste care dăduse, despre curățenia pe care o făcuse Sandro și nu mai știu ce să-i mai spună. De despărțirea de Giulia nu-i pomeni, fata ar fi fost în stare să se întoarcă la el cu mari dovezi de adorație și disperare, dacă nu găsea ceva mai bun. Și el poate, din lene, ar mai fi primit-o.

— Nu mănînci, Giorgio ?

— **Am mîncat.**

— Atît de puțin ?
— Mi-ajunge.
— Vrei un păhărel de Chianti ?
— Nu, mulțumesc.
— Te doare ceva ?
— Nu mă doare nimic.

Fernando începu să povestească despre o călătorie făcută în Spania, cu ani în urmă. Giorgio simțea că nu-l poate urmări. Îl copleșea ideea bolii lui. Apoi Fernando tăcu și Giorgio nu putu să iasă din mutenia în care se năclăise.

— Nu ești prea vorbăreț în seara asta. Nici nu arăți bine. Ce-i cu tine ?

— O răceală ușoară. Uite, am să iau o aspirină.

Giorgio luă o pastilă din tubul albastru.

— Ce fel de aspirine sînt alea ? N-am văzut niciodată în asemenea ambalaj.

— Eh, ceva nou. Tot aspirine.

Giorgio băgă repede tubul în buzunar.

— Mă duc la culcare.

— Trebuie să fii răcit bine, dacă te culci la ora asta. Dă-mi mîna să văd dacă ai febră. Nu, n-ai.

— Cînd crezi că vei veni la biserică ?

— Dacă nu poimîine, răspoimîine sigur. Nu mă mai doare. Numai medicul vrea să mă mai țină în pat o zi-două. E mai prudent așa, spune el. Stoarce-mi două portocale înainte de a pleca. Giorgio, a început să-mi fie foame ! Mă gîndesc la un minestrone ca la o binecuvîntare !

— Papală !

— Mă păcătosule, iar începi ? Are să cadă catapeteasma pe noi !

Giorgio n-avea nici un chef să „înceapă“ iar. Nu știa cum îi răsăriseră vorbele astea pe buze dintr-o veche deprindere de a-l necăji pe Fernando, dar era sigur că altele, străine de conversație, nu scăpase aici. Cel puțin aici.

Își luă rămas bun de la Fernando după ce-i dădu zeama de portocale, și porni spre casă. De departe, dinspre inima orașului și de mai departe încă, dinspre țărm, unde erau barurile cele mari, se auzea larmă ameste-

cată, peste care se ridicau stridențe. Cerul deasupra capului, zărit prin bolta de glicine care traversa străduța, era senin, înstelat. Ulița lui pustie. Un vînt ușor aducea peste ea miresmele grădinilor de aproape, parfumul suav al mimozelor. Luna avea să răsară mai tîrziu, nu voia s-o aștepte.

Culcat, cu mîinile sub cap, aspiră lung parfumul tare al daturii ca în ajun. Nu aprinsese lampa nici ca să se dezbrace. Se cufundă în amărăciunea lui. Ar fi vrut să se gîndească la frescă, la culorile ei care îi dădeau un sentiment de fericire, să se gîndească poate la farmacista cu cap de madonă zugrăvită de El Greco, care poate că se gîndea și ea în momentul ăsta la el, la maică-sa căreia nu-i scrisese de mult, dar tocmai ideea că ar trebui să-i scrie îi întări amărăciunea. Nu-i era destul, sărmana, că avusese o mamă bolnavă de nervi, îi trebuia acum suferința că tocmai ea îi transmisese fiului ei cumplita boală ! În sfîrșit, poate că era numai o insolație. Cu medicamentul ăsta, într-o zi sau două, insolația va trece, spusese farmacistul. Dacă nu trecea, ei, atunci va trebui să se îngrijoreze de-a binelea, nu acum. Somnul veni tîrziu, și fu un somn întrerupt, zbuciumat, obositor.

Dimineața, la șapte, Sandro se afla în grădină, sub smochin.

La croitor, băiatul stărui foarte tare asupra buzunarelor, a cingătorii, a lărgimii tunicii, ca un om care știe bine ce vrea și se pricepe să comande. Croitorul făcea haz, îl lua în serios, și făgădui haina pentru ora opt seara. Era un nimic pentru el ! O bluză ! Avea destui ucenici. Sandro se neliniști. Nu cumva voia să-i facă un fel de sac, un lucru de mîntuială, pentru că îl vedea atît de tînăr ? Uite, era și maestrul lui cu el, maestrul comanda tunica, pentru că își voia ucenicul îmbrăcat cu o haină de lucru adevărată, bine făcută, cu maestrul lui nu era de glumit ! Croitorul se jură pe toți sfinții că avea de gînd să facă un lucru perfect, el făcuse doar și tunicile maestrului, mai avea încă o bucată din același material și comenzile nu-l sufocau în clipa asta, jumătate din oamenii atelierului lui jucau țintar sau se duceau să se scalde. Bun ! Sandro strălucea de mulțumire.

Devotat și afectuos, se gudura pe lîngă Giorgio care se îndrepta cu pași largi către biserică și-i făgăduia că nu va mai lăsa niciodată să se adune murdărie acolo, că va fi cel mai cuminte băiat din lume, ba chiar că va spune cîte un Pater în fiecare seară pentru sănătatea domnului Fernando, de care îi era foarte dor ! Fu uimit și chiar jignit cînd ajunși în fața lungului zid, înaintea portiței, Giorgio îl pofti să plece la plimbare pentru că azi n-avea nici o nevoie de el. Se puteau întîlni, ba chiar trebuia, seara, la opt, la croitor, să vadă și Giorgio cum îi vine tunica și s-o achite. După o clipă de bosumflare, în ochii copilului sticli un gînd vesel, găsise probabil ceva foarte amuzant de făcut, și nu mai stărui. Giorgio se trudi să deschidă ușa bisericii, se sperie o clipă de rezistența ei, atît se temea mereu de ceva neașteptat, apoi își aduse aminte că o încuiase, scoase cheia din buzunar, și se liniști. Înăuntru era răcoare, tihnă, mireasma obișnuită. Înainte de a lucra trebuia să-și facă o cafea. Răsturna obiceiurile. Poate că era mai bine așa. Îi trebuia puțină tărie ca să se urce pe schele, ca să înfrunte ceea ce i se mai putea întîmpla și azi.

Lucră bine, pînă aproape de prînz. O bucată din fresca veche se desprinse sub dalta lui și căzu. Asta îl necăji rău, era o bucată din acel cărămiziu cald, pe care avea să-l caute mult pînă îl va găsi. Și nu era vorba de greutatea căutării, îi părea rău de fiecare fărîmitură din pictura prețioasă pe care voia s-o cruțe. Lucra și urmărea atent. Nu, azi nu delira, poate că se făcuse bine. Uneori, cuprins de preocuparea lucrului, uita să se mai supravegheze, și cînd își aducea iar aminte se bucura și se liniștea. Tîrziu, către ora douăsprezece, coborî să se dezmorțească, să bea un pahar de apă și să-și curețe dălțile. Stătea în picioare, lîngă bancă, ducea tocmai paharul la gură, cînd auzi limpede glasul acela pe care îl socotea al lui, puțin vătuit de ecou, rostind :

— Omul trebuie redus la proporțiile lui naturale. Măreția lui interioară nu se dobîndește prin mărirea lui fizică la scară și nici prin prea încremenite atitudini.

Pictorul scăpă paharul din mînă. Îi simți țăndările sărindu-i pe picioare, simți apa șiroindu-i pe genunchi, dar nu luă aminte. Nu, sigur că nu vorbise el. Era doar

cu paharul aproape de buze, gata să soarbă. Deci, implicit, nici de vreun ecou nu putea fi vorba. Dar auzise clar. Auzise ! Nu vorbea singur, dar avea halucinații auditive. Alt soi de boală, de fapt aceeași, tot o boală de nervi, cu alte manifestări. Avusese de gînd să se mai întoarcă la frescă pentru vreun ceas. N-o mai făcu. Ieși din biserică buimac, călcînd pe cioburile paharului. În curtea plină de bălării, de copaci înalți, răsfirați, de pete de soare și de insule mari de umbră, putu în sfîrșit să respire adînc. Era cald. Nu-i venea nici să se ducă să se scalde, nici să mănînce. N-avea chef de nimic, se temea acum și de apă, și de mîncare, și de zgomot, de parcă toate îi puteau face rău unui om bolnav ca el. Dar liniștea, liniștea care îi plăcea acum așa cum nu-i plăcuse niciodată, ea îi făcea bine ? Ar fi trebuit să pună magnetofonul să cînte necontenit, ca să nu mai audă altceva. Și, uite, chiar liniștea asta a grădinii închise între ziduri îi pria, îi plăcea. Rătăci pe sub sicomori, ocoli ruinele vechiului coridor cu coloane, ajunse sub un leandru alb, cu mari buchete de flori care miroseau amărui. Se culcă în iarbă, cu fața la pămînt. Dar stai, stai puțin. Și Sandro auzise atunci, cînd fusese vorba să spargă zece ouă și să le bată gălbenușurile. Asta însemna că răsună acolo un glas străin ? Al cui ? Un glas de sub dale poate, pentru că printre schele, înăuntru și afară căutase bine, nu se ascundea nimeni. Înăuntru ar mai fi făcut vreo mișcare care i-ar fi trădat prezența, iar afară i s-ar fi auzit pașii pe scîndurile schelelor. Doar nu era pisică cu glas omenesc. Și cine ar fi avut răbdare și gustul să facă zilnic aceleași farse ? Iar glasuri de sub dale, din morminte, Giorgio era sigur că nu există. Asta ar fi fost culmea nebuniei, să mai creadă și în strigoi. Era destul de nebun și așa. Nu există nici o altă explicație : avea el halucinații, auzea ceea ce nu fusese rostit, și uneori mai și vorbea tare, de unul singur, delira, de vreme ce-l auzise și Sandro, în clipa în care el era pe platformă. Era un om sfîrșit. Prea devreme, prea devreme îl dobora boala. Nu dăduse nici un semn că ar sta ghemuită în el pînă acum și, așa, deodată, izbucnise ! I se făcu atît de milă de el, încît îi veni să plîngă. Și chiar plînse, cu fața în iarbă, cu trupul zguduit de sus-

pine. Nu mai plînsese din copilărie, era ciudat, era bine, se topea de mila lui și asta îi aducea un fel de alinare. Apoi adormi.

Cînd se trezi, trecuse vremea prînzului. Nu-i era foame. Se hotărî repede. Lucrez pînă pe seară, apoi mă duc la doctor. Poate că o boală ca asta, luată în pripă, se mai vindecă. Boala bunicii nu s-a vindecat însă niciodată. Asta era acum douăzeci de ani, cînd nu existau atîtea medicamente. Poate că azi se vindecă. Nu pot în seara asta, mă așteaptă Sandro la croitor, la ora opt. Am să mă duc la medic la ora șapte. Intră resemnat în biserică. Mătură întîi cioburile paharului spart, mîncă două portocale, bău restul de cafea, și nu mai simți nevoie de nimic altceva. Avea să mai audă, avea să mai vorbească, nu era nimic de făcut deocamdată. Bine că se hotărîse să se ducă la medic. Asta parcă trecea povara de pe umerii lui pe cei ai medicului. Să se descurce doctorul cu un asemenea „caz". Dacă era vorba de insolație, dacă era vorba de boală de nervi, oricum numai un medic bun putea să rezolve ceva sau să-l condamne definitiv. Numai să i-o spună sincer, să nu-l lase să se zbată în îndoială pînă va ajunge la sinucidere. Era frumos chipul lui Ioachim, atent la mînuțele pe care copila Maria, stînd pe genunchii maică-si, le întindea către el. Ca și Ana, plin de o singură expresie, departe foarte de complexele expresii ale lui Leonardo, dar desăvîrșită aceasta una. În timpul după-mesei, lui Giorgio nu i se mai întîmplă nimic, dar asta nu era mare lucru, știa bine că i se poate întîmpla oricînd.

Pe la șase coborî de pe schele, încuie biserica, trecu pe acasă să se spele și să se schimbe și se îndreptă către un medic cunoscut. Nu era nici unul din cei doi care îl tratau pe Fernando, era mai bine să fie un al treilea. Întîlnise de două ori la bar un medic tînăr din localitate, din întîmplare chiar neurolog, petrecuseră foarte bine împreună și chiar vorbiseră și despre pictură, pentru care medicul avea o adevărată pasiune. În sala de așteptare se mai aflau cîțiva bolnavi, Giorgio nu vru să-i privească, îi păruseră de la prima ochire melancolici, rătăciți, ciudați, și asta îl tulbură. Cînd medicul deschise ușa să-și conducă pacientul și să-l poftească înăuntru

pe cel următor, îl văzu pe Giorgio, le ceru scuze celorlalți și-l trecu înaintea lor. Credea pesemne că e vorba de o petrecere, de o întîlnire pe care venea să i-o propună pictorul și socotea că va sta doar cîteva minute, în picioare, lîngă ușă. Se miră, dar se stăpîni discret, cînd îl văzu așezîndu-se, ca orice pacient, pe scaunul din fața biroului.

— Doctore, sînt bolnav.

— Bolnav ? Ce ai ? Ce simți ?

Giorgio îi explică stingherit, rușinat, în puține cuvinte, ceea ce se petrecea cu el.

Medicul îl cercetă amănunțit, îi puse și alte întrebări, îi încercă reflexele, îl rugă să meargă prin odaie cu ochii închiși, să se întoarcă, să răspundă repede la întrebări neprevăzute.

— Spui că n-ai avut niciodată temperatură de cînd au început manifestările astea ?

— Nu.

— Dar ți-ai pus termometrul ?

— Nu. Nu m-am simțit fierbinte. Nu mă doare capul, n-am amețeli, nu visez urît. Toate astea mi se întîmplă în stare de veghe.

— Despre temperatură nu putem ști nimic, de vreme ce n-ai măsurat-o. Nervii dumitale îmi par sănătoși ca ai mei, dacă nu și mai zdraveni. Putem acuza totuși o insolație, deși... stai atîta la umbră. Dacă „ai auzi“ numai, ar putea fi o dereglare a aparatului vestibular, dar spui că și vorbești. Ești sigur că vorbești tare lucruri la care nu te gîndești ?

Giorgio șovăi. Îl auzise și Sandro !

— Da, vorbesc, m-a auzit băiețelul care curățâ biserica.

— Atunci ne rămîne insolația ! Am să-ți dau o rețetă, am destule cazuri de insolație aici. Vin nordici și înghit soarele sudului ca niște demenți, fără nici o socoteală. Iei picăturile astea și mai treci poimîine pe la mine.

Giorgio mulțumi, dădu să plece, dar medicul îl strigă din urmă :

— Maestre pictor ! Nu ți s-a întîmplat altă dată, poate în copilărie, să ai vedenii, să ți se nălucească... știu eu ? Uite așa, ca lui Hamlet !

Giorgio se scuturã cu dezgust.

— Niciodatã, doctore.

— În familia dumitale toți au fost sănătoși în acest sens ? Nu fac spiritism, n-o văd pe bunica moartă de douăzeci de ani binecuvîntîndu-i de sub candelă ?

— Nu, nici unul. La revedere, doctore.

Nimeni din neamul lui nu avusese înclinări spre ocultism, dar bunica, și aici doctorul îl nimerise în plin, murise nebună. Ar fi trebuit să-i spună chiar atunci acest lucru, dar îl apucase o groază cumplită, i se păruse că în clipa aceea doctorul avea să descopere adevărata pricină a ciudatelor fenomene care îl chinuiau și că mai departe nu va mai fi nici o scăpare. Mai bine să se înșele amîndoi cîteva zile încă, dînd vina pe insolație. Să mai facă rețeta ? Să se mai păcălească încă ? Să mai spere ceva ? Da, mai bine să mai spere, să se ajute să spere.

Trecu pe la farmacie. În ochii practicantei nu se mai aprinse aceeași lumină și nu mai citi același interes. Arăt foarte prost probabil, sau poate și-a dat seama că ușoara ei invitație la o plimbare, seara, n-a găsit în mine nici un răspuns. Nu, cred că arăt foarte prost.

Tunica îi venea perfect lui Sandro. Copilul era încîntat. Se privea în oglindă alături de Giorgio să vadă dacă sînt aidoma, să vadă cît de pictor pare și el. Ținea brațele departe de trup, ca împăiat, de teamă să nu mototolească frumusețea de pe el. Giorgio plăti.

— Și sandale ? rosti prelung și întrebător Sandro. Uite ce ferfeniță sînt ale mele.

Despre sandale nu fusese vorba, dar mai erau cîteva prăvălii și chioșcuri deschise în cartier. Giorgio îi făcu cheful băiatului.

Cînd ajunse la Fernando, își dădu seama că-i era foame. Mîncase portocale la prînz, el cel deprins cu mese consistente.

— Iar îmi spune doctorul că trebuie să mai stau în casă două-trei zile. Ăsta are să mă țină aici pînă la Crăciun, amînîndu-mă așa, mereu, cu duhul blîndeții. Ce Dumnezeu, nu mă mai doare nimic ! Un om voinic ca mine, gata să ridice un munte în spate, trebuie să se cocolosească sub plăpumioară ca un prunc ? Ți-am spus că ăștia bănuie altceva. Și, dacă bănuie ei, trebuie să

fie, dar mi-a mai dat acum un răgaz. Eh, uite, în răgazul ăsta eu vreau să lucrez. Mai bine să mor acolo, sus, pe schele, decît în patul ăsta molcuț.

— Mai încet, Fernando, că se adună lume la poartă. Au să creadă vecinii că o bați pe Severina. Cînd cineva are asemenea glas, să știi de la mine că nu s-a prins de el boala la care te gîndești. E cunoscut că ea modifică întîi vocea.

— Adevărat ?

— Pe cuvîntul meu !

— Îmi place cum mănînci în seara asta, băiete, dar nu-mi place mutra ta. Ce ți s-a întîmplat ? Mă, pe tine te doare ceva și nu vrei să spui.

— Nu mă doare nimic.

— Te-o fi durînd inima că te-ai despărțit de șopîrla aia !

— Nu regret de loc. Dar de unde știi ?

— Nu-ți închipui ? Dacă voi ați jucat scena cea mare în fața lui Sandro, el i-a povestit Marinei tale, Marina Severinei mele, și Severina mie, cu belșug de amănunte care nici nu s-or fi petrecut. Și acum cine i-a luat locul Giuliei ?

— Nici una.

— Nemaipomenit ! De două zile nici una ! Sigur că ești bolnav.

Giorgio nu mai răspunse. Sfîrșise de mîncat și stătea în fotoliu, cu gîndurile împrăștiate. Apoi își aminti cum plînsese la amiază, cu fața în iarbă, și iar i se făcu milă de el, dar o milă amestecată cu rușine. Fernando mai îndrugă cînd una, cînd alta, apoi se plictisi să vorbească singur.

— Du-te la culcare, băiete, că m-am săturat de tine. Stai aici ca un pietroi, parcă mă apeși și tu pe ficat cînd te văd atît de inert.

Giorgio plecă, mulțumit că fusese concediat și nu reținut peste voia lui, ca altădată, cu mustrări și imputări.

Pe drum, se gîndi dacă n-ar fi mai bine să se ducă la un bar, să se lase cuprins de atmosfera de petrecere de acolo, să bea zdravăn, să-și uite temerile. Dar numai ideea zgomotului unui bar îl înfioră. Petrecerile nu mai sînt pentru mine, își spuse trist, și se îndreptă spre casă.

Încercă să citească ceva, un roman pe care îl uitase Giulia la el. Nu-l interesau acele personaje cinice și capricioase, nu-l mai interesa nimic. Stinse lampa și se culcă din nou cu mîinile sub cap, aspirînd miresmele grădinii. Datura trimitea, peste celelalte mirosuri, parfumul ei tare, greu, dulceag. Datura ! Giorgio tresări cuprins de un gînd. Datura ! E o plantă foarte toxică, esența ei se întrebuințează ca narcotic, poate și ca stupefiant. De la ea mi se trage ! Dorm cu capul la fereastră și aspir toată noaptea mirosul ei. Mă droghez ! Atunci de ce n-am și vise fantastice ? Eu știu, poate că le am și nu mi le mai aduc aminte dimineața. Astă-noapte am dormit foarte prost. Organismul meu o fi saturat de otrava ei. Ah ! ce bine că e de vină datura ! Ce fericire ! Să mut repede divanul în odaia cealaltă, ale cărei ferestre dau spre smochini. Am să închid și geamul ăsta blestemat. Giorgio închise geamul, își tîrî divanul în cealaltă cameră, așa-numitul lui atelier în care n-avea niciodată vreme să lucreze, se împăcă ușor cu vagul miros de vopsele care mai dăinuia în ea, și respiră adînc aerul nopții peste care nu mai punea stăpînire mireasma blestematei datură. Adormi ușor, legănat de speranța că dezlegase taina. Ce va mai rîde doctorul cînd îi va povesti !

A doua zi de dimineață Sandro îl aștepta în fața ușii închise a bisericii, îmbrăcat în costumul lui cel nou.

— Era să intru înăuntru prin fereastră ca să fac ordine, dar n-am vrut să mă cațăr pe schelele astea ca să nu mă murdăresc sau să-mi agăț tunica !

Băiatul se și pieptănase ca Giorgio, aducîndu-și părul din creștet pe frunte. Se vedea că îl udase, că îl unsese bine cu ulei, dar părul, rebel, i se ridica ciuf, hotărît parcă pentru a alege calea de mijloc, verticala.

— De ce încuiați, domnule Giorgio ?

— E mai bine, să nu intre oameni străini cînd nu sîntem noi aici.

— Nu pentru mine, nu-i așa ?

— Pentru tine ? Tu ești mîna mea dreaptă !

Băiatul se prelinse în biserică înaintea lui.

— Nu punem niță muzică ? Păcat că ne-a luat domnișoara Giulia benzile alea frumoase.

— Nu punem acum. Lucrez mai bine cînd e liniște.

— Liniște ? Păcat ! oftă Sandro. Voiam să vă spun cum s-au bătut aseară în port un călugăr cu un hamal. A fost un haz pe noi !

— Lasă, nu povesti !

Îi era groază să audă cum l-a bătut probabil hamalul pe călugăr. Or fi fost amîndoi beți. De ce se bagă călugării în astfel de isprăvi ? Se bătuse și el odinioară, chiar de mai multe ori, o dată chiar cu un călugăr. Ce rușine îi era acum. Pentru prima oară îi era rușine. Se schimba în el ceva fundamental. Datura ! se gîndi și respiră iar ușurat.

— Ce facem acum, domnule Giorgio ?

— Pregătim chit pentru fisuri.

Giorgio începu să pregătească chitul și Sandro să-i curețe și să-i lustruiască mistriile mici și cuțitașele. Le ținea departe de el, ca să nu se murdărească.

— Dă-mi ulcica cu ceruleum și căldărușa cu celadon, Iacopo !

Glasul răsuna limpede, nu putea fi tăgăduit. Răsunase de sus, dinspre platforma pe care lucra de obicei Giorgio.

— Cine a vorbit tare ? țîșni speriat Sandro.

Giorgio simți că i se urcă sîngele la cap.

— Pesemne că s-a suit cineva afară, pe schele, și ne face nouă șotii. Ne vorbește printr-un ochi de fereastră. Dă fuga să-l prinzi !

Copilul se repezi afară. I se auzeau pașii tropăind de-a lungul platformelor, de jur împrejurul bisericii, cînd mai sus, cînd mai jos.

Va să zică am auzit amîndoi ! De aici, amîndoi, de la distanța asta ! Nu aud numai eu și nu vorbesc tare. Dacă nici copilul nu va fi în stare să găsească pe cineva afară, atunci... atunci nu mai pot înțelege nimic. Nu mai pot da vina pe o boală de nervi, nici pe insolație, nici pe datura de care m-am agățat aseară ca de o salvare. Eu, eu, personal, sînt salvat, nu mai sînt un bolnav, n-am halucinații, nu sînt drogat, nu sînt sortit să înnebunesc. Ar trebui să mă bucur. Să vedem ce spune Sandro.

Băiatul se întoarse răsuflînd greu de atîta alergătură în sus și-n jos.

— Domnule Giorgio, nu e nimeni ! Am căutat bine, zău ! L-aș fi auzit măcar fugind cum mă auzeam pe mine, că duduiau scîndurile, nu sînt bine prinse. Nu e nimeni.

— Eh, cineva trebuie să fi fost, rosti Giorgio fără convingere.

— Dar cînd s-a ascuns în gaură de șarpe, că eu am ieșit numaidecît afară ?

— S-o fi ascuns în fundul grădinii, unde sînt ruinele.

— N-a avut vreme să ajungă acolo, l-aș fi văzut printre copaci. Mă duc să caut și între ruine !

Băiatul țîșni iar pe ușă.

Ar trebui să mă bucur, dar uite că taina asta mă apasă și mai tare. Pentru mine totdeauna ființele vii au vorbit, scaunele și pietrele au tăcut, visele nu mi-au vestit nimic, cimitirul a fost o grădină oarecare, un cadavru o păpușă cam urîtă, pe chipul căreia unii vedeau un zîmbet de descătușare și alții o grimasă de nemulțumire, pentru mine o biserică a fost urît sau frumos pictată, un loc în care am avut o ținută cuviincioasă din respect pentru credința altora, și atît. Și acum, deodată...

— Domnule Giorgio, nu e nimeni între ruine. Nici măcar iarba n-a fost călcată.

— Ce să facem ? A fugit repede. Curăță cuțitașele, Sandro.

Copilul făcea treaba prost. Era neliniștit, parcă speriat.

— Domnule Giorgio !

— Ce e, băiețele ?

— Știți de unde s-a auzit glasul ? De colo, de sus, unde lucrați dumneavoastră. Și acolo, ehei ! cîtă depărtare e între o fereastră și alta !

— Ei, a vrut să ne sperie prin una din cele două ferestre.

— Păi, tocmai acolo, nu e schelă de loc, și fereastra e acoperită cu carton ca să nu vă dea soarele în ochi sau pieziș, nu știu cum ați spus, cînd lucrați, și sub cealaltă scîndurile sînt rupte. Cine să se suie acolo ?

— Ți s-a părut ție. S-a auzit de aici, din dreapta noastră.

— Domnule Giorgio, eu am ureche bună ! Mama zice că aș putea ține loc de cîine de pază. De acolo, de sus, s-a auzit !

— Ei, atunci să știi că vorbesc sfinții de pe pereți !

Sandro se holbă la el. Giorgio începu să rîdă.

— Măi prostuțule, omul e om și zidul e zid. Numai omul vorbește, zidul nu.

Ce bine ar fi să fie așa ! îi trecu prin gînd. Apoi se răzvrăti împotriva propriei lui slăbiciuni. Sigur că e așa. Altfel nu poate fi.

— Iacopo, du-te la pater Bonifacius și cere-i banii pentru culori.

— Mă duc, maestre.

Lui Giorgio îi veni să se dea la o parte, să-l lase să treacă pe cel care spusese că se duce. Se stăpîni.

— Ai auzit ? Iar ne face farse !

— Îhî ! șopti copilul și se făcu palid, privind spre bucata de frescă curățată. Mai răzui de două ori un cuțit murdar, apoi îl puse pe bancă și îngînă :

— Eu, domnule Giorgio, am nițică treabă în dimineața asta. Pot să plec ? Mă întorc numaidecît. Pot ?

— Du-te, Sandro.

Sandro plecă repede, în vîrful picioarelor. I s-a făcut frică, gîndi Giorgio. Cred și eu. N-am putut să-i dau o explicație care să stea în picioare... Nu-mi pot da nici mie. Ce se va întîmpla aici cînd va veni și Fernando ? Atunci au să curgă explicațiile. Credincios cum e el, n-are să se mire de nimic. Fenomenele supranaturale vor fi evidente pentru el. Numai de n-ar alerta tot popetul, toți episcopii, să facă din noi doi și din Sandro niște Ioane D'arc ale secolului, să se înghesuie lumea s-o binecuvîntăm și să-i dăm cîte un peticuț din hainele noastre ! E în stare. Că de auzit are să audă și el și, cînd s-o porni, are să audă mai mult și mai multe decît mine. N-am să-i spun încă nimic, bine ar fi să mai stea în pat, să nu afle încă. Sandro e în stare să dea sfoară în țară. Trebuia să-l rog să tacă. Ar fi fost mai rău. M-am ținut bine și poate că de rușine n-are să spună nici el nimic. Om vedea.

Pe cînd chituia fisurile, Giorgio mai auzi vorbindu-se despre zemuri de culori suprapuse prin care trebuia să

se ajungă la un albastru cenușiu deschis, despre pasta de var care era pe cale să se usuce, despre zgîrcenia lui pater Bonifacius, care dăduse jumătate din suma necesară. Cele două glasuri vorbeau în pauze, de parcă între o frază și alta ar fi avut vreo preocupare.

Să mă deprind cu ele, se gîndea pictorul, să mă deprind și atît. De ce trebuie să caut o explicație ? Tot n-am s-o găsesc.

La prînz se duse la micul birt de pe chei. La o masă, pe terasa îngustă, se afla Giulia cu un bărbat blond, pistruiat, voinic. Venise acolo anume ca s-o vadă Giorgio, ca să-i stîrnească gelozia. Rîdea tare, își scutura pletele, vorbea o nemțească îngrozitoare, care îl vrăjea evident pe lunganul cel blond. Giorgio trecu pe lîngă ei, salută ceremonios și intră în fundul localului, unde era cald și mirosea tare a pește, a fructe de mare, a ulei încins și a usturoi. Mîncă la nimereală ceea ce vru să-i aducă Bambina, cum o botezase el pe fetișcana care îl servea de obicei și-i cunoștea gusturile, apoi se întoarse la lucru. Își dădu seama că nu băuse cafea în dimineața aceea, își făcu un termos plin și se urcă pe schelă cu buzunarele pline de bureți, cu o gălețică de apă, să spele bucata de frescă curățată și chituită. Acum ar fi fost bun Sandro, acum cînd era nevoie să coboare și să se suie de multe ori ca să schimbe apa, dar copilul nu-și mai arătase fața. A plecat de frică și acum ori povestește peste tot ce se întîmplă aici și cine știe cum amplifică, ori numai își arată costumul cel nou și își dă aere printre prietenii lui.

Giorgio sui și coborî mereu. Asta făcea zgomot, nu mai auzi nimic. O dată numai, cînd stătu mai mult pe platformă, i se năzări că cineva cînta încet un Ave, aproape de tot de el. Și iar începu să se frămînte. E ușor să spui : „Să încerc să mă deprind fără să cercetez“. Un om al veacului nostru nu se poate deprinde cu inexplicabilul. Se simțea al veacului lui, al epocii care trimite nave în cosmos, care emite unde de televiziune de pe lună, care a despicat atomul. Și auzea glasuri într-o biserică veche ! Auzea, așa, ca în vremea biblică. Era parcă mai chinuitor să știi că fenomenul e obiectiv decît subiectiv, cum îl crezuse pînă azi-dimineață. Trebuia să pre-

gătească un roșu cărămiziu blajin, pentru julitura pe care o făcuse din stîngăcie ieri, dar nu mai avu tărie. Plecă mai devreme decît altă dată. O apucă spre țărm, spre coasta aceea înaltă, pustie, despre care se spunea că s-ar putea surpa într-o zi, și se urcă în vîrful ei. Departe, în spatele lui, pe șosea, se auzeau trecînd mașini cu fîșiit repede pe asfalt. Dar asta era departe. Aici era liniște. Soarele se culca încet pe ape, cu aurul stins, cu discul clar. Nici un nor nu păta bolta de un albastru diafan, puțin rozliu în jurul soarelui. Aproape de țărm apa era sidefie, departe, ușor îmbujorată. Și liniștită, liniștită ca în prima zi a creațiunii. Încep să gîndesc ca glasurile mele, își spuse Giorgio. Apoi, fără să vrea, continuă : Frumoasă catedrală e lumea ta, Doamne ! Iar ca glasurile ! Ce se petrece cu mine ? Adineauri mă socoteam ceea ce sînt, contemporanul atomiștilor, al astronauților, și acum încep să cochetez cu Evul Mediu, mi se pare ! Să-ți fie rușine, Giorgio ! O explicație trebuie să existe. Dar, uite, mintea mea n-o găsește și se zvîrcolește ca un vierme călcat. Un claxon pe șosea ! Urît răsună aparatele astea de azi. Începe să se întunece. Cerul se închide la culoare, soarele a pierit nici nu știu cînd. Vîntul e umed, miroase a alge și a scoici putrezite. Am să mă duc la Fernando. N-am să-i spun nici un cuvînt despre glasuri.

Fernando stătea pe o bancă de piatră în grădină. Se ridică și-i veni în întîmpinare pe potecă.

— Mă vezi ? Am slăbit patru kilograme și mă simt ca un fulg. Nu te uita așa la mine cu gîndul că am rămas cu optzeci și trei, că eu tot ca un fulg mă simt. Am fost azi din nou la radioscopie. Totul e perfect. Dar fricosul ăsta de doctor tot nu vrea să mă lase să mă sui pe schele. Două-trei zile de acomodare, zice acum. Stai jos. Ce-i cu tine ? De ce te uiți așa la mine ?

— Fernando, în biserică se aud voci !

Fusese sigur că n-are să scape un cuvînt, și uite că turnase tot, dintr-o suflare. Acum nu mai avea cum s-o cotească.

— Ce fel de voci ?

Fernando nu înțelesese.

— Glasuri. Cînd lucrez, de cînd e liniște în biserică, se aud glasuri.

Fernando se lăsă pe spătarul de piatră, căscă ochii și gura, apoi înghiți greu și întrebă :

— Nu cumva ești bolnav, Giorgio ?

— Așa am crezut și eu, dar le-a auzit și Sandro. A și fugit de spaimă. M-a lăsat.

— Voci omenești ? Se înțelege ce spun ? Le-ai auzit de mai multe ori ? Ești sigur că nu e nimeni ascuns înăuntru sau pe la ferestre, pe schele ?

Giorgio îi povesti tot, spaimele și bănuielile prin care trecuse, realitatea pe care trebuia s-o recunoască, tot.

— Ai încercat să le răspunzi ? Ți-au răspuns și ele la rîndul lor ?

— Nu, n-am încercat. Nu-mi vorbesc mie, vorbesc între ele.

— Trebuia să încerci ! Sfîntă Maria ! Sfinte Francesco ! Aici se va petrece o minune !

Giorgio își dădu seama că avea să se întîmple ceea ce prevăzuse el. Fernando cercetase întîi lucrurile ca un om realist și lucid, dar acum o pornea pe drumul lui de vechi și îndărătnic credincios. Toată treaba este ciudată, avea să se năclăiască în misticism, iar el, Giorgio, avea să scape cu fuga, fără să înțeleagă niciodată nimic.

— Fernando ! Înainte de a ne gîndi la minuni, ar trebui să căutăm niște cauze naturale.

— Cauze naturale la manifestări supranaturale ! Și tocmai tu, imbecilule, ai fost ales ! Tu, păgînule ! Nu vezi că ai fost ales ? Și Sandro, pentru că e un copil nevinovat.

— Parcă spuneai că e o maimuță îndrăcită, sau așa ceva.

— Un inocent, Giorgio ! Un inocent și un sceptic ! Cu ei doi s-a petrecut minunea, ca să fie și mai convingătoare.

— Vino mîine dimineață și tu, să vedem dacă nu se petrece și cu tine.

— Mîine dimineață ? Acum, drăguțule, acum, pe loc. Stai să mă încalț numai.

— Fernando, fii cuminte ! Crezi că ajungem acolo, învîrtim un buton ca la radio, și se pornesc ? Că-i chemăm cu paharul ca la spiritism ? Glasurile se aud uneori, pe neașteptate, nu cînd vreau eu. Că eu n-aș vrea niciodată, să-ți spun drept.

— Ne ducem acolo și așteptăm în liniște, pe întuneric.

— N-au nevoie de întuneric, vorbesc în amiaza mare. Asta mi-ar mai trebui acum, să mă duc și noaptea să le pîndesc, cînd mă chinuie destul ziua. Și asta ți-ar trebui ție, care abia te-ai dat jos din pat. Dormi cumsecade în noaptea asta și vino mîine dimineața. Te văd destul de zdravăn, ori ce ar zice medicul tău.

— La cinci.

— La opt, ca de obicei. Să nu vii mai devreme că n-ai cum intra, cheia e la mine.

— Ai început să încui ? M-ai ascultat ! Îmi pare bine.

— Doar ca să le încui pe ele înăuntru, să nu iasă, că de afară nu intră nimeni ! zîmbi trist Giorgio. Noapte bună, Fernando.

— Stai, nu ți-am dat nimic demîncare !

— Nu mi-e foame. Mi-e somn. Mă duc să mă culc. Noapte bună !

A doua zi de dimineață, după un somn zbuciumat, Giorgio se duse pe la șapte și jumătate la biserică. Fernando îl aștepta în fața ușii de la șapte. „Grozav mai seamănă cu sfîntul Petru !“ se gîndi Giorgio. Fernando își pieptănase bine barba mare, rotundă, ușor încărunțită, își potolise părul zbîrlit în jurul frunții înalte, avea un aer smerit și iluminat, slăbise puțin, dar, înalt și croit din belșug cum era, avea totuși o ținută foarte impunătoare.

— N-am dormit toată noaptea, Giorgio. Deschide repede ! Nu mai am răbdare.

— Să nu te aștepți să te întîmpine cu bună dimineața. Și pe urmă, cum ești tu un spirit diabolic, un ipocrit, s-ar putea să tacă în prezența ta. Doar eu sînt alesul !

Giorgio glumea fără pic de chef. Prezența lui Fernando îi creștea emoția.

— E mai bine să tac ? întrebă în șoaptă Fernando. Șoapta lui era ca un huruit depărtat de tren, răsuna.

— E mai bine să-ți vezi de treabă, ca și cînd n-ai aștepta nimic. Lucrăm amîndoi în oarecare liniște și vom vedea ce va fi.

Fernando își puse halatul lung, cenușiu peste cămașa și pantalonii de doc cu care venise, și se urcă destul de ușor pe platformă.

— Să nu te mai cobori pentru una și alta, să-mi spui mie, ca să nu te obosești prea mult din prima zi !

— Ssst ! șuieră Fernando, cu ochii căscați. Fusese doar vorba de liniște.

Cojeau amîndoi pictura în ulei, Fernando acea Magdalenă înlăcrimată, cu ochii la cer, cu buricele degetelor de un roz intens, cu pieptul dezgolit, Giorgio, ucenicul în extaz care îl privea pe Toma pipăind rănile lui Christos. Timpul trecea, nu se petrecea nimic nefiresc. Din cînd în cînd Fernando îi arăta cu dalta cea mică o bucată de frescă descoperită, rotea ochii plini de admirație care voiau să spună multe despre peisajul dezgolit și frumusețea culorii, dar tăcea. Și deodată răsună, cunoscut pentru auzul lui Giorgio, glasul puțin vătuit, glasul cel matur :

— Iacopo, am găsit cu ajutorul Domnului un verde ca un balsam !

— Să-l văd și eu, maestre !

Fernando fu gata să scoată un strigăt, își acoperi gura cu o mînă, cu cealaltă, în care ținea dalta, înșfăcă unul din stîlpii schelei, și fu gata să se rezeme în gol. Giorgio îl prinse repede de braț. Fernando se clătina, i se tăiaseră picioarele.

— Să coborîm, Fernando, să-ți vii în fire. Să bei puțină apă, un strop de cafea.

Fernando abia mai nimerea stinghiile. Cînd ajunse jos, îngenunche în mijlocul bisericii și începu să se roage. Lacrimi mari îi lunecau pe obraji și i se pierdeau în barbă. Giorgio se așeză pe bancă, și se uita amărît la el. Era de prevăzut ! Acum începeau greutățile cele mari. Lupta cu Fernando avea să fie și mai istovitoare decît spaimele de pînă atunci. Spaima trăise cîtă vreme se crezuse bolnav, acum i se părea că nu-i rămîne decît să deslușească originile bizarului fenomen, să le descifreze la rece, dar, odată ce intervenea tot misticismul aproape

fanatic al lui Fernando, nu numai că n-aveau să mai deslușească nimic, dar aveau să se înămolească în toate misterele de nedezlegat conservate bine de religie, să fie prinși în toate lațurile popilor încîntați de a exploata fructuos „o minune“ atît de evidentă. De ce-i spusese aseară tot, de-a dreptul, cînd avea de gînd să tacă ? Pentru că îl neliniștea pînă la pierderea echilibrului fenomenul necunoscut, oricît ar fi pretins el față de sine că, dacă e vorba de un fapt obiectiv, se va deprinde cu el și-l va privi cu răceală. Fernando tot avea să vină la lucru într-o zi sau alta, și cu el nu se putea preface așa cum se prefăcuse față de Sandro care, pînă la urmă, tot dibuise adevărul.

— Fernando, ajunge, Fernando.

Lui Fernando nu-i ajungea. Glasul lui urca și cobora, pătimaș, cu un soi de gîlgîit de plîns în adîncul lui. Giorgio începu să fiarbă cafeaua, apoi o bău, și se pregătea să urce pe schele, să-și lase prietenul cufundat în rugăciunea care nu se mai sfîrșea, cînd Fernando se ridică și se apropie de el.

— Giorgio ! Începînd de azi viața noastră intră pe un făgaș nou !

— Stai jos, Fernando, bea asta. Să vorbim ca doi oameni cuminți.

— De cumințenie îți arde acum ? Știu ce e pentru tine cumințenia, cel mai plat și mai vulgar materialism. Nu-ți dai seama că trăim amîndoi acum un moment deasupra oricărei realități palpabile ? șuieră Fernando.

— Cred că trebuie să căutăm explicația, cauza materială a fenomenului.

— Smintitule, nu vezi...

În clipa aceea se auzi din nou glasul cel tînăr :

— Maestre, am pregătit tot.

— Vino sus, Iacopo ! Adu ulcica cu cinabru, cea cu carmin și albul, răsună celălalt glas.

Pictorii încremeniră. Peste o clipă Giorgio vru să spună ceva, dar celălalt îl opri, strîngîndu-l de mînă. În liniștea de sub bolți însă nu se mai auzi nimic, decît poate ușor, trosnitura vagă a unor scînduri.

— Pierdem vremea, Fernando.

— N-o pierdem, fiule, n-o pierdem ! Spune, Giorgio, tot ce-ai auzit vreodată aici se referea la pictură ?

Giorgio rămase uimit. În adevăr, toate se referiseră la pictură, dar el nu scosese nici o concluzie logică din asta, socotind pînă în ajun că vorbește el însuși, că din el ies la iveală propriile lui preocupări de lucru. Dar de ce nu ieșiseră și altele ? Vezi, asta nu se întrebase. Trebuise să vină Fernando, care îl socotea pe el, pe Giorgio, mai realist, și care dovedea acum precizie și claritate.

— Da, totdeauna a fost vorba despre pictură. Odată vocea matură a cîntat încet un Ave. Nu mi-am dat seama, ai dreptate.

— Niciodată altceva ? Îndemnuri divine ? Sfinte porunci ?

— Nu, Fernando. E vorba de un Iacopo. Și de un maestru. Atît.

— Pricepi, Giorgio, pricepi ? Ai înțeles, fiul meu ? E limpede ! E de netăgăduit ! Nu ne vorbește nici un sfînt. Aș fi fost fericit să fie așa, dar e altfel.

— Cum e ?

— Ne vorbesc pictorii. Ne vorbesc Giotto însuși și ucenicul lui, Iacopo, care va fi fost acela. Sînt aici, între noi, în biserică ! Ce triumf al religiei, acum, aproape de anul două mii ! Ce dovadă indubitabilă pentru existența sufletului și nemurirea lui, a acestui suflet care se întoarce uneori pe pămînt pentru că mai are să ne spună ceva ! E Giotto, Giorgio, e Giotto ! Iubitul, marele, preacuratul maestru, învățătorul nostru, al tuturor celor care nu mîzgălim și nu scălîmbăiem realitatea, ci pictăm admirabilul ei chip ! Vorbește cu noi, cu păcătoșii de noi, Giorgio, și îi auzim glasul asemeni contemporanilor lui de acum șase sute și mai bine de ani !

Giorgio se lăsă îmbrățișat, scuturat, strivit pe marele piept al lui Fernando.

— Dar, spuse el cînd izbuti în sfîrșit să respire, dar e ceva, Fernando. Glasurile pe care le auzim nu ni se adresează nouă.

— Cum nu ni se adresează nouă ? Dar cui ? Iar te împotrivești ca un berbec îndărătnic în fața credinței ?

— Vorbesc între ei, Fernando, nu cu noi. Fenomenul ăsta trebuie elucidat.

— Absurd ! Atunci de ce ar fi venit spiritele la noi ? Vor să ne comunice ceva. Să ne dea răspuns la niște întrebări lăuntrice sau rostite cu voce tare.

— N-am impresia. Încearcă tu ! Vorbește cu ele. Eu mă urc să lucrez.

— Va să zică, ai acceptat, ai acceptat măcar atît, că e vorba de spirite și că nouă ne e dat să le auzim !

— N-am acceptat nimic. Și Sandro a auzit. Nu pricep nimic, dar nici nu pot accepta. Te-am poftit numai pe tine, care crezi, să faci experiențe, să încerci să intri în legătură cu „ele“ și să vedem ce se confirmă și ce nu din presupunerile tale.

— Dar care sînt presupunerile tale, asta aș vrea să știu și eu !

Giorgio ridică neputincios din umeri.

— Eu nu presupun nimic, aud, și atît. Și cred neclintit că poate exista o explicație științifică.

— Urcă-te pe schelă și lasă-mă în pace, catîr savant ce ești. Eu rămîn aici, să mai ascult.

— Pune și întrebări, e mai bine, ca să eliminăm de la început nu știu ce sminteli.

Giorgio începu să lucreze sus, pe platformă, și Fernando rămase jos, cu urechea la pîndă, îngînînd din cînd în cînd o rugăciune. Tîrziu de tot răsună o tuse înceată, obosită.

— N-ai tușit tu, nu-i așa ? Asta nu-i tusea ta.

— Nu, Fernando, n-am tușit eu.

Și după o pauză se auzi :

— La Florența ceruleumul e mult mai bun.

Fernando se ridică în picioare, întrebă smerit, cu jumătate de glas, cu mîinile încrucișate pe piept :

— Giotto di Bondone, ești tu ? Răspunde-mi !

Urmă o lungă tăcere.

Fernando întrebă ceva mai tare.

— Maestre Giotto sau tu, maestre necunoscut, răspunde-mi ! Te aud. Vrei să-mi spui ceva ? Să mă anunți ? Să mă previi ? Să mă sfătuiești ?

Nici un răspuns. Lui Giorgio îi veni să rîdă cum nu mai rîsese de mult. Asistase odată, la Roma, la o ședință de spiritism la care participanții erau tot atît de solemni ca Fernando în clipa asta și un medium adormit le răs-

pundea cu un glas scos din măruntaie în numele lui Garibaldi. Fugise rîzînd din încăpere și o supărase cumplit pe doamna cu ochi de catifea neagră și brațe pătimașe care îl dusese acolo și care asculta în extaz glasul mediumului. Întrebările lui Fernando continuară multă vreme tot așa, fără răspuns. Glasul potolit, inexplicabil, mai rostise ceva despre acel pater Bonifacius care îl necăjea cu zgîrcenia lui, dar rugămințile lui Fernando rămîneau fără ecou. Înainte de prînz se urcă și el pe platformă și lucră alături de Giorgio, cu buzele strînse, tăcut, ascultînd. Spălară întreaga bucată de frescă descoperită și chituită peste plesnituri și se bucurară mai mult prin semne de splendoarea culorilor care reveneau la inițiala lor puritate.

După-masă Giorgio topi ceară de albine și amîndoi începură să netezească ușor cu ea toată bucata de zid care era gata. Nici un glas, nici un sunet pînă seara. Fernando se neliniștea. Oare tulburase el spritele cu întrebări, le supărase ? Giorgio, care nu vorbise niciodată cu ele, avusese norocul să le audă mereu.

Seara, în grădina lui Fernando, Giorgio rosti, fără să-și dea seama :

— Poate că am scăpat de ele ! De voci, vreau să spun.

— De spirite, cu alte cuvinte.

— Pentru mine sînt numai voci.

— Și ce explicație le dai, spune ce explicație ? Voci ! Dar ale cui ? De unde ? De ce ? Dacă nu sînt ale noastre și nici ale vreunei ființe vii din preajma noastră, spune-mi ce te taie capul tău deștept !

— Nimic. Nu sînt om de știință.

— Eh, m-ai fi și convins dacă erai ! Pînă acum știința a născocit mai mult decît a descoperit. A născocit niște mașini grozave, dar nu știe încă limitele cerului.

— A născocit pe temeiul unor descoperiri. Și poate că cerul n-are limite, ca Dumnezeul tău.

— Cînd mi-o spune știința care e originea vieții și ce e moartea, am să cred și eu în ea.

— Se va găsi și asta.

— Niciodată ! Mîine am să mă duc la duhovnicul meu, să mă spovedesc și să mă împărtășesc. Trebuie să fiu cît mai curat în această sfîntă împrejurare.

Fernando se afla de trei luni aici și avea duhovnicul lui, îl și găsise. Acum va începe amestecul preoților și toată mascarada care îi va împiedica din lucru și-i va pune în centrul atenției pioșilor și superstițioșilor.

— Fernando, te rog ! Mai amînă puțin ! Au să vină pe capul nostru, au să facă zgomot în biserică, nu vom mai auzi nimic. Te rog !

Găsise un pretext hotărîtor pentru inima lui Fernando. Să nu mai audă nimic ! Mai bine să-și mai amîne spovedenia.

— Începem să postim, Giorgio ! Postește și tu, drăguțule, fă asta pentru mine. E mai bine așa ! Vom fi mai vrednici de a auzi.

Lui Giorgio îi era totuna dacă va mînca de post sau de dulce, cel puțin cînd stătea la masă cu Fernando. Tot nu mai avea poftă de mîncare. Numai să nu-l pună să-și facă și rugăciunea înainte de masă. Atîta teatru nu putea juca. Tatăl lui, mic avocat la Pisa, se răzbunase pe obscuritatea situației lui dîndu-și aere de liber cugetător, de iconoclast, într-o lume destul de înclinată spre catolicism. În spiritul acesta îl crescuse și pe el, iar maică-sa avusese destule suferințe, la care nu găsise alinare în biserică și nu avusese parte de nici un fel de intervenții divine ca să se împotrivească.

Pe Fernando îl chinuiau în chip egal emoția de dimineață, „revelația“ cum spunea el, ca și tăcerea absolută de după-masă. Ar fi vrut să suprime noaptea, sau să se ducă numaidecît, acum, înapoi la biserică, dar tînărul îl oprea cu energie. Fusese destul de bolnav, dacă își stîrnea iar boala, avea să mai zacă o lună departe de biserică.

A doua zi, după cîteva ore bune de lucru, după ce cojiseră o mare bucată de zid, tusea, un fragment de dialog, o frază izolată se auziră din nou. Fernando încercă iar cu glas umil, cu șoapte rugătoare, să obțină un răspuns. Nu se petrecu așa ceva.

— Întreabă tu, Giorgio, întreabă tu, băiatul meu, poate că ție vor vrea să-ți răspundă. Tu ești poate cel ales !

Eu voi fi mediumul ! se gîndi Giorgio și-i veni iar să rîdă. Apoi se gîndi că rîsul n-are nici un rost aici, de vreme ce nu înțelegea nimic. Puse cîteva întrebări de

dragul lui Fernando, cu tot atîta succes ca și el. Tocmai cînd întreba : „Vrei să ne spui, maestre, cu ce amestec ai obținut acest verde ?“, vocea vorbi : „Am un cîrcel în piciorul drept ! Dă-mi mîna, Iacopo !“

— Îți dai seama că nu e nici o legătură între voci și noi, nu-i așa, Fernando ?

— Dar fenomenul continuă să existe. Și tu îți dai seama că e o nerozie să-l contești ?

— Firește, doar eu ți l-am adus la cunoștință. Dar de aici pînă la a crede în spirite e drum lung.

— Atunci explică tu, poftim ! Explică !

— Nu știu, nu pot.

— Giorgio !

— Ce e ?

Fernando era palid ca un mort.

— Uite ! Acolo ! Vezi ?

— Nu văd nimic.

— A trecut. O umbră, o făptură omenească, umbra unei făpturi. Cu o haină largă, lungă, cu părul cărunt.

Asta mai lipsea ! Fernando începuse să și vadă !

— Ți s-a părut.

— Am văzut ! În dreptul ferestrei de colo. Jur că am văzut.

— Mă îndoiesc.

— Dacă amîndoi auzim, de ce te îndoiești că eu văd ?

— Ar fi trebuit s-o fotografiezi. Fernando ! Am o idee ! Ce-ar fi să imprimăm vocile pe bandă de magnetofon ?

— Să nu le supărăm... șovăi Fernando.

— Nu-ți dai seamă că ele habar n-au ? Cu banda de magnetofon am putea fi amîndoi siguri că ceea ce auzim se aude în adevăr, și apoi am putea s-o punem și altora.

— Episcopului ! strigă entuziasmat Fernando.

Giorgio însă fusese străfulgerat de alt gînd. Avea un prieten, inginer de sunet la Radio. Lui trebuia să-i trimită banda. Și să-l cheme aici. Da, trebuia să-l cheme. Banda avea să-l convingă să vină. Fernando trebuia luat pe neprevăzute, lui numai preoți și episcopi îi treceau prin cap.

— Episcopului mai tîrziu. Îți închipui ce cercetări, ce aglomerație, ce zgomot ar fi aici.

Toată după-masa Fernando nu se mai sui pe schele. O pusese pe Severina să-i aducă de acasă un fotoliu de paie, ca să stea mai comod, „în momentele de odihnă“, îi spusese el, și ședea acolo cu aparatul de fotografiat pe genunchi, cu magnetofonul alături, pe bancă, lîngă mîna lui dreaptă, gata de a fi pornit. Nu mai văzu nimic, nu putea fotografia nimic, în schimb auziră amîndoi destul, și magnetofonul putu înregistra. Lui Fernando îi era teamă să asculte aici, în biserică, ceea ce înregistrase, i se părea că ar irita duhurile îngînîndu-le. Aștepta ca Giorgio să-și sfîrșească lucrul odată cu lumina pălită a înserării, ca să poată asculta amîndoi acasă, în liniște. Sub picioarele lui Giorgio se adunau maldăre de praf și coji de picturi. Sandro nu mai dădea pe aici, ca picat cu ceară. Cine știe cînd avea să răbufnească spre ei, multiplicat, zvonul despre cele ce se auzeau aici.

Închiși seara în odaia de dormit a lui Fernando care era copleșit de emoție, în vreme ce Giorgio se simțea muncit de o curiozitate neplăcută, auziră magnetofonul repetînd exact, fidel, frazele pe care le mai ascultaseră și după-masă în biserică.

La plecare, Giorgio fură banda și o înlocui cu alta nouă. A doua zi în zori o trimise la Roma prietenului său, inginerul, însoțită de o scrisoare în care îi spunea fără ocol despre ce era vorba. În ziua aceea lucrară amîndoi alături, chinuiți de întrebări pe care nu și le mai puneau cu glas tare. Fernando cel puțin avea răspuns pentru ale lui, Giorgio nu găsea nici unul. Era mulțumit totuși că obținuse măcar o amînare în privința anunțării clerului. Uitau orele de masă, Fernando uitase cu desăvîrșire că fusese bolnav, mai încerca o întrebare, mai răspundea alteia pusă de glasul matur, dar era vădit că nu fusese auzit, că nu lor li se vorbea. De la o vreme începură din nou să-și vorbească despre fresca pe care o dezgoleau, ca înainte, bucurîndu-se de echilibrul compozițiilor, de seninătatea peisajului strîns în jurul personajelor cît să le cuprindă și să le dăruiască aer, lumină, natură, de mișcarea fiecărui individ în parte, cuprinsă în mișcarea tuturor celorlalți animați de aceeași preocupare. Cînd răsună un glas, și de data asta convorbirea celor doi nevăzuți fu mai lungă, Giorgio alunecă

jos și imprimă. Din cînd în cînd Fernando își rotea privirea cercetătoare în toată biserica, dar nu mai vedea nimic

Seara ascultară cu aceeași nedumerire vocile de pe bandă, apoi stătură în grădină sub cerul înstelat, spunînd rar cîte un cuvînt, odihnindu-se.

— Dar tu, hei ? Nu mai ieși niciodată seara în oraș ? Te-ai potolit ? Vezi ce influență au asupra ta ? Asta e influenta lui Giotto.

— N-am nici un chef să ies în oraș, dar nu recunosc nici o influență. N-am chef să ies și basta.

De fapt, dacă se gîndea bine, Giorgio recunoștea că se schimbase și că schimbarea asta se datora frămîntărilor prin care trecea. Influență ? N-o putea recunoaște, dar o modificare pricinuită de crisparea în care trăia în mijlocul unor date neînțelese, da.

A doua zi, după ce chituiră și pictară plesniturile și găurile marii bucăți de perete curățită de zugrăveala în ulei și bine spălate, o ceruiră. În biserică plutea un miros de miere, de lumînare curată. Dar nu se mai auzi nici un sunet străin de ei.

După două zile Giorgio primi o telegramă de la prietenul lui, inginerul Guido Salvini : „Banda nu dovedește nimic. Te credeam zdravăn la cap. Mîine plec în Alpi ! Salutare !“ Trebuia neapărat să-l prindă la telefon chiar în seara asta.

În aceeași zi se ivi și Sandro, foarte spășit, cerîndu-și iertare că nu se mai arătase de cîteva zile, pentru că taică-său iar îl luase în port, să descarce mirodenii de data asta. Tunica arăta cam mototolită pe el, cine știe cît fotbal o fi jucat pe maidane cu ea, se gîndi Giorgio. Sandro adusese cu el alt băiețel, pe prietenul lui bun Giacomo, pe care se miră că Giorgio nu-l cunoscuse încă. Erau doar nedespărțiți ! Giacomo avea să-l ajute să curețe schelele, în atîtea zile s-o fi adunat murdărie, nu glumă ! Se vedea cît de colo că Giacomo fusese pus la curent cu ciudățeniile din biserică, pentru că rotea ochii în toate ungherele, mirosea aerul, ciulea urechea, se vîra peste tot ca un spiriduș nepotolit, ardea de nerăbdare să se petreacă în sfîrșit ceva. Mătura ca vai de lume, de preocupat și sfredelit de curiozitate ce era.

— Măi băiete, ori faci treaba ca lumea, ori du-te în grădină. Nu vezi că mături praful în capul nostru ? se supără Fernando.

Sandro îi luă mătura din mînă să-i arate, grav, cum trebuie să procedeze. După ce sfîrșiră cu schela, se apucară să curețe pensule, dălți, cuțite, mistrii, să spele bureți și ulcele, dar gîndurile le erau aiurea și din cînd în cînd își făceau semne misterioase. Dar nu se auzea nimic, absolut nimic. Plecară abia seara, dezamăgiți, Sandro puțin pleoștit că avea să fie socotit mincinos.

Giorgo stătea pe ghimpi. Trebuia să-l prindă la telefon pe prietenul lui de la Roma, pe inginerul Guido Salvini.

— Fernando, du-te acasă, am să vin și eu ceva mai tîrziu.

— Aha ! Te-a apucat iar ! O zi nu i-ai auzit și te-ai întors la firea ta păcătoasă. Du-te, băiete, du-te, dar să nu stai pînă în zori, că mîine n-ai să mai fii bun de nimic. Ah, bine ar fi fost să te mai fi ținut abstinența, nevoia de puritate ! Să nu strici tot cu destrămarea ta morală !

— Am o treabă, vin mai tîrziu, făgăduiesc ! strigă Giorgio din fugă, întorcînd capul înapoi.

Sala de așteptare a oficiului de telefoane era înțesată. Norocul lui Giorgio fu că de la început una dintre domnișoarele de la ghișeu îi zîmbi fluturînd rar din pleoape, de parcă ar fi orbit-o lumina lui, și încercă să-i dea numărul cerut. Guido nu răspundea, nu era acasă.

— Mai așteptați ? întrebă languros fata, lungind spre el gîtul, înclinîndu-l ușor.

— Aștept. Sau mai bine să mă plimb jumătate de oră pînă cînd se rărește lumea aici, și să mă întorc.

— Sigur ? întrebă fata, de parcă ei i se făcuse o făgăduială prețioasă.

— Sigur.

Giorgio ieși. Pe stradă se uită anume într-o vitrină căptușită cu oglinzi să se vadă cum arată. Se bărbierea la oglindă în fiecare zi, dar nu se mai privise de mult. Ciobul din biserică îl pierduse de mult. Nu se găsi arătos, slăbise, avea o expresie vagă și neliniștită. Bine că mai putea să placă. Într-o împrejurare ca asta e foarte util

să fii agreat. Dar, uite, mult mai puține femei întorceau capul să-l urmărească cu privirea. Eh, ori îmi trece, ori rămîn așa, parcă mi-e tot una. Esențialul e să dau de Guido Salvini.

Intră sub umbrarul unui bar de zi, ceru o limonadă. La mese, perechi tinere, fete mai mult goale îmbrățișate cu flăcăi pletoși și bărboși, doi bătrîni solemni, o doamnă cu părul alb, zulufat, care își asculta soțul printr-un imens cornet acustic ca un corn de vînătoare. Toate îl plictiseau. Jumătatea de ceas trecu greu. Se întoarse la oficiul telefonic. Lumea nu se împuținase, dar se schimbase. Chicoteau tare, ca la plajă. Telefonista lui îl văzu, îi făcu semn, obținu numaidecît Roma. Numărul format nu răspundea. Rămase acolo să aștepte, pe un colț de bancă, sufocat de căldură și de mirosul a prea multor parfumuri. Fata îi făcea semn din cînd în cînd că a încercat iar. Zadarnic. Giorgio se duse la o tutungerie și cumpără un pachet de țigări. Fuma rar și numai cînd trebuia să aștepte sau la chef. Acum se învîrtea pe trotuar fumînd o țigară după alta și din cînd în cînd băga capul pe ușă și întreba fata din priviri. Mereu același semn de negație dezolată. Îi părea atît de rău că nu-l poate servi! Lumea se rărise, apoi nu mai aștepta nimeni înăuntru. Dacă mai intra cineva, vorbea imediat și pleca. Pe la zece fata ieși, cu poșeta sub braț. Îi părea foarte rău, dar acum pleca acasă. Intrase tura de noapte. Lăsase colegei ei numărul cerut, poate că „persoana“ avea să se întoarcă acasă. „Persoana“ era pentru ea, se vedea bine, o femeie dorită ardent de Giorgio, o mizerabilă probabil, care îl chinuia pe băiatul ăsta frumos și trist.

Giorgio intră iar înăuntru. În dosul ghișeului primea comenzi o singură telefonistă, o femeie trecută, ștearsă, politicoasă. Da, sigur, chema mereu acel număr de la Roma, o rugase Filomena, dar nu i se răspundea. Să mai aibă puțină răbdare! Giorgio avu răbdare pînă după miezul nopții. Era sigur că Guido nu plecase din Roma, de vreme ce telegrafiase că va pleca abia a doua zi. La douăsprezece și un sfert răspunse. La început îl luă peste picior pe Giorgio, îl făcu „babă isterică“, „alcoolic cu halucinații“, apoi începu să-l asculte. Giorgio era silit să

vorbească pe ocolite, ca să nu-l audă telefonista și o femeie tînără care intrase de curînd și se tot învîrtea în jurul cabinei.

— Ceea ce ai ascultat pe bandă, Guido, au auzit trei oameni, pricepi ? Trei ! Și asta zilnic. Cum ? Nu, nu sîntem nebuni nici unul. Banda ne confirmă numai. N-am înregistrat în piață, ci acolo unde lucrez, știi tu. Nu vorbi prostii, nu te-aș fi deranjat cînd pleci în vacanță pentru o năzărire necontrolată... Tocmai de asta e vorba, să controlezi tu ! Amînă plecarea cu o săptămînă, ce Dumnezeu !, e un lucru important. La toamnă ? Pînă atunci chiar că aș putea să mă țicnesc. Fă-o pentru mine, Guido, dacă ai fi doctor n-ai veni ? Cînd ? Mîine, uite, chiar mîine, cu primul avion. Ai să pleci mai tîrziu în Alpi. Ai să locuiești la mine, hotelurile sînt pline. Da ! Biserica se cheamă Santa Maria. Te îndrumă oricine. Mulțumesc ! Mulțumesc, Guido ! Adu aparate, instrumente, tot ce te taie capul. Mulțumesc !

Giorgio oftă din adînc. Telefonista cea obosită îl întrebă dacă avea să vină un medic mare de la Roma, s-o ierte că auzise ceva din convorbire, și uite, și ea avea o fiică, foarte, foarte bolnavă. Venea un inginer ? Păcat !

Giorgio respiră ușurat. Ceva avea poate să se lămurească sau să înceapă a se lămuri. Să mai treacă pe la Fernando ? Sigur că doarme. Dar dacă are insomnie și îl așteaptă ? Trecu. În casă nu se zărea nici o lumină. Se opri sub fereastră. Se așeză pe banca de piatră și își mai aprinse o țigară. Era obosit. Îi veni să tușească.

— Cine e ? răsună dinăuntru vocea lui Fernando, și lui Giorgio îi păru că deslușește spaimă în ea.

— Eu sînt, Fernando.

— Ai venit totuși. Ești beat ?

— De loc.

— Nu pot să dorm.

— Nici mie nu mi-e somn.

Tăcură un timp amîndoi. Se auzea țîrîind un greier. Apoi Fernando începu să sforăie. Giorgio plecă.

A doua zi Fernando era deplin hotărît să se ducă spre seară la duhovnicul lui. Avea să procedeze cum îi va cere acela. Giorgio îl aștepta pe Giudo și spera ca prezența lui să schimbe hotărîrea lui Fernando.

Guido sosi pe la unsprezece dimineața. Se vedea bine, de cum intrase pe ușă, că îi venea să rîdă și se stăpînea să nu glumească. N-avu mult timp pentru asta. Vocile se porniră ca niciodată. Răsunară sub bolți, avură un lung dialog privitor la felul cum pregăteau pereții pictorii din Florența, spre deosebire de cei din Assisi, care puneau mai mulți cîlți tocați în var. Inginerul asculta atent, nemișcat. Cînd se așternu din nou liniștea, declară, sigur de el :

— Aveți aici, în interior, un difuzor a cărui prezență o ignorați.

Fernando, care nu pricepuse la început cine e oaspetele, se încruntă la el.

— Și cine l-a pus ? Cine vrea să ne facă o asemenea farsă ? Cine și cum îi dă drumul numai din cînd în cînd ?

Giorgio nu se gîndise la un difuzor. S-ar putea ! își spuse el. Ce simplu ar fi atunci. Îi lămuri lui Fernando cine e Guido și care e rostul prezenței lui aici.

— Cu un inginer vrei tu să dezlegi o taină sfîntă ? Bine, fie și inginer. Poftim, domnule inginer, descurcă-te și pe urmă să ne spui și nouă.

Guido își puse salopeta pe care o avea în valiză și-și începu cercetările, metru cu metru. Unde nu se putea cățăra, se ajuta cu o imensă scară adusă din curte. De-a bușilea pipăi întreaga podea.

— Și totuși, și totuși ! mormăia el necăjit. Aici ar trebui o armată de oameni ca să căutăm amănunțit. E destul un difuzor mic cît o pîlnie de ulei, prins pe unul dintre stîlpi !

— Ar avea fire, ar avea afară un aparat emițător pe care cineva l-ar opri și l-ar porni. În grădină nu e niciodată nimeni. N-am surprins pe nimeni.

— Pornește poate automat. N-ați băgat de seamă că sunetele nu vin la intervale regulate ?

— Nu, foarte neregulate. Uneori o zi întreagă nu se aude nimic.

— Trebuie pornit întîi de la ideea unui difuzor. E cea mai simplă. Difuzorul ăsta, cu aparatul lui emițător cu tot, poate fi cît un nasture. N-aveți niște ucenici, niște copii, care să mai caute odată împreună cu mine, amănunțit ?

— Știu eu ? Poate Sandro și Giacomo, deși mă tem că ar umple crașul !

— Îi zăpăcesc eu cu ideea unor aparate pe care tot eu le-aș fi pus aici anul trecut și pe care le caut acum. Copiii sînt mai interesați azi de o mașinărie, de un avion, decît de o icoană făcătoare de minuni căreia îi curg lacrimi.

Cînd Fernando își repetă hotărîrea de a se duce la duhovnic, Guido sări ars.

— Vă rog, vă rog, maestre, în interesul adevărului, nu amestecați preoții aici ! Poate că... poate chiar ei au pus un aparat oarecare, ca să creeze bisericii o faimă miraculoasă.

— Dumneata ai să-mi spui acum că nici la Lourdes nu s-a arătat Sfînta Fecioară ! Că e o afacere popească !

— N-am să spun nimic, am să-mi țin gura. Lăsați-mă întîi să ajung eu la o concluzie. Dacă n-o găsesc, recurgeți la ce vreți. Mi-am stricat concediul pentru asta.

În după-masa aceea veniră copiii. Plini de interes pentru „aparatele“ domnului inginer, făcură împreună cu el o treabă grozavă, un control fără pereche, dar nu găsiră nimic. Și tocmai cînd, frînți de oboseală, stăteau în mijlocul bisericii și mîncau portocale toți cinci, se auzi de sus un oftat lung, dureros, și foarte clar :

— Iar m-au prins cîrceii, Iacopo !

Copiii dădură să se înece înghițînd strîmb, dar Guido se porni să rîdă tare.

— Auziți ? Aparatul meu ! Funcționează încă și noi n-am fost în stare să dăm de el ! Ai auzit, Giorgio ? Unde l-oi fi pus ultima oară, unde l-oi fi pus ? Am nevoie de el la Roma și el face pozne ascuns pe aici.

Giacomo se uită cruciș la Sandro. Sandro se încrîncenă.

— Eu l-am mai auzit, domnule inginer. Îl caut iar și, dacă n-oi da de el, să nu-mi spuneți pe nume.

— Lasă, băiete, lasă. Mîine dimineață iau avionul de Roma și aduc detectorul de acasă.

— N-ai adus aparate ? rosti amărît Giorgio. Doar te-am rugat.

— Am uitat tocmai detectorul. Mîine sînt înapoi cu el.

În seara aceea luară toți trei masa în oraș, Guido sigur de el, Giorgio plin de speranțe și Fernando abătut de teama că puteau să-i nimicească miracolul cu „știința“ lor. La o masă, alături, veni un grup mare în care Giorgio își recunoscu medicul, neurologul pe la care făgăduise că va mai trece. Îi făcu prietenos semne că se simte perfect, îi arătă la cap cu un zîmbet larg care voia să spună că i-a trecut insolația și duse mîna la inimă în semn de mulțumire. Ce ușurare că, în adevăr, n-avea ce să mai caute la el.

Ziua următoare trecu la fel cu celelalte, ba mai liniștită chiar. Frecau cu ceară o bună bucată de frescă și se lăsau absorbiți de munca lor. Pe la șase sosi Guido. Se puse imediat pe lucru. Plimbă detectorul de-a lungul pereților, la toate nivelele. Îl plimbă pe toți stîlpii schelelor, pe toate platformele, pe bîrnele încrucișate, în cadrul ferestrelor, pe toată rama ușii, pe coloane, pe colonetele dintre geamuri. Nici un indiciu, nici o semnalizare, nimic. Aparatul rămînea mut. Fața lui Guido se lungise de dezamăgire și dezorientare.

— Nu e vorba de o sursă emițătoare, de un aparat vreau să spun, de ceva care funcționează cu curent electric, cu baterii, cu magneți, cu o forță cunoscută de știință.

— Și atunci ?

— Atunci... nu știu încă. Dar văd că de cînd sînt azi aici nu s-a mai auzit nimic.

— Ți-am spus că nu se aude mereu.

— Nu v-ați dat seama dacă sînt anumite împrejurări care le declanșează sau le stăvilesc ?

— Nu.

— Încercați să le observați. Hai să mergem acasă.

Își petrecură seara în grădină la Giorgio. Nici unul n-avea chef de vorbă. Peste Giorgio și Guido parcă se prăbușise o pacoste, iar Fernando era mohorît pentru că se intervenea atît de brutal în taine care trebuiau să-și păstreze aureola.

A doua zi, pe cînd cei doi pictori curățau stratul de ulei al unei porțiuni în dreptul căreia mutaseră platforma, Guido măsură lungimea și lățimea bisericii, a bolților, adîncimea ferestrelor, unghiul arcadelor, calculă, măsură

iar, se chinui, și nu mai spuse nimic. Apoi se așeză cu mapa pe genunchi și așteptă glasurile, le imprimă, măsură iar.

Zilele începură să treacă una după alta. Fernando nu se mai sfia să-și facă rugăciunile în mijlocul bisericii, cînd îi venea, în fața acestui inginer neputincios. Giorgio se simțea parcă mai ușurat, răspunderea era acum a lui Guido, dar, oricît se deprinsese cu glasurile, tot tresărea uneori cînd auzea pe neașteptate un oftat adînc sau o rugăciune mormăită smerit, aproape de urechea lui. Cel mai nefericit dintre ei era acum Guido. Stătea ceasuri întregi în grădina plină de bălării, calcula sau rămînea cu ochii în gol, rupea calculele, desena unghiuri și bolți și rupea desenele, își lua capul în mîini și-și strîngea tîmplele care îl dureau. Nici el nu mai avea chef să iasă seara în oraș. Giorgio îl smulgea din biserică sau din curtea ei cu mare greutate ca să-l ducă pe țărm, să-l facă să se arunce în apă. Îi pierise complet pofta de mîncare.

— Tu te-ai schimbat mult, îi spuse el într-o seară lui Giorgio, din atelierul în care sta culcat, cu ușa deschisă către odaia pictorului.

— Simt. Și tu te-ai schimbat.

— Încă nu cît tine. Nu sînt încă atît de auster și de pur.

— Ne chinuie neînțelesul, taina, îngînă Giorgio.

— Poate și asta.

Giorgio nu pricepu bine ce vrea să spună Giudo, dar nu-l mai întrebă. Noaptea îl auzi sculîndu-se din pat, umblînd prin grădină, oftînd. Dar nu știu cînd se culcase iar, pentru că îl fură repede somnul.

Fernando se obișnuise atît de mult cu prezența lui Giudo, a inutilului ăsta, încît îl uita uneori cînd făcea el cafeaua, nu-l mai punea la socoteală, sau vorbea numai cu Giorgio o dimineață întreagă, de parcă n-ar mai fi fost nimeni în biserică. Într-o zi se pomeniră cu o vizită neașteptată. Un călugăr, secretar la episcopie, venise să vadă „cum merg lucrările“ cu un blajin și stăruitor interes. I se arătă, i se explică, i se dădu și suc de portocale. Inginerul stătea pe afară, nu se arătă. Pictorii așteptau cu inima strînsă să plece. Din fericire în biserică era

liniște în ziua aceea. Și călugărul stătea, stătea, nu se mai îndura să plece. Cînd în sfîrșit ieși, toți izbucniră :

— Cine a mai trimis și iscoada asta aici ? Fernando, nu cumva...

— Eu ? Dacă v-am făgăduit !

— Numai prin copii trebuie să fi răzbătut ceva ! oh, a plecat cu buza umflată ! Numai de n-ar mai veni așa curînd.

Și iar trecură cîteva zile.

— Măcar o dată, o singură dată să spună Iacopo : „Maestre Giotto“, ca să fiu sigur că Giotto a pictat biserica asta, gemea Fernando. Își vorbesc despre toate cu grijile de atunci, vezi, spiritele sînt urmărite de ceea ce au făcut odată pe pămînt, dar nu aflu nici un nume, afară de Iacopo.

Guido le învățase aproape meșteșugul de cînd îi urmărea. Cunoștea rostul operațiilor și suita lor.

— Azi ceruiți ? întrebă el.

Fernando și-l aduse aminte cînd îi auzi glasul. Iar îl uitase.

— Vrei poate să ne topești ceara și să ne-o aduci sus ? Ne-ar fi de mare ajutor.

Își putea bate puțin joc de inginerașul ăsta care venise cu atîtea aere și cu instrumente „sigure“.

— O... dacă trebuie... mă rog ! Dar mă interesează zilele în care ceruiți.

— Serios ? De ce tocmai astea ?

— Am eu un crîmpei de observație.

Mai avea și acum observații personale ! Cînd aveau oare să scape de momîia asta ? De copii scăpaseră. Fuseseră amîndoi angajați pe barca unui pescar și făceau ocolul Siciliei. Giorgio curăța mai bucuros el tot, decît să se tot împiedice de curiozitatea celor doi pușți, pe care n-avea cum s-o astîmpere și cărora le datorau și vizita călugărului. Ceruiră toată dimineața aceea. După-masă Guido îi rugă să nu jupoaie încă altă porțiune de perete, să aștepte.

— Și ce să facem ? Să mergem la plimbare ?

— Nu. Să stăm toți trei aici. Vă rog stăruitor.

— Să punem magnetofonul și să dansăm ? mîrîi Fernando.

— Nu, să stăm în liniște. Diseară am să vă spun ceva.

Giorgio, care nu-și pierduse de tot nădejdea în Guido, se rugă și el de Fernando să-l asculte pe inginer. După-masa trecu greoaie, mută. Fernando ridica din cînd în cînd disperat din umeri, ca în fața unei mari stupidități. Se răsucea în fotoliul de paie, mormîia și ațipea, se trezea și-l fulgera cu privirea pe Giorgio. „Îți place ? Mai ascultă-l și altă dată."

În amurg, Guido dădu semnalul de plecare.

— Ei, și ce-am aflat ? tună glasul lui Fernando cînd ajunseră în curte.

— Că atunci cînd fresca e ceruită, nu se mai aude nimic.

— Nu pricep !

— Mîine dimineață o să curățați iar o bucată bună. Să ascultăm iar.

— Și după-masă să stăm tot cu mîinile în sîn ca azi ? Poți să stai dumneata, dar eu nu sînt dispus.

— Nu, puteți lucra. Azi a fost nevoie numai, cînd fresca era acoperită de ceară.

— Acoperită de ceară ! Auzi cum vorbește ! Ca despre un parchet ! Inginerii n-ar trebui să aibă de-a face cu pictura, nici cu supranaturalul, asta e.

Guido trecu pe lîngă cuvinte de parcă n-ar fi fost vorba de el.

A doua zi înainte de prînz, după ce curățaseră o bună bucată de pictură în ulei, vocile se porniră. Guido le sorbea, cu o expresie de fericire pe chip, pe care ceilalți nu i-o mai văzuseră.

— Ați auzit ? Ați văzut ? întrebă el.

— Da. A spus ceva despre Cimabue. E Giotto ! I-a fost elev lui Cimabue. Acum sînt sigur că e glasul lui Giotto.

— Și eu.

Fernando și Giorgio tresăriră și se uitară țintă la inginer. Nu glumea ? Nu voia să-și bată joc de ei ? Guido însă îi privea transfigurat.

— E Giotto sau altul, e maestrul care a zugrăvit fresca.

— Cum ai... ajuns... la convingerea asta ?

Lui Fernando îi tremurau buzele, îi ardeau ochii. Giorgio privea prostit, mai dezorientat ca oricînd.

— Vocile se aud numai cînd fresca e complet curățată de pictura în ulei de deasupra ei și încă neacoperită de ceară. Sînt mai clare după ce le și spălați. Am urmărit zi de zi. Toate calculele și presupunerile mele au dat greș, afară de observația asta zilnic repetată.

— Va să zică ne vorbește Giotto, cum am presupus eu ?

— Nu, nu ne vorbește nouă, acum. A vorbit atunci cînd a pictat. Pictura, făcută cu o imensă concentrare, i-a păstrat vibrațiile glasului Și pe ale ucenicului lui, la fel de concentrat ca și el.

— Vrei să spui că nu e aici, lîngă noi, acum ? întrebă nițel dezamăgit Fernando.

— Nu e. Au rămas aici undele sonore ale vocilor lor și poate și unele unde ale gîndurilor lor, care pun cîteodată stăpînire pe noi. De asta ți-am spus odată, Giorgio, că te simt schimbat și te-am întrebat și pe tine dacă nu simți același lucru.

— Eu l-am și văzut o dată ! strigă Fernando. N-am vrut să-ți spun pînă acum.

— Și asta se poate. Poate că rămîn și unde emise de corpuri fizice, unde vizuale.

— Și spiritul lor... spiritul lor nu e aici ?

— Despre asta nu știu nimic. Și nici nu cred. Dar trecutul rămîne undeva, în spațiu, în energia cheltuită, și undele, vibrațiile sunetelor sau ale imaginilor vor fi captate într-o zi. Să mergem acasă.

Alergau aproape pe drum, grăbiți să ajungă, să vorbească iar și iar, să înțeleagă bine, să creadă.

— Guido, în cazul că ai dreptate, ești cel mai mare om al veacului nostru !

— Ceea ce spun eu acum, Giorgio, s-a mai presupus uneori, fără a fi certitudine absolută, de cîte un om de știință sau altul. E o presupunere cu care se joacă secolul nostru, fără să insiste destul asupra ei. Eu însă sînt sigur, și voi insista.

Fernando era rupt între amărăciune și bucurie.

— Nimic de natură divină în toate astea deci, deși originea naturii însăși, cu toate manifestările ei, e de

vină. Totul se poate explica, totul se poate capta, domestici, stăpîni. Dar spune-mi, spune-mi, inginer iubit, cel mai iubit dintre toți inginerii de pe pămînt, îngere cu care m-am purtat grosolan, ca o brută ce sînt, spune-mi: vom auzi și pe Da Vinci? Cînd ai să faci dumneata un aparat, o mașinărie de captat undele astea, o ispravă mecanică, electrică, magnetică, cum o fi, una cum n-a mai făcut nimeni, am să-l aud pe Michelangelo eu, cu urechile mele? Ai să mă chemi să-l aud? Și pe Dante? Și și Goethe? Și pe Shakespeare? Și... și, hai, fie, și pe Renoir, treacă de la mine și impresioniștii, că au fost mari, auzi, băiete, mari! Am să mai trăiesc pînă atunci, Guido, sufletelul meu?

— Ești tînăr, domnule Fernando! Ești ca un stejar. Și pe urmă îți închipui că din orgoliu am să mă chinuiesc singur să invent aparatul? Vom lucra o echipă întreagă! În ritmul de azi, nu va dura mult, odată principiul recunoscut.

— Chianti, Severina! Chianti! Stai, am uitat că Severina s-a dus la un botez — Domnul să binecuvînteze pruncul! —, mă duc eu în pivniță.

— Să mă cobor eu, Fernando!

— Nu! N-ai auzit că sînt ca un stejar? Eu trebuie să trăiesc bine, să fiu sănătos, să apuc ziua în care va funcționa aparatul lui Guido. Ah, cîte am să-l întreb pe Fra Angelico da Fiesole!

— Nu răspund la întrebări ca la spiritism, n-ai priceput, Fernando? Noi vom prinde ceea ce a fost spus de ei atunci cînd trăiau.

— Da, hm! da, am înțeles. O încurcasem. Am să-l ascult pînă cînd voi auzi ceea ce spune despre meșteșug, că doar o fi vorbit destul despre el. Și la Giotto trebuie să fim atenți, deocamdată noi sîntem aparatele receptoare.

Au stat tîrziu în seara aceea. Apoi, culcat în patul lui cu mîinile sub cap, aspirînd adînc mireasma daturei — sărmana, nevinovata care nu dădea halucinații —, Giorgio se gîndi îndelung la extraordinarul la care fusese martor și care mîine-poimîine avea să fie un fenomen normal, pus ca un televizor la îndemîna oricui. Ce bine, ce bine era că se simțea tînăr, că era tînăr, că avea să fie contemporanul altor și altor descoperiri nevisate. Por-

țile cerului se deschideau, vămile văzduhului căzuseră, universul era haina potrivită pentru om. Și drumul lui cunoscut ca o potecă în grădină. Viitorul își deschisese porțile, și trecutul, cu toată bogăția lui, putea fi adus în prezent. Timpul ? O măsurătoare perimată, azi era și ieri, și mîine, etern. Cerul e de aproape de un ceruleum giottesc, și departe negru ca funinginea, așa spuneau astronauții. Mama lui îl credea încă albastru pînă în adînc. De cînd nu-i mai scrisese mamei ? Avea să-i scrie mîine. Dar n-avea să-i spună despre viitorul aparat, ca să n-o sperie. Cine nu s-ar fi speriat acum o sută de ani dacă i s-ar fi prevestit telefonul, care acum e un obiect pe masă, de pe care ștergi praful și pe care te superi dacă sună prea tare. Glasul lui Giotto, da ! Sau al altui maestru ! Admirabilă descoperire. Poate că era puțin și a lui. Ei, să nu se umfle în pene, fusese destul de speriat pînă azi. Meritul lui era că îl chemase pe Guido. Frumos, frumos era acest verde celadon, pe care îl avea acum în fața ochilor. Verdele frunzișurilor lui Giotto. Verde, verde ca pajiștile lumii, să te rostogolești peste ele, să te rostogolești în vis peste ele. Și mîine...

Cuprins

Bătrînul și timpul, 5
Rampa de lansare, 32
Femeia de la garderobă, 67
Colina, 80
Sînt un pămîntean, 136
Jurnalul nescris al unui cameleon, 164
O zi a Radei, 179
Verba manent, 221

Lector : EUGENIA TUDOR
Tehnoredactor : ION TUDOR

Apărut 1973. Tiraj 4800. Broșate 4300. Legate 500. Coli tipar 18,75.

Tiparul executat sub comanda nr. 1/719 la Intreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918", str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, București, Republica Socialistă România

EDITURA EMINESCU

Lei 8,50